

ANALELE UNIVERSITĂȚII DE VEST DIN TIMIȘOARA

– *SERIA DREPT* –

Facultatea de Drept din Timișoara – 25 de ani

ANNALS OF THE WEST UNIVERSITY OF TIMIȘOARA

– *LAW SERIES* –

Timișoara Faculty of Law – 25 years

Nr. 2/2017

Revistă indexată în bazele de date internaționale HeinOnline și EbscoHost

COLEGIUL ȘTIINȚIFIC:

Prof. univ. dr. Attila BADÓ – Universitatea din Szeged (Ungaria)
Prof. univ. dr. Bernardo CORTESE – Universitatea din Padova (Italia)
Prof. univ. dr. Csaba FENYVESI – Universitatea din Pécs (Ungaria)
Prof. univ. dr. Dušan NIKOLIĆ – Universitatea din Novi Sad (Serbia)

REFERENȚI ȘTIINȚIFICI:

Prof. univ. dr. Radu I. MOTICA – Drept civil și Drept comercial
Prof. univ. dr. Viorel PAȘCA – Drept penal și Drept procesual penal
Prof. univ. dr. Anton TRĂILESCU – Drept administrativ
Prof. univ. dr. Radu BUFAN – Drept financiar și Drept fiscal
Prof. univ. dr. Irina SFERDIAN – Drept civil
Prof. univ. dr. Lucian BERCEA – Drept comercial

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Prof. univ. dr. Claudia ROȘU – redactor-șef – secțiunea Drept procesual civil
Lect. univ. dr. Codruța GUZEI-MANGU – redactor – secțiunea Drept civil
Lect. univ. dr. Alin SPERIUSI-VLAD – redactor – secțiunea Dreptul proprietății intelectuale
Lect. univ. dr. Laura STĂNILĂ – redactor – secțiunea Drept penal și Drept procesual penal
Lect. univ. dr. Flaminia STÂRC-MECLEJAN – redactor – secțiunea Drept comercial
Lect. univ. dr. Alin TRĂILESCU – redactor – secțiunea Drept administrativ

I. STUDII. ARTICOLE. COMENTARII

Secțiunea de Drept public

Funcționarul bancar – subiect activ al infracțiunii de luare de mită

Conf. univ. dr. **Adrian FANU-MOCA***
Universitatea de Vest din Timișoara
Facultatea de Drept

Abstract

The study analyzes the Decision no. 18/2017 of the High Court of Cassation and Justice, whereby the bank officer was classified as an assimilated public servant, considering that, in this manner, this category of officials would not answer for certain acts of bribery, the provisions of art. 308 par. 1 C. pen. being more effective in this respect, but they become inapplicable in this matter after the publication of the aforementioned decision.

Keywords: public servant, bank officer, passive corruption, bribery, public authority, National Bank of Romania, private clerk

Rezumat

Studiul realizează o analiză a Deciziei nr. 18/2017 a Înaltei Curți de Casație și Justiție prin care funcționarul bancar a fost calificat drept funcționar public asimilat, apreciind că pe această cale se ajunge ca această categorie de funcționari să nu răspundă pentru anumite fapte de luare de mită, dispozițiile art. 308 alin. (1) C. pen. fiind mult mai eficiente din acest punct de vedere, însă ele devin inaplicabile în această materie după publicarea deciziei mai sus amintite.

Cuvinte-cheie: funcționar public, funcționar bancar, corupție pasivă, luare de mită, autoritate publică, Banca națională a României, funcționar privat

1. Preliminarii

Infracțiunea de luare de mită, formă a corupției pasive¹, așa cum este caracterizată de Convenția penală privind corupția adoptată la Strasbourg la 27 ianuarie 1999², este

---

* adrian.fanu@e-uvt.ro.

¹ Art. 3 din Convenția penală privind corupția, purtând denumirea marginală „Corupția pasivă a agenților publici naționali”, statuează: „Fiecare parte adoptă măsurile legislative și alte măsuri care se dovedesc necesare pentru a incrimina ca infracțiune, conform dreptului său intern, atunci când s-a săvârșit cu intenție, fapta unuia dintre agenții săi publici de a solicita sau de a primi, direct ori indirect, orice folos necuvenit pentru el sau pentru altcineva ori de a accepta oferta sau promisiunea cu scopul de a îndeplini ori de a se abține să îndeplinească un act în exercitarea funcțiilor sale”.

² Convenția penală privind corupția a fost ratificată de România prin Legea nr. 27/2002, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 65 din 30 ianuarie 2002.

incriminată de art. 289 C. pen. ca o infracțiune cu subiect activ calificat³, care poate fi săvârșită în varianta tip prevăzută de art. 289 alin. (1) C. pen.⁴ de către funcționarul public definit de art. 175 alin. (1) și, respectiv, în cea prevăzută de art. 289 alin. (2) C. pen.⁵, de către funcționarul public definit de art. 175 alin. (2) C. pen.

În practica judiciară vizând infracțiunile de serviciu, infracțiuni de asemenea cu subiect calificat – funcționar public, s-a născut problema dacă funcționarul bancar, angajat al unei societăți bancare cu capital integral privat, autorizată și aflată sub supravegherea Băncii Naționale a României, este funcționar public, în accepțiunea dispozițiilor art. 175 alin. (2) C. pen.⁶ Aceasta problemă de drept a fost tranșată cu putere obligatorie prin Decizia nr. 18 din 30 mai 2017 pronunțată de Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală al Înaltei Curți de Casație și Justiție în dosarul nr. 977/I/2017⁷.

Prin această decizie, admitându-se sesizarea formulată, s-a stabilit: „În sensul legii penale, funcționarul bancar, angajat al unei societăți bancare cu capital integral privat, autorizată și aflată sub supravegherea Băncii Naționale a României, este funcționar public, în accepțiunea dispozițiilor art. 175 alin. (2) din Codul penal”.

Deși această decizie a fost iscată de problema calificării subiectului activ al infracțiunii de delapidare incriminate actualmente de art. 295 C. pen.⁸, având în vedere obiectul sesizării, precum și caracterul obligatoriu pentru instanțe al dezlegării date chestiunii de la data publicării deciziei în Monitorul oficial al României, Partea I, așa cum dispune art. 477 alin. (3) C. pr. pen., prin ea a fiind dezlegată o problemă de drept legată de interpretarea dispozițiilor art. 175 alin. (2) C. pen., aceasta capătă o înrâurire obligatorie cu privire la toate infracțiunile care pot fi săvârșite de un subiect activ circumscris sferei reglementate de art. 175 alin. (2) C. pen. și calificat drept „funcționar bancar, angajat al unei societăți

---

³ Gh. Ivan, *Luarea de mită* în G. Antoniu, T. Toader (coord.), *Explicațiile noului Cod penal*, Ed. Universul Juridic, București, 2016, vol. IV, p. 215.

⁴ Art. 289 alin. (1) C. pen. dispune: „Fapta funcționarului public care, direct ori indirect, pentru sine sau pentru altul, pretinde ori primește bani sau alte foloase care nu i se cuvin ori acceptă promisiunea unor astfel de foloase, în legătură cu îndeplinirea, neîndeplinirea, urgentarea ori întârzierea îndeplinirii unui act ce intră în îndatoririle sale de serviciu sau în legătură cu îndeplinirea unui act contrar acestor îndatoriri, se pedepsește cu închisoare de la 3 la 10 ani și interzicerea exercitării dreptului de a ocupa o funcție publică ori de a exercita profesia sau activitatea în executarea căreia a săvârșit fapta”.

⁵ Art. 289 alin. (2) C. pen. dispune: „Fapta prevăzută în alin. (1), săvârșită de una dintre persoanele prevăzute în art. 175 alin. (2), constituie infracțiune numai când este comisă în legătură cu neîndeplinirea, întârzierea îndeplinirii unui act privitor la îndatoririle sale legale sau în legătură cu efectuarea unui act contrar acestor îndatoriri”.

⁶ Art. 175 alin. (2) C. pen. prevede: „De asemenea, este considerată funcționar public, în sensul legii penale, persoana care exercită un serviciu de interes public pentru care a fost învestită de autoritățile publice sau care este supusă controlului ori supravegherii acestora cu privire la îndeplinirea respectivului serviciu public”.

⁷ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 545 din 11 iulie 2017.

⁸ Prin Încheierea de ședință din data de 9 martie 2017, pronunțată în Dosarul nr. 61.261/3/2010, Curtea de Apel București – Secția I penală a dispus sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea dezlegării chestiunii de drept: „Dacă, în sensul legii penale, funcționarul bancar, angajat al unei societăți bancare cu capital integral privat, autorizată și aflată sub supravegherea Băncii Naționale a României, este sau nu funcționar public, în accepțiunea art. 175 alin. (2) din Codul penal”. Această problemă de drept a apărut datorită schimbării de încadrare juridică operată în cauză de către Tribunalul București – Secția I penală din infracțiunea de delapidare prevăzută și pedepsită de art. 215¹ C. pen. de la 1969 (infracțiune contra patrimoniului) în cea de delapidare prevăzută și pedepsită de art. 295 C. pen. (infracțiune de serviciu).

bancare cu capital integral privat, autorizată și aflată sub supravegherea Băncii Naționale a României”.

Prin urmare, această decizie are o înrâurire directă și obligatorie asupra calificării subiectului activ al infracțiunii de luare de mită, asupra tipicității acesteia și, totodată, asupra regimului sancționator aplicabil. Astfel, calitatea de funcționar public, în sensul art. 175 alin. (2) C. pen., a funcționarului bancar atrage consecința sancționării penale a acestuia cu pedeapsa prevăzută de art. 289 alin. (1) C. pen. – închisoare de la 3 la 10 ani și interzicerea exercitării dreptului de a ocupa o funcție publică ori de a exercita profesia sau activitatea în executarea căreia a săvârșit fapta –, dar, totodată și o restrângere a laturii obiective, fapta fiind tipică, așa cum dispune art. 289 alin. (2) C. pen. numai dacă a fost comisă în legătură cu neîndeplinirea, întârzierea îndeplinirii unui act privitor la îndatoririle sale legale sau în legătură cu efectuarea unui act contrar acestor îndatoriri.

2. Argumentele care au fundamentat Decizia nr. 18 din 30 mai 2017 pronunțată de Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală al Înaltei Curți de Casație și Justiție

Pentru a pronunța soluția mai sus arătată, Înalta Curte de Casație și Justiție a reținut: „Calitatea de funcționar public, în accepțiunea dispozițiilor art. 175 alin. (2) din Codul penal, implică întrunirea, în mod cumulativ, a două cerințe obligatorii:

- a) persoana să exercite un serviciu de interes public (condiție comună);
- b) persoana să fie investită cu îndeplinirea respectivului serviciu public de către o autoritate publică sau să exercite serviciul de interes public sub controlul ori supravegherea unei autorități publice (condiție alternativă)”.

În ceea ce privește exercitarea unui serviciu de interes public, instanța supremă, în compunerea completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, a statuat că «analiza îndeplinirii primei cerințe, care vizează sfera atribuțiilor persoanei, se face ținând seama de definiția dată serviciului public în dreptul administrativ, prin art. 2 alin. (1) lit. m) din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004, potrivit căreia reprezintă activitatea organizată sau, după caz, autorizată de o autoritate publică, în scopul satisfacerii unui interes legitim public sau, altfel spus, verificarea împrejurării dacă, prin realizarea serviciului prestat, se urmărește satisfacerea unui interes general și dacă se relevă, în mod direct sau indirect, o autoritate publică”. De asemenea, noțiunea de „serviciul public” desemnează fie o formă de activitate prestată în folosul interesului public, fie o subdiviziune a unei instituții din administrația internă împărțită pe secții, servicii etc. Din categoria serviciilor de interes public fac parte acele entități care, prin activitatea pe care o desfășoară, sunt chemate să satisfacă anumite interese generale ale membrilor societății».

Analizând statutul juridic al băncii în dreptul românesc, Înalta Curte a conchis că „pe baza naturii activității desfășurate, se desprinde concluzia că banca (instituția de credit) cu capital integral privat reprezintă o persoană juridică abilitată să exercite un serviciu de interes public”. În acest sens, au fost aduse următoarele argumente: «Banca (instituția de credit) cu capital integral privat desfășoară o activitate de interes public, și anume activitatea

bancară, ce este definită în cuprinsul dispozițiilor art. 7 alin. (1) pct. 1 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 99/2006 ca „atragerea de depozite sau alte fonduri rambursabile de la public și acordarea de credite în cont propriu”. Natura activității desfășurate de băncile (instituțiile de credit) cu capital integral privat depășește sfera interesului particular și se situează în sfera interesului public, acestea fiind incluse în cadrul persoanelor juridice care exercită un serviciu de interes public. În acest sens, în considerentele Deciziei nr. XIII/2006, Secțiile Unite ale Înaltei Curți de Casație și Justiție au reținut că „activitatea bancară, deși se realizează de persoane juridice de drept privat, prezintă un incontestabil interes public”.

Recunoașterea băncilor ca fiind entități de interes public a fost consacrată legislativ prin Legea contabilității nr. 82/1991, republicată, art. 34 alin. (2), incluzând, în forma actuală, în această categorie și instituțiile de credit: „(2) în înțelesul prezentei legi, prin persoane juridice de interes public se înțelege: (...) instituțiile de credit (...)”.

În ceea ce privește cea de a doua condiție, care vizează relația persoanei ce realizează serviciul public cu autoritățile publice, s-a apreciat că aceasta este îndeplinită alternativ: pe de o parte, dacă investiția pentru îndeplinirea serviciului s-a făcut de către o autoritate publică sau, pe de alta, dacă activitatea persoanei este supusă controlului ori supravegherii unei autorități publice, indiferent de modalitatea de investire.

Așa cum se arată în Decizia nr. 18/2017, «condiția prevăzută de art. 175 alin. (2) din Codul penal este îndeplinită numai atunci când o autoritate publică poate investi sau supraveghea/controla activitatea persoanei care exercită un serviciu public. Practic, funcționarul public trebuie să aibă o legătură cu autoritatea statală și, așa cum se menționează expres în Expunerea de motive la noul Cod penal, art. 175 alin. (2) „vizează acele persoane care, deși nu sunt propriu-zis funcționari, exercită atribuții de autoritate publică ce le-au fost delegate printr-un act al autorității statale competente și sunt supuse controlului acesteia, ceea ce justifică asimilarea lor cu funcționarii”».

Având în vedere faptul că funcționarul bancar, angajat al unei bănci (instituție de credit) cu capital integral privat, nu îndeplinește condiția de a fi investit de autoritățile publice pentru exercitarea unui serviciu de interes public, atâta vreme cât „contractul de muncă încheiat între banca (instituția de credit) cu capital integral privat și funcționarul bancar nu are semnificația unei investiții pentru exercitarea unui serviciu de interes public⁹”, pentru dezlegarea chestiunii de drept cu care a fost investită, Înalta Curte de Casație și Justiție a analizat condiția alternativă legată de împrejurarea dacă activitatea desfășurată de acesta este supusă controlului ori supravegherii autorităților publice cu privire la îndeplinirea unui serviciu de interes public.

---

⁹ Similar, prin Decizia nr. 26 din 3 decembrie 2014 a Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 24 din 13 ianuarie 2015, s-a relevat, cu privire la medicul „din cadrul sistemului public de sănătate, care își exercită profesia ca angajat al unei unități sanitare de stat, în regim salarial, angajarea acestuia nu echivalează cu o investiție de către autoritățile publice pentru a exercita un serviciu de interes public. Actul de angajare, ca bază a raportului dintre medic și unitatea sanitară de stat, în temeiul căruia medicul este încadrat în sistemul public de sănătate, nu poate fi considerat un act de investiție de către autoritățile publice, un act de delegare al unui atribut de autoritate publică”.

În acest sens s-a reținut: „În accepțiunea dispozițiilor art. 175 alin. (2) din Codul penal, controlul ori supravegherea autorităților publice cu privire la îndeplinirea unui serviciu de interes public implică existența unor dispoziții legale care să concretizeze controlul ori supravegherea autorității publice.

Or, din dispozițiile art. 4, art. 9 alin. (1), art. 38 alin. (1) și (2), art. 66, 68, 69 și 75 din Legea nr. 58/1998 privind activitatea bancară (în vigoare la data faptelor, în prezent abrogată), care au corespondent în dispozițiile art. 32 alin. (1), art. 225 alin. (1), art. 228, 229 și 229¹ din O.U.G. nr. 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului, rezultă modul în care se exercită controlul ori supravegherea băncilor (instituțiilor de credit), persoane juridice române de către Banca Națională a României.

Astfel, acestea pot funcționa numai pe baza autorizației emise de Banca Națională a României, se supun regulamentelor și ordinelor emise de Banca Națională a României care le controlează și supraveghează activitatea, prin raportări transmise de instituțiile de credit și prin verificări efectuate de către personalul Băncii Naționale a României, împuternicit în acest sens, la fața locului, desfășurate la sediul instituțiilor de credit și al sucursalelor. Instituțiile de credit, persoane juridice române, au obligația să permită personalului Băncii Naționale a României și auditorilor independenți care efectuează inspecția să le examineze evidențele, conturile și operațiunile și să furnizeze toate documentele și informațiile legate de administrarea, controlul intern și operațiunile băncii, iar în cazul în care se constată nereguli, în funcție de gravitatea acestora, Banca Națională a României poate aplica sancțiuni, mergând până la retragerea autorizației băncii. De asemenea, Banca Națională a României, în calitate de autoritate competentă în sensul Legii nr. 312/2015, poate lua măsuri de redresare financiară, având acces la toate documentele și registrele instituției de credit, poate înlocui organele de conducere și poate desemna un administrator temporar, pentru a înlocui sau a conlucra cu organele de conducere, care poate prelua integral atribuțiile de administrare și conducere a instituției de credit, având acces nerestricționat, pe întreaga perioadă de derulare a administrării speciale, în toate sediile și locațiile instituției de credit și la toate activele, evidențele, conturile și alte înregistrări, deținând controlul asupra acestora.

Mai mult, în situația în care se declanșează acțiunea de rezoluție cu privire la o instituție de credit, Banca Națională a României, în calitatea sa de autoritate de rezoluție, poate desemna un administrator special care să înlocuiască organul de conducere al instituției supuse rezoluției, care dispune de toate competențele adunării generale a acționarilor și ale organului de conducere al instituției respective, conform art. 195 din Legea nr. 312/2015¹⁰.

---

¹⁰ Instanța supremă a conchis, de asemenea, că „același control/supraveghere a activității instituțiilor de credit, indiferent de structura și proveniența publică ori privată a capitalului social, realizat de către Banca Națională a României, rezultă și din dispozițiile art. 26 alin. (2) lit. a) și b) din Legea nr. 101/1998 privind Statutul Băncii Naționale a României (în vigoare la data faptelor, în prezent abrogată), care au corespondent în art. 25 alin. (1) și (2) din Legea nr. 312/2004 privind statutul Băncii Naționale a României, conform cărora Banca Națională a României este împuternicită să emită reglementări, să ia măsuri pentru impunerea respectării acestora și să aplice sancțiunile legale în cazurile de nerespectare, precum și să controleze și să verifice, pe baza raportărilor primite și prin inspecții la fața locului, registrele, conturile și orice alte documente pe care le consideră necesare pentru îndeplinirea atribuțiilor de supraveghere cu privire la băncile autorizate”.

Așa cum a constatat Înalta Curte de Casație și Justiție¹¹, „deși aceste dispoziții vizează modul în care se realizează supravegherea ori controlul instituției de credit, persoană juridică, nu se poate face o disociere între serviciul prestat de funcționarul băncii și activitatea instituției de credit, în sensul excluderii acestuia de la controlul ori supravegherea unei autorități publice cu privire la îndeplinirea unui serviciu de interes public, pe motiv că prevederile legale se referă doar la persoana juridică sau organele de conducere ale acesteia, în condițiile în care prin intermediul activității desfășurate de către funcționarul public se asigură funcționarea băncii și atingerea scopului pentru care a fost înființată”.

În continuarea analizei juridice cu care a fost investită, instanța supremă a realizat o verificare a faptului dacă Banca Națională a României constituie o autoritate publică și, în consecință, poate exercita controlul/supravegherea la care se referă dispozițiile art. 175 alin. (2) C. pen. cu privire la îndeplinirea unui serviciu de interes public, apreciind că «noțiunea de autoritate publică este definită de dispozițiile art. 240 din Legea nr. 187/2012 de punere în aplicare a noului Cod penal – Dispoziții interpretative –, cu referire la condițiile răspunderii penale a persoanei juridice (art. 135 C. pen.), articol care prevede: „În aplicarea dispozițiilor art. 135 din Codul penal prin autorități publice se înțelege autoritățile prevăzute în mod expres în titlul III¹², precum și la art. 140 și 142 din Constituția României, republicată”».

Avându-se în vedere statutul juridic al Băncii Naționale a României, s-a conchis că aceasta este o autoritate publică centrală autonomă și că „de altfel, și din interpretarea dispozițiilor Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 99/2006, aprobate prin lege organică, rezultă faptul că Banca Națională a României este o autoritate publică, în sensul cerut de dispozițiile art. 175 alin. (2) din Codul penal”.

Pentru a ajunge la această concluzie, în considerentele deciziei analizate s-a reținut că „din interpretarea art. 116 din Constituția României rezultă că, în sistemul constituțional românesc, administrația centrală de specialitate este formată din două mari categorii de organe: organe centrale de specialitate subordonate, în care se includ, pe lângă ministere și alte organe centrale, și organe centrale de specialitate autonome, care nu se află în raporturi de subordonare față de alte autorități publice.

În doctrina de drept administrativ se arată că autoritățile administrative autonome au un statut specific care le deosebește de ministere și de celelalte organe centrale de specialitate

---

¹¹ În același sens sunt și dispozițiile deciziilor Curții Constituționale nr. 790 din 15 decembrie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 168 din 8 martie 2017 și nr. 489 din 30 iunie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 661 din 29 august 2016, în care s-a analizat incidența dispozițiilor art. 175 alin. (2) din Codul penal, reținându-se că, pentru ca o persoană să fie considerată funcționar public în sensul textului de lege menționat, este suficient să își desfășoare activitatea în cadrul unei persoane juridice al cărei obiect de activitate constă în prestarea unui serviciu de interes public și care este supusă controlului și supravegherii unei autorități publice, nefiind necesar ca pentru fiecare dintre aceste persoane să fie menționate, în cuprinsul actului normativ, dispoziții exprese prin care se exercită controlul sau supravegherea.

¹² În titlul III intitulat „Autoritățile publice”, Constituția României prevede Parlamentul (capitolul I), Președintele României (capitolul II), Guvernul (capitolul III), Administrația publică (capitolul V), Autoritatea judecătorească (capitolul VI). Administrația publică cuprinde la rândul său administrația publică centrală de specialitate (secțiunea 1), în care se includ autoritățile administrative autonome și administrația publică locală (secțiunea 2).

subordonate Guvernului sau ministerelor, deosebirile derivând din modul de înființare care impune o lege organică și modul de desemnare al conducătorilor. Așadar, în România există două categorii de autorități centrale autonome: unele de rang constituțional, create de legiuitorul constituant¹³, și altele create prin lege organică”.

Verificând condiția ca Banca Națională a României să fie creată prin lege organică, instanța noastră supremă arată că «deși se susține că Banca Națională a României este o instituție independentă, al cărei statut a fost adoptat printr-o lege ordinară (Legea nr. 101/1998 privind Statutul Băncii Naționale a României, în vigoare de la 1 iulie 1998 până la 29 iulie 2004, fiind abrogată și înlocuită prin Legea nr. 312/2004 privind Statutul Băncii Naționale a României¹⁴ nu trebuie omis faptul că înființarea Băncii Naționale a României s-a făcut printr-o lege organică, „Legea pentru înființarea unei bănci de scont și circulațiune”, iar întreaga activitate a băncii, în prezent, este reglementată prin legi organice, respectiv Legea nr. 58/1998 privind activitatea bancară, O.U.G. nr. 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 227/2007 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului¹⁵, Legea nr. 312/2015 privind redresarea și rezoluția instituțiilor de credit și a firmelor de investiții, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative în domeniul financiar».

Înalta Curte de Casație și Justiție, în compunerea completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, având în vedere și faptul că, în conformitate cu dispozițiile art. 153 din O.U.G. nr. 99/2006, „instituțiile de credit sunt obligate să prezinte Băncii Naționale a României situațiile lor financiare, precum și alte date și informații cerute la termenele și în forma stabilite prin reglementări și instrucțiuni de către Banca Națională a României, în calitate de autoritate de supraveghere”, a concluzionat că „se poate considera că Banca Națională a României reprezintă o autoritate publică, în sensul art. 175 alin. (2) C. pen., putând exercita controlul sau supravegherea cu privire la îndeplinirea unui serviciu de interes public”, fiind astfel îndeplinită și această cerință esențială în definirea funcționării publice asimilate.

3. Efectele Deciziei nr. 18 din 30 mai 2017 pronunțată de Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală al Înaltei Curți de Casație și Justiție

Așa cum am arătat și mai sus, efectele unei decizii pentru dezlegarea unei chestiuni de drept sunt guvernate de dispozițiile art. 477 alin. (3) C. pr. pen., care postulează că

---

¹³ Din categoria autorităților publice centrale autonome de rang constituțional, fiind create chiar prin Constituția României, revizuită, fac parte: Avocatul Poporului (art. 58-60), Consiliul Suprem de Apărare al Țării (art. 119), Curtea de Conturi (art. 140), Consiliul Economic și Social (art. 141).

¹⁴ Legea nr. 312/2004 privind Statutul Băncii Naționale a României, a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 582 din 30 iunie 2004.

¹⁵ În art. 4 alin. (1) din O.U.G. nr. 99/2006 se prevede că „Banca Națională a României este autoritatea competentă cu privire la reglementarea, autorizarea și supravegherea prudențială a instituțiilor de credit, potrivit prevederilor prezentei ordonanțe de urgență și ale Regulamentului (UE) nr. 575/2013”.

„dezlegarea dată chestiunilor de drept este obligatorie pentru instanțe de la data publicării deciziei în Monitorul Oficial al României, Partea I”.

Așa fiind, stabilirea faptului că funcționarul bancar, angajat al unei societăți bancare cu capital integral privat, autorizată și aflată sub supravegherea Băncii Naționale a României, este funcționar public în sensul art. 175 alin. (2) C. pen. impune consecința că, în cazul săvârșirii unei fapte de corupție pasivă, față de acesta poate fi reținută doar infracțiunea incriminată de art. 289 alin. (2) C. pen.

Chiar dacă regimul sancționator al acesteia este cel prevăzut pentru forma tip a infracțiunii incriminată de art. 289 alin. (1) C. pen., *verbum regens* cunoaște câteva particularizări generate de limitarea impusă de legiuitor prin aceea că fapta prevăzută în alin. (1) „constituie infracțiune numai când este comisă în legătură cu neîndeplinirea, întârzierea îndeplinirii unui act privitor la îndatoririle sale legale sau în legătură cu efectuarea unui act contrar acestor îndatoriri”.

Așa cum a arătat doctrina de drept penal¹⁶, în alin. (2) al art. 289 C. pen. „apare o variantă specială care, practic, exclude funcționarul asimilat [art. 175 alin. (2) C. pen.] din sfera infracțiunii, în ipoteza îndeplinirii sau urgentării îndeplinirii actului. Această excludere este justificată¹⁷, deoarece, în ipoteza menționată, persoanele ce intră în categoria funcționarului asimilat percep taxe legale pentru serviciile asimilate”.

Într-o opinie¹⁸ consonantă cu cea precedentă, se menționează că „rațiunea acestei excluderi rezidă în faptul că aceste persoane pot solicita în mod legal sume de bani pentru îndeplinirea serviciului public pe care îl prestează sau pentru urgentarea efectuării unui anumit act (spre exemplu, onorariul executorului judecătoresc pentru efectuarea executării silite)”.

Dacă luăm în considerare rațiunea limitărilor impuse de dispozițiile art. 289 alin. (2) C. pen., putem lesne observa faptul că ele nu au o justificare pertinentă în cazul funcționarului bancar. Astfel, este cunoscut faptul că pentru acordarea unor credite sau pentru serviciile bancare oferite, societățile bancare percep dobânzi și comisioane, care sunt stabilite prin contractele semnate cu clienții lor, însă acestea sunt percepute de către bancă, de multe ori în mod automat. Cu toate acestea, funcționarul bancar, aflat în exercitarea atribuțiilor sale de serviciu, poate pretinde în mod direct sau indirect, sume de bani de la persoanele fizice sau juridice cu care intră în contact în cadrul relației bancă-client. În contextul în care acesta a fost calificat drept funcționar public, în sensul art. 175 alin. (2) C. pen., fapta sa de luare de mită va fi tipică numai atunci când pretinde, primește aceste sume de bani sau alte foloase care nu i se cuvin ori acceptă promisiunea unor astfel de foloase în legătură cu neîndeplinirea, întârzierea îndeplinirii unui act privitor la îndatoririle sale legale sau în legătură cu efectuarea unui act contrar acestor îndatoriri.

¹⁶ V. Cioclei, *Darea de mită*, în C. Rotaru, A.-R. Trandafir, V. Cioclei, *Drept penal. Partea specială II. Curs tematic*, Ed. C.H. Beck, București, 2016, p. 219.

¹⁷ Într-o altă opinie s-a susținut că „omisiunea legiuitorului de a incrimina și această modalitate de fapt de comitere a infracțiunii de luare de mită este de neînțeles, în condițiile în care existența acesteia a fost pusă în evidență frecvent de practica judiciară. (...) În atari condiții, propunem *de lege ferenda* ca și aceste fapte să fie incriminate și sancționate pe măsură. Trebuie să reamintim că legea penală din anul 2004 – care nu a mai intrat în vigoare și care a fost abrogată prin Codul penal actual – în art. 308 incrimina și aceste fapte, făcând diferențiere doar în privința tratamentului sancționator”. În acest sens, Gh. Ivan, *op. cit.*, p. 240-241.

¹⁸ M. Udriou, *Drept penal. Partea specială*, Ed. C.H. Beck, București, 2017, p. 455.

Per a contrario, dacă funcționarul bancar pretinde, primește aceste sume de bani sau alte foloase care nu i se cuvin ori acceptă promisiunea unor astfel de foloase în legătură cu îndeplinirea sau urgentarea îndeplinirii actului ce intră în atribuțiile sale de serviciu, fapta nu va fi tipică. Rezultă astfel că, deși, în modalitatea în care sunt organizate societățile bancare, ca societăți comerciale, care își realizează scopul prin intermediul persoanelor fizice angajate cu contract de muncă, dacă funcționarul bancar va realiza elementul material al luării de mită în legătură cu îndeplinirea sau urgentarea îndeplinirii actului de serviciu, acesta nu va răspunde penal, cu toate că fapta sa este de un real pericol pentru societate, mai ales luând în considerare regulile stricte care guvernează activitatea bancară și cerințele de probitate impuse funcționarilor bancari.

Ajungem astfel la o situație de-a dreptul paradoxală în care angajatul altei societăți comerciale dacă pretinde, primește bani sau alte foloase necuvenite în legătură cu îndeplinirea sau urgentarea îndeplinirii actului ce intră în atribuțiile sale de serviciu va răspunde penal, în temeiul art. 289 alin. (1) C. pen. raportat la art. 308 C. pen, cu reducerile de pedeapsă aferente, câtă vreme angajatul unei societăți comerciale bancare, considerat funcționar bancar și, prin urmare, funcționar public asimilat, nu va răspunde penal, fapta sa nefiind prevăzută de legea penală (în sensul tipicității).

Rațiunea avută în vedere de legiuitor la reglementarea restricțiilor mai sus arătate legate de cerințele esențiale ale laturii obiective a infracțiunii de luare de mită derivă din statutul subiecților de drept incluși în mod tradițional în categoria funcționarilor publici asimilați¹⁹, care, în baza legii, sunt obligați să perceapă sume de bani de la clienții lor pentru îndeplinirea sau urgentarea îndeplinirii actului ce intră în atribuțiile lor de serviciu, de regulă, cu titlu de onorarii. Așa cum a arătat literatura de specialitate²⁰, „prin art. 289 alin. (2) NCP legiuitorul a dorit să tranșeze o problemă dezbătută în doctrină, în sensul că notarul public, executorul judecătoresc sau alte persoane care execută o funcție de interes public, pentru care este necesară o abilitare specială a autorităților publice, pot fi subiecți activi ai infracțiunii de luare de mită”.

Având în vedere faptul că funcționarul bancar are în mod primordial statutul de angajat al societății bancare și, prin urmare, intră în categoria subiecților prevăzuți de art. 308 alin. (1) C. pen. – persoane care exercită permanent, cu o remunerație, o însărcinare de orice natură în cadrul oricărei persoane juridice²¹ –, neavând dreptul de a încasa onorarii, ci doar salariu

---

¹⁹ În acest sens a se vedea, L.V. Lefterache, *Titlul X. Înțelesul unor termeni sau expresii în legea penală*, în G. Bodoroncea, V. Cioclei, I. Kuglay, L.V. Lefterache, T. Manea, I. Nedelcu, F.-M. Vasile, *Codul penal. Comentariu pe articole*, Ed. C.H. Beck, București, 2014, p. 368-371.

²⁰ M. Udrioiu, *op. cit.*, p. 455.

²¹ În acest sens a fost literatura de specialitate și practica judiciară înainte de publicarea Deciziei nr. 18/2017 a Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală al Înaltei Curți de Casație și Justiție. Astfel, s-a susținut că „poate fi, de asemenea, [subiect activ al infracțiunii de luare de mită] și directorul unei bănci care a solicitat și a primit o sumă de bani pentru acordarea unui împrumut unei societăți comerciale ori salariatul din cadrul societăților comerciale cu capital privat, întrucât, potrivit dispozițiilor art. 308 C. pen., prevederile art. 289 se aplică și acestor persoane.” A se vedea, în acest sens, A. Boroi, *Drept penal. Partea specială*, Ed. C.H. Beck, București, 2016, p. 453 și I.C.C.J., s. pen., decizia nr. 744/2004, publicată în Revista de Drept penal nr. 2/2005, p. 149.

și alte bonusuri stabilite prin contractul individual de muncă, neputând pretinde, primi sau accepta bani sau alte foloase ori accepta promisiunea unor astfel de foloase pentru sine sau pentru altul, doar banca putând încasa dobânzi sau comisioane pentru îndeplinirea sau urgentarea îndeplinirii atribuțiilor de serviciu ale angajatului său (funcționar bancar), apreciem că lipsa de tipicitate a faptei sale, prin raportare la dispozițiile art. 289 alin. (2) C. pen., nu are un suport logico-juridic serios.

Astfel, dezlegarea realizată prin Decizia nr. 18/2017 a Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală al Înaltei Curți de Casație și Justiție, care face ca limitările impuse de art. 289 alin. (2) C. pen. să fie aplicabile și funcționarului bancar, deși activitatea sa concretă nu implică dreptul de a primi, pretinde sume de bani sau alte foloase ori de a accepta promisiunea unor astfel de foloase, cu excluderea răspunderii penale a acestuia pentru luarea de mită în legătură cu îndeplinirea sau urgentarea îndeplinirii actelor de serviciu, având în vedere caracterul periculos pentru societate și lipsa justificării unui tratament derogatoriu față de angajatul altei societăți comerciale, conduce la ipoteza neconstituționalității variantei de interpretare astfel realizate cu putere obligatorie.

Funcționarul bancar este și rămâne un salariat al unei persoane juridice, ceea ce ar fi trebuit să conducă la ideea că el trebuie să răspundă penal pentru faptele de luare de mită săvârșite în legătură cu îndeplinirea, neîndeplinirea, urgentarea ori întârzierea îndeplinirii unui act ce intră în îndatoririle sale de serviciu sau în legătură cu îndeplinirea unui act contrar acestor îndatoriri, aceasta cu atât mai mult cu cât el are obligații speciale generate de cerințele prudențiale ale activității bancare, cu consecințe deosebite legate de onestitatea sa și de respectarea cu strictețe a îndatoririlor de serviciu.

4. Concluzii

Calificarea funcționarului bancar drept funcționar public asimilat, în sensul art. 175 alin. (2) C. pen. are efectul aplicării, în cazul săvârșirii infracțiunii de luare de mită, a limitelor de pedeapsă prevăzute în alin. (1) al art. 289, însă, reduce sfera ilicitului penal doar la faptele săvârșite în legătură cu neîndeplinirea, întârzierea îndeplinirii unui act privitor la îndatoririle sale legale sau în legătură cu efectuarea unui act contrar acestor îndatoriri, ceea ce restrânge drastic câmpul răspunderii penale a acestuia.

Neatribuirea acestei calități angajaților din sistemul bancar ar fi lăsat active în cea ce îi privește dispozițiile art. 308 C. pen., cu consecința instituirii unei răspunderi pentru varianta atenuată a infracțiunii – limitele speciale ale pedepsei se reduc cu o treime, potrivit alin. (2) al acestui articol –, însă, în ceea ce privește latura obiectivă a infracțiunii de luare de mită, aceasta ar fi avut conținutul plener reglementat de art. 289 alin. (1) C. pen și nu cel restrâns, reglementat de alin. (2) al aceluiași articol.

Apreciem că rațiunile de politică penală avute în vedere de legiuitor la momentul reglementării dispozițiilor art. 308 C. pen., generate de ratificarea de către țara noastră prin Legea nr. 147/2002²² a Convenției civile asupra corupției adoptate la Strasbourg la 4 noiembrie

---

²² Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 260 din 18 aprilie 2002.

1999, priveau lupta împotriva corupției²³ în mediul privat, unde băncile comerciale au o importanță capitală, astfel că este esențial ca agenților acestora, denumiți și „funcționari bancari”, să li se disciplineze comportamentul în sensul preîntâmpinării comiterii unor fapte care să genereze și să întrețină corupția.

Or, în condițiile în care, corupția pasivă a funcționarilor bancari este incriminată doar atunci când este „în legătură cu neîndeplinirea, întârzierea îndeplinirii unui act privitor la îndatoririle sale legale sau în legătură cu efectuarea unui act contrar acestor îndatoriri”, rămânând în afara sferei ilicitului penal faptele de corupție pasivă comise în legătură cu îndeplinirea sau urgentarea îndeplinirii actului ce intră în îndatoririle sale de serviciu, acest deziderat este înfrânt. Rămân astfel nesancționați și, pe mai departe, în sistemul bancar funcționari care își trafică funcția, cu consecințe păguboase pentru întreg sistemul economic și, prin urmare, pentru societate, mai ales în contextul în care băncile comerciale sunt un pilon de bază al economiei de piață, iar în acest sector de activitate respectarea regulilor și tragerea la răspundere a celor care le încalcă sunt disciplinate de norme juridice cu caracter imperativ a căror aplicare este controlată de Banca Națională a României.

Din acest punct de vedere, încadrarea funcționarilor bancari în sfera funcționarilor „privati”, în sensul dispozițiilor art. 308 alin. (1) C. pen., era mai aproape de dezideratul luptei împotriva corupției și în acord cu liniile directoare ale Convenției civile asupra corupției²⁴, funcționarii bancari putând fi trași la răspundere penală și eliminați din sistemul bancar pentru orice formă de corupție pasivă.

---

²³ Conform dispozițiilor art. 2 din Convenția civilă asupra corupției, „în accepțiunea prezentei convenții, prin corupție se înțelege faptul de a solicita, de a oferi, de a da sau de a accepta, direct ori indirect, un comision ilicit sau un alt avantaj necuvenit ori promisiunea unui astfel de avantaj necuvenit care afectează exercițiul normal al unei funcțiuni sau comportamentul cerut beneficiarului comisionului ilicit sau avantajului necuvenit ori promisiunii unui astfel de avantaj necuvenit”.

²⁴ În preambulul Convenției civile asupra corupției se arată că aceasta a fost adoptată „subliniind faptul că corupția reprezintă o amenințare gravă pentru supremația dreptului, a democrației și a drepturilor omului, echității și justiției sociale, împiedică dezvoltarea economică și pune în pericol funcționarea corectă și echitabilă a economiilor de piață, recunoscând consecințele negative ale corupției asupra persoanelor, întreprinderilor și statelor, precum și asupra instituțiilor internaționale”.

Câteva observații cu privire la definirea infracțiunii

Lect. univ. dr. **Dana-Maria DIACONU***

Universitatea de Vest din Timișoara

Facultatea de Drept

Abstract

This paper analyzes the way in which the criminal law doctrine of Romanian authors proposes to understand the criminal offense. Typicality, guiltiness, imputability, unlawfulness are, in fact, specific notes of criminal offenses, as they are analyzed and developed by the criminal doctrine, and not the elements or the sides of the offense. Legal considerations relating to the presumption of innocence depend on this understanding.

Keywords: *offense, illicit, legal definition, typicity, guiltiness, imputability, unlawfulness*

Rezumat

Ceea ce dorim să observăm în prezenta lucrare este modalitatea în care doctrina de drept penal a autorilor români propune înțelegerea ilicitului penal. Tipicitatea, săvârșirea cu vinovăție, imputabilitatea, antijuridicitatea sunt de fapt note specifice ale ilicitului penal, așa cum sunt stabilite analitic și dezvoltate de doctrina penală, și nu elemente sau laturi ale infracțiunii. Raționamentele juridice legate de prezumția de nevinovăție depind de această înțelegere.

Cuvinte-cheie: *infracțiune, ilicit, definiție legală, tipicitate, vinovăție, imputabilitate, antijuridicitate*

O primă observație pe care o facem este că, spre deosebire de dreptul civil, unde delictul nu este definit de legiuitor, în domeniul dreptului penal teoria juridică se poate raporta la definiții legale ale infracțiunii, atât în sensul unui concept general, cât și în sensul definițiilor speciale.

O a doua observație este că, dincolo de această constantă preocupare legislativă de a defini infracțiunea, în majoritatea sistemelor de drept, doctrina penală stabilește elemente, trăsături care se constituie în criterii¹ de analiză a ilicitului penal. În dreptul penal român

---

* dana.diaconu@e-uvt.ro.

¹ Criteriile sunt, din punct de vedere logic, *noțiuni – diferențe specifice* care permit analiza unei alte noțiuni, fie din punct de vedere extensional (caz în care criteriul împarte *cantitativ* noțiunea de analizat, identificând în sfera ei obiecte care aparțin unor clase diferite, în raport cu criteriul), fie din perspectivă intensională (caz în care criteriul identifică *calitativ* noțiunea de analizat, identificând în conținutul ei trăsături care aparțin unor clase diferite, în raport cu criteriul), Termenii folosiți nu sunt cei mai riguroși. Spre exemplu, noțiunea de „element” trimite la o perspectivă *extensională* a termenului logic de „ilicit” sau de „infracțiune”,

doctrina distinge „latura obiectivă” și „latura subiectivă” a infracțiunii², sistemul de common-law înțelege să analizeze *actus reus* și *mens rea*, doctrina franceză identifică în infracțiune un element legal, un element material și un element moral³, iar cea italiană studiază elementul obiectiv și cel subiectiv al infracțiunii. Aceste criterii de analiză doctrinare sunt preluate masiv în jurisprudență și orice analiză a ilicitului penal, abstract sau concret, se dezvoltă în jurul lor.

În doctrina română mai veche unii autori⁴ criticau împărțirea conținutului infracțiunii, arătând că nu există „latură subiectivă” și „latură obiectivă”, ci numai „complexul obiectiv și subiectiv”, unitar, care poate fi divizat doar din considerente de ordin metodologic⁵. De altfel, această ultimă abordare are justificare în faptul că termenii folosiți de doctrinele penale sunt discutabili. Spre exemplu, noțiunea de „element” al infracțiunii trimite la o perspectivă *extensională* a termenului logic de „ilicit” sau de „infracțiune”, în timp ce noțiunea de „trăsătură” expune o perspectivă evident *intensională* a aceluiași termen. Spre exemplu, în doctrina italiană găsim atât o concepție bipartită a infracțiunii (potrivit căreia infracțiunea are un *element* obiectiv și unul subiectiv), cât și o concepție tripartită (conform căreia *trăsăturile* infracțiunii constau în tipicitate, antijuridicitate și vinovăție). Prin urmare, este bine de subliniat că „elementele” și „laturile” nu împart⁶ noțiunea de „infracțiune” din punct de vedere extensional, ci sunt de fapt *criterii de analiză* a infracțiunii.

Doctrina penală mai recentă analizează ilicitul penal cu criterii *explicite*, corecte (și) din punct de vedere logic: tipicitatea, antijuridicitatea, imputabilitatea, culpabilitatea⁷.

în timp ce noțiunea de „trăsătură” expune o perspectivă evident intensională a aceluiași termen. Spre exemplu, în doctrina italiană găsim atât o concepție bipartită a infracțiunii (potrivit căreia infracțiunea are un element obiectiv și unul subiectiv), cât și o concepție tripartită (conform căreia trăsăturile infracțiunii constau în tipicitate, antijuridicitate și vinovăție). Credem că trebuie precizat că „elementele” despre care se vorbește în aceste doctrine sunt, cel puțin din punct de vedere logic, noțiuni care, incluzând suficiente note comune tuturor infracțiunilor, pot funcționa, raportat la noțiunea de „infracțiune”, ca *noțiuni-criterii*, în baza cărora pot fi operate *diviziuni valoroase* pentru analiza noțiunii ilicitului penal. Prin urmare, „elementele” și „laturile” nu împart noțiunea de „infracțiune” din punct de vedere.

² C. Bulai, *Manual de drept penal. Partea generală*, Ed. All, București, 1997, p. 174; I. Oancea, *Tratat de drept penal. Partea generală*, Ed. All, București, 1994, p. 106-119.

³ H. Nenout, *Droit pénal général*, Centre de Publications Universitaires „Paradigme”, Orléans, 2002, p. 104; M.L. Rassat, *Droit penal*, PUF, Paris, 1990, p. 369-373; J. C. Soyer, *Droit pénal et procédure pénale*, L.G.D.J., Paris, 2001, p. 127-129; G. Levasseur, A. Chavanne, J. Montreuil, *Droit pénal général et procédure pénale*, Sirey, 1994, p. 67-87; Ph. Conté, P. Maistre du Chambon, *Droit pénal général*, Armand Colin, 2002, p. 183-187; Fr. Debove, Fr. Falletti, *Précis de droit pénal et de procédure pénale*, PUF, Paris, 2001, p. 68-81; W. J. Didier, *Droit pénal général*, Monchrestien, Paris, 1991, p. 331; J. Pradel, *Droit pénal*, Editions Cujas, Paris, 2004, p. 427-430; M. Puech, *Droit pénal général*, Litec, 1998, p. 203-207.

⁴ G. Rîpeanu, *Obiectiv și subiectiv în dreptul penal*, în Revista Română de Drept nr. 7/1967, p. 12 -19.

⁵ De altfel, suntem și noi de acord că este de preferat denumirea dată acestora de doctrina mai veche („aspect obiectiv”, „aspect subiectiv”, „elemente obiective”, „elemente subiective” ș. a.), pentru ca această terminologie nu sugerează o împărțire extensională a noțiunii de „infracțiune”. A se vedea și nota 1.

⁶ Credem că trebuie precizat că „elementele” despre care se vorbește în aceste doctrine sunt, cel puțin din punct de vedere logic, noțiuni care, incluzând suficiente note comune tuturor infracțiunilor, pot funcționa, raportat la noțiunea de „infracțiune”, ca *noțiuni-criterii*, în baza cărora pot fi operate *diviziuni valoroase* pentru analiza noțiunii ilicitului penal.

⁷ O foarte frumoasă și convingătoare prezentare am găsit, cu privire la aceste trăsături ale infracțiunii, în lucrarea L. Stănilă, *Răspunderea penală obiectivă și formele sale în dreptul penal român*, în „Analele Universității de Vest”, Seria Drept nr. 1/2011, p. 97-96.

Precizăm pentru început că, în opinia noastră, aceste criterii sunt mult mai riguroase, deoarece nu divid ilicitul penal în „elemente”, sau „laturi”, ci sunt *note specifice* în funcție de care doctrina penală construiește analiza conceptuală a infracțiunii.

În dreptul românesc actuala definiție a infracțiunii prevăzută de art. 15 alin. (1) C. pen., care dispune că infracțiunea este „fapta prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție, nejustificată și imputabilă persoanei care a săvârșit-o” este mult diferită⁸ față de cea prevăzută în reglementarea cuprinsă în art. 17 din vechiul Cod penal: „Infracțiunea este fapta care prezintă pericol social, săvârșită cu vinovăție și prevăzută de legea penală”. Noua reglementare stabilește *notele caracteristice* ale ilicitului penal astfel: tipicitatea, săvârșirea cu vinovăție (culpabilitatea), imputabilitatea. Pe lângă acestea, neexplicit, dar destul de clar în aprecierea noastră, distingem și un criteriu nou (cel puțin în dreptul nostru penal), de antijuridicitate⁹.

1. Tipicitatea

Corelată direct cu principiul legalității incriminării – *nullum crimen sine lege* – prevăzut de art. 1 C. pen. și cu politicile penale, tipicitatea face ca răspunderea penală să nu fie imputată decât dacă fapta concretă întrunește toate condițiile de ordin obiectiv și subiectiv prevăzute în conținutul constitutiv al infracțiunii, astfel cum este el reglementat prin norma de incriminare. Conduita interzisă de norma penală este o conduită-tip¹⁰.

Profesorul George Antoniu distinge între tipicitatea conduitei și prima trăsătură esențială a infracțiunii astfel cum aceasta este prevăzută în noul Cod penal („prevederea faptei în legea penală”). Această trăsătură legală exprimă, în opinia autorului, trei realități, și anume:

- a) existența unei fapte concrete (acțiune sau inacțiune) cu urmarea imediată corespunzătoare, inclusiv legătura de cauzalitate între manifestarea exterioară și urmarea imediată;
- b) existența unui model legal de incriminare;
- c) concordanța trăsăturilor faptei concrete cu cele ale modelului legal de incriminare (tipicitate)¹¹.

Distincția operată de autor permite observarea tratamentului doctrinar al „faptei”, sub aspectul tipicității, ca un *complex neanalizat*¹² de realități obiective, cuprinzând nu doar

---

⁸ Diferența nu constă numai în precizie, ci și în trecerea de la o concepție „substanțială” asupra infracțiunii (care delimitează ilicitul penal de celelalte forme de ilicit juridic prin pericolul social al faptei) la o concepție „formală” a infracțiunii. Astfel, dispoziția nouă se atașează doctrinei penale germană, italiană, elvețiană sau spaniolă, potrivit cu care infracțiunea este o faptă tipică, antijuridică și comisă cu vinovăție – a se vedea C. Lică, *Tipicitate și antijuridicitate. Drept comparat*, în R.D.P. nr. 3/2008, p. 220.

⁹ A se vedea, în sensul notelor specifice ale infracțiunii, L. M. Stănilă, *Răspunderea penală a persoanei fizice*, Ed. Hamangiu, 2012, București, p. 41-53.

¹⁰ Doctrina penală a atras atenția că tipicitatea nu este o caracteristică a infracțiunii ca noțiune abstractă, ci este o cerință a faptului concret care va fi calificat ca infracțiune. Nu orice faptă prevăzută de legea penală constituie infracțiune, dar orice infracțiune este o faptă prevăzută de legea penală – a se vedea, în acest sens, V. Pașca, *Curs de drept penal. Partea generală*, vol. I, Ed. Universul Juridic, București 2010, p. 122.

¹¹ G. Antoniu, *Unele reflecții asupra conceptului de incriminare și conceptului de infracțiune*, în volumul omagial *In honorem Radu I. Motica*, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 37.

¹² În faza de probațiune a „faptei” acest complex este, desigur, analizat, însă - sub aspectul tipicității - este tratat ca un element compus, dar neanalizat.

acțiunea sau inacțiunea, ci și legătura de cauzalitate între manifestarea exterioară și urmarea imediată. Acest tratament forțează judecata juridică să separe „elementul obiectiv” de cel „subiectiv”. Astfel, autorul arată că, deși „norma de incriminare cuprinde în descrierea faptei nu doar elementele obiective, dar și [cele] subiective”¹³, totuși „tipicitatea, cu semnificația pe care o dobândește în doctrina română, și explicată mai înainte, se realizează, așadar, numai ca rezultat al comparării conținutului obiectiv al faptei concrete cu acela la normei de incriminare, deoarece în privința conținutului subiectiv se operează cu un alt concept, și anume vinovăția, care constituie o trăsătură esențială, distinctă, a infracțiunii de aceea a faptei prevăzute de legea penală”¹⁴.

Suntem de acord cu susținerea că tipicitatea implică o *judecată de relație* între fapta săvârșită și modelul său legal. Autorul insistă însă asupra necesității de a scoate din fapta săvârșită (care are o complexitate „naturală”) „conținutul” său subiectiv, astfel încât să obținem un „conținut” obiectiv, pe care să îl raportăm la modelul legal de incriminare¹⁵. O atare abordare ni se pare forțată, întocmai cum ni se pare viciată trecerea de la ideea de „trăsătură” a infracțiunii (cum este și tipicitatea) la cea de „element” sau de „latură” a infracțiunii.

2. Săvârșirea cu vinovăție

Corelată cu principiul răspunderii personale, săvârșirea cu vinovăție face ca răspunderea penală să fie stabilită doar dacă ilicitul penal implică un act de conștiință subiectivă, o atitudine a conștiinței în raport cu urmările faptei, și un act de voință¹⁶, sub impulsul căruia este realizată fapta penală (*mens rea*); înțelegem din această definiție că, în concepția legiuitorului român, vinovăția este o condiție *sine qua non* pentru existența infracțiunii, ceea ce ar părea că exclude, cel puțin în dreptul românesc, posibilitatea unei răspunderi penale obiective.

În doctrina dreptului penal, vinovăția este analizată și în sens de „culpabilitate”. Am preferat termenul propus mai sus și am înlăturat acest din urmă termen pentru considerentul apropierei semantice prea mari dintre termenul de „culpabilitate” și cel de „culpă”, mai ales că în dreptul Romei antice și în dreptul civil, culpa trimite (mai ales) la acțiuni neintenționate. Chiar și în dreptul penal, cel puțin în cel continental european, culpa

¹³ *Ibidem*, p. 37.

¹⁴ *Ibidem*, p. 39.

¹⁵ „Norma de incriminare cuprinde (pentru a putea fi completă) și cerințele de ordin psihic (subiective) pe care trebuie să le realizeze acțiunea (inacțiunea), fie că aceste cerințe fac parte chiar din conținutul normei, fie că fac parte din dispozițiile din partea generală care completează, așa cum am mai arătat, norma de incriminare din partea specială. Fapta concretă se compară însă cu modelul legal numai sub aspect obiectiv, în sensul că trăsăturile obiective ale faptei concrete trebuie să corespundă cu trăsăturile obiective ale faptei descrise (conținutul generic obiectiv al incriminării), deoarece sub aspect psihic, compararea faptei concrete cu cea descrisă are loc, cum, de asemenea, am mai arătat, în cadrul unei alte trăsături esențiale a infracțiunii, și anume vinovăția (conținutul generic subiectiv al incriminării).” - *ibidem*, p. 40.

¹⁶ Vinovăția este definită ca fiind ansamblul proceselor psihice care fundamentează stabilirea unei legături între fapta ilicită și autor (concepția psihologică) sau care localizează în agentul acțiunii, în persoana autorului conduitei ilicite, sursa activă (în sens de cauză „eficientă”, apreciem noi) a neadaptării conduitei la ordinea juridică (concepția normativă).

desemnează, în mod tradițional, doar o parte din *mens rea*, ceea ce face acest termen inadecvat pentru a fi folosit la desemnarea tuturor situațiilor în care *mens rea* este relevantă pentru analiza juridică. Este însă la fel de adevărat că, într-o altă tradiție juridică, în sistemul anglo-saxon, putem identifica o identitate semantică între „culpabilitate” și „vinovăție”¹⁷.

O observație interesantă vizează modalitatea în care vinovăția este prezentă sau nu în norma de incriminare a ilicitului penal special. Deși modelul general al infracțiunii cuprinde drept trăsătură esențială pentru ilicitul penal săvârșirea acestuia cu vinovăție, iar art. 16 alin. (1) C. pen. prevede că „fapta constituie infracțiune numai dacă a fost săvârșită cu forma de vinovăție cerută de legea penală”, foarte puține sunt normele penale speciale care cuprind *prevederi exprese cu privire la vinovăție*. Spre exemplu, în cazul infracțiunilor săvârșite din culpă, modelul legal prevede obligatoriu culpa, ca element al conținutului constitutiv al infracțiunii, în timp ce în cazul infracțiunilor săvârșite cu intenție foarte rar modelul legal cuprinde și intenția ca trăsătură constitutivă.

O explicație la îndemână ar părea să vină chiar din partea legiuitorului, care prevede în art. 16 alin. (6) C. pen. că „Fapta constând într-o acțiune sau inacțiune constituie infracțiune când este săvârșită cu intenție. Fapta comisă din culpă constituie infracțiune numai când legea o prevede în mod expres”, ceea ce ar însemna că motivația neprecizării intenției în fiecare normă de incriminare ar rezida în considerente de tehnică legislativă.

Credem însă că ar putea fi luat în considerare și un alt punct de vedere, din sfera politicii penale: acela că, în cazul infracțiunilor intenționate, răspunderea penală este justificată prin necesitatea de a reacționa față de faptul că *infractorul, prin voința sa, a înfrânt în mod conștient ordinea de drept*, în timp ce în cazul infracțiunilor neintenționate, *rezultatul* lor inacceptabil pentru o ordine juridică coerentă și aptă de a fi impusă cer o reacție, astfel încât sunt incriminate și pedepsite și aceste fapte. Această logică vizează „obținerea unui rezultat” (spre exemplu, o societate în care persoanele să se bucure de viață, libertate și de toate prerogativele, privilegiile, drepturile, puterile pe care ordinea de drept le garantează, să se bucure de securitate și chiar de fericire). În consecință, este acceptabilă ideea că faptele săvârșite din culpă sunt incriminate nu pentru a elimina pe făptuitor din societate, întrucât este periculos și trebuie reeducat, ci pentru că trebuie în primul rând *prevenite* (incriminarea reprezentând, în acest sens, o notificare publică că există consecințe penale, adică o reacție gravă a sistemului de drept, pentru o anumită infracțiune, chiar dacă este săvârșită din culpă), și în al doilea rând *pedepsite* (incriminarea faptelor săvârșite din culpă fiind, în acest sens, o reacție, o reaccentuare a importanței dezechilibrului adus în societate de o anumită infracțiune, chiar dacă rezultatul ei specific nu a fost urmărit de către autorul ei).

---

¹⁷ În acest sens, a se vedea art. 2.02 alin. (1) din US Model Penal Code „General Requirements of Culpability” prevede: „Cerințele minime ale vinovăției. Cu excepția prevederilor din Secțiunea 2.05, o persoană nu este vinovată de săvârșirea unei infracțiuni decât dacă a acționat în scopul săvârșirii ei cu intenție directă („purposely”), cu știința săvârșirii ei, cu intenție directă („knowingly”), cu temeritate, nesocotind riscul inerent actului („recklessly”) sau cu neglijență („negligently”), poziție psihică reflectată asupra fiecărui element material al infracțiunii.” [Minimum Requirements of Culpability. Except as provided in Section 2.05, a person is not guilty of an offense unless he acted purposely, knowingly, recklessly or negligently, as the law may require, with respect to each material element of the offense”. – a se vedea codul *in extenso* la http://www1.law.umkc.edu/sun/CrimLaw/MPC_Provisions/model_penal_code_default_rules.htm.

3. Imputabilitatea

Această relație¹⁸ caracterizează recent infracțiunea în legislația noastră¹⁹ fiind corelată principiului răspunderii subiective, cu argumentele prezentate mai jos.

Imputabilitatea a fost definită de către profesorul Dongoroz ca fiind „situația juridică în care se găsește o persoană căreia i s-a atribuit un fapt penal, ca fiind săvârșit de ea în mod vinovat”, însemnând deci „a pune în seama cuiva un fapt (act, atitudine), considerându-l drept cauză fizică și morală a aceluiași fapt”²⁰. Imputabilitatea poate fi, conform aceluiași autor, *materială* (de fapt) și *morală* (psihică). Imputabilitatea de fapt presupune constatarea și dovedirea faptului că actul ilicit a fost comis *de o anumită* persoană, prin voința sa. Imputabilitatea psihică presupune ca actul de conștiință să fie manifestat în chip nelegitim. Imputabilitatea psihică reprezintă vinovăția sau culpabilitatea²¹.

Sensul exact al acestor susțineri nu este evident. Totuși, considerăm că distincția profesorului Dongoroz, operată la nivelul conceptului de imputabilitate, stabilește implicit o diferență specifică relevantă, în *interiorul clasei cauzelor de neimputabilitate*, astfel cum le regăsim reglementate în Codul penal actual. În susținerea acestei idei, facem două observații:

(a) În primul rând, în opinia noastră, conceptul imputabilității are o legătură strânsă cu un punct de vedere *moral* asupra scopului pedepsei penale (care trebuie să se aplice auto-rului nemijlocit al infracțiunii). În mod tradițional, s-au stabilit două mari clase de teorii asupra scopului pedepsei: pe de o parte, teoriile retributive, originare în teoria liberului-arbitru²² (agentul a avut liber-arbitru atunci când a decis să încalce ordinea de drept, de aceea fapta îi este imputabilă), pe de altă parte teoriile preventive²³ (agentul trebuie să răspundă unei presiuni sociale care să îl descurajeze să încalce ordinea de drept, *nemo prudens punit quia peccatum est, sed ne peccetur*²⁴). Interesantă este și legătura între cele

¹⁸ Samuel Pufendorf a gândit o primă teorie a imputației raportată la conduitele ilicite, utilizând conceptul în sensul de atribuire de răspundere: „actions ...[which are directed by Law – s.n. – D.D.] are then said to be imputed to the Agent, when the Legislator or Sovereign declares him to be the Author of them and the same time decrees that the ordinary Effects of such Actions shall redound on him, or shall be conceived as inherent in him.” – a se vedea S. Pufendorf, *Of the law of nature and nations*, London, printed for J. Walthoe, R. Wilkin, J. and J. Bonwicke, S. Birt, T. Ward, and T. Osborne, 1729, cap. IX (*Of the Imputation of the moral Actions*), Book I, p. 92. Această lucrare este disponibilă *in extenso* online la http://books.google.ro/books?id=7MchAQAMAAJ&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.

¹⁹ Cazurile de imputabilitate sunt net evidențiate ca atare în art. 23-31 din Codul penal actual; reglementarea din Codul penal de la 1968, art. 44-51, a plasat doctrina și jurisprudența în dificultate, prin „supracalificarea” lor drept „cauze care înlătură caracterul penal al faptei”.

²⁰ V. Dongoroz, *Drept penal*, reeditarea ediției din anul 1939, Asociația Română de Științe Penale, București, 2000, p. 335.

²¹ *Ibidem*, p. 334.

²² Dogmele creștinismului catolic și teoria kantiană a dreptului susțin din plin această poziție.

²³ Protagoras este considerat gânditorul care a deschis această linie de gândire etică: filosoful grec considera că virtutea este o condiție a vieții sociale, dar și un produs al acesteia. În acest sens, a se vedea analiza detaliată a lui Robert W. Hall, *Political Thinkers. Plato*, Vol. IX, Routledge, London and New York, 2004, p. 17 și urm.

²⁴ Formularea o avem de la Seneca: „nicio persoană rezonabilă nu pedepsește pentru că există un rău, ci pentru că nu ar trebui să existe acel rău”. J. Bentham și mulți dintre gânditorii moderni au dezvoltat această idee.

două categorii de teorii și tipul de răspundere. Dacă teoriile retributive asupra scopului pedepsei creează teorii ale răspunderii individuale, centrate pe elementul subiectiv, pe vinovăție, teoriile preventive încurajează o nouă teorie a răspunderii sociale. Teoriile preventive lasă loc unei nuanțe etice a răspunderii penale: pedeapsa trebuie să descurajeze „în general” orice tip de infracțiune, pedeapsa reprezintă o reacție socială de dezaprobare față de comiterea unui rău (în acest sens, nepedepsirea și dezincriminarea fiind semnificative), dar și un mijloc de a influența caracterul celui pedepsit. Acest accent etic nu este lipsit de interes pentru drept: teoriile răspunderii penale obiective își găsesc aici cele mai profunde argumente.

(b) Considerată în acest „context deschis” spre o teorie moral-filosofică a pedepsei, imputabilitatea se articulează diferit la „cauzele de imputabilitate” prevăzute de Codul penal actual. În afară de iresponsabilitate (situație care, așa cum dezvoltăm mai jos, descrie exclusiv o *stare a agentului, internă*, și unde testul cazului de neimputabilitate este greu de realizat), restul cauzelor de neimputabilitate presupun intervenția unei *acțiuni străine agentului* (cum este cazul constrângerilor, a excesului neimputabil) sau a unei *stări sau a unui act exterioare agentului* (starea de necesitate, minoritatea, intoxicația, eroarea, cazul fortuit). Iresponsabilitatea se desprinde însă de celelalte, ca un caz de neimputabilitate generat de resorturi care aparțin în mod autentic agentului.

Calificată drept cauză de neimputabilitate și în dreptul roman²⁵, și în dreptul canonic²⁶, iresponsabilitatea a fost larg recunoscută în codificările penale continentale. Art. 64 din Codul penal francez din 1810 prevede: „nu există nici crimă, nici delict atunci când inculpatul era în stare de demență pe durata acțiunii.”²⁷ Actualul Cod penal francez prevede

²⁵ Digestele fac referiri la o lege privind *delicta publica* – legea Divus Marcus. Împărații Marc Aureliu și Commodus îi răspund lui Scapula Tertyllus: „dacă vedeți clar că Aelius Priscus era stăpânit de o furie continuă care îl împiedica să mai gândească și că nu există niciun motiv de bănuială că și-ar fi omorât mama simulând turbarea, puteți să-l absolviți de vină, din moment ce este destul de pedepsit de propria lui stare; și totuși, în același timp, trebuie să-l observați mai îndeaproape, iar dacă îl găsiți normal trebuie să-l privați de libertate, atât pentru a-l pedepsi, cât și pentru propria sa siguranță și a celor din jurul lui [...] Pe fiecare îl veți judeca sesizând că a greșit mai mult sau mai puțin, căci nebunii nu sunt păziți de gardieni numai pentru a fi împiedicați să atenteze la propria lui viață, cât și la viața altora. Iar dacă aduc vreun prejudiciu, pe bună dreptate, greșeala va fi *imputată* [s.n. – D.D.] celor care îl vor fi păzit neglijent.” - D. 48.10.7 – consultată online la <http://webu2.upmf-grenoble.fr/DroitRomain/>

²⁶ Papa Clement al V-lea decretează că „dacă nebunul, copilul sau somnambulul mutilează sau ucide un om, având în vedere acest lucru, el nu se expune pericolului iregularității.” A se vedea acest act la <http://www.papalencyclicals.net/Councils/ecum15.htm#can1>; Decretul lui Grațian se pronunță categoric pentru iresponsabilitatea penală a alienatului mintal, întrucât este lipsit de „*facultatis deliberandi*”: „Mens uero alienata furore, cum sui compos non sit, eorum, que admittit, reatum non contrahit, quia facultatem deliberandi non habuit” - a se vedea *Decretum Gratiani*, DECRETI PARS SECUNDA, CAUSA XV, QUESTIO I. [C. II], consultat online la http://geschichte.digitale-sammlungen.de/decretum-gratiani/kapitel/dc_chapter_2_2217.

²⁷ Il n'y a ni crime ni délit, lorsque le prévenu était en état de démence au temps de l'action, ou lorsqu'il a été contraint par une force à laquelle il n'a pu résister” – legislația a fost consultată online la http://ledroitcriminel.free.fr/la_legislation_criminelle/anciens_textes/code_penal_1810/code_penal_1810_1.htm; a se vedea și observațiile lui M. Benezech, *Breve histoire de l'irresponsabilité pénale des malades mentaux de l'Antiquité à nos jours*, în „Association Mondiale de Psychiatrie et de Psychologie Legales: Actes du première congress international, Paris – 11-13 novembre 1988, Expansion scientifiques Française”, Paris, p. 7-14.

iresponsabilitatea în art. 122-1²⁸. Primul text al codului penal german redactat în perioada Bismark în 1871 vorbea de iresponsabilitate prin folosirea termenului *schuldunfähigkeit* – incapacitatea „psihică” de a fi vinovat: „nu pot fi vinovate acele persoane care în momentul comiterii faptei, din cauza unei tulburări patologice sufletești (*krankhaften seelischen Störung*) sau a unor tulburări profunde a stării de conștiință (*tiefgreifenden Bewußtseinsstörung*) sau din cauza înapoierii mintale (*Schwachsinn*) sau a altor forme severe de anomalii sufletești (*schweren anderen seelischen Abartigkeit*), nu erau capabile să înțeleagă caracterul penal al faptei și să aibă conștiința acesteia.” Actualul cod german păstrează neschimbate aceste prevederi în art. 20²⁹.

În țările de common-law nu avem o recunoaștere atât de veche și de generalizată a iresponsabilității. Înainte de 1843 s-a recunoscut cu mare greutate iresponsabilitatea penală a alienatului mintal³⁰. Însă secolul al XVIII - lea s-a dovedit extrem de dinamic în stabilirea unor reguli în această privință. Trei cazuri, devenite celebre, au format baza unei doctrine engleze a iresponsabilității.

(a) În anul 1800 James Hadfield a tras asupra regelui George al III-lea în teatrul regal³¹. Comportamentul era un delir de sacrificiu în scopul „salvării întregii umanități”. Inculpatul a fost inițial acuzat de trădare, iar ulterior a beneficiat de o altă apărare, prilej cu care au fost criticate testele de evaluare a nebuniei. Depozițiile medicale audiate cu ocazia acestui proces au făcut primii pași către expertiza legală medico-psihiatrică. Hadfield a fost achitat pentru *insanity*.

(b) Peste alți câțiva ani, în 1843 tânărul schizofren Daniel McNaghten a încercat să îl asasineze pe primul ministru britanic Sir Robert Peel, dar l-a împușcat mortal pe secretarul privat al acestuia. Apărarea s-a centrat pe argumentul bolii mintale și a dus la verdictul că McNaghten este nevinovat, pe motiv de boală mintală (*insanity*) și internat³². Reacția societății civile a fost puternică, încât Camera Lorzilor și-a exersat dreptul de cere judecătorilor „to answer abstract questions of existing law”³³, iar cazul a născut jurisprudența cunoscută sub numele „regulile McNaghten”. Principalul criteriu pe care îl utilizează aceste reguli

---

²⁸ „N'est pas pénalement responsable la personne qui était atteinte, au moment des faits, d'un trouble psychique ou neuropsychique ayant aboli son discernement ou le contrôle de ses actes” – a se vedea http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=15F27C6F628392D522A035C0ACFF9D.tpdjo17v_1?idSectionTA=LEGISCTA000006149818&cidTexte=LEGITEXT000006070719&dateTexte=20120919.

²⁹ „Ohne Schuld handelt, wer bei Begehung der Tat wegen einer krankhaften seelischen Störung, wegen einer tiefgreifenden Bewußtseinsstörung oder wegen Abartigkeit unfähig ist, das Unrecht der Tat einzusehen oder nach dieser Einsicht zu handeln.” - dispoziție legală Schwachsinn oder einer schweren anderen seelischen consultată la <http://dejure.org/gesetze/StGB/20.html>.

³⁰ Începând cu secolul XIII existau totuși câteva criterii care serveau la verificarea gradului de deficiență mintală a unui acuzat: testul de stabilire a cunoașterii caracterului penal al conduitei (*knowledge test*), testul fiarei sălbatică (*wild beast test*), testul celor 20 de probe, investigarea intenției criminale (*means rea*) – a se vedea în *sensul acestor teste* Octavian Buda, *Iresponsabilitatea. Aspecte medico-legale psihiatrice*, Editura Științelor Medicale, București, 2006, p. 25.

³¹ R. Moran, *The origin of insanity as a special verdict: the trial for treason of James Hadfield, 1800*, în „Law and Society Review”, Vol. 19, No. 3, 1985, p. 487-519, articol disponibil *in extenso* online la <http://www.jstor.org/discover/10.2307/3053574?uid=3738920&uid=2&uid=4&sid=21101235139657>.

³² <http://www.oldbaileyonline.org/browse.jsp?ref=t18430227-874>.

³³ <http://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/1843/J16.html>.

este discernământul moral³⁴, trebuind să fie stabilit că bolnavul delicvent nu a putut înțelege nici natura nici calitatea actului său. Comisia Camerei Lorzilor a făcut recomandarea ca în cazuri asemănătoare să se pună problema dacă acuzatul, în momentul comiterii actului, era în măsură să distingă binele de rău (testul lui *right and wrong*).

(c) La 30 martie 1981 John Hickley a încercat să-l asasineze pe președintele Regan³⁵. Juriul statului Washington a pronunțat în iunie 1982 sentința „*not guilty by reason of insanity*”. Această achitare a provocat o reacție foarte ostilă a publicului și a juriștilor referitoare la apărarea alienării mintale și s-a propus revenirea la soluția juridică *guilty but mentally ill* în care sarcina dovedirii alienației mintale aparține apărării care trebuie să dovedească existența bolii mintale de o manieră clară și convingătoare („*clear and convincing evidence*”). Acest proces a dezvăluit dificultatea de a defini conceptul tulburărilor voliționale opuse „*liberului arbitru*”, atunci când criminalul nu prezintă nicio tulburare majoră de cunoaștere. Pierderea controlului asupra comportamentului nu are fundament științific veritabil și nu se poate face o demonstrație empirică în acest sens³⁶. Totuși, sarcina dovedirii tulburării psihice revine apărării, care trebuie să dovedească existența iresponsabilității în mod clar și convingător (*beyond a reasonable doubt*). Cazul Hickley a obligat dreptul american să admită că responsabilitatea penală trebuie să depindă într-o măsură mai mare de interesul public general decât de avizul, uneori subiectiv și greu de criticat, al experților.

Jurisprudența anglo-saxonă evidențiază iresponsabilitatea drept cauză unică de neimputabilitate, care poate înlătura răspunderea penală, chiar dacă există *actus reus* și *mens rea*. „*Guilty but mentally ill*” fundamentează îndepărtarea răspunderii penale *pentru un ilicit complet caracterizat, dar care nu poate fi imputat*, nu poate fi „pus pe seama cuiva”, în exprimarea foarte sugestivă a profesorului V. Dongoroz.

Iresponsabilitatea îndepărtează răspunderea penală a autorului faptei, al cărui comportament, analizat cauzal (deci din punctul de vedere al unei ordini naturale), *a produs în mod efectiv*, ca în exemplele de mai sus, moartea victimei. În opinia noastră, ea nu se confundă cu alte situații prevăzute în Codul penal român actual drept cauze de neimputabilitate. Celelalte cauze de neimputabilitate desemnează fie cauze de îndepărtare a răspunderii pentru cauze formale (cum este minoritatea făptuitorului), fie cauze de îndepărtare a răspunderii întrucât este luată în considerare, în lanțul cauzalității specific ordinii naturale, o altă conduită (constrângerea morală, intoxicația) sau o stare (starea de necesitate, cazul fortuit) care au avut rolul cauzal efectiv în producerea răului social. Prin urmare, cu excepția iresponsabilității, restul „cauzelor de neimputabilitate” privesc relația de cauzalitate dintre conduită și rezultatul pe care îl produce aceasta, și nu relația de imputabilitate³⁷. Din acest

³⁴ „...to establish a defence on the ground of insanity, it must be clearly proved that at the time of committing the act the party accused was labouring under such a defect of reason, from disease of the mind, as not to know the nature and quality of the act he was doing, or as not to know that what he was doing was wrong” – hotărâre consultată online la <http://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/1843/J16.html>.

³⁵ <http://law2.umkc.edu/faculty/projects/ftrials/hinckley/hinckley.htm>.

³⁶ O. Buda, *Iresponsabilitatea. Aspecte medico-legale psihiatrice*, Editura Științelor Medicale, București, 2006, p. 30.

³⁷ Atât în *Reine Rechtslehre* (publicată pentru prima dată în 1936), cât și în *General Theory of Law and State* (1945), cât mai ales într-un celebru studiu despre cauzalitate și imputabilitate publicat în revista „*Ethics*”

motiv, în cazul în care aceste cauze există, nu vom putea discuta de o „faptă ilicită”, pentru că „fapta ilicită” este o calificare juridică a unei *fapte* care, la rândul ei, este analizată din punctul de vedere al mecanismului cauzal prin care a produs un rezultat. Or, în cazul în care cauzele de neimputabilitate există, acestea din urmă însele (și nu fapta analizată) au rolul cauzal efectiv.

Distincția pe care o subliniem dintre cauzalitate și imputabilitate, pune în lumină adevăratul sens pe care trebuie să îl aibă o cauză de neimputabilitate: acela că, într-o anumită împrejurare, nu este angajată răspunderea juridică, pentru că nu poate fi imputată o sancțiune asupra conduitei, fie ea chiar o „faptă ilicită”³⁸.

4. Antijuridicitatea

Referirea definiției legale a infracțiunii la fapta „nejustificată” este extrem de importantă pentru înțelegerea ilicitului penal. Prezența unei *note definitorii negative* nu este optimă pentru procedeele definirii, dar apreciem că, fiind vorba de o definiție *legală*, orice element al acesteia trebuie (și este presupus a fi) corelat cu întreaga reglementare din care face parte.

În cazul reglementării cuprinse în art. 18 alin. (1) din Codul penal din 1968 prevede că „nu constituie infracțiune fapta prevăzută de legea penală, dacă există vreuna dintre cauzele justificative prevăzute de lege”. Prin urmare, fapta „nejustificată” trebuie să se situeze în raport de contradicție (de opoziție logică totală, completă) cu fapta „justificată”. Reglementarea din Codul penal actual este, în opinia noastră, mai riguroasă, și mult diferită de cea a Codului din 1968³⁹: codul prevede *expressis verbis* fiecare situație în care fapta „este justificată”⁴⁰. Caracterul „nejustificat” al faptei exprimă de fapt *raportul de contradicție* în

---

(vol. LXI, 1950), tradus în limba română, Hans Kelsen insistă asupra acestei distincții fundamentale dintre relația de cauzalitate și relația de imputabilitate. A se vedea Hans Kelsen, *General Theory of Law and State*, The Lawbook Exchange, Ltd., Clark, New Jersey, 2007, p. 92; Hans Kelsen, *Cauzalitate și imputabilitate*, tradus în limba română în „Noua Revistă de Drepturile Omului” nr. 4/2006, p. 165-176; Hans Kelsen, *Doctrina pură a dreptului*, Ed. Humanitas, București, 2000, p. 104-111, 120-121. Facem mențiunea că această lucrare este o traducere în limba română după a doua ediție a lucrării, publicată în 1960; mai facem mențiunea că în această traducere nu folosește cuvântul „imputabilitate” pentru *Zurechnung*, ci termenul de „atribuire” care ni se pare neadecvat discursului juridic întrucât este prea „neutru”; termenul de „imputabilitate” păstrează nota de „consecință”, fără a o pierde pe cea de voință în stabilirea acesteia; termenul de „atribuire” este de aceea mai puțin caracteristic”. Este adevărat că termenul de „imputabilitate” are un alt neajuns, în sensul că nuanțele sale „moralizatoare” par a sugera legătura dintre o faptă și persoana care urmează a suporta sancțiunea. În acest sens, autorul a fost explicit încă în prima sa lucrare, unde precizează că „... but the imputation which is in question here is not the relation between an individual and an action of his, but the relation between the legal sanction and the action, and thus indirectly the act of individual himself” – Hans Kelsen, *General Theory of Law and State*, The Lawbook Exchange, Ltd., Clark, New Jersey, 2007, p. 92.

³⁸ Această perspectivă asupra imputabilității face ca definiția infracțiunii din Codul penal roman actual să nu mai poată fi expusă criticii că în mod incorect, redundant, legiuitorul a prevăzut atât condiția vinovăției, cât și pe cea a imputabilității.

³⁹ Sub aspectul rigorii, noua reglementare este mult superioară, deși este criticată pentru o oarecare „suprapunere” parțială a elementelor vinovăției și imputabilității.

⁴⁰ Art. 19 din Noul Cod penal „Legitima apărare” prevede: „(1) Este justificată [s.n. – D.D.] fapta prevăzută de legea penală săvârșită în legitimă apărare [...]”; Art. 20 din NCP „Starea de necesitate” prevede: „(1) Este

care se află fapta penală cu întreaga *ordine juridică*: fapta concretă, deși tipică, nu este contrară ordinii juridice⁴¹. Caracterul dinamic al conceptului de faptă „justificată” face ca teoriile care consideră că un al patrulea element al infracțiunii este caracterul „injust” să fie criticabile⁴².

Antijuridicitatea poate fi înțeleasă în sens strict *formal*, când acțiunea sau inacțiunea contravine preceptului normei, sau în sens *substanțial*, material, când acțiunea sau inacțiunea vatămă sau periclitează interese individuale sau colective protejate juridic. Ultima accepțiune poate suscita probleme de recunoaștere, dar constatăm că doctrina are un punct de vedere foarte larg și bine argumentat. Profesorul Antoniu arată astfel că aspectul formal nu poate fi desprins de cel substanțial deoarece, atunci când incriminează o faptă sau prevede anumite dispoziții permissive (cum este reglementarea unei *cauze justificative*), legiuitorul are în vedere atât lipsa de pericol social a faptei, cât și împrejurările care înlătură acest pericol, astfel ca fapta să devină acceptabilă, adică *licită*. Astfel, elementul substanțial al antijuridicității nu are o existență autonomă⁴³, deoarece nu ar putea fi valorificat decât tot în cadrul prevederilor normei de incriminare.

Același autor revine asupra acestei opinii, într-un studiu mai recent, adăugând o nuanță binevenită: dacă totuși nu punem semnul egalității între caracterul nejustificat al faptei și lipsa cauzelor justificative reglementate de cod, dacă luăm deci în considerare un sens mult mai larg al *caracterului nejustificat*, respectiv sensul sistemic pe care îl regăsim în dreptul german (*Rechtswidrigkeit*), atunci putem lua în considerare antijuridicitatea printre trăsăturile infracțiunii⁴⁴. După ce a negat această trăsătură, pe care noi o considerăm esențială nu doar infracțiunii, ci chiar ilicitului în general, autorul îi dă o definiție doctrinară: „... antijuridicitatea implică o definiție de relație dintre acțiune (inacțiune) și ordinea de drept”⁴⁵, „o însușire a acțiunii (inacțiunii) de a coincide sau nu cu cerințele ordinii juridice”⁴⁶.

Această ultimă înțelegere a infracțiunii ca faptă antijuridică este, în opinia noastră, o autentică trăsătură a infracțiunii în sine și aceasta deoarece antijuridicitatea este caracteristică chiar noțiunii generale de „faptă ilicită”.

---

justificată [s.n. – D.D.] fapta prevăzută de legea penală săvârșită în stare de necesitate [...]”; Art. 21 din Noul Cod penal prevede: „Exercitarea unui drept sau îndeplinirea unei obligații prevede: „(1) *Este justificată* [s.n. – D.D.] fapta prevăzută de legea penală constând în exercitarea unui drept recunoscut de lege sau în îndeplinirea unei obligații impuse de lege, cu respectarea condițiilor și limitelor prevăzute de aceasta. (2) *Este de asemenea justificată* [s.n. - D.D.] fapta prevăzută de legea penală constând în îndeplinirea unei obligații impuse de autoritatea competentă, în forma prevăzută de lege, dacă aceasta nu este în mod vădit ilegală [...]”; Art. 22 din Noul Cod penal prevede: „Consimțământul persoanei vătămate” prevede: „(1) *Este justificată* [s.n. - D.D.] fapta prevăzută de legea penală săvârșită cu consimțământul persoanei vătămate, dacă aceasta putea să dispună în mod legal de valoarea socială lezată sau pusă în pericol [...]”.

⁴¹ În acest sens, a se vedea G. Antoniu, *Noul Cod penal. Vol. I (art. 1-56). Comentariu*, Ed. C.H. Beck, București, 2006, p. 217-218. Potrivit acestui comentariu doctrinar, tipicitatea este doar un indiciu de antijuridicitate, o posibilitate, care devine realitate numai dacă nu este incidentă o normă permisivă (care este tocmai *cauza justificativă*).

⁴² Michele-Laure Rassat, *Droit penal general*, Ellipses, Paris 2004, p. 266-268.

⁴³ G. Antoniu, *Noul Cod penal... op. cit.*, p. 220.

⁴⁴ G. Antoniu, *Unele reflecții ...op. cit.* p. 43-44.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 44.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 44.

Concluzii

Toate elementele” analizate mai sus (tipicitatea, săvârșirea cu vinovăție, imputabilitatea, antijuridicitatea) sunt de fapt *trăsături specifice* ale *ilicitului penal*, așa cum sunt stabilite analitic și dezvoltate de doctrina penală.

(i) Luând în considerare doar *tipicitatea*, ca posibilă trăsătură a ilicitului în general, vedem cu destulă ușurință că nu această caracteristică este cea care ajută la definirea ilicitului. *Verbum regens* stă, într-adevăr, la baza unei „liste” a faptelor ilicite de drept penal. Politicile penale și un principiu fundamental de legalitate fac ca întocmirea „listei” să fie necesară. Subliniem faptul că, spre deosebire de originile istorice ale principiului *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege* care pune în lumină ideea că legalitatea incriminării este necesară dată fiind gravitatea faptelor (*nullum crimen...*) și gravitatea pedepsei (*nulla poena...*), în prezent am putea aprecia că *legalitatea incriminării* provine mai degrabă dintr-un imperativ general de *prevedere* (trebuie să știm care este tipul de conduită umană considerat cu titlu general și obligatoriu, prin lege, ca infracțiune).

Prin urmare, elementul „gravității faptei” este mai puțin dezirabil⁴⁷ și am arătat că un principiu general de prevedere este mai strâns legat de necesitatea incriminării ilicitului penal decât acest element substanțial. Observația pune în lumină o altă caracteristică a ilicitului penal, mai apropiată de esența acestuia (ascunsă sub „tipicitate”): fapta penală (fie că este „prefigurată” în rezoluția infracțională de însuși făptuitorul, fie că este calificată de jurist ca atare) presupune raportarea la o întregă ordine juridică (care este *normativă și construită într-un anume fel*, după anumite considerente formale și nu în funcție de gravitatea faptei). Prin urmare, intuițiile infractorului despre gravitatea faptei, pe de o parte și conceptele de prejudiciu, de „urmare periculoasă”, de „harm”, ca și judecățile de valoare și normative bazate pe acestea, rămân mai puțin importante. Însă ce ne spune aceasta, în plus, despre un ilicitul penal? Că fapta penală este împotriva unei ordini de drept prestabilite (și care se presupune, formal, a fi pre-conștientizată).

(ii) Săvârșirea faptei cu vinovăție pare să aibă legătură doar cu un principiu de echitate, care afirmă că nicio persoană nu ar trebui să răspundă penal, chiar dacă este produs un rău social și chiar dacă este autorul faptei care a creat prejudiciul, în condițiile în care această persoană nu a acționat liber și conștient (în deplinătatea funcțiilor sale cognitive și intelective). Câtă vreme, în această stare fiind, raportat și la presupunerea că acționează cu luarea în considerare a ordinii juridice, autorul a încălcat totuși ordinea juridică, el este considerat „vinovat”, deci va răspunde penal (dacă fapta sa are și celelalte note care caracterizează ilicitul ca fiind de natură penală). Această logică pare să fie perfect aplicabilă persoanelor fizice. Însă, din momentul în care politicile penale au mers în direcția configurării unei răspunderi penale pentru persoanele juridice, trăsătura atât de specifică a vinovăției a dobândit nuanțe care ar trebui să suscite doctrina să apropie chestiunea vinovăției de cea de imputabilitate a sancțiunii⁴⁸.

⁴⁷ Elementul „gravității” a fost, de altfel, înlăturat din definiția infracțiunii în actualul Cod penal, infracțiunea nemaifiind caracterizată, în mod specific, prin „pericolul ei social”.

⁴⁸ În acest sens, s-a spus că definiția legală a infracțiunii prevăzută de Codul penal actual este prea largă (cuprinzând și vinovăția și imputabilitatea printre trăsăturile ilicitului penal). Totuși, ce nu au luat în calcul aceste

O asemenea receptare ar schimba înțelegerea acestei condiții astfel: văzând acțiunea propriu-zisă, răul produs și relația de cauzalitate dintre acestea, ne întrebăm cui îi putem imputa sancțiunea penală? Cine este răspunzător? Punând astfel termenii problemei juridice, vedem că răspunzător este:

a) persoana fizică care este (sau ar fi trebuit să fie, în cazul omisiunilor) agentul eficient în relație cu fapta, și care a avut o *obligație generală* de a respecta un set de reguli imperative penale (care corespunde unui „drept” generic la securitate și ordine juridice), care a avut *față de fiecare altă persoană o obligație de a respecta fiecare drept opozabil al acesteia*, dar care a săvârșit un act voluntar de încălcare a obligațiilor;

b) persoana juridică care are obligații specifice care îi reglementează conduita, în contextul capacității sale juridice speciale, dar în mod voluntar nu le respectă. Această din urmă receptare poate fi acceptată însă doar dacă suntem de acord cu ideea că infractorul (cu toate elementele sale relevante) nu face parte din infracțiune. Ar însemna ca *infracțiunea să fie calificată ca atare doar pe baze factuale*, urmând să fie imputată o sancțiune penală infractorului (autorului infracțiunii, și nu altei persoane) în baza analizei elementelor care țin de capacitatea, conștiința și voința acestuia (dacă este persoană fizică) sau doar a elementelor care țin de capacitatea și voința acestuia (dacă este persoană juridică). În cazul răspunderii obiective, ar conta doar faptul că infractorul este (sau ar fi trebuit să fie!) un agent eficient în raport cu fapta deja calificată drept infracțiune.

În opinia noastră, „virajul” către o asemenea înțelegere ar aduce câteva beneficii:

a) ar aduce un nou accent prezumției de nevinovăție – negarea metodologică⁴⁹ (procedurală) a relației dintre infracțiune (conduita tipică, rezultatul ei, cauzalitatea) și persoana care a avut conduita „tipică” ar putea crea faze mai bine delimitate și succesive în procesul de decizie asupra vinovăției, un algoritm care să asigure autentic funcționarea prezumției de nevinovăție (care trebuie să fie o garanție procedurală efectivă a dreptului la un proces echitabil și, în cazul persoanelor fizice, a libertății sale esențiale);

b) ar putea conduce la alte teorii privind măsurile de siguranță⁵⁰;

c) ar explica în mod cert mult mai adecvat răspunderea penală pentru omisiuni;

d) la fel, ar explica mult mai riguros răspunderea penală a persoanelor juridice;

---

critici este că *imputabilitatea nu este a faptei asupra făptuitorului, ci a sancțiunii penale asupra persoanei răspunzătoare*. Pentru înțelegerea acestui raționament, teoria lui Hans Kelsen cu privire la cauzalitate și imputabilitate menționată la nora 37 este extrem de utilă.

⁴⁹ *Știința dreptului* este cea care poate impune raționamentului juridic o asemenea metodă de gândire, adecvată relațiilor de imputabilitate pe care le stabilește, chiar dacă, în plan natural (și deci în ordinea cauzală) este evident că o conduită aparține întotdeauna unui agent eficient.

⁵⁰ În acest sens, prof. V. Pașca a arătat că măsurile de siguranță sunt sancțiuni penale, care sunt consecințe ale săvârșirii unei fapte prevăzute de legea penală în situația în care există un pericol social al făptuitorului sau a unor bunuri deținute de acesta, dar totuși starea de pericol social este una obiectivă, calificată prin aspecte care țin fie de stări legate de persoana făptuitorului (boală psihică, inabilitate profesională), fie de legătura dintre bunurile făptuitorului și fapta săvârșită. Starea de pericol nu poate fi asimilată stării mentale specifică proceselor care caracterizează vinovăția și, de aceea, acest tip de răspundere poate fi calificat ca un caz de răspundere penală obiectivă. A se vedea, în acest sens V. Pașca, *Măsurile de siguranță – sancțiuni penale*, Ed. Lumina Lex, București, 1993, p. 23 și comentariile L.-M. Stănilă, *Răspunderea penală obiectivă și formele sale în dreptul penal român*, în „Analele Universității de Vest”, Seria Drept nr. 1/2011, p. 94.

e) la nivel general, ar crea posibilitatea elaborării unei concepții despre ilicit care să încerce să se detașeze de noțiunea vinovăției, cu toate formele ei: acest concept s-ar construi riguros, în lipsa „aderențelor” cu elementele subiective și ar revela ilicitul (deci și infracțiunea) ca fiind o conduită *neconformă cu ordinea juridică*.

(iii) În ceea ce privește imputabilitatea, am arătat mai sus în cel fel acest concept poate să ajute la înțelegerea ilicitului, în general. Desigur, ține de legiuitor să precizeze în ce condiții (care țin de persoana agentului sau care sunt exterioare acestuia) nu se poate „pune pe seama autorului”, fapta ilicită. O singură precizare se impune: abordarea noastră ar face să devină necesară analiza cauzelor de neimputabilitate care nu țin de autor chiar la calificarea infracțiunii (la stabilirea elementelor ilicitului), ceea ce ar impune o reîncastrare a acestor situații într-o altă clasă de situații, care să aibă drept consecință, eventual, înlăturarea caracterului ilicit⁵¹ al faptei săvârșite în contextul acestor situații considerate „cauze de neimputabilitate”. Nu este cazul iresponsabilității, care este, în opinia noastră, o veritabilă cauză de neimputabilitate. În situația în care este agreat de doctrină un concept despre ilicitul penal care exclude „latura subiectivă”, credem că stabilirea unui concept clar al imputabilității și al cauzelor (autentice) de neimputabilitate este de primă importanță. *De lege ferenda*, opinăm că este necesară revederea cauzelor de neimputabilitate, prevederea iresponsabilității drept cauză unică de neimputabilitate și reconsiderarea celorlalte cauze de neimputabilitate. Cu excepția iresponsabilității, restul „cauzelor de neimputabilitate” privesc relația de cauzalitate dintre conduită și rezultatul pe care îl produce aceasta sau cauze justificative ale conduitei, și nu relația de imputabilitate⁵². Din acest motiv, în cazul în care aceste cauze se regăsesc *in concreto*, nu vom putea discuta de o „faptă ilicită”, pentru că „fapta ilicită” este o calificare juridică a unei *fapte* care, la rândul ei, este analizată din punctul de vedere al mecanismului causal prin care a produs un rezultat. Or, în situația în care cauzele de neimputabilitate în prezent reglementate ca atare sunt prezente în speța concretă, acestea din urmă însele, (și nu fapta analizată) au rolul causal efectiv. Adevăratul sens pe care trebuie să îl aibă o cauză de neimputabilitate este acela că într-o anumită împrejurare, nu este angajată răspunderea juridică, pentru că nu poate fi imputată o sancțiune asupra conduitei, fie ea chiar o „faptă ilicită”.

(iv) Caracterul antijuridic este esențial ilicitului penal și ilicitului, în general. Considerăm deci acest caracter ca fiind fundamental pentru un concept al ilicitului penal, însă nu cu explicația dată de doctrina penală. Nu prezența cauzelor justificative „aliniază” o conduită

---

⁵¹ Anihilarea caracterului ilicit al faptei, într-o asemenea ipoteză, poate fi cu siguranță construită, însă nu prin teorii despre faptă, ci *prin reconceptualizarea legăturii de cauzalitate* (printr-un test mai eficient, apt să decidă distincția complexă între cauze și condiții). Săvârșirea unei fapte într-un context causal complex și posibilitatea de a afirma, în baza unor teste de cauzalitate, că rezultatul, care este un rău social, a fost produs de faptă, dar în contextul unor condiții care afectează fie fapta, fie agentul, fie producerea rezultatului, poate descrie – spre exemplu – scenariul în care este posibil un raționament juridic care să înlăture caracterul ilicit al faptei.

⁵² Celelalte cauze de neimputabilitate desemnează fie cauze de îndepărtare a răspunderii pentru *cauze formale* (cum este minoritatea făptuitorului), fie cauze de îndepărtare a răspunderii întrucât este luată în considerare – în lanțul *cauzalității* specific ordinii naturale, deci în cadrul *acestui* element al analizei infracțiunii – fie *o altă conduită* (constrângerea morală, intoxicația) sau *o stare* (starea de necesitate, cazul fortuit) care au avut *rolul causal efectiv* în producerea răului social.

ilicită la ordinea de drept. O cauză justificativă poate anihila posibilitatea imputării unei sancțiuni pentru o faptă ilicită. Sau poate înlătura caracterului ilicit al faptei săvârșite în circumstanțele sale. Caracterul antijuridic al ilicitului penal alimentează o proiecție extrem de importantă într-o societate (sau comunitate) care pune juridicul deasupra tuturor.

Rule of law, statul de drept și „nimeni nu este mai presus de lege” înseamnă, dintr-un punct de vedere general, o expectativă juridică legitimă, în ideea că ne așteptăm ca orice persoană să respecte o primă normă, aceea că trebuie să ne supunem (doar) legii. Reprezentarea lui „deasupra” în drept este excepțională și invită la a considera juridicul ca un *prim filtru* pe care trebuie să îl luăm în considerare în procesele de decizie. Ordinea de drept nu trebuie să fie un aspect care „este pus în balanță” cu alte aspecte, valori, imperative, interese, scopuri etc, ea nu „concorează” cu alte criterii. *Rule of law*, statul de drept și „nimeni nu este mai presus de lege” ne spun că ordinea de drept este *prima grilă* pe care trebuie să o epuizăm la luarea unei decizii, pentru a trece la alte considerente care ne pot influența conduita. În acest sens, gândim antijuridicitatea ca o caracteristică a ilicitului.

Opinăm că ideea de „trecere prin filtrul” ordinii normative juridice este extrem de sugestivă. Spre exemplu, în cazul angajării răspunderii penale a unei persoane (fizice sau juridice) pentru o omisiune, această reprezentare face mai evidentă justificarea incriminării. De ce răspunde acea persoană pentru ceva ce nu a făcut? Pentru că ordinea juridică i-a impus să facă ceva într-o situație determinată, iar ea nu a avut conduita așteptată (descrisă de ordinea juridică prin reguli, principii, standarde). Conceptul de „*breach of duty*” este, de aceea, mult mai eficient pentru stabilirea răspunderii (în sistemele de *common-law*) decât este conceptul de „greșeală” din dreptul continental.

Sumarizând aceste concluzii și punând la o parte ceea ce este specific abordării doctrinei a infracțiunii în dreptul penal, vom reține ca doctrina penală utilizează, chiar dacă în formă implicită (în tratamentul tipicității și justificării), o trăsătură specifică ilicitului în general, anume antijuridicitatea, în sensul mai sus arătat.

De la procurorul militar la cel civil și înapoi – o dilemă doctrinară de actualitate

Lect. univ. dr. **Flaviu CIOPEC***
Universitatea de Vest din Timișoara
Facultatea de Drept

Drd. **Matei-Ciprian GRAUR***
Universitatea de Vest din Timișoara
Facultatea de Drept

Abstract

The study addresses a practical problem relating to the competence of investigation for offences committed by military along with civilians. The issue arises from the interpretation of different legislative texts in collide. The authors emphasize the basic rule of asserting the competence of investigation to civil jurisdiction, due to the actual trend of demilitarization of the criminal justice. Specific provisions of the procedural law which expressly refers to military jurisdiction must be strictly interpreted so as not to infringe the rule stated above.

Keywords: subject-matter jurisdiction, military, civilians, criminal investigation, participant, committing an offence, accuracy, predictability

Rezumat

Studiul abordează problema practică a determinării competenței de urmărire penală în cazul infracțiunilor comise de militari împreună cu civili. Problema este generată de interpretarea divergentă a mai multor texte legislative. Autorii subliniază regula fundamentală de atribuire a competenței de urmărire penală către organele judiciare civile, în acord cu tendința actuală de demilitarizare a justiției penale. Anumite dispoziții din legea de procedură ce se referă la competența procurorului militar se impun a fi interpretate restrictiv pentru a nu înfrânge regula sus-menționată.

Cuvinte-cheie: competența organelor judiciare, militari, civili, urmărirea penală, participant, săvârșirea unei infracțiuni, precizie, previzibilitate

Controversa

Noua ordine procesuală, conturată odată cu adoptarea Codului de procedură penală actual, intrat în vigoare la data de 1 februarie 2014, a generat numeroase controverse

---

* E-mail: flaviu.ciopec@e-uvt.ro.

* E-mail: matei.graur88@e-uvt.ro.

doctrinare și jurisprudențiale, deseori născute ca urmare a dispozițiilor normative insuficient de precise. Astfel, nu putem să nu avem în vedere constatările recente semnalate în doctrină¹, prin care s-au evidențiat „deficiențe care abundă în codul care, pe zi ce trece, tinde să confirme calificarea de *monument al imperfecțiunii juridice*”.

Imperfecțiunea în modul de reglementare, necorelarea unor texte de lege ori ambiguitatea formulărilor utilizate de legiuitor au condus de foarte multe ori la blocaje în interpretarea normei, aspect nedorit, cu atât mai mult cu cât tendința de evoluție a sistemului procesual penal ar fi trebuit să genereze reguli clare, menite să *fluidizeze* parcursul procesului.

Dacă ne referim la competența organelor judiciare penale, normele în materie prezintă o importanță deosebită în *armonia jocului procesual*, fiind inadmisibilă în acest context existența unor incertitudini în reglementare.

Prezentul demers își propune să analizeze o incongruență legislativă în materia competenței organelor judiciare militare, cu referire în mod special la faza de urmărire penală.

Astfel, Codul de procedură penală trasează o regulă generală în materie, în ceea ce privește prima fază a procesului penal – urmărirea penală, stabilind în cuprinsul art. 56 alin. (4) faptul că „urmărirea penală în cazul infracțiunilor săvârșite de militari se efectuează, *în mod obligatoriu, de procurorul militar*”.

Regula amintită se referă la competența personală a organelor de urmărire penală, aceasta fiind stabilită în funcție de calitatea persoanei, în sensul că în cazul infracțiunilor săvârșite de militari urmărirea penală se va realiza în mod obligatoriu de procurorul militar, indiferent de tipul de infracțiune ori de natura acesteia.

De asemenea, conform art. 56 alin. (5) C. pr. pen., „procurorii militari din cadrul parchetelor militare sau secțiilor militare ale parchetelor efectuează urmărirea penală potrivit competenței parchetului din care fac parte, *față de toți participanții* la săvârșirea infracțiunilor comise de militari, urmând a fi sesizată instanța competentă potrivit art. 44”.

Textul de lege amintit extinde competența de urmărire penală a procurorului militar și la participanții la infracțiunea săvârșită de către militar, urmând ca ulterior, competența instanței să fie stabilită conform regulilor referitoare la reunirea cauzelor, prevăzută de art. 44 C. pr. pen.

Urmare a coroborării textelor amintite, doctrina recentă a semnalat o posibilă controversă în situația în care la săvârșirea infracțiunii, alături de militar, participă și persoane civile. Într-o primă opinie², s-a apreciat că dispozițiile art. 56 alin. (5) C. pr. pen. devin aplicabile „numai în situația în care militarul a săvârșit fapta în calitate de autor, iar participanții (coautori, instigatori, complici) sunt civili”. Totodată, s-a apreciat în doctrină³ faptul că procurorul militar va efectua urmărirea penală „doar în cazul în care militarul este autor al infracțiunii, iar civilii sunt participanți în sens restrâns, respectiv coautor, complice sau instigator”.

¹ D. Lupașcu, M. Mareș, *Considerații privind competența organelor judiciare civile și a celor militare*, www.juridice.ro.

² M. Udroi, *Procedură penală. Partea generală*, ed. a 4-a, Ed. C.H. Beck, București, 2017, p. 191.

³ Alexandra Șinc, *Limitele competenței parchetelor militare în cauzele în care urmărirea penală se efectuează față de civili*, www.juridice.ro.

Într-o opinie contrară⁴, s-a considerat că „în toate cazurile în care un militar, indiferent de contribuția sa, participă la săvârșirea unei infracțiuni alături de civili, competența în ceea ce privește efectuarea urmăririi penale pentru toate persoanele care au săvârșit infracțiunea revine parchetului militar”.

O parte a doctrinei⁵ a criticat distincția realizată între felurile de participație în acest caz, „negăsind îndreptățită limitarea incidenței dispoziției procedurale analizate din perspectiva diferențierii dintre autor/coautor, considerați că au săvârșit o infracțiune, și instigator și complice, socotiți a fi doar participanți la săvârșirea acelei infracțiuni”.

În ceea ce privește constituționalitatea dispozițiilor art. 56 alin. (5) C. pr. pen., Curtea Constituțională a fost confruntată cu analiza acestei chestiuni, statuând faptul că sunt neîntemeiate atât criticile vizând calitatea legii, sub aspectul clarității, preciziei și previzibilității acesteia, cât și cele privind egalizarea nepermisă a tratamentului juridic pentru persoane aflate în situații juridice diferite⁶. Cu toate acestea, s-a apreciat⁷ faptul că „rămâne deschisă problema echitabilității procedurii pentru civili, perspectivă din care această reglementare constituie un regres normativ”. De aceea, s-a propus⁸ *de lege ferenda* „adoptarea aceleiași soluții ca și în cazul reunirii cauzelor”.

Posibile soluții

Noțiunile ce trebuie clarificate în încercarea găsirii unei soluții sunt cea de *participant*, respectiv cea de *săvârșire a unei infracțiuni*.

Astfel, chiar în cuprinsul Capitolului VI al Codului penal, legislatorul se referă la participanții la infracțiune, aceștia fiind coautorii, instigatorii și complicii. De asemenea, art. 174 C. pen. prevede că „prin *săvârșirea unei infracțiuni* sau comiterea unei infracțiuni se înțelege săvârșirea oricăreia dintre faptele pe care legea le pedepsește ca infracțiune consumată sau ca tentativă, precum și participarea la comiterea acestora în calitate de coautor, instigator sau complice”.

Prin urmare, ținând cont că prin săvârșirea unei infracțiuni se înțelege comiterea acesteia inclusiv în calitate de participant, regula instituită de art. 56 alin. (4) C. pr. pen., referitoare la obligația de efectuare a urmăririi penale de către procurorul militar, ar trebui să înglobeze situația militarului în oricare dintre formele sale de participație.

Cu toate acestea, prin coroborarea celor două prevederi, cel puțin aparent, legislatorul a restrâns obligația procurorului militar de a efectua urmărirea penală doar la situațiile în care autorul este militar, iar ceilalți participanți sunt civili. Practic, dispozițiile art. 56 alin. (5) C. pr. pen. acoperă doar ipoteza în care militarul comite fapta în calitate de autor, textul

⁴ Al. Lăncrăjan, R. Slăvoiu, *Aspecte privind competența procurorului militar*, www.juridice.ro.

⁵ D. Lupașcu, M. Mareș, *op. cit.*

⁶ Decizia Curții Constituționale nr. 254 din 7 aprilie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 334 din 15.05.2015 și Decizia Curții Constituționale nr. 691 din 20 octombrie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 890 din 27.11.2015.

⁷ D. Lupașcu, M. Mareș, *op. cit.*

⁸ *Ibidem*.

de lege utilizând sintagma *față de toți participanții la săvârșirea infracțiunilor comise de militari*.

Exemplul relevant în această situație îl reprezintă ipoteza în care infracțiunea este săvârșită în calitate de autor de către un civil, acesta fiind instigat de către un militar. În acest caz, militarul va fi urmărit penal prin aplicarea directă a dispozițiilor art. 56 alin. (4) C. pr. pen., referitoare la competența personală în situația infracțiunilor săvârșite de militari. În ceea ce privește urmărirea penală a autorului civil, dacă ne vom raporta la o interpretare *stricto sensu* a dispozițiilor art. 56 alin. (5) C. pr. pen., autorul nefiind participant, acesta nu va putea fi urmărit penal de către procurorul militar ce îl anchetează pe instigatorul militar.

Prin urmare, situația prezentată generează în principiu competențe diferite, urmând ca autorul civil să fie urmărit penal de către un parchet civil, în funcție de tipul de infracțiune săvârșită, iar instigatorul militar să fie urmărit penal de către procurorul din cadrul unui parchet militar.

Un argument în favoarea interpretării stricte a dispozițiilor analizate îl reprezintă inclusiv poziția Curții Europene a Drepturilor Omului, care în cauza Maszni contra României⁹ care a precizat că puterea justiției penale militare nu ar trebui să se extindă la civili decât dacă există motive imperioase care justifică o asemenea situație și dacă se sprijină pe o bază legală clară și previzibilă. Existența acestor motive trebuie să fie demonstrată pentru fiecare caz, *in concreto*.

Așadar, dacă rămânem la exemplul amintit mai sus, stabilind cele două competențe diferite ale organelor de urmărire penală, ne vom afla în fața unei situații în care s-ar impune reunirea cauzelor prin raportare la ipoteza de reunire facultativă prevăzută de art. 43 alin. (1) lit. b) C. pr. pen. – când la săvârșirea unei infracțiuni au participat două sau mai multe persoane.

Plecând de la regula instituită de art. 63 alin. (1) C. pr. pen., conform căreia dispozițiile privind reunirea cauzelor, cu excepția art. 44 alin. (2) C. pr. pen., se aplică și în faza de urmărire penală, aplicând prevederile art. 44 alin. (4) C. pr. pen., ar însemna că dacă un parchet este militar, iar altul civil, competența de efectuare a urmăririi penale va aparține parchetului civil.

Cu toate acestea, dacă aplicăm această regulă vom aduce atingere reglementării instituite de art. 56 alin. (4) C. pr. pen. referitoare la competența de efectuare a urmăririi penale în situația infracțiunilor săvârșite de militari, competență dată în seama procurorului militar. Legislatorul pare să fi *întărit* competența după calitatea persoanei prin sintagma *în mod obligatoriu*, fără să distingă în funcție de existența vreunui posibil caz de reunire.

Or, cel puțin aparent, am putea constata în aceste condiții că situația prevăzută de art. 44 alin. (4) C. pr. pen. nu și-ar găsi aplicabilitatea decât în fața instanței de judecată, nefiind permisă o astfel de reunire în faza de urmărire penală.

În același timp, atâta vreme cât art. 63 C. pr. pen. nu exclude din sfera de aplicare a regulilor de la art. 41-46 C. pr. pen. decât dispozițiile art. 44 alin. (2) C. pr. pen., înseamnă că legislatorul a apreciat că situația de reunire în cazul militarilor se aplică și în faza de urmărire penală și reprezintă o excepție de la regula instituită de art. 56 alin. (4) C. pr. pen.

⁹ CEDO, hotărârea din 21 august 2006, parag. 44, 51, disponibilă online la www.echr.coe.int.

Având în vedere scurta analiză realizată, dacă acceptăm că în exemplul dat este posibilă reunirea facultativă, competența în efectuarea urmăririi penale va aparține unui parchet civil, chiar dacă instigatorul are calitatea de militar.

În situația în care am aprecia că reunirea facultativă nu este posibilă, ar urma ca urmărirea penală să se realizeze în mod separat, de către două parchete, unul civil și unul militar, aspect nedorit, tocmai în vederea bunei gestionări a dosarului, inclusiv prin prisma celerității.

Cu toate acestea, acceptăm că există și argumente puternice care susțin opinia conform căreia urmărirea penală, în exemplul propus de noi să fie realizată în totalitate de către un procuror militar. O astfel de opinie are la bază interpretarea *lato sensu* a dispozițiilor art. 56 alin. (5) C. pr. pen., aceasta neținând cont de forma de participare a militarului. Un argument solid în favoarea acestei soluții l-ar reprezenta eventuala discriminare ce s-ar putea naște ca urmare a aplicării diferite a regulilor de competență, în funcție de calitatea în care militarul a săvârșit infracțiunea. S-a apreciat¹⁰ faptul că o interpretare restrictivă a textului de lege, doar în situația în care militarul este autor, ar conduce la aplicarea diferențiată a normelor de procedură. De aceea, situația prezentată ar impune aplicarea testului Curții Europene a Drepturilor Omului în interpretarea art. 14 din Convenție care duce la concluzia că există o formă de tratament diferențiată pentru situații similare, acest tratament nefiind nici justificat și nici proporțional cu scopul urmărit sau cu mijloacele utilizate.

Indiferent de opinia aleasă, apreciem că una dintre *cheile* care ar putea conduce la dezlegarea problemei generate de dispozițiile legale analizate ar fi stabilirea sensului noțiunii de *participant* utilizată de legiuitor în cuprinsul dispozițiilor art. 56 alin. (5) C. pr. pen. Este aceasta similară cu cea din dreptul penal substanțial?

Din punctul nostru de vedere, atâta vreme cât legiuitorul nu oferă un alt înțeles noțiunii de *participant* din cuprinsul dispozițiilor art. 56 alin. (6) C. pr. pen., altul decât cel de drept comun, rămân a fi aplicate dispozițiile generale. Or, în aceste condiții, aplicarea textului va trebui să se realizeze *stricto sensu*, extinderea competenței aplicându-se doar în ipoteza în care autorul este militar. De asemenea, apreciem că se impune reunirea cauzelor conform art. 44 alin. (4) C. pr. pen., la parchetul civil, dosarul urmând a fi instrumentat de către un procuror civil inclusiv în ceea ce îl privește pe instigatorul militar din exemplul prezentat în analiza realizată.

Apreciem că această interpretare este în concordanță inclusiv cu noua abordare legislativă în ceea ce privește infracțiunile săvârșite de militari, tendința fiind aceea de a reduce dosarele instrumentate de organe judiciare militare, regula generală privind competența parchetelor și instanțelor civile putând fi încălcată doar în situații excepționale.

Totodată, atâta vreme cât în cazul judecării cauzei instanța civilă va fi competentă să judece dosarul ca urmare a reunirii facultative, nu vedem niciun impediment în realizarea urmăririi penale tot de către un procuror civil.

Pe de altă parte, apelând la interpretarea istorică și teleologică a dispozițiilor în materie rezultă următoarele observații. În varianta publicată inițial în Monitorul Oficial a Codului de procedură penală, textul ar. 56 alin. (4) prevedea că „urmărirea penală în cazul

---

¹⁰ Al. Lăncrăjan, R. Slăvoiu, *op. cit.*

infracțiunilor săvârșite de militari se efectuează de procurorul militar și de organele de cercetare penală speciale, sub supravegherea acestuia”. Legea nr. 255/2013¹¹ de punere în aplicare a codului de procedură penală a amendat textul, aducându-l la forma existentă astăzi, prin eliminarea referinței la organele de cercetare penală speciale. Această modificare se impune a fi interpretată în sensul că infracțiunile comise de militari au fost date în competența de urmărire penală proprie a procurorului, pe modelul existent în cazul competenței D.N.A.¹². Prin urmare, sintagma „în mod obligatoriu” din cuprinsul art. 56 alin. (4) C. pr. pen. face să cadă accentul pe „procuror”, reprezentând un caz de competență specială a acestuia, iar nu pe „militar”. Intenția legislatorului a fost ca, prin introducerea sintagmei „în mod obligatoriu” să marcheze eliminarea competenței organelor de cercetare penală speciale în cazul infracțiunilor comise de militari și conferirea acesteia exclusiv procurorului.

Dacă acesta este sensul modificării intervenite în anul 2013, înseamnă că nu există nicio rațiune de a deroga de la regula conform căreia urmărirea penală a civililor se face în cvasi-majoritatea situațiilor de către un procuror civil. Regula este originată în jurisprudența Maszni din 2006 a Curții Europene și în prevederile Legii nr. 356/2006¹³ prin care, pentru prima dată jurisdicția civilă a prevalat asupra celei penale. Această orientare nu face decât să urmeze prevederile art. 1-2 din Legea nr. 395/2005¹⁴ prin care s-a stabilit că, începând cu 1 ianuarie 2007, în România s-a suspendat, pe timp de pace, executarea serviciului militar obligatoriu și s-a trecut la serviciului militar pe bază de voluntariat.

În consecință, cât timp conform art. 63 C. pr. pen. fac deplin aplicabile în faza de urmărire penală prevederile referitoare la reunirea cauzelor, rezultă că în ipoteza participăției penale, dacă unii participanți sunt civili, iar alții militari, competența de a efectua urmărirea penală revine procurorului civil. Această regulă nu are limitări decât dacă există dispoziții exprese. Aceste dispoziții sunt prevăzute exclusiv pentru ipoteza în care autorul este militar, iar participanții sunt civili, când se aplică art. 56 alin. (5) C. pr. pen. ce stabilesc competența unui procuror militar. Excepția este rațională, cât timp participanții (co-autori, instigatori, complici) au o poziție secundară în raport cu autorul și se impune ca accesoriul să urmeze principalul. În afara acestei excepții, orice altă interpretare ar înfrânge, teleologic, logica demilitarizării justiției penale.

¹¹ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 515 din 14.08.2013.

¹² Conform art. 10 și 13 din O.U.G. nr. 43/2002, procurorii D.N.A. efectuează în mod obligatoriu urmărirea penală pentru infracțiunile de corupție date expres în competența lor, iar ofițerii și agenții de poliție judiciară din cadrul D.N.A. pot efectua numai acele acte de procedură penală dispuse de procurorii D.N.A.

¹³ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 677 din 07.08.2006.

¹⁴ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1155 din 20.12.2005.

Control social și politică penală. A proteja sau a sancționa în contextul societății de risc crescut

Lect. univ. dr. **Laura Maria STĂNILĂ***
Universitatea de Vest din Timișoara
Facultatea de Drept

Abstract

Facing an increased need of protection in its confrontations with very dangerous and/or disturbing social phenomena, the society is starting to learn its own lessons about giving, in order to receive protection. In this context, the legal penal policy needs to be adapted to efficiently response to some specific social perils: terrorism, organized crime, drug trafficking, human trafficking etc. Both substantial and procedural criminal norms need to be circumscribed to the request of public protection. Social control is transformed into a purely repressive instrument through which private interventions are carried out, transforming innocent citizens into true victims of exaggerated procedures, even if their declared purpose sounds comfortable and great - protecting citizens from threats present in today's high risk society.

Keywords: penal policy, the right to privacy, public security, social control, high risk society

Rezumat

Confruntându-se cu o nevoie sporită de protecție în fața unor fenomene sociale foarte periculoase și/sau vătămătoare, societatea începe să-și învețe propriile lecții despre renunțare, pentru a beneficia de protecție. În acest context, politica penală în materie penală trebuie adaptată pentru a răspunde eficient la anumite pericole sociale specifice: terorismul, crima organizată, traficul de droguri, traficul de ființe umane etc. Atât normele penale substanțiale, cât și procedurile penale trebuie reconfigurate ca urmare a unei nevoi crescute de protecție publică. Controlul social s-a transformat într-un instrument pur represiv, prin intermediul căruia se realizează intervenții grosiere în sfera drepturilor private, transformând cetățenii inocenți în adevărate victime ale unor proceduri exagerate, chiar dacă scopul declarat al acestora sună confortabil și măreț – protejarea cetățenilor în fața amenințărilor prezente în societatea contemporană de risc crescut.

Cuvinte cheie: politică penală, dreptul viață privată, securitate publică, control social, societate de risc crescut

---

*laura.stanila@e-uvt.ro.

Ce este societatea de risc crescut? Este un concept mai nou, dezvoltat de sociologul Ulrich Beck, potrivit cu care riscul inerent societății moderne ar contribui la formarea unei societăți globale de risc crescut. Societatea modernă supusă constant presiunilor și schimbărilor multiple în toate sectoarele vieții sale este o societate greu încercată de nevoia de adaptare continuă la aceste schimbări. Dacă adăugăm la acest tablou toate formele fenomenelor infracționale actuale condimentate cu criza teroristă și a migranților precum și elementul general al globalizării, obținem o imagine dramatică a ceea ce se înțelege prin societatea contemporană de risc crescut – „high risk society”.

Ceea ce este specific societății moderne este faptul că pericolele și riscurile nu se limitează la a produce efecte doar într-o singură țară. În epoca globalizării, aceste riscuri afectează toate țările și toate clasele sociale. Ele au consecințe globale, nu numai personale.

Definind riscul, Ulrich Beck spune: „Societatea civilă a creat multe situații de risc necunoscute în vremurile anterioare. (...) În epoca actuală a industrializării, natura riscului a suferit schimbări enorme. Riscurile sociale au existat și anterior. Dar aceste riscuri erau pericole naturale – cutremure, epidemii, foamete, inundații. Riscurile din societatea modernă sunt create de propria noastră dezvoltare socială precum și de dezvoltarea științei și a tehnologiei, riscuri care, uneori, nu pot fi anticipate. De exemplu, nu ar putea fi evaluate cu anticipație riscurile implicate în producerea de alimente modificate genetic”¹.

Conceptul de risc trebuie corelat în viziune lui Beck cu idea de modernizare reflexivă. „Riscul poate fi definit ca un mod sistematic de a răspunde hazardului și insecurităților induse de procesul de modernizare în sine. Riscurile, în opoziție cu pericolele clasice, tradiționale, reprezintă consecințe în relație cu forța modernizării și globalizării dubiului. Ele sunt reflexive politic”². De asemenea, odată cu creșterea capacității și opțiunilor tehnice, crește proporțional și imposibilitatea calculării consecințelor acestora³.

Mai mult, pe termen lung, se produce așa-numitul efect de bumerang – „boomerang effect” – care s-ar traduce prin faptul că, mai devreme sau mai târziu, riscurile se vor întoarce și împotriva celor care le generează, sau profită de pe urma lor⁴.

În definirea riscurilor, monopolul științei asupra raționalității este afectat. Întotdeauna vor exista cereri și poziții conflictuale, interese și puncte de vedere ale unor agenți de modernizare și grupuri afectate de aceste riscuri, care sunt forțate să definească riscurile prin raportare la relația cauză-efect, agresor-persoană vătămată⁵.

Teoria modernității lui Beck poate fi extrapolată la contextul social contemporan caracterizat prin aculturație juridică și grav afectat de formele moderne ale fenomenului criminalității. Raportat la ideea de criminalitate contemporană, riscul de care vorbește Beck trebuie asociat cu ideea de pericol social, concept hulit pe nedrept și aproape înlăturat din analiza doctrinară după adoptarea Codului penal român din 2009.

Conceptul de pericol social este, poate, unul dintre conceptele juridice care a înregistrat una dintre cele mai mari extinderi ale sferei sale semantice. În timp ce, în urmă cu

¹ Ulrich Beck, *Risk Society: Towards a New Modernity*, Sage Publications, 1992, p. 20.

² *Idem*, p. 22.

³ *Ibidem*.

⁴ *Idem*, p. 23.

⁵ Ulrich Beck, *op. cit.*, p. 29.

30 de ani, când auzeam de pericol social ne gândeam instinctive la crimă, viol, furt prin efracție și alte așa-numite infracțiuni „tradiționale”, în ultimii ani contextual teoretic a suferit o schimbare dramatică, deoarece, în societatea noastră s-au dezvoltat noi forme de fenomene infracționale. „Reacția societății noastre împotriva oricăror acte dăunătoare este o necesitate dictată de nevoia de a proteja ordinea socială, valorile fundamentale protejate de statul de drept. Noile fenomene sociale, cum ar fi migrația masivă, criza refugiaților, atacurile teroriste sau crima organizată, necesită reacții proporționale ale autorităților statului, reacții care vizează, în primul rând, protejarea securității populației nevinovate și, în al doilea rând, sancționarea proporțională a daunelor împotriva valorilor sociale protejate prin mijloace criminale”⁶.

În acest context social complex, putem observa o preocupare sporită pentru utilizarea noilor tehnici și instrumente care asigură controlul social pe de o parte, iar pe de altă parte, o tendință dramatică care conduce la modificarea actualei legislații penale și procesual penal penale. Politica penală a statelor, atât juridică, cât și judiciară, este formulată de legiutor pentru a asigura securitatea socială și pentru a minimiza riscul de infracționalitate de natură specifică (terorism, criminalitate organizată etc.). Modul concret de a oferi astfel de reacții organizate de către organismele speciale cu atribuții specifice în domeniul repressiunii penale generează controverse aprige atât în doctrină, cât și în practică și în percepția publică a actorilor sociali.

În același timp, în domeniul procedurii penale, marea majoritate a metodelor speciale de supraveghere sau de investigare este dispusă de judecătorul de drepturi și libertăți ca o garanție a drepturilor persoanei investigate, dar condițiile în care aceste măsuri pot fi dispuse, pot fi puse sub semnul întrebării cu privire la rolul dreptului penal în ansamblul său și la limitele ingerințelor organelor de stat care ar putea să comită abuzuri sub umbrela confortabilă a dezideratului luptei împotriva criminalității.

Merită oare a fi sacrificate libertățile și drepturile personale pentru scopul nobil și declarant agresiv a fi „superior” al securității generale? Sau este doar un alt eșec al gândirii umane care va determina pe termen lung apariția unor probleme mai grave? Este supra-protejarea societății o soluție sigură pentru viitorul nostru? Sau este doar un risc imposibil de evaluat, de care vorbește profesorul Beck, și care, mai devreme sau mai târziu se va întoarce împotriva noastră asemenea unui bumerang?

Am considerat necesară această parte introductivă deoarece cititorul are nevoie de acomodare cu noțiunile de *risc* și *pericol social* și de creare a unei schimbări de percepție vis-à-vis de societatea contemporană în confruntarea sa cu noile forme ale fenomenului infracțional. În continuare, politica penală a statului trebuie și ea adaptată prin raportare la aceste elemente vechi dar cu multiple forme noi de manifestare.

Însăși noțiunea de politică penală trebuie să fie adaptată și modelată raportat la fenomenul infracțional modern. O serie de noțiuni cheie trebuie luate în considerare atunci

---

⁶ L. Stănilă, *Reconfiguring the principles of criminal law in the context of current social phenomena. Caution and prevention for social security*, în „Security Concepts and Policies – New Generation of Risks and Threats” – vol. III, 8th International Scientific Conference, Skopje, 2017, p. 356.

când analizăm posibilitatea unei paradigme în schimbare în ceea ce privește politica penală: încredere, flexibilitate, coordonare și eficiență.

Încrederea subliniază dezbaterea privind „societatea de risc” – iar evaluarea riscului este acum în centrul planificării politicilor de securitate internă. În special, natura schimbătoare a riscului și implicațiile acestuia pentru politica și societatea contemporană au devenit subiecte importante de dezbatere în științele sociale. Conștientizarea și anxietatea cu privire la risc au devenit omniprezente în societatea contemporană și sunt rezultatul proceselor de dezvoltare științifică și tehnologică. Noțiunea de încredere devine esențială pentru orice efort de politică menit să creeze securitate într-o societate cu risc⁷.

Flexibilitatea permite indivizilor și grupurilor (și chiar statelor) să se adapteze la circumstanțe diferite și în schimbare, pentru a atinge aceleași obiective generale. Dezideratul flexibilității poate fi introdus în mod deliberat în practici, proceduri și comportamente pentru a produce rezultatele dorite. Dar, în același timp, flexibilitatea are consecințe negative neintenționate și destul de frecvente, deoarece este în conflict cu alte valori sociale recunoscute. Flexibilitatea poate crea incertitudine, subminând în acest fel relațiile de încredere, deoarece una dintre cerințele încrederii este adoptarea unei conduite previzibile⁸. Tehnicile noi în tehnologiile informației și comunicațiilor produc adesea flexibilitate deoarece oferă noi posibilități de stocare, analiză și transmitere a datelor, o modalitate ușoară de a furniza dovezi în cauze penale.

Coordonarea a fost definită ca „ansamblu de acțiuni ale unor indivizi sau organizații distincte – care nu sunt în armonie preexistentă și care sunt aduse în concordanță unele cu celelalte prin negocieri”⁹ și care trebuie să genereze coordonarea politică și administrativă. Wallace folosește metafora pendulului pentru a explica mecanismele care guvernează relațiile între state și arena internațională. Modelul propus de autoare se fundamentează pe confruntarea a două câmpuri magnetice, unul orientat național și unul orientat transnațional/internațional. Pendulul oscilează între aceste două câmpuri, creând fluctuații în coordonarea politicilor¹⁰.

Eficiența este un concept economic care a fost împrumutat în ultimii ani în domeniul politicii publice. În general, eficiența poate fi obținută în condițiile maximizării rezultatelor unei acțiuni în raport cu resursele utilizate și se calculează prin compararea efectelor obținute. Măsurarea eficienței necesită: a) estimarea costurilor (intrărilor); b) estimarea rezultatelor (rezultatelor); c) compararea intrărilor și ieșirilor¹¹.

Astfel, ambele componente ale politicii penale – politica penală legislativă și politica penală judiciară – trebuie adaptate pentru a acționa împotriva noilor forme și dimensiuni

---

⁷ Malcolm Anderson, Joanna Apap, *Striking a Balance between Freedom, Security and Justice in an Enlarged European Union*, 2002, Centrul pentru Studii Politice Europene, Bruxelles, p. 16.

⁸ *Idem*, p. 20.

⁹ S.D. Krasner (ed.), *International Regimes*, Ithaca, Cornell University Press, 1983, p. 1.

¹⁰ Helen Wallace, William Wallace, *Policy Making in the European Union*, ediția a patra, Oxford University Press, 2000, p. 40.

¹¹ S. Palmer, D.J. Torgerson, *Definitions of efficiency* în *BMJ*: British Medical Journal 318(7191), 1999, p. 1136.

ale fenomenului criminalității în conformitate cu aceste patru elemente/cerințe – încredere, flexibilitate, coordonare, eficiență.

Controlul social în viziunea pur restrictivă a lui Roscoe Pound¹² se fundamentează pe drept, scopul final al dreptului fiind acela de a fi unicul mijloc de realizare a controlului social¹³. Pound definește controlul social ca ordonarea relațiilor umane în societățile organizate politic în ceea ce privește îndeplinirea anumitor pretenții, cerințe și dorințe de natură individuală sau colectivă. Deși legea nu este singurul mijloc de control social, Pound susține că este cea mai vizibilă și cea mai eficientă formă de control în epoca modernă¹⁴. Potrivit lui Pound, legea trebuie să concilieze interesele conflictuale dintre indivizi și grupuri și, de asemenea, să exprime acele interese care servesc scopurilor colective, precum securitatea, moralitatea, drepturile și progresul. Astfel, legea apare ca un instrument de control social care este impus de către stat sub amenințarea sau utilizarea mijloacelor specifice de constrângere. Ca atare, controlul social este implicat central în exercitarea puterii¹⁵.

Din definiția conceptului de control social, ca și din explicarea modului în care acesta poate fi clasificat, rezultă că scopul principal al acestuia este acela de a asigura echilibrul, ordinea normativă și instituțională a societății, acționând ca un factor de stabilitate socială. Prin control social se corectează, de cele mai multe ori, sincopele și derapajele înregistrate în cadrul procesului de socializare¹⁶.

Am afirmat cu o altă ocazie¹⁷ că absolutizarea rolului controlului social în general, și a celui *represiv*, în special, ca unic factor de stabilitate și ordine socială, nu este oportună. Conduitele umane pe care le observăm în existența noastră de zi cu zi pot fi etichetate și calificate ca dezirabile sau indzirabile. Revenim¹⁸ și cu această ocazie la imaginea mamei care își protejează copilul, exagerând cu măsurile de protecție, fără a permite copilului să exploreze sau să intre în contact cu alți copii, deoarece se teme de eventualele situații în care acesta ar fi rănit sau ar putea să se îmbolnăvească. Efectul pe termen lung al acestei conduite materne bine-intenționate dar în mod evident exagerate, este nociv, deoarece un asemenea copil, odată ajuns la maturitate va fi afectat atât emoțional cât și fizic, prin incapacitatea sistemului său imunitar să lupte cu virusii. Dacă înlocuim în parabola prezentată copilul cu societatea în ansamblu, obținem imaginea din viitor a unei societăți supra-protejate în fața formelor contemporane de infracționalitate, dar incapabilă să reacționeze și să se vindece atunci când se produce unul dintre riscurile imprevizibile și inerente ale relațiilor sociale actuale.

De asemenea se impune a fi subliniat și faptul că teoriile controlului social converg în ansamblu spre ideea suprareglementării¹⁹ iar în domeniul controlului infracționalității

¹² R. Pound, *Social Control Through Law*. New Haven, CT: Yale University Press, 1942, pp. 1-35.

¹³ M. Deflem, *Sociology of Law: Visions of a Scholarly Tradition*. Cambridge, Cambridge University Press, 2008, p. 18.

¹⁴ L. Stănilă, *Sociologie juridică*, Editura Universul Juridic, București 2017, p. 153.

¹⁵ M. Deflem, *op. cit.*, p. 38.

¹⁶ L. Stănilă, *op. cit. (Sociologie...)*, p. 154.

¹⁷ L. Stănilă, *op. cit. (Reconfiguring...)*, p. 359.

¹⁸ *Idem*, p. 360.

¹⁹ D. Garland, *The Culture of Social Control. Crime and social order in contemporary society*, University of Chicago Press, 2002, pp. 201-203.

acest lucru este și mai evident, prin creșterea numărului de norme de incriminare în sfera dreptului penal substanțial și al metodelor și tehnicilor de investigare și probare în sfera dreptului procesual penal. David Garland subliniază faptul că „statul suveran de modă veche poate produce pedeapsa, dar nu și securitatea”²⁰ și că „noile măsuri de combatere a criminalității implică totuși costuri sociale care, pe termen lung, nu sunt ușor de acceptat”²¹. Mai mult, Simon, afirmă că această abordare ar permite elitelor să „gverneze prin crimă”²² deschizând o Cutie a Pandorei. Restrângerea drepturilor și libertăților cetățenilor care pot fi convinși să permită organelor de stat să aplice măsuri specifice pentru a preveni infracțiunile reprezintă unul dintre riscurile incalculabile de care vorbea Beck. „Tehnologiile, discursurile și metaforele criminalității și justiției penale au devenit trăsături vizibile ale tuturor tipurilor de instituții, în care acestea pot gravita cu ușurință spre noi oportunități de guvernare. În acest fel, nu este deloc dificil pentru a trece de la (a) preocupările privind criminalitatea juvenilă prin (b) măsuri în școli care tratează elevii în primul rând ca potențiali infractori sau victime la (c) în caz de atacuri efective, se sancționează eșecul academic, întrucât cineva trebuie să fie tras la răspundere, indiferent dacă este student (...), profesor (...) sau școli întregi (...)”²³. Raportul făcut de Simon poate fi aplicat la o scară mai largă, la nivelul întregii societăți, în ceea ce privește lupta împotriva oricărei forme grave de infracțiuni (terorism, trafic de ființe umane, trafic de droguri, criminalitate organizată etc.) și vom afla în curând că cei pedepsiți în cele din urmă nu sunt criminalii, ci doar cetățenii nevinovați. Aceasta este, de fapt, paradigma „guvernării prin infracțiune”, arătată de Simon. Iar răspunsul la preocupările noastre se află în rezultatele luptei americane contra terorismului după 9/11, în care președintele Bush invoca o „obligație solemnă de a proteja oamenii”²⁴.

Infracționalitatea și riscul au determinat apariția unei diade în societatea de risc, deși noutatea și caracterul transformator al acestei diade este contestată de unii autori. Riscul a jucat un rol semnificativ în circumscrierea conceptului modern de politică penală, de la clasificarea rudimentară a riscurilor la caracterul sofisticat actual al instrumentelor oficiale de evaluare a riscurilor²⁵.

Aceste tendințe au fost analizate în toate științele socio-umane și în criminologie, subliniindu-se distanțarea de concepția lui Michel Foucault. Termenul de „societate de risc” sau „societate de risc crescut” introdus de Beck dar și de Giddens²⁶ la începutul anilor ’90 vine să consolideze schimbarea paradigmă sugerată de Feeley și Simon de la „vechea penologie” la „noua penologie”²⁷. Simon susține că, în timp ce regimul disciplinar încearcă să modifice comportamentul individual și motivația, regimul actuarial modifică structurile

²⁰ *Idem*, p. 200

²¹ *Idem*, p. 204.

²² J. Simon, *Governing through Crime: How the War on Crime Transformed American Democracy and Created a Culture of Fear* (Studies in Crime and Public Policy), 2009, Oxford University Press, p. 4.

²³ J. Simon, *op. cit.*, p. 5.

²⁴ *Idem*, p. 267.

²⁵ <https://www.mheducation.co.uk/openup/chapters/0335206530.pdf>.

²⁶ A. Giddens, *The consequences of modernity*, 1990, Cambridge, Polity Press, p. 100.

²⁷ M. Feeley, J. Simon, *The new penology: Notes on the emerging strategy of corrections and its implications*, în *Criminology* nr. 30 (4) /1992, p. 449-474.

fizice și sociale în care se comportă indivizii. Penologia tradițională era preocupată de identificarea criminalului individual în scopul dovedirii vinovăției sale precum și a impunerii pedepsei și tratamentului sancționator. Noua penologie, pe de altă parte, este preocupată de tehnici de identificare, clasificare și gestionare a grupurilor clasificate pe nivele de pericolitate²⁸.

Practic sociologii și criminologii contemporani fac distincția între societatea de tip „post-crimă” tradițională și caracteristică până la escaladarea atacurilor teroriste și societatea „pre-crimă” caracterizată prin calcul, evaluare anticipativă a riscurilor și incertitudine, supraveghere, precauție, prudență, hazard, prevenție și care are ca scop principal declarat asigurarea securității²⁹. Schimbarea nu este doar temporară ci și sectorială: într-o societate de tip „pre-crimă”, responsabilitatea pentru asigurarea securității împotriva riscurilor nu este doar responsabilitatea statului, ci se extinde la un grup mai larg de actori individuali, publici și privați. Tehnicile justiției penale nu se bazează pe suspiciunea individualizată, ci pe probabilitatea ca o persoană să fie un infractor³⁰

Prin urmare, în această nouă paradigmă, predicția infraționalității nu mai este văzută ca o simplă conveniență, ci mai degrabă ca o necesitate³¹.

Credem cu sinceritate că acum 17 ani (9/11 New York) cutia Pandorei a fost deschisă. Dacă nu ne vom schimba viziunea față de sistemul de drept penal, va fi ca și cum lupta ar fi fost deja pierdută. Securitatea cetățenilor reprezintă un deziderat important, dar dreptul penal trebuie utilizat cu prudență iar politica penală trebuie atent reconfigurată pentru a putea răspunde eficient riscurilor societății contemporane. Secretul constă în adoptarea unei atitudini echilibrate de răspuns împotriva formelor infraționalității actuale, și protejarea *tuturor* drepturilor cetățenilor inocenți, nu doar a celor de protecție și securitate.

---

²⁸ J. Simon, *The ideological effects of actuarial practices*, în *Law & Society Review* no 22/1988, p. 771-773.

²⁹ L. Zedner, *Pre-crime and Post-criminology?*, în *Theoretical Criminology*, nr. 11/2007, p. 262.

³⁰ C. Norris, M. McCahill, *CCTV: Beyond penal modernism?*, în *British Journal of Criminology* nr. 46(1)/ 2006, p. 97-118.

³¹ B. Harcourt, *Against Prediction. Profiling, Policing, and Punishing in an Actuarial Age*, Chicago, University of Chicago Press. 2007, p. 150.

Infracțiunea prevăzută și sancționată de prevederile art. 270 alin. (3) din Codul vamal al României

Av. **Vlad Radu BĂRAN***
Baroul Timiș

Abstract

In the present study I have attempted to analyze the offense assimilated to the smuggling, an act foreseen and sanctioned by the provisions of art. 270 par. 3 of the Romanian Customs Code, with particular reference to the notion of "smuggling" and on the way this term has to be understood, interpreted and applied in relation to the rules of legislative technique for drafting normative acts and the principle of the lawfulness of criminalization and punishment. I also proceeded to an analysis of Decision no. 17/2013 of the High Court of Cassation and Justice - The competent body to judge the appeal in the interests of the law as well as of the Decision no. 32/2015 issued by the High Court of Cassation and Justice - The competent body to solve some issues of law in criminal matters, contrasting the solutions adopted in the two mechanisms for unifying judicial practice. Last but not least, I indicated the differences between the offense foreseen and sanctioned by the provisions of art. 270 par. 3 of the Romanian Customs Code and the offense foreseen and sanctioned by the provisions of art. 296¹ par. 1 lit. 1 of the Romanian Tax Code, respectively by art. 452 par. 1 lit. h of the New Romanian Tax Code.

Keywords: *assimilated smuggling, rules of legislative technique, the principle of the lawfulness of criminalization and punishment, decision in the interests of the law, solver of a matter of law*

Rezumat

În cuprinsul prezentului studiu am încercat să fac o analiză a infracțiunii asimilate celei de contrabandă, faptă prevăzută și sancționată de prevederile art. 270 alin. (3) din Codul vamal al României, aplecându-mi atenția, cu precădere, asupra noțiunii de „contrabandă” și asupra modului în care acest termen trebuie înțeles, interpretat și aplicat prin raportare la normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative și la principiul legalității incriminării și pedepsei. De asemenea, am procedat la o analiză a Deciziei nr. 17/2013 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul competent să judece recursul în interesul legii precum și a Deciziei nr. 32/2015 pronunțată de către Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, punând în contrast soluțiile pronunțate în cadrul celor două mecanisme de unificare a practicii judiciare. Nu în ultimul rând, am indicat deosebirile

---

* baranvlad@gmail.com.

dintre infracțiunea prevăzută și sancționată de prevederile art. 270 alin. (3) din Codul vamal al României și infracțiunea prevăzută și sancționată de prevederile art. 296¹ alin. (1) lit. l) din Codul fiscal al României, respectiv de art. 452 alin. (1) lit. h) din Noul Cod fiscal al României.

Cuvinte-cheie: contrabandă asimilată, norme de tehnică legislativă, principiul legalității incriminării și pedepsei, decizie în interesul legii, dezlegare de drept

1. Infracțiunea asimilată celei de contrabandă

Potrivit art. 270 alin. (3) din Codul vamal al României¹ (în continuare, C. vam.), „sunt asimilate infracțiunii de contrabandă și se pedepsesc potrivit alin. (1) colectarea, deținerea, producerea, transportul, preluarea, depozitarea, predarea, desfacerea și vânzarea bunurilor sau a mărfurilor care trebuie plasate sub un regim vamal cunoscând că acestea provin din contrabandă sau sunt destinate săvârșirii acesteia”.

Analizând însă și textele de incriminare prevăzute în art. 270 alin. (1) și (2) C. vam.², câteva aspecte se impun a fi lămurite în mod preliminar.

Astfel, în primul rând, așa cum s-a arătat³, trebuie observat faptul că noțiunea de „contrabandă” are două înțelesuri: unul *juridic*, definit de dispozițiile art. 270 alin. (1) și (2) C. vam., și altul *colocvial*, definit în dicționarele explicative⁴ și al cărui conținut este relativ incert, folosit în vorbirea comună, cu sensul de atribut al unor bunuri sau mărfuri pentru a arăta proveniența dubioasă, clandestină sau ilicită a acestora ori pentru a arăta faptul că bunurile au fost trecute peste graniță prin sustragerea de la plata taxelor.

În acest context, încă de la bun început trebuie subliniat faptul că, contrar opiniei majoritare din practica judiciară română în materie, în cadrul conținutului juridic al infracțiunii asimilate contrabandei, reglementată de art. 270 alin. (3) C. vam., referirea la bunurile provenite din contrabandă nu privește sensul colocvial al noțiunii, ci trimiterea este făcută la definiția legală expusă în alineatul întâi și cel de-al doilea al aceluiași articol.

¹ Adoptat prin Legea nr. 86/2006, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 350 din 19 aprilie 2006.

² În acord cu prevederile art. 270 alin. (1) C. vam., „introducerea în sau scoaterea din țară, prin orice mijloace, a bunurilor sau mărfurilor, prin alte locuri decât cele stabilite pentru control vamal, constituie infracțiunea de contrabandă și se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani și interzicerea unor drepturi”. De asemenea, potrivit alin. (2) al aceluiași text legal, „constituie, de asemenea, infracțiune de contrabandă și se pedepsește potrivit alin. (1): a) introducerea în sau scoaterea din țară prin locurile stabilite pentru controlul vamal, prin sustragere de la controlul vamal, a bunurilor sau a mărfurilor care trebuie plasate sub un regim vamal, dacă valoarea în vamă a bunurilor sau a mărfurilor sustrase este mai mare de 20.000 de lei în cazul produselor supuse accizelor și mai mare de 40.000 de lei în cazul celorlalte bunuri sau mărfuri; b) introducerea în sau scoaterea din țară, de două ori în decursul unui an, prin locurile stabilite pentru controlul vamal, prin sustragere de la controlul vamal, a bunurilor sau a mărfurilor care trebuie plasate sub un regim vamal, dacă valoarea în vamă a bunurilor sau a mărfurilor sustrase este mai mică de 20.000 lei în cazul produselor supuse accizelor și mai mică de 40.000 de lei în cazul celorlalte bunuri sau mărfuri; c) înstrăinarea sub orice formă a mărfurilor aflate în tranzit vamal”.

³ A. Blănariu, *Scurte considerații cu privire la infracțiunea asimilată celei de contrabandă*, disponibil la adresa <https://www.juridice.ro/408994/scurte-consideratii-cu-privire-la-infracțiunea-asimilata-celei-de-contrabanda.html>.

⁴ A se vedea, în acest sens, <https://dexonline.ro/definitie/contrabandă>.

Astfel, nu trebuie omis faptul că, în acord cu prevederile art. 37 alin. (1) din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative⁵, „în limbajul normativ aceleași noțiuni se exprimă numai prin aceiași termeni”, iar potrivit alineatului al doilea al aceluiași articol, „dacă (...) un termen (...) poate avea înțelesuri diferite, semnificația acestuia în context se stabilește prin actul normativ ce îl instituie (...) și devine obligatorie pentru actele normative din aceeași materie”.

Prin urmare, atât timp cât în alineatul al treilea al art. 270 C. vam. nu este dată o altă definiție termenului de „contrabandă”, apare ca fiind contrară normelor enunțate folosirea aceleiași noțiuni în același context – în cadrul aceluiași articol – cu înțelesuri distincte (sens juridic în primele două alineate și cel colocvial în alineatul al treilea).

Mai mult, dacă s-ar accepta împrejurarea că în cadrul definiției infracțiunii asimilate celei de contrabandă, noțiunii de „contrabandă” i se atribuie un alt înțeles decât cel legal și consacrat expres în primele alineate, s-ar ajunge la acceptarea unei reglementări neprevizibile și la generarea unui climat de insecuritate juridică, aceasta întrucât conținutul juridic al infracțiunii ar fi lăsat la latitudinea organelor judiciare care, contrar oricărei posibilități de prevedere, l-ar stabili doar după propriile aprecieri⁶.

De altfel, este unanim acceptat în doctrină faptul că definiția legală dată unei noțiuni se impune și prevalează în fața înțelesului obișnuit al aceluiași termen ori a unei definiții diferite de cea consacrată de legiuitor.

În concluzie, stabilirea conținutului infracțiunii asimilate celei de contrabandă prevăzută de art. 270 alin. (3) C. vam. se face prin raportare la dispozițiile alin. (1) sau (2) ale aceluiași articol, respectiv bunurile sau mărfurile ce constituie obiect material al infracțiunii trebuie să provină din contrabandă sau să fie destinate săvârșirii acesteia, astfel cum termenului de „contrabandă” i-a fost stabilit înțelesul prin dispozițiile art. 270 alin. (1) și (2) din Cod.

Prin urmare, existența infracțiunii asimilate celei de contrabandă presupune, în mod preliminar, reținerea uneia dintre situațiile limitativ prevăzute de lege în articolul 270 alin. (1) sau (2) C. vam. sau, cel puțin, existența unui probatoriu minim administrat în cauză din care să reiasă, dincolo de orice dubiu rezonabil, faptul că bunurile nu puteau fi obținute decât prin una dintre modalitățile incriminate.

Cu alte cuvinte, pentru întrunirea elementelor de tipicitate ale infracțiunii asimilate celei de contrabandă prevăzută de art. 270 alin. (3) C. vam., legea solicită condiția ca bunurile care fac obiectul material al infracțiunii asimilate să provină dintr-o faptă prevăzută de legea penală expres indicată în cuprinsul aceluiași text legal – contrabanda.

Cu toate acestea, pentru existența infracțiunii corelative (contrabanda asimilată), nu este necesar ca fapta predicat (contrabanda) să fie însă și infracțiune (să fie săvârșită cu vinovăție, să fie nejustificată și imputabilă), însă este obligatoriu ca ea să întrunească măcar elementele de tipicitate obiectivă prevăzute în textul de incriminare (să fie o faptă prevăzută de legea penală).

În acest sens, trebuie amintit și faptul că, prin Decizia nr. 17/2013⁷, Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul competent să judece recursul în interesul legii a stabilit faptul

⁵ Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 777 din 25 august 2004.

⁶ A. Blănariu, *op. cit.*

⁷ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 35 din 16 ianuarie 2014.

că „în art. 270 alin. (3) din Codul vamal, legiuitorul a incriminat astfel o *formă de tăinuire* (s.n. – V.R.B.) a bunurilor provenind din contrabandă”, aspect care întărește susținerile anterioare (tăinuirea nu poate viza decât o faptă prevăzută de legea penală).

Problema în această materie este însă generată de Decizia nr. 32/2015⁸ pronunțată de către Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, soluție prin care s-a dat o interpretare contradictorie și criticabilă textului de incriminare.

Astfel, în primul rând, în considerentele hotărârii s-a stabilit: „ceea ce interesează este ca făptuitorul să fi știut că bunurile/mărfurile care trebuie plasate sub un regim vamal au fost introduse în țară sau sunt menite a fi scoase din țară în mod ilegal, prin ocolirea, evitarea controlului vamal, adică să fi cunoscut că *bunurile/mărfurile provin din săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală* (s.n. V.R.B.), indiferent dacă în raport cu autorul acestei fapte prevăzute de legea penală aceasta are sau nu caracter penal”.

Cu alte cuvinte, în mod preliminar, s-a statuat faptul că deși legea nu solicită existența unei *infrațiuni* predicat de contrabandă, este obligatorie însă existența unei *fapte penale* predicat (de contrabandă, n.n. – V.R.B.).

Cu toate acestea, în următoarele trei paragrafe ale deciziei, contrar celor arătate anterior, Înalta Curte stipulează: „dacă s-ar accepta că existența infrațiunii asimilate prevăzute de art. 270 alin. (3) din Legea nr. 86/2006 privind Codul vamal al României ar fi condiționată de «infrațiunea de contrabandă», iar nu de «contrabandă», ar opera o anumită suspendare a cercetărilor penale pentru una dintre variantele reglementate, de realizare a infrațiunii, și anume când bunurile sau mărfurile ce trebuie plasate sub un regim vamal sunt destinate săvârșirii contrabandei, întrucât sintagma «sunt destinate» exprimă o acțiune viitoare, astfel că întrunirea elementelor constitutive ale infrațiunii prevăzute de art. 270 alin. (3) din Legea nr. 86/2006 privind Codul vamal al României nu s-ar putea verifica decât după examinarea pregătirii săvârșirii infrațiunii de contrabandă prevăzute de art. 270 alin. (1) sau art. 270 alin. (2) din Codul vamal al României, cu tot ce presupune conținutul constitutiv al acesteia.

Noțiunea de «contrabandă» din textul legal ce reglementează infrațiunea asimilată prevăzută de art. 270 alin. (3) din Legea nr. 86/2006 privind Codul vamal al României nu poate primi decât un singur înțeles. Nu se poate admite că legiuitorul a avut în vedere infrațiunea de contrabandă în ipoteza provenienței bunurilor sau mărfurilor care trebuie plasate sub un regim vamal și, în mod diferit, a avut în vedere noțiunea de «contrabandă» în sens larg, în cealaltă ipoteză, când bunurile sau mărfurile care trebuie plasate sub un regim vamal sunt destinate contrabandei, în contextul în care în textul legal nu se face nicio distincție, iar unde legea nu distinge nici noi nu trebuie să distingem (ubi lex non distinguere nec nos distinguere debemus).

În consecință, noțiunea de «contrabandă» utilizată de legiuitor în dispozițiile art. 270 alin. (3) din Legea nr. 86/2006 privind Codul vamal al României nu echivalează cu infrațiunea de contrabandă prevăzută în art. 270 alin. (1) și art. 270 alin. (2) din aceeași lege, cu toate elementele constitutive ale acesteia”.

⁸ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 62 din 28 ianuarie 2016.

De asemenea, în pofida faptului că în cuprinsul art. 270 alin. (1) și (2) C. vam. avem o definiție legală a termenului de „contrabandă”, în mod uluitor, s-a mai arătat și că sensul noțiunii de „contrabandă” prevăzută în alin. (3) al art. 270 C. vam. nu se raportează la definiția legală prevăzută de legiuitor în alineatele precedente ale aceluiași text legal ci „este dat de dispozițiile art. 2 din Legea nr. 86/2006 privind Codul vamal al României, deoarece, în conformitate cu alin. (2) și (3) al acestui articol, introducerea sau scoaterea din țară a mărfurilor, a mijloacelor de transport și a oricăror alte bunuri este permisă numai prin punctele de trecere a frontierei de stat, în care sunt organizate birouri vamale care funcționează potrivit legii, iar potrivit alin. (4), la trecerea frontierei de stat, mărfurile, mijloacele de transport și orice alte bunuri sunt supuse controlului vamal și aplicării reglementărilor vamale numai de autoritatea vamală”.

Prin urmare, în mod profund nelegal (prin raportare la prevederile art. 37 din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative precum și la principiul legalității incriminării și pedepsei, *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*) și cu o motivare care nu este la adăpost de critici, Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală adaugă la textul de incriminare. Astfel, se creează o nouă infracțiune, cu elemente constitutive diferite de cele indicate în textul art. 270 alin. (3) C. vam., arătându-se că înțelesul noțiunii de „contrabandă” avut în vedere de legiuitor este cel colocvial, uzual, care nu vizează neapărat o faptă prevăzută de legea penală, iar nu cel indicat de textul legal în cuprinsul alin. (1) și (2) ale art. 270 C. vam.

Mai mult decât atât, motivarea Înaltei Curți este contradictorie și surprinzătoare în contextul în care anterior, în cadrul aceluiași considerente, s-a arătat că „bunurile/ mărfurile provin din săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală” (care, în acord cu prevederile alin. (3) al art. 270 C. vam., nu poate fi decât cea de contrabandă, așa cum este ea definită în cuprinsul alin. (1) și (2) ale aceluiași text legal, n.n. – V.R.B.).

De asemenea, apreciez că această motivare este contrară inclusiv Deciziei nr. 17/2013 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul competent să judece recursul în interesul legii și poate aduce atingere dispozițiilor constituționale ale art. 1 alin. (5) referitor la principiul respectării legilor în contextul în care interpretarea sintagmei „contrabandă” în sens larg va lipsi de claritate, previzibilitate și accesibilitate norma de incriminare.

În aceste condiții, având în vedere că ambele decizii sunt obligatorii pentru instanțele de judecată (atât decizia în interesul legii, pronunțată în urma promovării recursului în interesul legii, cât și decizia pentru dezlegarea unor chestiuni de drept), se pune întrebarea cum trebuie aplicate cele două hotărâri în procesul de înfăptuire a justiției penale.

Vom avea două răspunsuri, unul cu caracter convergent, iar celălalt cu caracter divergent.

Astfel, în primul rând, în ceea ce privește o eventuală soluție convergentă, trebuie observat faptul că în dispozitivul Deciziei nr. 32/2015 pronunțată de către Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală s-a statuat: „noțiunea de «contrabandă» utilizată de legiuitor în dispozițiile art. 270 alin. (3) din Legea nr. 86/2006 privind Codul vamal al României, în sintagma «cunoscând că acestea

provin din contrabandă», privește contrabanda constând în introducerea în țară a bunurilor sau a mărfurilor care trebuie plasate sub un regim vamal prin alte locuri decât cele stabilite pentru controlul vamal ori introducerea în țară a acestor bunuri sau mărfuri prin locurile stabilite pentru controlul vamal, prin sustragerea de la controlul vamal”.

Analizând doar acest dispozitiv, se poate argumenta faptul că numai în mod aparent Înalta Curte a statuat în sens contrar celor indicate anterior prin Decizia nr. 17/2013 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul competent să judece recursul în interesul legii deoarece, deși nu se face o referire expresă și la „pragurile valorice” instituite în alin. (2) al art. 270 C. vam., păstrând linia interpretării convergente și având în vedere că ambele decizii sunt obligatorii și nu ar putea fi aplicate separat, aceste aspecte trebuie deduse în mod implicit.

Prin urmare, dacă am accepta acest punct de vedere, unica interpretare a dezlegării date prin Decizia nr. 32/2015 a Înaltei Curți de Casație și Justiție este aceea că bunurile care fac obiectul infracțiunii prevăzute de art. 270 alin. (3) C. vam. *trebuie să provină dintr-o faptă penală de contrabandă* care respectă toate condițiile de tipicitate prevăzute în textul de incriminare (inclusiv respectarea „pragurilor valorice” instituite în alin. (2) al art. 270 C. vam., din moment ce acestea reprezintă condiții esențiale solicitate de lege pentru definițivarea laturii obiective a faptei de contrabandă iar în cazul neîndeplinirii lor, fapta nu mai este prevăzută de legea penală).

Această interpretare este întărită și de faptul că în considerentele deciziei de dezlegare, pe de-o parte se arată că „bunurile/mărfurile provin din săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală”, iar pe de altă parte că „în cuprinsul dispozițiilor art. 270 alin. (3) din Legea nr. 86/2006 privind Codul vamal al României, legiuitorul se referă la «contrabandă» (ca și faptă prevăzută de legea penală, n.n. – V.R.B.), iar nu la «infracțiunea de contrabandă”.

Prin urmare, pentru întrunirea elementelor de tipicitate ale infracțiunii asimilate celei de contrabandă, bunurile nu pot proveni dintr-o contravenție sau o altă faptă care nu are caracter penal.

În aceste condiții, analizând prevederile art. 270 alin. (1) și (2) C. vam., se poate observa faptul că, introducerea în sau scoaterea din țară, *o singură dată în decursul unui an*, prin locurile stabilite pentru controlul vamal, prin sustragere de la controlul vamal, a bunurilor sau a mărfurilor care trebuie plasate sub un regim vamal, *dacă valoarea în vamă a bunurilor sau a mărfurilor sustrate este mai mică de 20.000 de lei în cazul produselor supuse accizelor și mai mică de 40.000 de lei în cazul celorlalte bunuri sau mărfuri nu constituie infracțiunea de contrabandă, ci contravenția prevăzută de art. 653 lit. a) din Regulamentul de aplicare a Codului vamal al României*, prevăzut în anexa Hotărârii de Guvern nr. 707/07.06.2006⁹ („constituie contravenție și se sancționează cu amendă de la 3.000 la 8.000 de lei: a) sustragerea de la controlul vamal a oricăror bunuri sau mărfuri care ar trebui plasate sub un regim vamal”).

Prin urmare, „colectarea, deținerea, producerea, transportul, preluarea, depozitarea, predarea, desfacerea și vânzarea” de țigări care au fost introduse în țară, o singură dată în

---

⁹ Regulamentul de aplicare a fost publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 520 din 15 iunie 2006.

decursul unui an, prin locurile stabilite pentru controlul vamal, prin sustragere de la controlul vamal, nu constituie infracțiunea asimilată celei de contrabandă dacă valoarea în vamă a acestora este mai mică de 20.000 de lei (deoarece țigările nu provin dintr-o faptă penală de contrabandă, ci dintr-o contravenție).

În al doilea rând, dacă am alege soluția divergentă, se poate argumenta faptul că dispozitivul Deciziei nr. 32/2015 pronunțată de către Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală nu poate fi separat de considerentele care au condus la soluția prevăzută în cadrul acestuia.

Prin urmare, observând aceste considerente și trecând cu vederea faptul că ele sunt contradictorii (pe de-o parte, se arată că bunurile care fac obiectul infracțiunii asimilate celei de contrabandă trebuie să provină dintr-o faptă penală de contrabandă, iar pe de altă parte se arată că bunurile care fac obiectul infracțiunii asimilate celei de contrabandă trebuie să provină din contrabandă, noțiune înțeleasă în sens larg, iar nu neapărat dintr-o faptă penală de contrabandă), se poate argumenta că interpretarea corectă a soluției pronunțate de către Înalta Curte este aceea că „noțiunea de «contrabandă» utilizată de legiuitor în dispozițiile art. 270 alin. (3) din Legea nr. 86/2006 privind Codul vamal al României nu echivalează cu infracțiunea de contrabandă prevăzută în art. 270 alin. (1) și art. 270 alin. (2) din aceeași lege, cu toate elementele constitutive ale acesteia”.

În aceste condiții, soluțiile prevăzute în cele două hotărâri ale instanței supreme sunt total contradictorii dar, în același timp, obligatorii pentru organele judiciare.

Într-o astfel de situație, apreciez că magistratul român va trebui să dea prioritate Deciziei nr. 17/2013 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul competent să judece recursul în interesul legii, o astfel de decizie trebuind a fi aplicată cu precădere în raport cu o decizie de dezlegare.

În motivarea acestui punct de vedere, în mod preliminar, trebuie remarcat faptul că potrivit art. 475 C. pr. pen., „dacă, în cursul judecății, un complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului, investit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, constatând că există o chestiune de drept, de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei respective și asupra căreia Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat printr-o hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare (s.n. – V.R.B.), va putea solicita Înaltei Curți de Casație și Justiție să pronunțe o hotărâre prin care să se dea rezolvare de principiu chestiunii de drept cu care a fost sesizată”.

După cum se poate observa, una dintre condițiile de admisibilitate ale sesizării completului competent să pronunțe hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept este reprezentată de absența unui recurs în interesul legii pe rol cu privire la aceeași chestiune.

Prin urmare, așa cum s-a arătat în literatura de specialitate¹⁰, prin această condiție de admisibilitate este consfințit un veritabil caracter subsidiar al hotărârii prealabile față de mecanismul recursului în interesul legii. Preferința pe care o acordă legiuitorul recursului

---

¹⁰ I. Nedelcu, V. Constantinescu, în M. Udroui (coord.), *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, ed. 2, Ed. C.H. Beck, București, 2017, p. 1891.

în interesul legii este justificată de domeniul de aplicabilitate mai extins al recursului în interesul legii, care poate fi pronunțat și în privința normelor procesuale care nu au o înrâurire asupra fondului cauzei. De asemenea, recursul în interesul legii asigură o reprezentare a tuturor secțiilor din cadrul instanței supreme (totodată un număr mai mare de judecatori vor alcătui completul de judecată, n.n. – V.R.B.), în tip ce Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală va fi alcătuit, în principiu, numai din judecatori din cadrul Secției penale.

În aceste condiții, s-a concluzionat că¹¹, deși nu există o diferență între caracterul obligatoriu al celor două tipuri de decizii, legiuitorul a considerat că este preferabil ca, în cazul în care există aceeași chestiune de drept invocată concomitent prin intermediul ambelor mecanisme de unificare, interpretarea corectă să fie stabilită de completul care asigură o reprezentativitate largă a tuturor secțiilor instanței supreme.

Pe cale de consecință, în eventualitatea în care aceeași chestiune de drept a fost soluționată diferit prin intermediul celor două mecanisme de unificare, trebuie să primeze soluția pronunțată de către completul competent să judece recursul în interesul legii¹².

Mai mult decât atât, învederez și faptul că, în acord cu prevederile art. 99 lit. ș) din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor¹³, constituie abatere disciplinară „nerespectarea deciziilor Curții Constituționale ori a deciziilor pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție în soluționarea *recursurilor în interesul legii* (s.n. – V.R.B.)”. După cum se poate lesne observa, nerespectarea deciziilor pronunțate de către Înalta Curte de Casație și Justiție în dezlegarea unor chestiuni de drept nu constituie o abatere disciplinară, motiv pentru care, raportat și la argumentele de mai sus, apreciez că avem de-a face cu o ierarhie legală a acestor decizii în care decizia pronunțată în interesul legii primează în fața hotărârii prealabile.

Având în vedere toate aceste argumente, este evident că stabilirea conținutului infracțiunii asimilate celei de contrabandă prevăzută de art. 270 alin. (3) C. vam. se va face numai prin raportare la dispozițiile alin. (1) sau (2) ale aceluiași articol, respectiv bunurile sau mărfurile ce constituie obiect material al infracțiunii trebuie să provină dintr-o faptă penală de contrabandă care respectă toate condițiile de tipicitate prevăzute în textul de incriminare, inclusiv respectarea „pragurilor valorice” instituite în alin. (2) al art. 270 C. vam. (din moment ce acestea reprezintă condiții esențiale solicitate de lege pentru definitivarea laturii obiective a faptei de contrabandă, în cazul neîndeplinirii lor, fapta nu mai este prevăzută de legea penală).

Cu alte cuvinte, existența infracțiunii asimilate celei de contrabandă presupune, în mod preliminar, reținerea uneia dintre situațiile limitativ prevăzute de lege în articolul 270 alin. (1) sau (2) C. vam. sau, cel puțin, existența unui probatoriu minim administrat în cauză

---

¹¹ *Ibidem*, p. 1891.

¹² Totodată, trebuie observat și faptul că, raportat la prevederile art. 475 C. pr. pen., sesizarea în cazul Deciziei nr. 32/2015 pronunțată de către Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală ridică și probleme de admisibilitate (se poate argumenta că Înalta Curte de Casație și Justiție statuase deja în această materie, prin Decizia nr. 17/2013, ca urmare a promovării unei cereri de recurs în interesul legii).

¹³ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 826 din 13 septembrie 2005.

din care să reiasă, dincolo de orice dubiu rezonabil, faptul că bunurile nu puteau fi obținute decât prin una dintre modalitățile incriminate.

În aceste condiții, se pune următoarea întrebare: ce soluție trebuie pronunțată într-o speță determinată în care nu există nicio probă administrată cu privire la proveniența țigărilor comercializate, neexistând, prin urmare, nicio probă care să combată teza că țigările nu provin din contravenția prevăzută de art. 653 lit. a) din Regulamentul de aplicare a Codului vamal al României și că, în realitate, ele ar proveni dintr-o faptă penală de contrabandă – că au fost introduse în țară prin alte locuri decât cele stabilite pentru control vamal sau că, fiind introduse în țară prin locurile stabilite pentru control vamal, valoarea acestora în momentul transportului era mai mare de 20.000 de lei ori că, fiind introduse în țară prin locurile stabilite pentru control vamal, iar valoarea acestora în momentul transportului deși era mai mică de 20.000 de lei, această activitate s-a desfășurat de mai multe ori în același an?

Apreciez că într-o astfel de situație principiul *in dubio pro reo* în materia probațiunii trebuie să prevaleze, sarcina probei existenței unor fapte și împrejurări din care să rezulte vinovăția inculpatului (inclusiv faptul că țigările comercializate provin dintr-o faptă penală de contrabandă) incumbând organelor de urmărire penală.

Prin urmare, în eventualitatea în care, raportat la ansamblul probator administrat, nu se poate stabili cu certitudine că țigările comercializate de către o persoană provin din contrabandă, în respectarea principiului *in dubio pro reo*, instanțele trebuie să constate că acestea provin dintr-o contravenție, context în care, raportat la toate argumentele de mai sus, nu sunt întrunite elemente de tipicitate ale infracțiunii prevăzute de art. 270 alin. (3) C. vam., impunându-se o soluție de achitare în temeiul art. 16 alin. (1) lit. b) teza I C. pr. pen.

În același sens, în practica judiciară română am întâlnit și soluții legale și temeinice prin care, de pildă, s-a dispus achitarea inculpatului care a fost depistat în trafic având asupra sa cantitatea de 760 de pachete de țigări netimbrate, marca Plugarul și Winston, reținându-se în esență că, dată fiind valoarea sub 20.000 de lei a bunurilor, organul de urmărire penală nu a făcut dovada împrejurării că țigările proveneau din comiterea unei fapte de contrabandă, proveniența ilicită a acestora (faptul că erau netimbrate) fiind un aspect lipsit de relevanță penală. De asemenea, instanța a reținut că țigările au fost achiziționate din piața centrală T. (aspect confirmat și de martorul C.N.) și că nu cade în sarcina inculpatului, ca și cumpărător, obligația dovedirii achiziționării în mod licit a unor astfel de țigări sau probarea faptului că acestea nu provin din contrabandă. O interpretare contrară ar încălca principiile menționate de art. 4 și 5 din Codul penal respectiv „prezumția de nevinovăție” și „aflarea adevărului”¹⁴.

Cu privire la principiul respectării prezumției de nevinovăție, în literatura de specialitate și în practica judiciară¹⁵ s-a arătat că prezumția de nevinovăție de care beneficiază o

¹⁴ C. Ap. Galați, Secția penală, Decizia nr. 829/10.10.2014, disponibilă la adresa <http://portal.just.ro/44/Lists/Jurisprudenta/DispForm.aspx?ID=770>.

¹⁵ A se vedea Gh. Mateuț, *Prezumția de nevinovăție în lumina Convenției europene și a reglementărilor procedurale interne*, Dreptul nr. 11/2000, p. 59-68; Curtea de Apel București, Secția a II-a penală, Decizia nr. 235/1997 și Decizia nr. 607/1997, C.P.J.P. 1997, Ed. Holding Reporter, 1998, p. 245-246.

persoană poate fi înlăturată numai prin administrarea de probe care să stabilească cu certitudine vinovăția. Prezumția nu este înlăturată în caz de îndoială, care profită suspectului sau inculpatului (*in dubio pro reo*). Există îndoială atunci când din coroborarea tuturor probelor nu se poate reține cu certitudine nici vinovăția, nici nevinovăția celui în cauză. În acest caz, îndoiala care rămâne este echivalentă cu o probă pozitivă de nevinovăție ce conduce la achitarea inculpatului de către instanță.

În jurisprudență s-a stabilit că, dacă din ansamblul materialului probator nu se poate reține vinovăția inculpatului pentru săvârșirea faptei ce a făcut obiectul trimerii în judecată și în ciuda eforturilor din faza de cercetare judecătorească, dubiile n-au putut fi înlăturate, persistând o stare de incertitudine care exclude posibilitatea unei hotărâri de condamnare, în cauză operează principiul *in dubio pro reo*, în baza căruia instanța va pronunța o soluție de achitare¹⁶.

Orice soluție pronunțată de către instanță nu se poate întemeia decât pe probe legal administrate și convingătoare, scopul procesului penal fiind acela ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită conform vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală.

De asemenea, în practica judiciară¹⁷ s-a mai arătat că prezumția de nevinovăție nu este înfrântă atâta timp cât în cauză nu există probe care să dovedească cu certitudine că inculpatul a comis faptele pentru care a fost trimis în judecată. S-a reținut că, dacă mijloacele de probă administrate în speță nu se coroborează între ele astfel încât să indice cu certitudine (și dincolo de orice dubiu rezonabil, n.n. – V.R.B.), vinovăția inculpatului, nu se poate dispune condamnarea acestuia.

Mai mult decât atât, Înalta Curte de Casație și Justiție, printr-o decizie extrem de bine argumentată¹⁸, a arătat că „(...) hotărârea de condamnare trebuie să se bazeze de probe certe de vinovăție, iar în caz de îndoială, ce nu poate fi înlăturată prin probe, trebuie să se pronunțe o soluție de achitare. (...) Având în vedere că, la pronunțarea unei condamnări, instanța trebuie să-și întemeieze convingerea vinovăției inculpatului pe bază de probe sigure, certe și întrucât în cauză probele în acuzare nu au caracter cert, nu sunt decisive sau sunt incomplete, lăsând loc unei nesiguranțe în privința vinovăției inculpatului, se impune a se da eficiență regulii potrivit căreia „orice îndoială este în favoarea inculpatului” (*in dubio pro reo*).

Regula *in dubio pro reo* constituie un complement al prezumției de nevinovăție, un principiu instituțional care reflectă modul în care principiul aflării adevărului, consacrat în art. 3 C. pr. pen., se regăsește în materia probațiunii. Ea se explică prin aceea că, în măsura în care dovezile administrate pentru susținerea celui acuzat conțin o informație îndoielnică tocmai cu privire la vinovăția făptuitorului în legătură cu fapta imputată, autoritățile

¹⁶ I.C.C.J., Secția penală, Decizia nr. 6535/7.12.2004, Decizia nr. 4381/7.09.2004 și Decizia nr. 3696/11.09.2003, disponibile la adresa www.scj.ro.

¹⁷ I.C.C.J., Secția penală, Decizia nr. 1508 din 8 martie 2006, în B.J. Baza de date, apud N. Volonciu, Al. Vasiliu, *Codul de procedură penală comentat. Art. 1-61¹. Regulile de bază și acțiunile în procesul penal. Competența*, Editura Hamangiu, București, 2007, p. 28.

¹⁸ Î.C.C.J., Secția penală, Decizia nr. 3465/27.06.2007, disponibilă la adresa www.scj.ro.

juducătorești penale nu-și pot forma o convingere care să se constituie într-o certitudine și, de aceea, ele trebuie să concluzioneze în sensul nevinovăției acuzatului și să-l achite.

Înainte de a fi o problemă de drept, regula *in dubio pro reo* este o problemă de fapt.

Înfăptuirea justiției penale cere ca judecătorii să nu se întemeieze, în hotărârile pe care le pronunță, pe probabilitate, ci pe certitudinea dobândită pe bază de probe decisive, complete, sigure, în măsură să reflecte realitatea obiectivă (fapta supusă judecării).

Numai așa se formează convingerea, izvorâtă din dovezile administrate în cauză, că realitatea obiectivă (fapta supusă judecării) este, fără echivoc, cea pe care o înfățișează realitatea reconstituită ideologic cu ajutorul probelor.

Chiar dacă în fapt s-au administrat probe în sprijinul învinuirii, iar alte probe nu se întrevăd ori pur și simplu nu există, și totuși îndoiala persistă în ce privește vinovăția, atunci îndoiala este echivalentă cu o probă pozitivă de nevinovăție și deci inculpatul trebuie achitat”.

Prin urmare, în situația în care, într-o speță dată, nu se poate dovedi faptul că țigările deținute sau comercializate de către o persoană provin dintr-o faptă penală de contrabandă [așa cum este ea definită în art. 270 alin. (1) și (2) C. vam.], dacă nu sunt întrunite elementele de tipicitate ale infracțiunii prevăzute de art. 296¹ alin. (1) lit. l) din Codul fiscal al României¹⁹ (în continuare, C. fisc.) sau de art. 452 alin. (1) lit. h) din Noul Cod fiscal al României²⁰ (în continuare, N. C. fisc.), unica soluție legală posibilă este cea de achitare.

Chiar dacă nu am fi de acord cu o astfel de soluție, ea este singura legală și, până la o eventuală modificare legislativă a textului de incriminare, sigura posibilă.

2. Relația dintre infracțiunea asimilată celei de contrabandă și infracțiunea prevăzută de art. 296¹ alin. (1) lit. l) C. fisc., respectiv de art. 452 alin. (1) lit. h) N. C. fisc.

Deținerea și comercializarea, de pildă, a unor țigări netimbrate (sau având aplicat un timbru fals), chiar dacă reprezintă o faptă care, în anumite situații (analizate anterior), nu întrunește elementele de tipicitate ale infracțiunii prevăzute și sancționate de prevederile art. 270 alin. (3) C. vam., ea poate întruni elementele de tipicitate ale infracțiunii prevăzute de art. 296¹ alin. (1) lit. l) C. fisc. sau de art. 452 alin. (1) lit. h) N. C. fisc.

Astfel, potrivit art. 296¹ alin. (1) lit. l) C. fisc. (textul este preluat în integralitate de noua reglementare), „constituie infracțiuni următoarele fapte: (...) deținerea de către orice persoană în afara antrepozitului fiscal sau comercializarea pe teritoriul României a produselor accizabile supuse marcării, fără a fi marcate sau marcate necorespunzător ori cu marcaje false, peste limita a 10.000 de țigarete (...)”.

Cu toate acestea, în eventualitatea în care o persoană deține în afara antrepozitului fiscal sau comercializează pe teritoriul României produsele accizabile supuse marcării, fără a fi marcate sau marcate necorespunzător ori cu marcaje false, sub limita instituită de

¹⁹ Adoptat prin Legea nr. 571/2003, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 927 din 23 decembrie 2003.

²⁰ Adoptat prin Legea nr. 227/2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 688 din 10 septembrie 2015.

art. 296¹ alin. (1) lit. l) C. fisc. sau de art. 452 alin. (1) lit. h) N. C. fisc. (de pildă, sub 10.000 de țigarete – 500 de pachete de țigări), fapta dobândește doar un caracter contravențional.

Astfel, în acord cu prevederile art. 221³ alin. (2) C. fisc. [vom regăsi aceeași reglementare în cuprinsul art. 449 alin. (2) lit. k) N. C. fisc.], constituie contravenție și se sancționează cu amendă „deținerea în afara antrepozitului fiscal sau comercializarea pe teritoriul României a produselor accizabile supuse marcării, potrivit prezentului titlu, fără a fi marcate sau marcate necorespunzător ori cu marcaje false sub limitele prevăzute la art. 296¹ alin. (1) lit. l) din titlul IX¹⁷”.

Mai precizez și faptul că, în ceea ce privește distincția dintre infracțiunea prevăzută de art. 296¹ alin. (1) lit. l) C. fisc. și cea prevăzută de art. 270 alin. (3) C. vam., Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul competent să judece recursul în interesul legii, în Decizia nr. 17/2013, a arătat că textul art. 296¹ alin. (1) lit. l) C. fisc. se poate aplica și persoanelor fizice care nu au calitatea de antrepozitar autorizat și, totodată, că: „obiectul juridic al infracțiunii de contrabandă este diferit de cel al infracțiunii de deținere de bunuri accizabile în afara antrepozitului fiscal, fără a fi marcate ori marcate necorespunzător sau cu marcaje false, peste limita a 10.000 de țigarete, doar prin faptul că în cazul infracțiunii de contrabandă se apără și regimul frontierei de stat, nu numai regimul administrării impozitelor, taxelor, contribuțiilor și altor sume datorate bugetului general consolidat. Astfel, obligațiile fiscale definite de Legea nr. 241/2005 în art. 2 lit. e) (obligații fiscale sunt obligațiile prevăzute de Codul fiscal și de Codul de procedură fiscală) includ taxele vamale prevăzute de Codul vamal. Taxele vamale sunt incluse în Codul de procedură fiscală, în art. 1 alin. (2) prevăzându-se că prezentul cod se aplică și pentru administrarea drepturilor vamale, iar în art. 2 alin. (2), că prezentul cod constituie procedura de drept comun pentru administrarea impozitelor, taxelor, contribuțiilor și a altor sume datorate bugetului general consolidat. TVA și accizele intră la bugetul general consolidat al României”.

De asemenea, s-a statuat că „ambele infracțiuni presupun o conduită ilicită comună, descrisă ca atare în elementul material din conținutul constitutiv. În plus, infracțiunea din Codul vamal are în vedere un scop specific, și anume sustragerea de la plata taxelor datorate statului. Astfel, deși infracțiunea de frontieră presupune acea faptă prin care se incriminează trecerea ilegală peste frontiera de stat a mărfurilor, contrabanda, prin care se incriminează aceeași conduită, este inclusă în Codul vamal în considerarea sustragerii de la plata taxelor datorate statului. În art. 270 alin. (3) din Codul vamal, legiuitorul a incriminat astfel o formă de *tăinuire* a bunurilor provenind din contrabandă, având aceleași cerințe referitoare la obiectul juridic cu cele de la infracțiunea de contrabandă”.

Totodată, Înalta Curte a arătat că „elementul material al infracțiunii prevăzute în art. 296¹ alin. (1) lit. l) din Codul fiscal constă în deținerea sau comercializarea produselor accizabile supuse marcării, iar la infracțiunea asimilată contrabandei, art. 270 alin. (3) din Codul vamal, elementul material constă în colectarea, deținerea, producerea, transportul, preluarea, depozitarea, predarea, desfacerea și vânzarea bunurilor sau mărfurilor cunoscând că provin din contrabandă, deci că au fost sustrase de la controlul vamal”, în timp ce „elementul material al laturii obiective al infracțiunii asimilate contrabandei este mai larg față de cel al infracțiunii de deținere în afara antrepozitului fiscal a produselor accizabile

supuse marcării, fără a fi marcate ori marcate necorespunzător sau cu marcaje false, peste limita a 10.000 de țigarete”.

În aceste condiții, prin aceeași decizie, s-a concluzionat: „având în vedere obiectul juridic mai larg al infracțiunii de contrabandă, modalitatea specifică de realizare a elementului material care se încadrează atât în deținere în afara antrepozitului fiscal – art. 296¹ alin. (1) lit. l) din Codul fiscal cât și în contrabandă, infracțiunea de contrabandă este o infracțiune complexă, care include deținerea bunurilor în afara antrepozitului, *dacă proveniența acestor bunuri este contrabanda* (s.n. – V.R.B.)”.

Prin urmare, în vederea diferențierii celor două infracțiuni, trebuie observat că fapta persoanei fizice de a deține în afara antrepozitului fiscal sau de a comercializa, peste limitele prevăzute de lege, produse accizabile nemarcate, constituie infracțiunea prevăzută de art. 296¹ alin. (1) lit. l) C. fisc. sau de art. 452 alin. (1) lit. h) N. C. fisc. dacă produsele nu provin dintr-o faptă penală de contrabandă [așa cum este ea descrisă la art. 270 alin. (1) și (2) C. vam.] sau infracțiunea prevăzută de art. 270 alin. (3) C. vam., dacă produsele provin dintr-o faptă penală de contrabandă.

3. Concluzii

Având în vedere toate argumentele de mai sus, apreciez că opinia majoritară existentă în jurisprudența română cu privire la interpretarea prevederilor art. 270 alin. (3) C. vam. este total eronată și generată de o analiză superficială a textului de incriminare, o acțiune extrem de periculoasă ce poate avea efecte dramatice în viața unei persoane.

Interpretând cu multă atenție, prudență și cu respectarea, în mod obligatoriu, a principiului legalității incriminării și pedepsei, a principiului aflării adevărului și, nu în ultimul rând, a principiului *in dubio pro reo*, apreciez că stabilirea conținutului infracțiunii asimilate celei de contrabandă prevăzută de art. 270 alin. (3) C. vam. trebuie făcută numai prin raportare la dispozițiile alin. (1) sau (2) ale aceluiași articol, respectiv bunurile sau mărfurile ce constituie obiect material al infracțiunii trebuie să provină dintr-o faptă penală de contrabandă care respectă toate condițiile de tipicitate prevăzute în textul de incriminare (inclusiv respectarea „pragurilor valorice” instituite în alin. (2) al art. 270 C. vam., din moment ce acestea reprezintă condiții esențiale solicitate de lege pentru definitivarea laturii obiective a faptei de contrabandă).

Chiar dacă o anumită activitate poate părea extrem de periculoasă și, pe cale de consecință, se apreciază că ea nu poate rămâne nesancționată (cum este, de pildă, activitatea descrisă în cuprinsul Deciziei penale nr. 829 pronunțată la data de 10.10.2014 de către Curtea de Apel Galați, hotărâre la care am făcut referire anterior), nu trebuie pierdut din vedere că, într-un stat de drept numai legiuitorul dă naștere dreptului substanțial penal, iar lacunele legislative nu pot fi acoperite în procesul de interpretare a normei juridice. Într-o astfel de situație principiul supremației dreptului va impune, întotdeauna, o soluție de achitare.

Secțiunea de Drept privat

Erori și abuzuri în reconstituirea dreptului de proprietate asupra unor terenuri forestiere din Transilvania

Prof. univ. dr. **Tiberiu MEDEANU***
Universitatea de Vest din Timișoara
Facultatea de Drept

Abstract

The post-revolutionary period has led to important changes in the field of real estate, due to numerous fraudulent transactions and property restitutions. There have been several operating modes regarding the latter, sometimes favoured by the inadequate legislation or erroneous judgments.

An important segment is woodland and other real estate in Transylvania, restituted to persons who were not entitled to claim them.

Competent authorities and some courts have shown passivity, or exaggerated in the interpretation of favourable aspects to those claiming them. They have not considered or have incorrectly valued some events and documents, such as land reform, collectivization, the consequences of the second Vienna Award and measures ordered by the allied powers. Probate documents presented in some cases were suspect as they created artificial links between former owners and the people who claimed the land or other particularly valuable real estate.

Abuses and errors were more serious in the case of forest land, as an area larger than the existing one in Romania was claimed, often through actions specific to the organized crime.

Keywords: real estate; woodlands; restitution; abuses and fraud

Rezumat

Perioada post-revoluționară a determinat modificări importante în domeniul proprietăților imobiliare, existând numeroase retrocedări și tranzacții frauduloase. Sub acest aspect au existat mai multe moduri de operare, favorizate uneori de legislația necorespunzătoare sau de hotărârile judecătorești eronate.

Un segment important îl reprezintă terenurile forestiere și alte imobile din Transilvania, retrocedate unor persoane care nu erau îndreptățite să le revendice.

Autoritățile competente și unele instanțe au dat dovadă de pasivitate ori au exagerat în interpretarea unor aspecte favorabile celor care revendicau imobilele respective. Nu au fost luate în considerare sau au fost apreciate eronat unele evenimente și documente, cum ar fi reformele agrare, colectivizarea, consecințele Dictatului de la Viena și măsuri dispuse de Puterile Aliate. Documentele de succesiune prezentate în unele cazuri au fost suspecte, deoarece creau legături artificiale între foștii proprietari și persoanele care revendicau terenuri sau alte imobile deosebit de valoroase.

---

* tiberiu.medeanu@e-uvt.ro.

Abuzurile și erorile au fost mai ample în privința terenurilor împădurite, fiind revendicată o suprafață totală mai mare decât cea existentă în România, de multe ori prin acțiuni specifice criminalității organizate.

Cuvinte-cheie: imobile; terenuri forestiere; retrocedări; abuzuri și fraude

Aspecte legislative și istorice

Fraudele cu terenuri cu vegetație forestieră au luat amploare deosebită în perioada postrevoluționară, pe fondul liberalizării tranzacțiilor, a reconstituirii dreptului de proprietate și a dezinteresului manifestat de unele instituții cu atribuțiuni în acest domeniu. La proliferarea acestui fenomen a contribuit legislația oscilantă și permisivă¹, necunoașterea unor realități istorice², realizarea unor acțiuni abuzive sub pretextul înlăturării nedreptăților din epoca socialistă, pasivitatea unor organisme și soluțiile permissive date de unele instanțe.

România s-a remarcat prin cea mai favorabilă legislație în acest domeniu, instituind o procedură diferită de cele adoptate în alte foste țări socialiste, deoarece a fost reglementată permisiv operațiunea de reconstituire a dreptului de proprietate sub aspectul valorii, a perioadei de retroactivare și a gradului de rudenie.

Instanțele și alte organisme nu au fost informate sistematic în legătură cu unele evenimente și categorii de persoane sau entități exceptate de la operațiunea de reconstituire a dreptului de proprietate, cum ar fi: efectele reformelor agrare din anii 1921 și 1945; persoanele care au optat să plece din Transilvania după unirea cu România; persoanele care au intrat în Transilvania cu armata hortistă în anul 1940; proprietățile care au aparținut unor organizații cu caracter nazist.

Primul aspect poate fi exemplificat prin situația „optanților”, numiți astfel pentru că au optat să plece din Transilvania după unirea cu România, conform unor prevederi din Tratatul de la Trianon. Aceștia dețineau cca. 80% din pădurile și din terenurile agricole ale Transilvaniei, solicitând menținerea dreptului de proprietate sau despăgubiri stabilite de foruri internaționale. Litigiile care nu au putut fi soluționate pe plan intern au fost tranșate de instanțe internaționale, în special din Franța³. Despăgubirile reprezentând echivalentul

¹ Decretul-lege nr. 42/1990, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 17/1990; Decretul-lege nr. 126/1990 publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I-a, nr. 54/1990; Legea nr. 9/1990 publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I-a, nr. 95/1990; Legea nr. 18/1991 republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I-a, nr. 1/1998; Hotărârea de Guvern nr. 11/1997 publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I-a, nr. 16/1997; Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 83/1999 publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I-a, nr. 653/2005; Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 94/2000 publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I-a, nr. 797/2005; Legea nr. 112/1995 publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 279/1995; Legea nr. 10/2001 republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I-a, nr. 279/2005; Legea nr. 247/2005 publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I-a, nr. 653/2005;

² Unele reconstituiri ale dreptului de proprietate s-au efectuat în favoarea urmașilor criminalilor de război sau a celor care au fost despăgubiți în perioada interbelică.

³ Conferința de Pace a Ambasadorilor de la Paris, Liga Națiunilor, Tribunalul arbitral româno-ungar din Paris, Tribunalul civil de mare instanță din Paris.

a 3,2 tone de aur⁴ au fost achitate integral de România până în anul 1937, fiind mult mai consistente decât cele acceptate de Iugoslavia și Cehoslovacia, unde au existat situații similare.

Pe de altă parte, marile proprietăți ale latifundiilor unguri au făcut obiectul reformei agrare din anul 1921⁵, fiind atribuite loturi de pământ țăranilor, școlilor, bisericilor și primăriilor. Unele împrumuturi din perioada respectivă nu erau evidențiate în cărțile funciare.

Efectele altor împrumuturi au fost anulate parțial în perioada 1940-1945 pe teritoriul cedat prin Dictatul de la Viena⁶, când autoritățile maghiare i-au reîmprumutat pe foștii latifundiași sau pe urmașii acestora. O primă măsură a constat în revizuirea efectelor reformei agrare în favoarea moșierilor expropriați, prin anularea operațiunilor imobiliare, inclusiv a vânzărilor și donațiilor făcute după anul 1921.

Până la mijlocul anului 1941 au fost expropriate pe cale judecătorească 77.160 jugare cadastrale din proprietatea românilor, din care 42.236 jugare au fost date moșierilor unguri. Primăria Cluj a intentat 489 procese pentru restituirea proprietăților celor care le deținuseră înainte de anul 1918. Prin aceste măsuri au fost preluate terenurile pe care erau construite catedrala ortodoxă și catedrala greco-catolică din Cluj-Napoca. O altă măsură a constat în revizuirea împrumutării satelor cu pășuni, fiind subminată proprietatea colectivă a satelor românești în folosul foștilor grofi⁷.

S-a stabilit că imobilele pentru care dreptul de proprietate a fost înscris în favoarea statului român, vor reveni în mod automat în cartea funciară la starea dreptului de proprietate care exista pentru aceste imobile la data de 28 octombrie 1918, înainte de Unire și de reforma agrară. S-a mai precizat că pot fi atacate actele juridice referitoare la înstrăinarea sau ipotecarea imobilelor aflate pe teritoriile reîntegrate la Ungaria, încheiate între 28 octombrie 1918 și 15 septembrie 1940. Efectele împrumutării prin reforma agrară din anul 1921 au fost considerate nule de drept, fiind șterse din toate documentele. Procedurile de comasare a unor terenuri din anul 1918 trebuiau anulate din oficiu⁸.

După eliberarea teritoriului cedat Ungariei, prin Legea nr. 260/1945 referitoare la legislația aplicabilă în Transilvania de Nord⁹, s-a stabilit că „*Transmisiunile de drepturi efectuate în virtutea unor ordonanțe în folosul Statului maghiar sau a persoanelor juridice*

---

⁴ I. Sabău Pop, *Legea proprietății – modelul european de ocupare a teritoriilor românești de către foștii cotropitori din secolele XVII-XIX*, ziarul „Finanțiarul”, 5 august 2014.

⁵ Legea reformei agrare din 30 iulie 1921 pentru Ardeal, Banat și Crișana, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I-a, nr. 93/1921.

⁶ Prin Dictatul de la Viena din 30 august 1940 România a fost silită să cedeze în favoarea Ungariei 43.492 km pătrați, reprezentând aproape jumătate din teritoriul Transilvaniei.

⁷ R. Theodoru, *Urmașii lui Atilla*, Editura Miracol, București 1999, p. 79.

⁸ Decretul nr. 1.440/1941 al Ministerului Regal Maghiar, Despre extinderea efectelor actelor normative de drept civil referitoare la imobilele din Ardeal eliberate de sub dominația românească. Art. 12 „*Înstrăinarea sau grevarea după data de 15 martie 1939 a imobilelor dobândite în temeiul actelor normative ale politicii funciare (reformei agrare) din România, precum și a imobilelor dobândite pe alte căi, menționate în ultimul alineat al art. 2, este nulă fără aprobarea subcomisiei economice a comisiei administrative. Dreptul înscris pe baza unui asemenea act juridic nul trebuie șters din oficiu.*”

⁹ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I-a, nr.78 din 4 aprilie 1945.

maghiare, precum și retransmisiunile acestor drepturi la subdobânditori, sunt nule de drept". Drepturile de proprietate și alte drepturi tabulare înscrise în favoarea persoanelor prevăzute de alineatul precedent au fost considerate nule¹⁰.

În anul 1945, în conformitate cu deciziile Puterilor Aliate, statul Român a preluat în administrare proprietățile aparținând cetățenilor sau persoanelor juridice care au colaborat cu Germania hitleristă și cu Ungaria hortistă, fiind înființată Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice (CASBI)¹¹. Această reglementare se referea la bunurile semnificative ale celor care au colaborat ori s-au retras odată cu armatele de ocupație. Instrucțiunile de punere în aplicare a legii au precizat că nu sunt incluse în această categorie bunurile personale, cu excepția celor aparținând persoanelor care au luat parte în calitate de voluntari la războiul împotriva Națiunilor Unite sau a statului român. Activitatea Comisiei a fost supravegheată de Comisia Română de Armistițiu, apoi de Comisia Română de Legătură cu Comisia de Alianță și de Comisia Ministerială pentru executarea Tratatului de pace de pe lângă Președinția Consiliului de Miniștri. În baza hotărârilor Conferinței de pace de la Potsdam, în anul 1946 a fost emis Decretul–lege nr. 182/1946 prin care unele active aflate pe teritoriul României se transferau instituțiilor împuternicite de Guvernul URSS¹².

În anul 1947 s-au exceptat de la restituire bunurile persoanelor urmărite sau cercetate pentru crime de război. În anul 1948 activele care nu fuseseră predate către URSS au fost predate ministerelor pentru administrare, până în momentul în care treceau în patrimoniul Statului sau al comunelor, erau vândute sau date în custodie¹³.

Arhivele Naționale dețin evidența tuturor proprietăților preluate de CASBI, apoi de statul Român¹⁴.

Un reprezentant marcant al UDMR¹⁵ a declarat că Legile nr. 10/2001 și nr. 247/2005 nu se pot aplica celor trecuți pe lista CASBI, aprobând astfel deciziile date în acest sens de unele organisme investite cu atribuții de reconstituire a dreptului de proprietate. Ca urmare, UDMR a inițiat un proiect de lege care să permită restituirea bunurilor preluate în 1945 de CASBI¹⁶. Guvernul României nu a susținut inițial adoptarea acestei inițiative legislative, considerându-se că bunurile care au făcut obiectul CASBI au fost sub imperiul stării de război și ulterior încetării acestei stări. *In mod surprinzător, ulterior s-a exprimat opinia că aceste bunuri pot face obiectul O.U.G. nr. 83/1999 referitoare la restituirea imobilelor preluate abuziv de la minoritățile naționale, existând obiecțiuni numai în privința surselor*

¹⁰ Aceste măsuri au vizat actele săvârșite și drepturile dobândite în temeiul a 12 acte normative emise de autoritățile maghiare în perioada 1941-1944.

¹¹ Decretul-lege nr. 91 din 9 februarie 1945 pentru înființarea Casei de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I-a, nr. 33/1945.

¹² Decretul-lege nr. 182 din 21 martie 1946, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I-a, nr. 70/1946.

¹³ Decretul nr. 228/1948 pentru reglementarea conservării, administrării și lichidării bunurilor administrate în C.A.S.B.I., publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I-a, nr. 205/1948.

¹⁴ Arhivele Naționale a României, fondul BU-F-01471; Arhiva județului Timiș, fondul *Comisia pentru aplicarea convenției de armistițiu, 1944-1948*.

¹⁵ Senatorul Zoltan Puskas.

¹⁶ Biroul permanent al Senatului, proiectul legislativ nr. 288/2005, intitulat „*Lege privind regimul juridic al bunurilor imobile și mobile preluate în mod abuziv de stat sau alte persoane juridice, pe baza prevederilor actelor normative referitoare la Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice (CASBI)*”.

de finanțare¹⁷. Proiectul a fost respins în anul 2006 atât la Camera Deputaților cât și la Senat, dar a fost reluat ulterior.

Legea nr. 187/1945¹⁸ pentru înfăptuirea reformei agrare, a stabilit că vor fi expropriate: pământurile și alte proprietăți ale criminalilor de război și ale celor vinovați de dezastrul țării; pământurile celor care s-au refugiat în țările cu care România este în stare de război ori s-au refugiat în străinătate după data de 23 August 1944; terenurile și toate bunurile agricole ale absenteiștilor.

În pofida acestor evenimente și reglementări, factorii decizionali și unele instanțe au decis cu superficialitate reconstituirea dreptului de proprietate în favoarea urmașilor „optanților” din Imperiul Austro–Ungar, a celor care au colaborat cu Germania hitleristă și cu Ungaria hortistă, ori în favoarea persoanelor care nu puteau dovedi cu certitudine întinderea suprafețelor revendicate sau grade de rudenie cu deținătorii inițiali.

Organismele statale nu au fost preocupate suficient de elaborarea unor acte normative, de interpretarea și efectele acestora pe termen lung, de practica judiciară neuniformă și de fraudele comise în aceste domenii. Au existat acțiuni sporadice în acest sens, determinate uneori de intervenția mass media sau de atitudinea combativă a unor personalități¹⁹.

1. Jurisprudența contradictorie

Colectivizarea și preluarea de către stat a unor categorii de imobile au diminuat convingerea unor mici proprietari sau a urmașilor acestora că ar putea revendica toate proprietățile de care au beneficiat după reformele agrare sau în urma altor moduri de dobândire.

În schimb, la câțiva ani după Revoluția din 1989, urmașii unor latifundiari maghiari au început demersurile pentru obținerea unor suprafețe mari de terenuri, în special cu vegetație forestieră, prin corelarea eforturilor, prin cooptarea unor personalități sau factori de decizie și prin constituirea unor asociații²⁰.

Legea nr. 247/2005²¹ care reglementa regimul juridic al imobilelor preluate abuziv de regimul comunist nu a reprezentat un cadru suficient în acest sens, astfel că unele Comisii Județene de Fond Funciar au respins solicitările depuse de moștenitorii foștilor proprietari, cu diferite argumente, inclusiv referitoare la faptul că o parte din pădurile revendicate nu intrau în categoria confiscărilor abuzive ale regimului comunist, fiind preluate înainte de anul 1945.

Alte organisme importante au decis însă că reglementările din anul 1945 nu sunt prohibitive și permit restituirea terenurilor cu vegetație forestieră, indiferent de suprafață.

Sub acest aspect este concludent faptul că în anul 2006 urmașii nobililor Banffy, Bethlen și Kemeny, constituiți în asociația „Gudea Mester Hazo”, au solicitat retrocedarea

¹⁷ Guvernul României, primul Ministru, „Punct de vedere” nr. 2213/20 IX 2005, depus la Senat.

¹⁸ Legea nr. 187/1945 publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I-a, nr. 68/23 mar. 1945

¹⁹ O activitate deosebită a avut în acest domeniu avocatul Ioan Sabău Pop, membru al Curții Internaționale de Arbitraj de pe lângă Camera de Industrie și Comerț a României, fost judecător și profesor universitar în Târgu Mureș.

²⁰ Urmașii grofilor Banffy, Bethlen și Kemeny s-au constituit în Asociația „Gudea Mester Hazo”.

²¹ Legea nr. 247/2005 privind reforma în domeniile proprietății și justiției, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I-a, nr. 653 din 22 iulie 2005.

a 47.000 hectare de pădure din munții Călimani și Gurghiu, care reprezenta jumătate din fondul forestier al județului Mureș. Comisia județeană Mureș pentru reconstituirea dreptului de proprietate a respins cererea, la solicitarea ROMSILVA, cu motivarea că cei trei au fost expropriați potrivit Legii nr. 91/1945 înainte de instaurarea comunismului, iar asociația înființată de ei cu vechea denumire figurase pe lista CASBI. Autoritatea Națională pentru Restituirea Proprietăților a exprimat însă opinie contrară, cu motivarea că, potrivit Legii nr. 91/1945, Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice avea doar atribuții de administrare și supraveghere asupra bunurilor mobile și imobile ale statelor german și ungar, persoanelor juridice și fizice de naționalitate germană sau ungară.

Mai este concludentă speța în care numita B. E. M. H. R. Johanna²² a solicitat reconstituirea dreptului de proprietate pentru 2.131 ha. pădure și construcțiile aferente, în calitate de moștenitoare a contelui Banffy Laszlo²³. Comisia Județeană a respins cererea cu motivarea că bunurile au fost preluate de Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice anterior instaurării regimului comunist și perioadei la care se referă legile de reconstituire a dreptului de proprietate²⁴. În mod surprinzător, Autoritatea Națională pentru Reconstituirea Proprietăților a comunicat instanței că bunurile preluate în administrare în baza Legii nr. 91/1945 pot face obiectul cererilor de reconstituire a dreptului de proprietate²⁵. Direcția Silvică Târgu Mureș a formulat cererea de intervenție accesorie, prin care a solicitat respingerea plângerii, cu mențiunea că drumurile forestiere, sediile de cantoane silvice și cabanele de vânătoare nu pot fi restituite, ca urmare a unei decizii a Curții Constituționale, care a declarat neconstituționale prevederile art. 31 din Legea nr. 1/2000. Cu privire la sediul Ocolului Silvic Răstolița și a locuinței de serviciu intervenienta a precizat că acestea au fost atribuite petentei în anul 2001, fiind apoi răscumpărate de la aceasta de Direcția Silvică Târgu Mureș. S-a mai precizat că o parte din suprafața revendicată a fost expropriată în baza Legii reformei agrare din anul 1921, figurând în cărțile funciare pe numele altor persoane.

Instanța a apreciat că dispozițiile Legii nr. 91/1945 pentru înființarea Casei de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice (CASBI) nu au avut ca efect scoaterea din circuitul civil a bunurilor statelor inamice sau a cetățenilor acestora, scopul acestei legi fiind numai acela de a conserva aceste bunuri. În consecință, instanța i-a restituit petentei suprafața de 2.260 ha. teren cu vegetație forestieră²⁶.

Proprietățile respective sunt în interferență cu cele revendicate de un alt urmaș al familiei Banffy²⁷, care se judecă de 9 ani pentru terenuri situate în comunele Stânceni, Lunca Bradului, Răstolița și Vătafa, pentru a se stabili de experți situația construcțiilor, a drumurilor forestiere și pentru a completa expertiza cu situația ce rezultă din noile înscrisuri atașate, pentru a evita suprapunerile terenurilor și pentru a găsi alte soluții în cazul celor ce nu pot fi puse în executare²⁸.

²² Banffy Eva Maria Helena Rozalia Johanna.

²³ Comisia locală de fond funciar Răstolița, cererea nr. 257/24.11.2005,

²⁴ Toate legile reglementează retrocedarea acestor bunuri cu data de referință 6 martie 1945.

²⁵ Autoritatea Națională pentru Reconstituirea Proprietăților, adresa nr.8372/2006.

²⁶ Judecătoria Reghin, sent. civ. 1803/2010, nepublicată.

²⁷ Banffy Iosika Imre Laszlo.

²⁸ Judecătoria Reghin, dosar nr. 1672/289/2009, în curs de finalizare.

Cele mai ample fenomene de această natură au fost în județele Mureș, Harghita și Covasna, dar unele procese au fost strămutate în alte județe, pe considerentul că magistrații din județele respective au dat în cele mai multe cazuri soluții favorabile urmașilor vechilor proprietari.

Unele instanțe din alte județe au dat soluții contrare, respingând cererile de revendicare a unor suprafețe mari cu vegetație forestieră. Este concludentă speța prin care petenții B.M.A., B.G.G.A., D.V., L.I.M., K.J.A.M.B., K.J. și B.I.G. au invocat calitatea de moștenitori după străbunica lor și au solicitat reconstituirea pe vechile amplasamente a suprafeței de 3.519 ha. teren cu vegetație forestieră în comuna Lunca Bradului și a suprafeței de 3.834 ha. teren cu vegetație forestieră pe raza comunei Răstolița. S-a solicitat și predarea în proprietate a construcțiilor de pe terenurile forestiere, inclusiv cele de corectare a torenților, drumurile forestiere, sediile ocoalelor silvice și a cantoanelor silvice, cabanele de vânătoare, pepinierele, alte amenajări silvice, instalații sau mijloace fixe, inclusiv cele aflate în curs de execuție. În acestea se includeau 48.057 mp. construcții și curți, 30.425 mp. grădini, 27.263 mp. pâraie și 29.966 mp. din râul Mureș.

Cererea a fost respinsă de Comisia județeană Mureș, cu motivarea că nu s-au depus acte de stare civilă după unii antecesorii, iar terenurile solicitate nu fac obiectul retrocedării, fiind preluate în baza Legii nr. 91/1945 pentru înființarea Casei de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice, anterior perioadei de referință prevăzute de Legea 247/2005. S-a mai motivat că: un extras CF datează din anul 1916; lipsesc paginile de la nr. de ordine 5-13; nu sunt traduse pozițiile de la nr. 1-27 din foaia B; o parte dintre imobile nu se mai regăsesc în comuna Lunca Bradului ca urmare a reorganizării administrativ teritoriale etc. S-a mai precizat că reclamantii au solicitat atât de la Comisia locală Lunca Bradului cât și de la Comisia locală Răstolița terenuri din aceleași cărți funciare, iar suprafața identificată în raportul de expertiză extrajudiciară depus de către petenți este de 897 ha, mult mai mică decât suprafața solicitată prin cererile formulate. A mai motivat că după aceeași antecesorii s-a reconstituit anterior dreptul de proprietate pentru suprafața de aproximativ 75 ha, iar din cuprinsul unor cărți funciare și din alte documente rezultă că o parte din terenuri au fost expropriate la reforma agrară din anul 1921, fiind acordate despăgubiri foștilor proprietari.

Este relevant faptul că în acest litigiu a fost formulată cerere de introducere în cauză a Statului Român prin reprezentantul Ministerului Finanțelor, în temeiul art. 52 Cod procedură civilă, cu motivarea că terenul revendicat aparține domeniului public al statului și este guvernat de caracterele acestui regim de proprietate. S-a justificat interesul prin aceea că obiectul litigiului îl reprezintă restituirea unei suprafețe mari de teren cu vegetație forestieră. S-a arătat că potrivit art. 25 din Decretul nr. 31/1954 privitor la persoanele fizice și juridice, statul participă în justiție ca titular de drepturi și obligații prin Ministerul Finanțelor Publice și că potrivit art. 12 alin. (4) din Legea nr. 213/1998 în litigiile referitoare la dreptul de proprietate asupra bunului titularul dreptului trebuie să fie reprezentat potrivit prevederilor Codului de procedură civilă. Au mai formulat cerere de intervenție accesorie Regia Națională a Pădurilor Romsilva și Autoritatea Națională pentru Restituirea Proprietăților.

Direcția Silvică Mureș și ROMSILVA au susținut că din conținutul înscrisurilor existente la dosar reiese că E. D. a fost supus regimului legilor anterioare preluării abuzive la

stat a proprietăților particulare, și nu se încadrează în categoria persoanelor îndreptățite la reconstituire întrucât: a părăsit România odată cu trupele germane și ungare de teama de a nu i se aduce acuzații și de a i se aplica sancțiunile legale impuse de lege pentru atitudinea sa potrivnică României și Puterilor Aliate; în timp ce Ardealul era ocupat a activat în Reghin în condițiile unei legislații discriminatorii pentru populația română; a aplicat tratament discriminatoriu populației române din zona lui de activitate; a fost fidel regimului de ocupație.

Autoritatea Națională pentru Restituirea Proprietăților a invocat faptul că Decretul nr. 228/1948 nu intră în categoria actelor abuzive ca moment de referință prevăzut de legile reparatorii, întrucât acesta a fost dat în aplicarea Convenției de la Paris semnat de Ungaria, România și de alte state participante la război. Drept urmare, regimul bunurilor cerute la reconstituire a fost stabilit anterior momentului de referință din 6 martie 1945 și nu face parte din categoria bunurilor la care se referă actele normative din acest moment.

În anul 2013 s-a admis cererea de strămutare a cauzei de la Judecătoria Reghin la Judecătoria Dorohoi, care a respins acțiunea petenților pentru motive de fond, reținându-se însă și aspectul tardivității.

Petenții au declarat recurs, însă au redus substanțial suprafața revendicată, la numai 1.574 ha. În motivarea recursului au invocat necompetența teritorială și materială a comisiei din Comuna Răstolița și a Comisiei județene Mureș, nefinalizarea măsurilor de expropriere din anul 1921, calitatea de moștenitori pe baza soluțiilor judiciare anterioare prin care s-a reconstituit dreptul de proprietate în baza Legii nr. 18/1991 și a Legii nr. 1/2000 etc.

Recursul a fost judecat de Tribunalul Botoșani, care a menținut soluția instanței de fond²⁹.

Tribunalul a motivat că toți membrii familiei E.D. au fost expropriați în baza art.3 lit. a), b), c) și d) din Legea nr. 187/1945, exproprierea fiind dispusă ca o sancțiune a atitudinii acestora față de interesele României și a Puterilor Aliate, reținându-se faptul că au colaborat cu Germania hitleristă, fiind declarați inamici și absentești conform prevederilor din Legea nr. 91/1945, Legea nr.187/1945 și Convenția de armistițiu din 12 septembrie 1944. S-a mai reținut că reclamantii nu au făcut dovada că antecesorii lor au formulat cereri de restituire a terenurilor în baza Decretului nr. 228/1948 și nu rezultă că terenurile respective au fost preluate prin măsuri abuzive ale regimului comunist.

S-a făcut referire și la faptul că petenții nu au cunoștință de suprafețele deținute de către antecesorii acestora, aspect probat prin înscrisurile depuse la dosarul cauzei, inconsecvența și nesiguranța lor continuând și în cererea de recurs în care aceștia au precizat că solicită punerea în posesie pentru o suprafață mult mai mică decât cea revendicată inițial.

Instanța a considerat tardive cererile depuse după 31 noiembrie 2005 prin care au fost solicitate unele terenuri, în conformitate cu dispozițiile prohibitive din Legea nr. 247/2005 și H.G. nr. 890/2005³⁰. Recurenții au motivat că sunt în termen cu cele două completări, întrucât cererile inițiale nu au primit soluție definitivă la nivelul Comisiei Județene Mureș,

²⁹ Tribunalul Botoșani, Secția I-a civilă, decizia nr. 235 din 6 iulie 2015, nepublicată.

³⁰ Potrivit art. 11 alin. (2) din H.G. nr. 890/2005 cererea de reconstituire trebuie să menționeze în clar suprafața de teren la care se socotește îndreptățit solicitantul, precum și orice alte date necesare pentru stabilirea dreptului de proprietate.

însă instanța a apreciat că nu a fost vorba de o simplă completare a cererii, ci de solicitări noi, pentru alte terenuri.

S-a mai motivat că preluarea de către CASBI a terenurilor numitului E.D. nu are nicio legătură cu abuzurile regimului comunist, ci se datorează faptului că a fost considerat inamic de război și absenteist, din cauza părăsirii teritoriului ocupat odată cu armata germano-maghiară. Reglementările din anii 1947-1948 se referă la scoaterea proprietăților acestor persoane de sub incidența și supravegherea CASBI și nu la restituirea efectivă către fostul proprietar, iar Decretul nr. 228/1948 a constituit doar finalizarea acestei situații speciale a bunurilor. În anul 1949 toate proprietățile familiei E.D. au trecut la stat prin expropriere, în condițiile Legii nr. 187/1945 pentru înfăptuirea reformei agrare, art. 3 lit. b)-d), ale căror dispoziții au prevăzut că vor fi expropriate: pământurile și alte proprietăți ale criminalilor de război și ale celor vinovați de dezastrul țării; pământurile celor care s-au refugiat în țările cu care România este în stare de război ori s-au refugiat în străinătate după data de 23 August 1944; terenurile și toate bunurile agricole ale absenteiștilor.

S-a mai precizat că terenurile care au făcut obiectul exproprierii în temeiul legilor de reformă agrară din 1921 și terenurile care au fost expropriate în temeiul Legii nr. 187/1945, precum și orice terenuri care au intrat în proprietatea statului român anterior anului 1945, indiferent în ce mod, nu fac obiectul restituirii în temeiul legilor fondului funciar.

Spre deosebire de alte instanțe care au respins cererile de intervenție, instanțele din județul Botoșani le-au admis, motivând că sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 49 și următoarele din Codul de procedură civilă, respectiv se justifică un interes propriu strâns legat cererea principală. A precizat că intervenienții trebuie să aibă întotdeauna posibilitatea și dreptul de a-și apăra interesele atât printr-o cerere principală cât și printr-o cerere incidentală, atunci când se pune problema prejudicierii domeniului public sau privat, cu atât mai mult cu cât Autoritatea Națională pentru Restituirea Dreptului de Proprietate Privată are printre atribuții și pe cea de monitorizare a modului de aplicare a legilor fondului funciar.

Concluzii

Statul român nu a avut strategie coerentă în privința legiferării și aplicării reconstituirii dreptului de proprietate și nu a estimat amploarea acestui fenomen sau consecințele multiple pe termen lung.

Factorii de influență au fost foarte puternici, în special în zonele în care se urmărea revendicarea unor mari proprietăți, iar majoritatea instanțelor au fost depășite de amploarea și complexitatea acestui fenomen, dând soluții favorabile celor care revendicau proprietățile. Fenomenul a fost mai amplu în unele zone din Transilvania, fiind vizate mari suprafețe de teren cu vegetație forestieră, inclusiv construcțiile și cursurile de apă amplasate pe acestea.

Organismele statale s-au implicat în mică măsură, iar inițiativa unora a fost limitată de organele de jurisdicție, prin respingerea cererilor de intervenție. Comisiile locale de fond funciar nu au avut suportul tehnic necesar, fiind constituite uneori din persoane insuficient pregătite ori vulnerabile la acte de corupție. Unele comisii de la nivel județean nu au reușit

să coordoneze corespunzător aceste operațiuni, fiind implicate uneori chiar în comiterea fraudelor.

Curtea de Conturi a stabilit că până în anul 2009 au fost comise fraude în circa jumătate din solicitările de reconstituire a proprietății, prin supraevaluare, prin utilizarea unor documente false sau prin alte metode³¹.

Sesizând aceste curențe unele persoane au solicitat suprafețe de teren mult mai mari decât se cuvenea, au invocat legături de rudenie fictive, ori au revendicat imobile a căror restituire nu se încadra în reglementările legale prin prisma aspectelor de fond sau de formă.

Unele procese sunt complexe și trenează de mult timp, referindu-se la terenuri situate în mai multe zone, în legătură cu care au dat hotărâri mai multe comisii locale, fiind suprapuse uneori cu cele acordate altor persoane.

În cazul existenței unor opoziții ferme din partea organismelor competente, solicitanții unor cereri de restituire au redus semnificativ suprafețele solicitate ori au renunțat la acțiune.

Pentru evitarea acestor abuzuri, România ar fi trebuit să adopte o legislație similară cu cea existentă în alte foste țări comuniste, să evite modificarea succesivă a legislației, să efectueze studii de impact și să pună la dispoziția organelor judiciare documentația referitoare la evenimentele istorice care au marcat anumite zone.

---

³¹ Curtea de Conturi a României, *Raport de activitate pe anul 2013*, aprobat de Plen în data de 13 decembrie 2013.

Admisibilitatea contestației la executare în condițiile altui titlu executoriu decât o hotărâre judecătorească

Drd. **Cătălin LUNGĂNAȘU***
Universitatea de Vest din Timișoara,
Facultatea de Drept

Abstract

The admissibility is an intrinsic element to any request addressed to the courts, which is a condition or a cumulus of formal conditions prescribed by the law and the fulfillment of which determines the suitability of the request to be examined on the merits. In such circumstances, each application must be considered, primarily, from the point of view of its admissibility, whether and under what conditions it is permitted by the procedural law. However, by reference to the special legal nature of the appeal to the execution, to the special procedure which it assumes and the procedural moment in which it occurs, the brief investigation of the admissibility of the appeal to the execution appears as an obvious necessity. Moreover, the particularities attributed by the specificity of the enforceable titles, other than a court order, call for further discussion on the admissibility of an appeal formulated in the context of such an enforcement procedure, including under the terms which can be invoked, namely the possibility of approaching the substance of the legal report.

Keywords: Enforceable title, other than a court order, grounds of appeal, admissibility, specific appeal, notarial acts

Rezumat

Admisibilitatea este un element intrinsec oricărei cereri adresate instanțelor de judecată, reprezentând o condiție sau un cumul de condiții formale prevăzute de lege și a căror îndeplinire determină aptitudinea cererii de a fi examinată pe fond. În atare situație, fiecare cerere trebuie să fie analizată, prioritar, din prisma admisibilității sale, respectiv dacă și în ce condiții este îngăduită de legea procesuală. Or, prin raportare la natura juridică deosebită a contestației la executare, la procedura specială ce o presupune și la momentul procesual în care intervine, cercetarea succintă a admisibilității contestației la executare apare ca o necesitate evidentă. Mai mult, particularitățile atrase de specificul titlurilor executorii, altele decât o hotărâre judecătorească, impun discuții suplimentare pe marginea admisibilității unei contestații formulate în cadrul unei asemenea proceduri execuționale, inclusiv sub aspectul motivelor ce pot fi invocate, respectiv a posibilității de antamare a fondului raportului juridic.

---

* catalinlunganasu@yahoo.com

Cuvinte-cheie: titlu executoriu, altul decât o hotărâre judecătorească, motivele contestației, admisibilitate, cale de atac specifică, acte notariale

1. Considerații generale

Precum o consecință logică a reglementării cuprinse în art. 713 alin. (1) C. pr. civ., regimul juridic al admisibilității contestației la executare se completează cu ipoteza în care titlul executoriu nu este reprezentat de o hotărâre judecătorească. Astfel, dacă în primul alineat al art. 713 C. pr. civ. sunt stabilite condițiile de admisibilitate a contestației în contextul în care executarea silită se realizează în baza unei hotărâri judecătorești sau arbitrale, în mod corelativ norma imediat următoare trebuia să aibă în vedere situația opusă, anume atunci când titlul executoriu este altul decât o asemenea hotărâre. Apreciem astfel având în vedere dispozițiile art. 632 alin. (2) C. pr. civ.¹, dar și ale art. 633 – art. 641 C. pr. civ., după caz, sens în care suntem nevoiți a recunoaște diversitatea titlurilor executorii reglementate expres *de lege lata*. Or, într-o asemenea situație, norma cuprinsă în art. 713 alin. (1) C. pr. civ., dacă ar fi rămas solitară, ar fi putut da naștere unor interpretări expuse cu ușurință criticilor. De altfel, cum vom observa din cele ce urmează, nici la momentul actual nu considerăm că rezultatul interpretării și aplicării normelor privitoare la admisibilitatea contestației la executare sunt întru totul lămurite, cu atât mai mult s-ar fi conturat dificultăți de aplicare a criteriilor de admisibilitate dacă rămânea reglementată numai ipoteza titlului executoriu reprezentat de o hotărâre judecătorească sau arbitrală.

Necesitatea reglementării credem noi că rezultă din următoarele considerente: în primul rând, aprecierea unei reguli de o asemenea importanță – având în vedere că privește însăși admisibilitatea contestației la executare – nu credem că s-ar putea realiza prin intermediul principiilor de interpretare a normelor juridice deoarece premisele de la care începe întreaga reglementare sunt diferite. Drept urmare, dacă în alte cazuri interpretarea logică, gramaticală sau sistemică a normelor juridice pot conduce la concluzii valide asupra unor aspecte neprevăzute expres de normă, în cazul de față există riscul real al unor erori de raționament tocmai din cauza premiselor distincte. Spre exemplu, faptul că alin. (1) al art. 713 C. pr. civ. prevede expres că sancțiunea inadmisibilității se aplică în cazul contestațiilor la executare formulate în cadrul executărilor silite derulate în baza titlurilor executorii reprezentate de hotărâri judecătorești sau arbitrale nu poate conduce la concluzia că, în alte cazuri, sancțiunea nu s-ar mai aplica. Aceasta, în ciuda faptului că, printr-o interpretare gramaticală și logică (*per a contrario*), tocmai la această interpretare s-ar ajunge.

---

¹ Potrivit art. 632 alin. (2) C. pr. civ., «constituie titluri executorii hotărârile executorii prevăzute la art. 633 (C. pr. civ., n. ns.), hotărârile cu executare provizorie, hotărârile definitive, precum și orice alte hotărâri sau înscrisuri care, potrivit legii, pot fi puse în executare (subl. ns.)». Cu acest prilej amintim doar că ultima categorie enunțată – a altor înscrisuri care pot fi puse în executare – este identificată expres la art. 638 alin. (1) C. pr. civ., fiind enumerate încheierile și procesele-verbale întocmite de executorii judecătorești și care, potrivit legii, sunt titluri executorii, înscrisurile autentice, în cazurile prevăzute de lege, titlurile executorii notariale, titlurile de credit sau alte înscrisuri cărora legea le recunoaște putere executorie. Norma este apoi detaliată în conținutul art. 639 – art. 641 C. pr. civ., ultimul text de lege menționând expres că înscrisurile sub semnătură privată sunt titluri executorii numai în cazurile și condițiile anume prevăzute de lege.

Fiind ipoteze *ab initio* diferite, oarecum firesc legiuitorul trebuia să intervină și să precizeze care este regimul juridic al contestației în cazul distinct al executărilor întemeiate pe alte titluri executorii decât o hotărâre judecătorească sau arbitrală. Ca atare, este de apreciat prevederea expresă, deși, cum aminteam, nici aceasta nu este ferită de critici.

O primă observație generală, pe care o considerăm evidentă, privește deosebirea pe care legiuitorul o face între titlurile executorii avute în vedere la alin. (1) și cele de la alin. (2) ale art. 713 C. pr. civ. Astfel, vom reține că inadmisibilitatea instituită prin art. 713 alin. (1) C. pr. civ. intervine atunci când executarea silită este efectuată *în temeiul unei hotărâri judecătorești sau arbitrale*, în timp ce condițiile de admisibilitate prevăzute de art. 713 alin. (2) C. pr. civ. se aplică atunci când executarea silită este realizată *în temeiul unui alt titlu executoriu decât o hotărâre judecătorească*. Reținem astfel că, în ipoteza menționată de alin. (2) al textului în discuție, legiuitorul nu mai face vorbire și despre hotărârea arbitrală – deși aceasta reprezintă, la rândul său, titlu executoriu potrivit art. 635 C. pr. civ.

Cu privire la acest aspect, în literatura de specialitate² s-a arătat că ar putea fi admisă opinia conform căreia diferența ar fi atrasă de o simplă necorelare legislativă. Cu toate acestea, autorul citat³ apreciază că legiuitorul ar fi intenționat să evidențieze astfel faptul că, atunci când titlul executoriu constă într-o hotărâre judecătorească, chiar și în ipoteza în care aceasta, conform legii, nu mai era supusă vreunei căi de atac, nici în acest caz nu s-ar putea invoca motive privitoare la fondul dreptului recunoscut prin hotărârea judecătorească⁴. Noi apreciem această explicație insuficientă în condițiile în care autorul nu convinge cu privire la diferența instituită (cel puțin aparent, dacă nu am fi în prezența unei necorelări legislative) între executarea silită efectuată în temeiul unei hotărâri judecătorești și cea bazată pe o hotărâre arbitrală. Observăm astfel că singurele explicații aduse pun în opoziție hotărârea judecătorească cu alte categorii de titluri executorii (adică tocmai cele nejurisdicționale), deși distincția ar fi trebuit făcută tocmai între cele două tipuri de hotărâri ce constituie, fiecare, titluri executorii.

Pe de altă parte, chiar și aceste explicații pe care le apreciem incomplete credem noi că sunt supuse criticii deoarece autorul citat⁵, deși are meritul de a semnala diferențele de formulare între alin. (1) și alin. (2) al art. 713 C. pr. civ., totuși conduce spre concluzii contrare specificului contestației la executare. Astfel, în condițiile în care apreciază că motivele respective nu vor putea fi invocate pe cale de contestație la executare dacă titlul executoriu este reprezentat de o hotărâre judecătorească nici măcar în ipoteza în care legea nu ar mai prevedea nicio cale de atac împotriva hotărârii, autorul citat ignoră atât dispozițiile

---

² A se vedea Șt. I. Lucaciuc, *Contestația la executare în reglementarea noului Cod de procedură civilă*, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 153.

³ *Ibidem*.

⁴ Reformulând aceeași idee, autorul citat arată că mesajul normei cuprinse în art. 713 alin. (2) C. pr. civ. ar consta în aceea că instanța va putea primi apărări privitoare la fondul dreptului chiar în cadrul contestației la executare cu privire la orice titlu executoriu pentru care partea nu a avut o altă procedură specifică pentru desființare, cu excepția hotărârilor judecătorești, al căror conținut nu va mai putea fi pus în discuție nici măcar în situația în care partea nu a mai avut posibilitatea legală de a critica legalitatea sau temeinicia hotărârii în fața unei instanțe de control judiciar – *Ibidem*.

⁵ Șt. I. Lucaciuc, *op. cit.*, p. 153.

art. 713 alin. (1) C. pr. civ., cât și consecințele acestei reglementări, constant recunoscute în literatura și practica judiciară⁶.

Într-o primă ipoteză, până ca respectiva hotărâre (devenită titlu executoriu) să nu mai fie supusă niciunei căi de atac, în mod obligatoriu trebuie să fi presupus un litigiu preexistent în care să fi fost pronunțată, chiar și în varianta în care hotărârea ar fi dată fără nicio cale de atac. Drept urmare, și-ar găsi aplicare dispozițiile art. 713 alin. (1) C. pr. civ., apărările putând fi invocate chiar în cadrul respectivului litigiu. În schimb, dacă avem în vedere motive *ulterioare* rămânerii definitive a hotărârii, puterea de lucru judecat ocrotită prin sancțiunea inadmisibilității date de art. 713 alin. (1) C. pr. civ. nu mai operează, partea putând invoca pe cale de contestație la executare motive care să conducă la diminuarea sau stingerea obligației, spre exemplu. Credem că această interpretare rezultă în mod evident tocmai din prevederile legale amintite. Drept urmare, opinia expusă⁷ în sensul că partea nu ar putea invoca motive legate de fondul dreptului în susținerea contestației nici atunci când hotărârea judecătorească pusă în executare nu mai are prevăzută nicio cale de atac este inexactă și nu ne-o însușim, fiind contrazisă tocmai de ipoteza în care partea invocă motive ulterioare definitivării hotărârii privind stingerea sau micșorarea întinderii obligației sale.

Noi vom aprecia că omisiunea legiuitorului de a menționa în mod expres și hotărârile arbitrale alături de cele judecătorești în categoria titlurilor executorii cărora nu li se aplică regula instituită prin alin. (2) al art. 713 C. pr. civ. constituie o simplă eroare legislativă, respectiv o necorelare a textului de lege cu alineatul imediat anterior. De altfel, tocmai din interpretarea coroborată a celor două norme juridice vom observa că nu se poate ajunge la altă concluzie, câtă vreme legiuitorul stabilește atât pentru hotărârile judecătorești, cât și pentru cele arbitrale același regim de inadmisibilitate a contestației prin care se invocă motive de fapt sau de drept ce se puteau opune în cadrul litigiului inițial sau al căilor de atac. Astfel, noi apreciem că art. 713 alin. (1) C. pr. civ. pune semnul egalității între efectele juridice ale unei hotărâri judecătorești și cele ale unei hotărâri arbitrale, incluzând aici – opinăm noi – și calea de atac a acțiunii în anulare prevăzute de art. 608 C. pr. civ. în cazul litigiilor arbitrale. Or, în situația în care art. 713 alin. (1) C. pr. civ. exclude *toate* tipurile de motive (de fapt, de drept, de procedură sau de drept material) din conținutul contestației la executare atunci când titlul executoriu este dat de o hotărâre judecătorească sau arbitrală, a interpreta alin. (2) al aceluiași articol în sensul că nu se vor putea invoca motive ce țin de fondul dreptului doar în cazul hotărârii judecătorești ar fi vizibil eronat.

Credem noi că regula trasată de alin. (1) este limpede, asemenea motive fiind *ab initio* excluse inclusiv în privința hotărârii arbitrale, chiar în condițiile în care acțiunea în anulare nu ar avea natura juridică a unei căi de atac devolutive. Ca atare, fără a supune fondul

---

⁶ S. Zilberstein, V. M. Ciobanu, I. Băcanu, *Drept procesual civil. Executarea silită*, vol. al II-lea, ed. a 2-a, Ed. Lumina Lex, București, 1999, pp. 230-233, G. Boroi în G. Boroi (coordonator), ș.a., *Noul Cod de procedură civilă – Comentariu pe articole*, vol. II (art. 456-1134), ed. a 2-a rev. și adăug., Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 494; precum și Tribunalul jud. Cluj, decizia civilă nr. 833/1973, *apud* S. Zilberstein, V. M. Ciobanu, I. Băcanu, *op. cit.*, p. 231; Tribunalul Suprem, col. civ., decizia nr. 1205/1961 (nepublicată) *apud* S. Zilberstein, V.M. Ciobanu, I. Băcanu, *op. cit.*, p. 234.

⁷ Șt. I. Lucaciuc, *op. cit.*, p. 153.

raportului juridic unei cercetări efectuate de instanțele judecătorești, art. 713 alin. (1) C. pr. civ. recunoaște hotărârii arbitrale aceleași efecte precum cele produse de hotărârea judecătorească sub aspectul admisibilității contestației la executare. Drept urmare, interpretarea alin. (2) în sensul că numai hotărârea judecătorească este exclusă din ipoteză, iar nu și cea arbitrală, ar denatura complet sensul normei și ar aduce-o într-un conflict ireconciliabil cu norma stabilită de alin. (1), fiind ipoteze ce se exclud reciproc⁸.

Având în vedere cele expuse mai sus, *de lege ferenda* apreciem că se impune completarea dispozițiilor art. 713 alin. (2) C. pr. civ. tocmai în sensul amintit, respectiv prin inserarea hotărârilor arbitrale alături de hotărârile judecătorești ca excepție de la reglementarea criteriului de admisibilitate cuprins în textul amintit, respectiv teza inițială a alineatului să fie reformulat în maniera următoare: «în cazul în care executarea silită se face în temeiul unui alt titlu executoriu decât o hotărâre judecătorească sau arbitrală (...)».

O altă observație esențială cu privire la conținutul art. 713 alin. (2) C. pr. civ. privește obiectul diferit de reglementare al normei față de cel expus în alin. (1) al aceluiași articol. Remarcăm astfel că inadmisibilitatea contestației la executare, atunci când titlul executoriu este dat de o hotărâre judecătorească sau arbitrală, intervine indistinct câtă vreme sunt invocate orice motive pe care partea le putea susține în cadrul litigiului inițial. O diferență notabilă observăm însă în cazul în care executarea silită este întemeiată pe un alt titlu executoriu decât o hotărâre judecătorească: pot fi invocate motive de fapt și de drept ce țin de *fondul dreptului* sub rezerva inexistenței unei căi specifice pentru desființarea respectivului titlu. Coroborând dispozițiile alin. (1) cu ale alin. (2) din art. 713 C. pr. civ., noi apreciem sintetic incidența următoarelor reguli privitoare la admisibilitatea contestației la executare: când titlul executoriu este dat de o hotărâre judecătorească sau arbitrală, contestația este inadmisibilă dacă privește motive (de orice natură) care puteau fi susținute în cadrul litigiului inițial. În schimb, atunci când executarea se întemeiază pe alte titluri executorii, *neexistând niciun litigiu inițial*, regula amintită nu se mai poate aplica, astfel că vor fi admisibile motivele îndreptate chiar și direct împotriva titlului executoriu, iar atunci când legea nu conferă vreo cale de atac specifică pentru desființarea titlului executoriu, motivele invocate pot privi chiar și fondul dreptului.

Observăm astfel o creștere a permisivității treptată, de la respingerea *de plano* a tuturor motivelor ce ar fi putut fi invocate în cadrul litigiului inițial – atunci când executarea are la

---

⁸ Contradicția credem că ar consta în aceea că, inițial, art. 713 alin. (1) C. pr. civ. exclude orice motive din cuprinsul contestației dacă acestea puteau fi invocate în cadrul litigiului arbitral (chiar și în căile de atac), după care alin. (2) ar permite invocarea motivelor de fapt sau de drept privitoare la fondul dreptului dacă legea nu prevede o cale specifică pentru desființarea titlului. Or, din moment ce, în baza art. 713 alin. (1) C. pr. civ. sunt excluse toate motivele prin care ar fi putut fi criticat titlul respectiv – adică toate apărările pe care partea le putea susține cât timp litigiul era *pendinte* – rezultă că alin. (2) al aceluiași articol nu poate permite invocarea motivelor ce țin de fondul dreptului tocmai pentru că acestea – la fel ca și cele privitoare la dreptul formal, de altfel – puteau și trebuiau a fi invocate în cadrul litigiului arbitral inițial; iar dacă motivele sunt ulterioare, chiar interpretarea art. 713 alin. (1) C. pr. civ. le-ar permite în măsura în care nu afectează puterea de lucru judecat, ci doar modifică elementele raportului juridic, cum ar fi stingerea obligației. Or, art. 713 alin. (2) C. pr. civ. nu privește această categorie de motive. Tocmai de aceea considerăm că o asemenea interpretare ar fi eronată deoarece conduce la o contradicție între normele juridice menționate, fiind încălcată regula *actus interpretandus es potius ut valeat, quam ut pereat*.

bază o hotărâre judecătorească sau arbitrală – până la admiterea inclusiv a motivelor de fond, când legea nu prevede o cale procesuală specifică pentru desființarea titlului⁹. Astfel, făcând o legătură între două ipoteze extreme – prima care presupune existența unui litigiu cu toate consecințele sale procesuale și o a doua, unde lipsește calea procesuală expres prevăzută de lege în acest sens – legiuitorul dozează corespunzător admisibilitatea contestației și a motivelor pe care se poate întemeia, tocmai pentru a pondera, unde este cazul, diminuarea sau lipsa garanțiilor procesuale pentru ocrotirea drepturilor subiective. În cele ce urmează vom sintetiza câteva dintre situațiile ce pot apărea cu privire la aceste aspecte.

2. Calea procesuală specifică și câteva cazuri particulare

Condiția referitoare la inexistența unei căi de atac separate pentru atacarea titlului executoriu a fost recunoscută doctrinar și jurisprudențial cu mult timp înainte de intervenția expresă a legiuitorului în ceea ce privește admisibilitatea motivelor de fond invocate pe cale de contestație la executare. Astfel, s-a apreciat¹⁰ că intervine sancțiunea inadmisibilității contestației în condițiile în care există un mijloc procesual distinct pentru atacarea titlului executoriu, nefiind astfel posibilă criticarea titlului însuși, ci numai a executării silite (implicit, a actelor de executare) efectuate în temeiul respectivului titlu. Deși nu este prevăzută expres, concluzia ce rezultă din această teză, prin aplicarea regulii *per a contrario*, este aceea că numai în cazul inexistenței unei căi de atac împotriva titlului executoriu, altul decât o hotărâre judecătorească, ar fi admisibilă o contestație la executare în care se invocă motive ce țin și de fondul dreptului¹¹.

Prin modificarea Codului de procedură civilă din 1865 survenită odată cu aplicarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 138/2000¹², soluția doctrinară și jurisprudențială observată anterior a fost consacrată legislativ în conținutul art. 399 alin. (3) din fosta lege

---

⁹ S-a arătat în acest sens că pot fi invocate pe cale de contestație la executare, când titlul executoriu nu este o hotărâre judecătorească sau arbitrală și nu este prevăzută o cale procesuală specifică pentru desființarea acestuia, inclusiv apărări de fond cum ar fi cele privitoare la existența, întinderea și valabilitatea creanței, modalitatea de executare, cauze de stingere a creanței, forța majoră, încălcarea principiului specialității ipotecii și stingerea ipotecii ca urmare a încheierii unui contract de novatie – Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția comercială, deciziile civile nr. 2108/2007; nr. 1537/2007; nr. 1897/2007; nr. 1438/2004; nr. 1841/2007; nr. 3160/2007 – *apud* G. Boroi în G. Boroi (coordonator), ș.a., *op. cit.*, vol. II (art. 456-1134), ed. a 2-a, 2016, p. 495.

¹⁰ I. Stoenescu, A. Hilsenrad, S. Zilberstein, *Tratat teoretic și practic de procedură a executării silite*, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1966, p. 423, precum și jurisprudența citată acolo, spre exemplu Tribunalul regional Dobrogea, decizia civilă nr. 38/1962.

¹¹ Noi apreciem astfel, deși autorii citați nu menționează explicit această concluzie, deoarece o considerăm evidentă: „contestația se va putea îndrepta numai împotriva executării actului și nu împotriva actului însuși. Același principiu se aplică și în toate celelalte cazuri în care legea a creat mijloace procedurale speciale pentru realizarea unor drepturi. Ori de câte ori legea deschide debitorului dreptul de a folosi o cale specială, el nu poate face apărări de fond pe calea contestației la executare (subl. ns.)” – S. Zilberstein, V. M. Ciobanu, I. Băcanu, *op. cit.*, p. 236. Interpretând însă *per a contrario* ultima teză menționată, concluzia este evidentă în sensul admisibilității contestației la executare inclusiv împotriva titlului executoriu, sub rezerva inexistenței unui mijloc procesual distinct pentru atacarea acestuia.

¹² Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 479/02.10.2000, aprobată cu modificări prin Legea nr. 219/2005, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 609/14.07.2005.

procesual civilă¹³. Dispoziția legală actuală cuprinsă în art. 713 alin. (2) C. pr. civ. este asemănătoare normei anterioare, respectiv art. 399 alin. (3) C. pr. civ. din 1865¹⁴, motiv pentru care apreciem că își găsește pe mai departe aplicare soluția dispusă prin Decizia nr. 454/2003 a Curții Constituționale a României¹⁵, chiar dacă analiza privea norma procesuală anterioară. Astfel, vom observa că instanța de contencios constituțional a reținut că „în cazul în care executarea silită se face în temeiul unui titlu executoriu care nu este emis de o instanță judecătorească, legea procesuală civilă prevede că debitorul are dreptul să invoce, pe calea contestației, toate apărările de fond referitoare la existența, întinderea și valabilitatea creanței constatate prin respectivul titlu executoriu. Totuși, posibilitatea utilizării apărărilor de fond este condiționată de inexistența unor mijloace procedurale speciale pentru realizarea dreptului, în cadrul cărora acestea să poată fi invocate. Dacă însă legea pune la dispoziția debitorului o cale de atac specială, așa cum este acțiunea în anulare în materia titlurilor executorii care nu provin de la organe de jurisdicție, acesta nu mai poate să utilizeze apărări de fond în cadrul contestației la executare. O asemenea prevedere nu constituie o îngrijădire a liberului acces la justiție, de vreme ce partea interesată poate folosi apărările respective, potrivit opțiunii sale, în una sau în alta dintre căile de atac pe care le are la dispoziție. Adoptarea acestei măsuri nu face, în realitate, decât să dea expresie preocupării legiuitorului de a preveni abuzul de drept constând în invocarea aceluiași apărări în două căi de atac diferite, în scopul tergiversării cauzelor aflate pe rolul instanțelor judecătorești”.

În literatura de specialitate¹⁶ s-a apreciat că înlocuirea sintagmei „o altă cale de atac” împotriva titlului executoriu prevăzută de teza finală a art. 399 alin. (3) C. pr. civ. din 1865 cu aceea prevăzută de art. 713 alin. (2) C. pr. civ., respectiv „o cale procesuală specifică” nu ar fi o modificare de substanță a principiului deja consacrat în legislația anterioară, fiind doar o formulare mai cuprinzătoare ce aduce claritatea necesară pentru o corectă interpretare practică. De asemenea, autorul citat consideră noțiunea de „altă cale de atac” nesatisfăcătoare având în vedere că, în limbaj juridic curent, desemnează sensul restrâns, de cale ordinară sau extraordinară de atac împotriva unei hotărâri judecătorești, sensul larg, acela de orice demers procedural împotriva unui act de procedură vătămător (în care s-ar include și plângerile, contestațiile etc.) fiind mult mai puțin folosit în limbaj juridic doctrinar sau practic.

Cu privire la noua formulare utilizată de către legiuitor în cuprinsul art. 713 alin. (2) C. pr. civ. față de fosta reglementare din art. 399 alin. (3) C. pr. civ. din 1865, în doctrină¹⁷

---

¹³ V.M. Ciobanu, G. Boroi, *Drept procesual civil. Curs selectiv. Teste grilă*, ed. a 3-a, Ed. All Beck, București, 2005, p. 553.

¹⁴ Fosta normă procesuală dispunea «în cazul în care executarea silită se face în temeiul unui titlu executoriu care nu este emis de o instanță judecătorească, se pot invoca în contestația la executare apărări de fond împotriva titlului executoriu, dacă legea nu prevede în acest scop o altă cale de atac».

¹⁵ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 926/23.12.2003.

¹⁶ Șt. I. Lucaciuc, *op. cit.*, p. 154.

¹⁷ A. Tabacu, *Semnificația noțiunii de „cale procesuală specifică” prevăzută de art. 713 alin. (2) C. pr. civ.* în E. Oprina, V. Bozeșan (coord.), *Executarea silită – dificultăți și soluții practice*, vol. 1, Ed. Universul Juridic, București, 2016, p. 445

s-a arătat că noțiunea anterioară („o altă cale de atac”) nu era lămuritoare deoarece discuția viza, de regulă, titluri constând în acte emise de autorități administrative, fără atribuții jurisdicționale, astfel că împotriva acestora nu se exercita o cale de atac, ci o procedură administrativă, întemeiată de cele mai multe ori pe dispozițiile art. 7 din Legea nr. 554/2004¹⁸ sau pe alte prevederi legale speciale aplicabile în materia respectivă. În consecință, autoarea citată apreciază corectă formularea actuală în condițiile în care titlul executoriu ar putea fi reformat prin intermediul unei căi procesuale reglementate de legea specială, care poate fi atât una jurisdicțională, cât și una administrativă, urmată de o procedură jurisdicțională.

Literatura de specialitate¹⁹ a identificat diverse cazuri în care intervine inadmisibilitatea contestației la executare, amintindu-se, printre altele, ipotezele titlurilor executorii pentru care legea prevede expres o altă procedură, cum ar fi decizia sau dispoziția de aprobare a restituirii în parte, în natură, a imobilului emisă în temeiul art. 25 alin. (4) din Legea nr. 10/2001²⁰; deciziile Casei de Pensii emise potrivit art. 179 alin. (4) din Legea nr. 263/2010²¹; titlurile emise în materie fiscală potrivit dispozițiilor procesual fiscale specifice; procesul-verbal de sancționare contravențională; actul autentificat de notarul public²². De asemenea, este amintită²³ ca o cale separată de contestare a titlului executoriu procedura prevăzută prin art. 62 din Legea nr. 58/1934²⁴, unde se precizează expres că «în termen de 5 zile de la comunicarea somațiunii, debitorul poate face contestație la executare. Contestația se va introduce la instanța de executare, care o va judeca potrivit Codului de procedură civilă, de urgență și cu precădere, înaintea oricărei alte pricini. Hotărârea pronunțată asupra contestației va putea fi atacată numai cu apel în termen de 15 zile de la pronunțare. Instanța va putea suspenda executarea numai în cazul în care contestatorul nu recunoaște semnătura, înscriindu-se în fals, sau nu recunoaște procura. În caz de suspendare a executării, creditorul va putea obține măsuri de asigurare».

În mod corect, se arată²⁵ în continuare că diferența între cele două mijloace procesuale este dată de art. 63 alin. (1) din Legea nr. 58/1934 unde se precizează că, în procesele cambiale (pornite atât pe cale de acțiune, cât și de opoziție la somația de executare), debitorul poate opune posesorului numai excepțiunile de nulitate a titlului. Altfel spus, dacă debitorul înțelege să invoce aspecte de fond privitoare la nulitatea biletului la ordin/cambiei,

¹⁸ Publicată în Monitorul Oficial al României, nr. 1154/07.12.2004.

¹⁹ A. Ungureanu, *Limitele în care poate fi exercitată contestația la executare*, în „Revista Română de executare silită” nr. 1/2013, p. 84; D.C. Tudurache, *Contestația la executare*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2011, pp. 114-117.

²⁰ Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 653/22.07.2005.

²¹ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 852/20.12.2010.

²² Cu privire la ultimele două categorii menționate – procesul-verbal de sancționare contravențională și actul autentificat de notarul public – detaliem în rândurile următoare, având în vedere că există anumite precizări necesare pentru clarificarea regimului lor juridic.

²³ M. Dinu, R. Stanciu, *Executarea silită în Codul de procedură civilă. Comentariu pe articole*, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 300.

²⁴ Publicată în Monitorul Oficial al României nr. 100/01.05.1934, astfel cum a fost modificată prin Legea nr. 76/2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 365/30.05.2012.

²⁵ M. Dinu, R. Stanciu, *op. cit.*, 2017, p. 301.

acesta poate recurge exclusiv la mijlocul procesual prevăzut de Legea nr. 58/1934, care are un termen de exercitare mai scurt decât contestația la executare de drept comun. În schimb, contestația la executare de drept comun va putea fi utilizată atunci când se invocă motive de nulitate a actelor de executare independente de conținutul și efectele titlului. Pe cale de consecință, se concluzionează că debitorul nu va avea niciodată deschisă calea contestației la titlu atunci când acesta este reprezentat de un bilet la ordin sau cambie, ci doar calea opoziției la executare (contestația la executare prevăzută de legea specială). Cu toate acestea, lipsa caracterului cert, lichid și exigibil al creanței decurgând din biletul la ordin sau cambie constituie o apărare ce poate fi formulată în cadrul contestației la executare propriu-zise²⁶. Având în vedere dispozițiile cuprinse în Legea nr. 59/1934²⁷, situația este similară în cazul titlurilor executorii reprezentate de filele cec.

a) Admisibilitatea contestației la executare în cazul actelor autentificate de notarul public

În ceea ce privește *titlurile executorii reprezentate de actele autentificate de notarul public*, s-a apreciat²⁸ că, în raport de dispozițiile art. 157 alin. (1) din Legea nr. 36/1995²⁹, contestația la executare prin care s-ar invoca nulitatea actului notarial ar fi inadmisibilă, considerându-se că respectiva „acțiune în anulare” îndreptată împotriva actului notarial ar reprezenta o cale de atac (în limbajul C. pr. civ. din 1865) sau o cale procesuală specifică pentru desființarea titlului. Observăm însă că ultimii autori citați și-au modificat punctul de vedere, arătând că pe calea contestației la executare pot fi invocate și apărări a căror susținere se putea realiza pe calea unei acțiuni de drept comun, fiind excluse numai apărărilor ce vizează anumite titluri executorii pentru care diferite legi speciale reglementează proceduri speciale de atac³⁰. Mai mult, se arată³¹ că o acțiune în anulare de drept comun care ar putea fi exercitată cu privire la un act juridic constatat printr-un înscris căruia legea îi recunoaște caracterul de titlu executoriu nu ar putea fi considerată o cale procesuală specifică în sensul dat de art. 713 alin. (2) C. pr. civ. Se apreciază astfel, în mod corect în opinia noastră, având în vedere că norma procesuală în discuție privește o cale procesuală

²⁶ M. Dinu, R. Stanciu, *op. cit.*, 2017, p. 301. Deși autoarele citate nu detaliază această opinie, o apreciem corectă prin raportare la dispozițiile art. 713 alin. (2) coroborate cu art. 666 alin. (5) pct. 4 C. pr. civ., instanța de executare având competența de a efectua aceste verificări atât cu ocazia procedurii încuviințării executării silite, cât și pe cale de contestație la executare, chiar dacă legea prevedea o cale de atac specifică pe care partea nu a urmat-o.

²⁷ Publicată în Monitorul Oficial al României nr. 100/01.05.1934, cu modificările și completările ulterioare.

²⁸ I. Leș, *Principii și instituții de drept procesual civil*, vol. III, Ed. Lumina Lex, București, 1999, p. 463 și urm.; D. C. Tudurache, *op. cit.*, p. 114; M. Dinu, R. Stanciu, *op. cit.*, 2017, p. 302; A. Ungureanu, *Contestația la executare în procesul civil*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 84; V.M. Ciobanu, G. Boroî, *op. cit.*, p. 553.

²⁹ Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 515/14.08.2013, cu modificările și completările ulterioare. Textul de lege menționat are următorul conținut: «Actele notariale pot fi atacate de părți sau de orice persoană interesată prin acțiune în anulare la instanța judecătorească, în conformitate cu prevederile Codului de procedură civilă, republicat, cu modificările și completările ulterioare».

³⁰ E. Oprina în V. M. Ciobanu, M. Nicolae (coordonatori) ș.a., *Noul Cod de procedură civilă comentat și annotat*, vol. II – art. 527-1134, Ed. Universul Juridic, București, 2016, p. 660.

³¹ G. Boroî în G. Boroî (coordonator), ș.a., *op. cit.*, vol. II (art. 456-1134), ed. a 2-a, 2016, p. 495.

specifică pentru desființarea titlului executoriu, iar nu pentru desființarea actului juridic constatat prin înscrisul ce constituie titlul executoriu.

Drept urmare, împrejurarea că nulitatea absolută a actului juridic poate fi invocată oricând, potrivit dreptului substanțial, nu înseamnă că aceeași este și soluția în cadrul contestației la executare, unde sunt termene imperative de respectat cu privire la promovarea mijlocului procesual. Astfel, dacă nu s-a invocat nulitatea actului juridic pe cale de contestație la executare sau aceasta a fost respinsă ca tardivă, se poate uza de procedura de drept comun³². De altfel, s-a arătat³³ că pot coexista cele două acțiuni judiciare, în condițiile în care cererea de drept comun pentru declararea nulității actului juridic ce reprezintă titlul executoriu nu îndeplinește cerința căii procedurale specifice prevăzute de art. 713 alin. (2) C. pr. civ., ba dimpotrivă, aceasta reprezintă mijlocul pus la dispoziție de lege tocmai în lipsa unui remediu procedural special. Ca atare, alături de acțiunea de drept comun, contestația la executare prin care se invocă motive ce țin de fondul dreptului este deplin admisibilă în condițiile executării silită întemeiate pe un titlu executoriu constând într-un act autentificat de notarul public.

În raport de cele de mai sus, apreciem și noi, alături de alți autori³⁴ că art. 713 alin. (2) C. pr. civ. instituie admisibilitatea contestației la executare inclusiv cu privire la motivele ce țin de fondul cauzei atunci când executarea silită este întemeiată pe un act autentificat de notarul public deoarece nu este prevăzută o cale de atac specifică pentru desființarea titlului. În condițiile în care legea nu reglementează un regim juridic anume pentru acțiunea în anulare la care face referire art. 157 alin. (1) din Legea nr. 36/1995, ba dimpotrivă trimite la regulile de drept comun ale procedurii civile, considerăm că legea nu instituie o cale procesuală specifică pentru desființarea titlului, astfel că nici condiția restrictivă prevăzută de art. 713 alin. (2) C. pr. civ. referitoare la inexistența unei asemenea căi procesuale nu poate opera. Drept urmare, apreciem a fi deplin admisibilă o contestație la executare chiar în condițiile în care sunt invocate motive ce țin de fondul dreptului.

Noi considerăm util a semnală un alt aspect ce poate apărea în practică în cazul titlului executoriu reprezentat de un act autentificat de notarul public. Potrivit art. 714 alin. (1) C. pr. civ., contestația la executare se introduce la instanța de executare, în timp ce art. 651 alin. (1) C. pr. civ. stabilește, cu titlu de regulă generală, că instanța de executare – din punct de vedere al competenței materiale – este judecătoria. În schimb, art. 101 alin. (1) C. pr. civ. prevede că «în cererile privitoare la executarea unui contract ori a unui alt act juridic,

³² G. Boroș, M. Stancu, *Drept procesual civil*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 1048.

³³ D.N. Theohari, *Coexistența pe rolul instanțelor judecătorești a unei cauze având ca obiect declararea nulității titlului executoriu, promovată pe calea contestației la executare, potrivit art. 713 alin. (2) C. pr. civ., și a unei alte cauze având ca obiect declararea nulității actului juridic ce constituie acel titlu executoriu, promovată pe calea dreptului comun. Admisibilitate. Lipsa incidenței litispendenței sau a conexității. Autoritate de lucru judecat. Suspendarea judecării procesului* în E. Oprina, V. Bozeșan (coord.), *op. cit.*, pp. 451-454.

³⁴ D. M. Gavriș în G. Boroș (coordonator), ș.a., *Noul Cod de procedură civilă – Comentariu pe articole*, vol. II (art. 527-1133), Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 202; A. Tabacu, *Contestația la executare împotriva titlului executoriu care nu provine de la o instanță judecătorească* în „Revista Română de executare silită”, nr. 1/2008, p. 164 și urm.; Șt. I. Lucaciuc, *op. cit.*, p. 156; A. Tabacu, *Semnificația noțiunii de „cale procesuală specifică”* ed. cit., p. 445.

pentru stabilirea competenței instanței se va ține seama de valoarea obiectului acestuia sau, după caz, de aceea a părții din obiectul dedus judecății», iar alin. (2) al aceluiași articol stabilește că «aceeași valoare va fi avută în vedere și în cererile privind constatarea nulității absolute, anularea, rezoluțiunea sau rezilierea actului juridic (...)». De aici rezultă că raportarea se va realiza exclusiv la valoarea obiectului cererii, conform art. 94 pct. 1 lit. k) și, respectiv, art. 95 pct. 1 C. pr. civ., ajungându-se în situația în care, în funcție de valoarea actului juridic, aceleași motive ce țin de fondul dreptului să fie de competența unor instanțe diferite. Astfel, dacă se invocă pe cale de contestație la executare nulitatea actului autentificat de notarul public ce constituie titlul executoriu, competența materială va reveni judecătoreiei, în timp ce invocarea pe cale de drept comun a aceluiași motiv privitor la actul juridic respectiv ar atrage competența materială fie a judecătoreiei, fie a tribunalului, după cum valoarea obiectului cererii depășește sau nu pragul valoric stabilit prin art. 94 pct. 1 lit. k) C. pr. civ.

În Franța, în condițiile în care actul autentic notarial constituie titlu executoriu potrivit legislației franceze, doctrina a semnalat aceleași probleme sub aspectul motivelor ce pot fi aduse pe calea unei contestații la executare derulate în baza unui asemenea titlu. Drept urmare, prin raportare și la jurisprudența instanței supreme franceze, s-a concluzionat că pot fi susținute motive care vizează fondul dreptului, precum viciile de consimțământ³⁵.

b) Admisibilitatea contestației la executare în ipoteza invocării clauzelor abuzive

Problema admisibilității contestației la executare trebuie analizată și în condițiile invocării unor motive ce țin de *caracterul abuziv al clauzelor contractuale*. În raport de dispozițiile Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 99/2006³⁶, vom reține³⁷ că nici în materia contractelor bancare nu este reglementată o procedură specială pentru desființarea acestora. De asemenea, chiar în condițiile în care supunem analizei exclusiv admisibilitatea contestației la executare, apreciem util a menționa că, de regulă, discuția privitoare la existența clauzelor abuzive este purtată, în realitate, pe tărâmul nulității (chiar a nulității absolute), caracterul abuziv al unei clauze contractuale fiind privit drept un motiv de nulitate absolută a acesteia, atât din prisma funcției sancțiunii juridice, cât și a naturii interesului ocrotit³⁸. Drept urmare, dezbaterile doctrinare și jurisprudențiale rediate mai sus cu privire la admisibilitatea contestației la executare rămân pe deplin aplicabile în condițiile în care se invocă nulitatea absolută – sub forma unor clauze abuzive – a unui titlu executoriu constând într-un contract de credit pentru care legea prevede numai o acțiune de drept comun pentru constatarea nulității absolute a clauzelor respective. Ca atare, trebuie lămurit după cum posibilitatea formulării unei acțiuni de drept comun prin care se solicită constatarea nulității absolute a unor clauze contractuale pe motiv că acestea au caracter

³⁵ R. Lauba, *Le contentieux de l'exécution*, ed. a 12-a, Ed. Lexis Nexis, Paris, 2014, p. 219.

³⁶ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1027/27.12.2006, aprobată prin Legea nr. 227/2007, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 480/18.07.2007, cu modificările și completările ulterioare.

³⁷ A se vedea A. Tabacu, *Semnificația noțiunii de „cale procesuală specifică” ed. cit.*, p. 450.

³⁸ L. Mihali-Viorescu, *Clauzele abuzive în contractele de credit*, Ed. Hamangiu, București, 2015, p. 119.

abuziv înlătură sau nu posibilitatea invocării caracterului abuziv al respectivelor clauze pe calea contestației la executare³⁹.

Deși apreciem că atât în formularea C. pr. civ. din 1865 [mai exact, fostul art. 399 alin. (3), cât și în actualul context legislativ dat de art. 713 alin. (2) C. pr. civ. nu ar fi trebuit să existe dubii cu privire la admisibilitatea contestației la executare, s-a opinat⁴⁰ totuși în sensul respingerii ca inadmisibilă a contestației la executare formulate în condițiile invocării caracterului abuziv al clauzelor contractuale deoarece contestatorii aveau posibilitatea sesizării Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor, respectiv aceea de a introduce o acțiune de drept comun pentru constatarea nulității absolute a clauzelor apreciate ca fiind nelegale. Întreaga discuție pornește de la sensul dat noțiunii de „cale procesuală specifică”, văzut în doctrină⁴¹ ca un mijloc procesual prin care se poate contesta exclusiv respectivul titlu executoriu. Astfel, calea procesuală specifică trebuie interpretată ca fiind un instrument procesual special creat de lege pentru desființarea titlului executoriu, caracterizat prin termene și condiții speciale, derogatorii de la dreptul comun. Drept urmare, pentru a identifica o asemenea cale specifică, legea trebuie să se refere în mod particular la o procedură instituită pentru desființarea titlului, de asemenea manieră încât să înlătore posibilitatea invocării neregularităților în legătură cu acesta în orice altă modalitate, inclusiv pe calea dreptului comun. În caz contrar, împrejurarea că legea permite persoanei interesate a invoca nulitatea pe calea dreptului comun nu înlătură, ba dimpotrivă confirmă dreptul părții de a formula asemenea susțineri și pe cale de contestație la executare⁴².

Drept urmare, în cadrul executării silită întemeiate pe un contract de credit ce constituie titlu executoriu, vom observa că acțiunea în nulitate de drept comun nu poate constitui un impediment în procedura contestației la executare pentru invocarea motivelor de fapt și de drept privitoare la fondul dreptului. În atare condiții, în mod just s-a apreciat în literatura de specialitate⁴³ că norma cuprinsă în art. 713 alin. (2) C. pr. civ. nu prevede condiția ca invocarea apărărilor de fond în cadrul contestației la executare să reprezinte singurul mijloc pe care contestatorul să îl aibă la dispoziție, astfel că, apreciem noi, o acțiune de drept comun – neîndeplinind cerințele unei căi specifice pentru desființarea titlului – poate coexista cu o contestație la executare, cele două neexcluzându-se. Cu toate acestea, efectele fiecărei hotărâri trebuie recunoscute sub imperiul puterii de lucru judecat, în funcție de soluția ce se definitivează mai întâi – în litigiul de drept comun sau în procedura contestației la executare⁴⁴.

---

³⁹ N.-H. Țiț, *Posibilitatea invocării pe calea contestației la executare a caracterului abuziv al clauzelor cuprinse în contractul încheiat între creditor și debitor și care, potrivit legii, constituie titlu executoriu* în E. Oprina, V. Bozeșan (coord.), *op. cit.*, 415.

⁴⁰ Judecătoria Mediaș, sentința civilă nr. 2220/2013 și Judecătoria Sector 3 București, Secția civilă, sentința civilă nr. 8329/2014 *apud* L. Mihali-Viorescu, *op. cit.*, p. 150, autorul criticând pe bună dreptate asemenea soluții jurisprudențiale.

⁴¹ E. Oprina, I. Gârбулет, *Tratat teoretic și practic de executare silită. Vol. I. Teoria generală și procedurile execuționale*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 594.

⁴² N.-H. Țiț, *Posibilitatea invocării....*, *ed. cit.*, p. 416.

⁴³ L. Mihali-Viorescu, *op. cit.*, p. 150.

⁴⁴ A se vedea D.N. Theohari, *Coexistența pe rolul instanțelor... ed. cit.*, pp. 453.

Din cele de mai sus rezultă admisibilitatea contestației la executare în condițiile în care sunt invocate motive ce țin de fondul dreptului cu privire la executarea unui titlu executoriu reprezentat de un contract de credit, cu precădere invocarea clauzelor abuzive, respectiv nulitatea acestora⁴⁵. Mai mult, literatura de specialitate⁴⁶ a observat că în practică se întâlnesc două modalități prin care se invocă, în procedura contestației la executare, incidența nulității atrase de caracterul abuziv al clauzelor contractuale. Astfel, într-o primă variantă se formulează unul sau mai multe capete de cerere specifice contestației la executare, solicitându-se anularea executării silită, anularea sau îndreptarea unor acte de executare silită etc., iar în susținerea cererii se invocă și aspecte de fapt și de drept referitoare la titlul executoriu. În cealaltă variantă, pe lângă petitele specifice unei contestații la executare se formulează și unul sau mai multe capete de cerere propriu-zise, separate prin care se solicită, spre exemplu, constatarea nulității (totale sau parțiale) a titlului executoriu⁴⁷. Noi considerăm că, în mod corect s-a apreciat⁴⁸ că invocarea caracterului abuziv al unei clauze pe cale de contestație la executare nu constituie o pretenție propriu-zisă, ci un motiv în susținerea contestației, având ca finalitate anularea, în tot sau în parte, a titlului executoriu, respectiv anularea executării silită înseși. Astfel, clauzele abuzive în cadrul contestației la executare urmează a fi valorificate sub forma unor motive în susținerea cererii, iar nu ca o pretenție distinctă pe care instanța să o analizeze separat. Se ajunge la această concluzie având în vedere obiectul contestației conturat de art. 712 alin. (1) C. pr. civ. și trăsăturile acesteia, anume că reprezintă o cale procesuală prin intermediul căreia se verifică legalitatea executării silită înseși, a actelor de executare ori prin care se sancționează refuzul executorului judecătoresc de a efectua o executare silită. Mai mult, în acest context, este limpede că o asemenea contestație la executare va îmbrăca forma contestației propriu-zise, iar nu a unei contestații la titlu.

Dintre cele două modalități de invocare a incidenței nulității clauzelor contractuale pentru caracterul abuziv al acestora, literatura de specialitate⁴⁹ a observat că legiuitorul, prin art. 713 alin. (2) C. pr. civ., a avut în vedere numai prima variantă, anume aceea în care nulitatea clauzelor contractuale este invocată strict în susținerea contestației, ca motive ale acesteia. În schimb, în cealaltă variantă, când există capete de cerere de sine stătătoare privitoare la constatarea nulității absolute, în realitate sunt două acțiuni civile (respectiv două demersuri judiciare) încorporate într-un singur act de procedură, fiind astfel două cereri principale deduse judecătii, una având ca obiect contestația la executare, iar alta având ca obiect constatarea nulității actului juridic⁵⁰.

---

⁴⁵ Practica judiciară a devenit unanimă în acest sens, a se vedea Judecătoria Sector 1 București, Secția civilă, sentința civilă nr. 15920/2013 *apud* L. Mihali-Viorescu, *op. cit.*, p. 150.

⁴⁶ L. Mihali-Viorescu, *op. cit.*, p. 150.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ N.-H. Țiț, *Posibilitatea invocării...*, *ed. cit.*, p. 416.

⁴⁹ L. Mihali-Viorescu, *op. cit.*, p. 151.

⁵⁰ Autorul citat, după ce semnalează diferențele referitoare la procedură și chiar la competență între cele două categorii de cereri introductive, propune totuși judecarea unitară a cauzei, demersul având aceeași finalitate – *Idem*, p. 152.

c) Admisibilitatea contestației la executare în cazul contractului de asistență juridică

În condițiile art. 713 alin. (2) C. pr. civ., problema admisibilității contestației la executare poate fi analizată și în raport de *executarea silită a unui contract de asistență juridică*, având în vedere că, potrivit dispozițiilor art. 31 alin. (3) din Legea nr. 51/1995⁵¹, «contractul de asistență juridică, legal încheiat, este titlu executoriu». Fiind astfel în prezența unui titlu executoriu, altul decât o hotărâre judecătorească sau arbitrală, admisibilitatea contestației la executare trebuie analizată în raport de existența sau, dimpotrivă, inexistența vreunei căi procesuale specifice pentru desființarea titlului, în condițiile impuse de art. 713 alin. (2) C. pr. civ. Vom observa însă că instituirea unei proceduri administrative (sau jurisdicțional-administrative) – în baza art. 32 din Legea nr. 51/1995⁵² – nu îndeplinește standardele pentru a fi în prezența unei căi procesuale specifice pentru desființarea titlului executoriu din mai multe motive. Având în vedere că «decizia decanului poate fi atacată la consiliul baroului, a cărui hotărâre este definitivă», un prim argument ar fi acela că „art. 32 din Legea nr. 51/1995 nu poate fi interpretat în sensul că scoate din sfera de competență a instanțelor analiza legalității contractelor de asistență juridică, inclusiv în privința onorariilor, partea interesată având dreptul de acțiune în fața instanței conform principiului de rang constituțional – liberul acces la justiție. Mai mult, fiind invocată nulitatea absolută a unei clauze contractuale, doar instanța, și nu decanul baroului are competența de a constata o asemenea nulitate”⁵³. De asemenea, cu privire la procedura administrativ-jurisdicțională s-a reținut că „deși prevederile art. 31 din Legea nr. 51/1995 (actualul art. 32 din lege) reglementează modul de soluționare a contestațiilor și reclamațiilor privind onorariile de avocat pe cale administrativ-jurisdicțională, această procedură prealabilă nu limitează accesul liber la justiție al părților interesate; este instituită numai pentru a asigura soluționarea mai rapidă a unor categorii de litigii, decongestionarea instanțelor de judecată de cauzele care pot fi rezolvate pe această cale și evitarea cheltuielilor de judecată. Existența unor organe administrative de jurisdicție nu poate să ducă însă la înlăturarea intervenției instanței de judecată în condițiile stabilite de lege”⁵⁴, cu mențiunea că o asemenea analiză a fost efectuată de către instanța de judecată tocmai în procedura contestației la executare.

Drept urmare, cum se observă din practica judiciară amintită mai sus conturată atât în baza fostei legi procesual civile, cât și a actualului Cod de procedură civilă, un prim aspect pe care îl vom reține este acela că instituirea unei proceduri administrativ-jurisdicționale în privința onorariilor avocațiale cuprinse în contractul de asistență juridică nu a reprezentat nici „o altă cale de atac” în sensul dat de art. 399 alin. (3) C. pr. civ. din 1865 și nici nu poate fi considerată „o cale procesuală specifică” pentru desființarea titlului executoriu de asemenea manieră încât să atragă inadmisibilitatea contestației în condițiile art. 713 alin. (2) C. pr. civ.

⁵¹ Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 98/07.02.2011, cu modificările și completările ulterioare.

⁵² Conform textului de lege menționat, «contestațiile și reclamațiile privind onorariile se soluționează de decanul baroului. Decizia decanului poate fi atacată la consiliul baroului, a cărui hotărâre este definitivă».

⁵³ Tribunalul Sibiu, Secția I civilă, decizia civilă nr. 755/27.09.2012, publicată pe www.rolii.ro la adresa următoare: <http://www.rolii.ro/hotarari/589306c9e49009381e002583>.

⁵⁴ Tribunalul Dolj, Secția I civilă, decizia civilă nr. 95/11.02.2015, publicată pe www.rolii.ro la adresa următoare: <http://www.rolii.ro/hotarari/58948e01e49009482e00171b>.

O altă discuție purtată cu privire la contractele de asistență juridică este aceea referitoare la caracterul de titlu executoriu referitor la onorariul de succes, considerându-se⁵⁵ că soluțiile jurisprudențiale de admitere a contestației la executare tocmai pentru acest considerent – lipsa titlului executoriu pentru onorariul de succes – ar fi corecte. De asemenea, în acest sens s-a susținut⁵⁶ că nu se poate stabili în mod anticipat, la data semnării contractului de asistență juridică, valoarea sumelor datorate de client avocatului în cazul onorariilor orare sau de succes deoarece nu se poate cunoaște dinainte numărul de ore care vor fi efectiv lucrate de avocat, iar în al doilea caz, nu se poate determina cu precizie de la data semnării contractului care vor fi valorile efectiv recuperate, concluzionându-se că în aceste două ipoteze, chiar în condițiile în care contractul este titlu executoriu, acesta nu va fi investit cu formulă executorie deoarece nu ar constata o creanță certă, lichidă și exigibilă. Fără a detalia această dezbatere, apreciem corectă opinia contrară celor expuse, respectiv cea potrivit căreia⁵⁷ însușirea contractului de asistență juridică de a fi titlu executoriu se referă la onorariul avocațial, fără a distinge după cum acesta a fost stabilit, respectiv orar sau fix, la care se adaugă onorariul de succes. De asemenea, în mod corect se arată⁵⁸ că, inclusiv în cazul onorariilor orare sau de succes, quantumul acestora este determinabil, chiar dacă nu este determinat la momentul încheierii contractului de asistență juridică.

În raport de analiza admisibilității unei contestații la executare în condițiile în care titlul executoriu este reprezentat de un contract de asistență juridică, vom reține că dispozițiile art. 713 alin. (2) C. pr. civ. permit invocarea motivelor de fapt și de drept privitoare la fondul dreptului având în vedere inexistența unei căi procesuale specifice pentru desființarea titlului⁵⁹. Drept urmare, pe cale de contestație la executare, partea interesată își poate valorifica toate apărările, inclusiv cele referitoare la fondul raportului juridic (excepția de neexecutare a contractului⁶⁰, rezoluțiunea, nulitatea, stingerea anterioară a datoriei etc.),

---

⁵⁵ R. Stanciu, *Contestația la executare în noul Cod de procedură civilă. Practică judiciară*, Ed. Hamangiu, București, 2015, p. 25 și jurisprudența redată acolo, respectiv Tribunalul Caraș-Severin, Secția I civilă, decizia civilă nr. 259/30.10.2014.

⁵⁶ A.M. Ungureanu, *op. cit.*, p. 151.

⁵⁷ B. A. Arghir, *Apărări de fond în cadrul contestației la executare privind executarea silită a contractului de asistență juridică*, în E. Oprina, V. Bozeșan (coord.), *op. cit.*, p. 427.

⁵⁸ *Idem*, p. 428.

⁵⁹ Trebuie menționat că au existat și opinii contrare, chiar în condițiile fostului art. 399 alin. (3) C. pr. civ. din 1865 sub aspectul căii de atac specifice a acțiunii în anulare. Practic, fără a particulariza în cazul contractelor de asistență juridică, aprecierea pe care noi nu o susținem a fost în sensul inadmisibilității contestației la executare în condițiile existenței posibilității valorificării aceluiași argumente prin intermediul unei acțiuni de drept comun. S-a reținut în acest sens că „pe această cale nu se pot analiza raporturile contractuale dintre părți, întrucât contractul de asistență juridică are natura juridică a unei convenții civile și pentru determinarea dacă o anumită prevedere este nelegală, abuzivă sau imorală, partea are deschisă acțiunea în nulitate împotriva respectivului act juridic, iar în caz de neexecutare, se poate solicita rezoluțiunea acestuia” – Tribunalul București, Secția a IV-a civilă, decizia civilă nr. 314/R/2011 apud A. G. Țambulea, *Executarea silită. Practică judiciară*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 169.

⁶⁰ Judecătoria Sector 2 București, Secția civilă, sentința civilă nr. 557/07.05.2014, publicată pe www.rolii.ro la adresa următoare <http://www.rolii.ro/hotarari/58a1206ee49009d03c000260> instanța reținând, *pe cale de contestație la executare*, că „intimata nu a dovedit că a asistat-o sau a reprezentat-o pe contestatoarea din punct de vedere juridic în fața Tribunalului București, Secția a VII-a civilă, potrivit contractului, astfel că aceasta nu este îndrituită să obțină suma solicitată pe calea executării silite”.

nefiind limitată doar la aspectele referitoare la procedura execuțională, respectiv la motivele ivite de la momentul încuviințării executării silită și ulterioare acestuia.

d) Admisibilitatea contestației la executare în ipoteza unui proces-verbal de sancționare contravențională

Deși oarecum improprie, ipoteza titlului executoriu, altul decât o hotărâre judecătorească pentru care legea prevede o cale de atac specifică pentru desființarea sa este menționată cel mai des cu privire la punerea în executare a procesului-verbal de sancționare contravențională. Apreciem astfel având în vedere că dispozițiile art. 8 alin. (3) și alin. (4) din O.G. nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor⁶¹, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 180/2002⁶², cu modificările și completările ulterioare prevăd că sumele încasate din amenzile contravenționale reprezintă venit la bugetul de stat sau, după caz, la bugetul local. Drept urmare, creanțele astfel născute sunt bugetare, devenind incidente dispozițiile Codului de procedură fiscală⁶³ conform prevederilor art. 2 alin. (1) C. pr. fisc. potrivit cărora «Codul de procedură fiscală reglementează drepturile și obligațiile părților din raporturile juridice fiscale privind administrarea creanțelor fiscale datorate bugetului general consolidat, indiferent de autoritatea care le administrează, cu excepția cazului când prin lege se prevede altfel», în timp ce alin. (2) lit. c) din același text stabilește că «în măsura în care prin lege specială nu se prevede altfel, prezentul cod se aplică și pentru (...) alte creanțe bugetare care, potrivit legii, sunt asimilate creanțelor fiscale».

Drept urmare, vom reține, de principiu, că executarea silită a unui proces-verbal de sancționare contravențională – în măsura în care privește o creanță bugetară, cum este cea rezultată din aplicarea amenzii contravenționale – va fi supusă dispozițiilor cuprinse în Codul de procedură fiscală. Or, din această împrejurare rezultă că inclusiv mijlocul procesual al contestației la executare va fi cel prevăzut tot de norma specială, respectiv Codul de procedură fiscală⁶⁴, iar nu de dreptul comun reprezentat de Codul de procedură civilă. Cu toate acestea, în practică se pot întâlni situații mult mai diverse, motiv pentru care regula de mai sus poate fi mai dificil de aplicat decât ar părea la prima lectură. Astfel, coexistența unei măsuri complementare alături de sancțiunea amenzii contravenționale – cum ar fi tariful de despăgubire prevăzut de fostul art. 8 alin. (3)⁶⁵ din O.G. nr. 15/2002⁶⁶ – poate crea o

⁶¹ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 410/25.07.2001, cu modificările și completările ulterioare.

⁶² Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 268/22.04.2002, cu modificările și completările ulterioare.

⁶³ Legea nr. 207/2015 privind Codul de procedură fiscală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 547/23.06.2015.

⁶⁴ Fără a insista asupra reglementării instituției contestației la executare în materie fiscală, amintim că dispozițiile art. 260 C. pr. fisc. reglementează o procedură distinctă, alin. (3) menționând: «*Contestația poate fi făcută și împotriva titlului executoriu în temeiul căruia a fost pornită executarea, în cazul în care acest titlu nu este o hotărâre dată de o instanță judecătorească sau de alt organ jurisdicțional și dacă pentru contestarea lui nu există o altă procedură prevăzută de lege.*»

⁶⁵ Abrogat prin pct. 2 al art. I din Legea nr. 144/23.07.2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 509/24.07.2012.

⁶⁶ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 82/01.02.2002, cu modificările și completările ulterioare.

problemă de interpretare și apreciere a legii aplicabile, din moment ce respectiva despăgubire are o natură civilă. Drept urmare, noi vom aprecia că dispozițiile Codului de procedură civilă își pot găsi aplicarea inclusiv în cazul proceselor-verbale de sancționare contravențională în măsura în care nu se pune în discuție o creanță exclusiv bugetară prin care să fie atrasă incidența Codului de procedură fiscală.

Deși considerăm utile distincțiile de mai sus având în vedere că există deosebiri de nuanță între contestația la executare reglementată de art. 713 alin. (2) C. pr. civ. și cea prevăzută de art. 260 alin. (3) C. pr. fisc.⁶⁷, literatura de specialitate⁶⁸ și practica judiciară⁶⁹ nu au fost mereu sensibile la aceste distincții, de regulă analizând întreaga problemă a executării silite a procesului-verbal de sancționare contravențională exclusiv în raport de dispozițiile Codului de procedură civilă, chiar și atunci când cercetarea nu viza altceva decât tocmai executarea sancțiunii contravenționale a amenzii, deci o creanță fiscală. Noi înțelegem să ne arătăm rezerve față de o asemenea abordare uniformizată, însă vom prezenta succint, în cele ce urmează, principalele trăsături observate, cu precădere atunci când s-a pus în discuție și executarea altor creanțe (nefiscale) în așa fel încât să fie atrasă incidența dispozițiilor Codului de procedură civilă în materia contestației la executare.

Considerăm necesar a face o mențiune cu privire la dispoziția cuprinsă în art. 37 din O.G. nr. 2/2001⁷⁰, cu precădere teza a doua. Observăm astfel că, în materie de sancțiuni contravenționale, titlul executoriu este reprezentat de procesul-verbal de sancționare contravențională *numai* atunci când acesta nu a fost atacat pe calea plângerii contravenționale. În schimb, dacă s-a uzat de acest mijloc procesual, titlul executoriu va fi însăși hotărârea judecătorească definitivă prin care s-a soluționat plângerea contravențională, indiferent de soluția dată⁷¹. Coroborând norma legală cuprinsă în art. 37 din O.G. nr. 2/2001 cu

⁶⁷ Deși remarcăm o formulare asemănătoare cu aceea cuprinsă în art. 713 alin. (2) C. pr. civ., menționăm că normele prevăzute de art. 260 alin. (3) C. pr. fisc. nu sunt însă identice. Astfel, chiar dacă ambele ipoteze privesc titlurile executorii ce nu sunt hotărâri judecătorești (sau jurisdicționale), noi considerăm dispoziția din Codul de procedură fiscală mai restrictivă deoarece condiționează de inexistența unei proceduri distincte pentru contestarea titlului executoriu invocarea *oricărui motive împotriva titlului executoriu*, iar nu doar cele privitoare la fondul dreptului, cum menționează expres art. 713 alin. (2) C. pr. civ.

⁶⁸ E. Oprina, I. Gârbuleț, *op. cit.*, p. 592; E. Oprina, *Semnătura olografă a agentului constator și relevanța acesteia în faza executării silite* în E. Oprina, V. Bozeșan (coord.), *op. cit.*, p. 116; M. Dinu, R. Stanciu, *op. cit.*, 2017, p. 302; Șt. I. Lucaciuc, *op. cit.*, p. 156.

⁶⁹ Spre exemplu: Judecătoria Deva, Secția civilă, sentința civilă nr. 3137/2015, *nepublicată*; Tribunalul București, Secția a V-a civilă, decizia civilă nr. 3434A/2015, *nepublicată*; Tribunalul Mureș, Secția civilă, decizia nr. 179/2014 *apud* R. Stanciu, *op. cit.*, p. 93-97.

⁷⁰ Textul de lege amintit prevede că «Procesul-verbal neatacat în termenul prevăzut la art. 31, precum și hotărârea judecătorească irevocabilă prin care s-a soluționat plângerea constituie titlu executoriu, fără vreo altă formalitate». Desigur că vom înțelege sintagma „hotărâre judecătorească irevocabilă” ca fiind referire la „hotărârea judecătorească definitivă” potrivit art. 634 C. pr. civ. În plus, amintim aici și prevederea cuprinsă în art. 31 alin. (1) din același act normativ, potrivit căreia «împotriva procesului-verbal de constatare a contravenției și de aplicare a sancțiunii se poate face plângere în termen de 15 zile de la data înmânării sau comunicării acestuia».

⁷¹ Apreciem astfel, respectiv că hotărârea judecătorească definitivă va fi titlu executoriu *indiferent* de soluția pronunțată având în vedere că, inclusiv în cazul admiterii în întregime a plângerii și a desființării integrale a actului administrativ de sancționare, hotărârea poate conține dispoziții cu privire la obligarea intimatului (a autorității publice emitente a actului sancționator desființat) la suportarea cheltuielilor de judecată sau de restituire a sumelor de bani deja încasate prin executare voluntară din partea contravenientului până la rămânerea definitivă a soluției privitoare la plângerea contravențională.

dispozițiile art. 713 alin. (1) și alin. (2) C. pr. civ., considerăm că discuția privitoare la apărările ce pot fi invocate pe cale de contestație la executare în condițiile art. 713 alin. (2) C. pr. civ. poate fi purtată numai în cazul în care procesul-verbal de sancționare contravențională *nu a fost atacat cu plângere contravențională*. În ipoteza contrară, potrivit art. 37 din O.G. nr. 2/2001, chiar dacă din punct de vedere al dreptului material temeiul dreptului de creanță este tot sancțiunea administrativă aplicată prin procesul-verbal de sancționare contravențională, trebuie să reținem că executarea silită se întemeiază pe un titlu executoriu constând într-o hotărâre judecătorească definitivă – anume aceea pronunțată în soluționarea plângerii contravenționale – motiv pentru care dispozițiile art. 713 alin. (2) C. pr. civ. devin indiferente. Astfel, titlul executoriu fiind o hotărâre judecătorească, problema admisibilității contestației la executare în raport de motivele invocate se va analiza din prisma art. 713 alin. (1) C. pr. civ., găsimu-și astfel aplicare toate regulile expuse mai sus pentru o asemenea ipoteză. Drept urmare, nu va mai prezenta niciun interes categoria motivelor ce ar fi invocate pe cale de contestație la executare întrucât *toate* acestea vor atrage inadmisibilitatea contestației câtă vreme *puteau* fi invocate în cadrul litigiului declanșat prin promovarea plângerii contravenționale.

S-a apreciat⁷² că în cazul executării silită întemeiate pe un titlu executoriu reprezentat de un proces-verbal de sancționare contravențională, având în vedere că este reglementată o cale procesuală specifică, plângerea contravențională, *toate* apărările care nu au fost invocate prin intermediul acesteia nu vor mai putea fi susținute pe calea contestației la executare deoarece ar fi inadmisibile. Astfel cum am arătat și mai sus, opiniile actuale nu fac altceva decât să continue orientarea doctrinară⁷³ și jurisprudențială sedimentată deja în sensul inadmisibilității oricăror motive împotriva titlului executoriu dacă partea avea deschisă o cale procesuală pentru desființarea titlului. De altfel, opinia a fost susținută inclusiv în condițiile pronunțării Deciziei nr. 6/2015 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii⁷⁴ prin care s-a stabilit că „în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 17 din O.G. nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor (...) raportate la dispozițiile art. 4 pct. 1-4 și art. 7 din Legea nr. 455/2001⁷⁵ privind semnătura electronică, republicată, procesele-verbale de constatare și sancționare a contravențiilor, prevăzute de art. 8 alin. (1) din O.G. nr. 15/2002 privind aplicarea tarifului de utilizare și a tarifului de trecere pe rețeaua de drumuri naționale din România, încheiate potrivit art. 9 alin. (1) lit. a), alin. (2) și alin. (3) din acest act normativ, transmise persoanelor sancționate

---

⁷² E. Oprina, *Semnătura olografă... ed. cit.*, p. 116; E. Oprina, *Problematika apărărilor de fond în cadrul contestației la executare... ed. cit.*, p. 398; M. Ursuța, *Contestație la executare versus plângere contravențională* în E. Oprina, V. Bozeșan (coord.), *op. cit.*, p. 461.

⁷³ D. M. Gavriș în G. Boroi (coordonator), ș.a., *op. cit.*, vol. II (art. 527-1133), 2013, p. 202; E. Oprina, I. Gârbuleț, *op. cit.*, p. 592; C. Roșu, L. Dănilă, *Drept procesual civil*, ed. a V-a, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 503; I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. II, Ed. Servo Sat, Arad, 2004, p. 216; Șt. I. Lucaciuc, *op. cit.*, p. 156; E. Hurubă, *Contestația la executare în materie civilă*, Ed. Universul Juridic, București, 2011, p. 72; D.C. Tudurache, *op. cit.*, p. 114; I. Deleanu, V. Mitea, S. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. III, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 354; V. M. Ciobanu, G. Boroi, *op. cit.*, p. 553.

⁷⁴ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 199/25.03.2015.

⁷⁵ Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 316/30.04.2014.

contravențional pe suport hârtie, sunt lovite de nulitate absolută în lipsa semnăturii olografe a agentului constatator”. S-a reținut într-o cauză⁷⁶ că „în materia proceselor-verbale de contravenție, legiuitorul a stabilit o cale procesuală specifică, anume aceea prevăzută de dispozițiile Ordonanței Guvernului nr. 2/2001: plângerea contravențională. Așadar, pentru a supune controlului judiciar legalitatea procesului-verbal de contravenție, apelantului-contestator îi revenea obligația de a uzita de calea plângerii contravenționale și nu direct de aceea a contestației la executare”. Deși instanța de apel a reținut că apelantul-contestator a invocat inclusiv Decizia nr. 6/2015 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, totuși a apreciat că „apărărilor referitoare la legalitatea formală a procesului-verbal de contravenție, ca de altfel și argumentele referitoare la legalitatea substanțială și la temeinicia aceluiași proces-verbal pot fi analizate doar pe calea plângerii contravenționale, cale procesuală specifică pentru desființarea procesului-verbal de contravenție. Neurmând această cale, prin expirarea termenului de 15 zile, orice viciu al procesului-verbal s-a acoperit, actul constatator neputând face obiectul cenzurii instanței de executare”⁷⁷.

Soluția amintită nu este ferită de critici tocmai pentru considerentele expuse mai sus, respectiv pentru că nu distinge după felul motivelor invocate în susținerea contestației la executare îndreptate împotriva unui titlu executoriu altul decât o hotărâre judecătorească sau arbitrală, așa cum în mod expres legiuitorul stabilește în conținutul art. 713 alin. (2) C. pr. civ.⁷⁸ Apreciem corectă opinia exprimată în literatura de specialitate⁷⁹ potrivit căreia valabilitatea titlului executoriu din punct de vedere formal poate fi verificată atât cu ocazia încuviințării executării silite sau a formalităților efectuate în vederea deschiderii procedurii execuționale, cât și pe calea contestației la executare deoarece interdicția cuprinsă în art. 713 alin. (2) C. pr. civ. se aplică doar motivelor de fond, iar nu și celor de formă, atunci când legiuitorul instituie o cale de atac specifică pentru desființarea titlului. Noi considerăm că, în plus față de criteriile specifice ce caracterizează raportul juridic de drept material (ca

⁷⁶ Tribunalul București, Secția a V-a civilă, decizia civilă nr. 3434A/05.10.2015, *nepublicată*.

⁷⁷ Tribunalul București, Secția a V-a civilă, decizia civilă nr. 3434A/05.10.2015, *nepublicată*.

⁷⁸ Remarcăm opinia exprimată exact în sensul susținut de noi, respectiv că pentru verificarea admisibilității contestației la executare trebuie distins între categoriile de motive invocate pe această cale, după cum privesc sau nu fondul dreptului, atunci când executarea este întemeiată pe un titlu executoriu altul decât o hotărâre judecătorească sau arbitrală – a se vedea G. Boroș, în G. Boroș (coordonator), *ș.a., op. cit.*, vol. II (art. 456-1134), ed. a 2-a, 2016, p. 494.

⁷⁹ E. Oprina, *Problematika apărărilor de fond în cadrul contestației la executare... ed. cit.*, p. 398, unde autoarea citată menționează „împrejurarea că apărărilor interzis a fi aduse în fața instanței de executare se referă exclusiv la fondul raportului juridic soluționat prin titlu executoriu, iar nu la valabilitatea titlului executoriu din punct de vedere formal, astfel de verificări fiind îngăduite încă din etapa încuviințării executării silite [art. 666 alin. (5) C. pr. civ.] sau chiar a formalității de deschidere a procedurii de executare [art. 665 alin. (1) C. pr. civ.]. (...) Așadar, nevalabilitatea formală a înscrisului ce reprezintă titlu executoriu va putea fi invocată pe calea contestației la executare fără a se putea opune interdicțiile din art. 713 alin. (1) și alin. (2) C. pr. civ. ce se circumscriu doar cauzelor de fond, iar nu și celor de formă”. Apreciem necesar a semnala contradicția concluziilor la care ajunge autoarea citată, în condițiile în care opinia exprimată mai sus – la care aderăm, considerând-o corectă – este contrazisă de aceeași autoare în momentul în care respinge *de plano* orice motive invocate pe calea contestației la executare dacă acestea puteau fi susținute prin formularea unei plângeri contravenționale; a se vedea E. Oprina, *Semnătura olografă... ed. cit.*, p. 116; E. Oprina, I. Gârbuleț, *op. cit.*, p. 592.

fiind fondul dreptului) în opoziție cu elementele raportului juridic de drept formal, un criteriu relevant prin care poate fi realizată distincția între motivele de fond și cele de formă este dat tocmai de dispozițiile art. 666 alin. (5) C. pr. civ., unde sunt enumerate cauzele care pot atrage respingerea cererii de încuviințare a executării silită tocmai din astfel de considerente ce nu evocă fondul dreptului, adică raportul juridic de drept material.

Pe cale de consecință, vom aprecia că motivele prevăzute de art. 666 alin. (5) C. pr. civ. constituie argumente ce pot fi invocate pe calea contestației la executare în cazul în care nu s-a uzat de procedura plângerii contravenționale împotriva procesului-verbal de sancționare. Mai mult, vom observa că enumerarea menționată nu este limitativă, legiuitorul permițând invocarea „altor impedimente prevăzute de lege”, ceea ce lasă deschisă posibilitatea unei aprecieri jurisprudențiale pentru fiecare caz în parte, după cum aspectul semnalat pe calea contestației la executare este un motiv legat de fondul dreptului pentru a atrage inadmisibilitatea contestației sau, dimpotrivă, este o chestiune formală care, în lipsa promovării unei plângeri contravenționale, poate fi analizată de instanța de executare.

Practica judiciară a admis asemenea critici formale împotriva titlului executoriu reprezentat de procesul-verbal de sancționare contravențională în condițiile neexercitării căii de atac specifice a plângerii contravenționale. Astfel, amintim o soluție jurisprudențială⁸⁰ în care instanța a reținut incidența Deciziei nr. 10/2013 a Înaltei Curți de Casație și Justiției, Completul competent să judece recursul în interesul legii⁸¹, respectiv faptul că instanța supremă „a statuat că modalitatea de comunicare a procesului-verbal de constatare și sancționare a contravenției prin afișare la domiciliul sau sediul contravenientului este subsidiară celei de comunicare prin poștă, cu aviz de primire. Numai în ipoteza în care se consideră că îndeplinirea procedurii de comunicare prin afișarea actului se află într-un raport de subsidiaritate față de comunicarea prin poștă, cu aviz de primire, se poate afirma că sunt respectate garanțiile procedurale. Contravenientului trebuie să i se dea posibilitatea să cunoască efectiv actul încheiat, precum și data comunicării acestuia, pentru a-și formula apărările (plângerea contravențională, excepția prescripției aplicării sancțiunii contravenționale). Așadar, verificând formal existența titlului executoriu, tribunalul constată că procesele-verbale de contravenție nu reprezintă titluri executorii în condițiile art. 37 din O.G.nr. 2/2001 în lipsa efectuării unei comunicări valabile făcute contravenientului conform dispozițiilor art. 27 din același act normativ, astfel cum au fost interpretate prin Decizia nr. 10/2013 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție”. Drept urmare, instanța a reținut că „apelanta-intimată nu deține un titlu executoriu împotriva intimatei-contestatoare, executarea silită este nelegală, motiv pentru care Tribunalul a respins ca nefondat apelul” în condițiile în care prima instanță a admis contestația la executare tocmai pentru aceleași considerente, soluția devenind astfel definitivă.

Apreciem această soluție ca fiind corectă chiar în condițiile în care contestatoarea (contravenienta) avea posibilitatea formulării plângerii contravenționale de la momentul comunicării procesului-verbal de sancționare contravențională odată cu somația emisă în procedura execuțională. O asemenea prerogativă este indiferentă în cazul contestației la

⁸⁰ Tribunalul București, Secția a V-a civilă, decizia civilă nr. 2476A/16.06.2016, nepublicată.

⁸¹ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 450/23.07.2013.

executare câtă vreme actul juridic pus în executare nu devenise, potrivit legii, titlu executoriu. Astfel, credem că instanța a apreciat corect dispoziția cuprinsă în art. 713 alin. (2) C. pr. civ. în sensul că a recunoscut admisibilitatea contestației la executare chiar în condițiile în care legea prevede o cale de atac specifică pentru desființarea titlului, câtă vreme motivele invocate nu privesc fondul dreptului. Pe cale de consecință, dacă respectiva contravenientă ar fi avut de susținut motive legate de raportul juridic de drept material, odată cu comunicarea în mod legal a procesului-verbal de sancționare contravențională avea posibilitatea formulării unei plângeri contravenționale. Corelativ, susținând numai critici formale împotriva așa-zisului titlu executoriu, contestația astfel formulată este deplin admisibilă, fiind în acord cu regulile instituite prin art. 713 alin. (2) C. pr. civ.⁸²

---

⁸² În același sens amintim și Judecătoria Deva, Secția civilă, sentința civilă nr. 599/26.02.2016, *nepublicată* și Judecătoria Deva, Secția civilă, sentința civilă nr. 3137/11.12.2015, *nepublicată*.

Soluțiile pronunțate de instanța de revizuire în procesul civil

Drd. **Beatrix PIESSE-MALIMARCOV***
Universitatea de Vest din Timișoara
Facultatea de Drept

Abstract

As a rule, the general conditions required for pursuing the revision in civil cases are the existence of a final court judgment that is susceptible of review or withdrawal; invoking a reason for review provided by law; the existence of a party requesting the review unpleased with the judgment given and observance of the time limit within which the revision may be filed, which in most cases is one month.

The fulfillment or non-fulfillment of the above conditions also determines the solutions that the review court can formulate.

Thus, in addition to the solutions for admission in whole or in part to the revision, the judge can also decide to dismiss the revision, either on the basis of procedural exceptions, as inadmissible or as unfounded.

Keywords: *Revision, court solutions, admissibility of revision in principle, withdrawal of the court decision, late revision, inadmissibility*

Rezumat

Ca regulă, condițiile generale cerute pentru exercitarea căii de atac a revizuirii sunt existența unei hotărâri judecătorești definitive susceptibilă de revizuire; invocarea unui motiv de revizuire prevăzut de lege; existența unei părți, care cere revizuirea nemulțumită de hotărârea dată și respectarea termenului în care cererea poate fi introdusă, care, în majoritatea cazurilor, este de o lună.

Îndeplinirea sau neîndeplinirea condițiilor mai sus arătate, determină și soluțiile pe care instanța de revizuire le poate formula.

Astfel, pe lângă soluțiile de admitere în tot sau în parte a revizuirii, judecătorul poate pronunța și soluții de respingere a căii de atac, fie în temeiul unor excepții de procedură, fie ca inadmisibilă ori pe fond, ca neîntemeiată.

Cuvinte-cheie: *Revizuire, soluțiile instanței de revizuire, admisibilitatea de principiu, retractarea hotărârii, tardivitate, inadmisibilitate*

---

* beapiess@yahoo.com.

1. Soluțiile pronunțate în revizuire

Art. 513 alin. (4) C. pr. civ. se rezumă la a arăta că, în situația în care cererea de revizuire este încuviințată, instanța va schimba în tot sau în parte hotărârea atacată, iar în cazul revizuirii pentru hotărâri definitive potrivnice, se va anula ultima hotărâre dată.

Soluțiile pe care le poate pronunța instanța în revizuire sunt următoarele:

1.1. Admiterea cererii de revizuire

În situația primului motiv, dacă s-a invocat *extra sau plus petita*, instanța luând în considerare actele de la dosar, va pronunța o singură hotărâre, prin care va modifica dispozitivul, în limitele obiectului stabilit de reclamant.

Dacă este incident cazul de *minus petita*, instanța va soluționa în fond capătul de cerere omis, administrând dacă este necesar noi probe și va pronunța o nouă hotărâre, care o va completa pe prima. Se vor repune în discuție numai capetele de cerere ce au rămas nesoluționate, ținându-se totodată seama și de soluția dată capetelor de cerere rezolvate, rezolvarea dată asupra acestora din urmă intrând în puterea de lucru judecat.

În ceea ce privește al doilea motiv de revizuire, după ce s-a dovedit pieirea bunului, se vor administra probe pentru stabilirea despăgubirilor, iar apoi instanța va modifica hotărârea atacată, în sensul că pârâtul va fi obligat la plata contravalorii bunului.

În situația celui de al treilea motiv de revizuire, dacă s-a invocat condamnarea judecătorului, instanța va putea da mai întâi o hotărâre¹ prin care va fi desființată hotărârea atacată, urmând ca după rejudecarea pricinii să dea o nouă hotărâre.

În situația argumentării exercitării căii de atac pe faptul că materialul probator care a stat la baza adoptării sale este fals, atunci instanța poate da mai întâi o încheiere prin care să constate că revizuirea este în principiu admisibilă, după care să procedeze la administrarea de probe noi, în completarea sau în combaterea celor existente, urmând ca mai apoi, fie să mențină vechea soluție, fie să admită revizuirea și să pronunțe o altă hotărâre.

În cazul motivului de revizuire de la pct. 4, și anume când judecătorul a fost sancționat disciplinar pentru exercitarea funcției cu rea-credință sau gravă neglijență în cauză, instanța va da mai întâi o hotărâre prin care se va desființa hotărârea atacată, iar după rejudecare va pronunța o nouă hotărâre.

Dacă se invocă descoperirea de înscrisuri noi, iar instanța nu este în măsură să rezolve în același timp și fondul, va pronunța mai întâi o hotărâre de admitere în principiu a cererii de revizuire, iar dacă după reaprecierea situației de fapt și a noilor concluzii ale părților constată că hotărârea atacată este greșită, va pronunța o hotărâre prin care va admite calea de atac și va soluționa pe fond pricina.

Dacă se invocă casarea, anularea sau schimbarea hotărârii pe care s-a bazat hotărârea a cărei revizuire se solicită, instanța dacă mai sunt alte probe de administrat, poate pronunța o

---

¹ S-a arătat în literatura de specialitate că într-o atare situație este necesară pronunțarea unei hotărâri, nefiind posibilă anularea hotărârii atacate pe acest motiv de revizuire printr-o încheiere, act de procedură cu o valoare inferioară actului atacat, precum și pentru a se respecta principiul simetriei actelor juridice.

încheiere de admitere în principiu a cererii de revizuire, iar apoi o hotărâre de admitere a revizuirii prin care se va soluționa fondul pricinii, în caz contrar o hotărâre de respingere a revizuirii, dacă în urma probelor nou administrate se ajunge la aceeași concluzie.

Pentru motivul bazat pe lipsa de apărare, apărarea cu viclenie, instanța va da o hotărâre de admitere în principiu a cererii de revizuire, prin care se va desființa și hotărârea atacată, apoi se va trece la judecarea fondului. Într-o atare situație, judecata în fond se reia din momentul împiedicării, continuându-se pe baza probelor administrate până atunci, cu posibilitatea de a fi completate, în vederea garantării respectării dreptului la un proces echitabil și a unei dintre componentele sale de bază, dreptul la apărare.

Pentru motivul de la pct. 8, se va da o singură hotărâre prin care se va anula cea de a doua hotărâre dată cu încălcarea autorității de lucru judecat a primei hotărâri.

În cazul celui de al nouălea motiv, dacă revizuentul nu dorește administrarea altor probe și instanța consideră că sunt suficiente probele de la dosar, poate da o singură hotărâre, în care mai întâi să admită cererea de revizuire, iar apoi să arate care este soluția pe fond, care poate fi aceeași cu cea cuprinsă în hotărârea atacată.

În cazul motivului de revizuire de la pct. 10, instanța de revizuire va retracta propria hotărâre care a condus la constatarea de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului a încălcării drepturilor și libertăților fundamentale și va pronunța o nouă hotărâre care să înlăture consecințele grave ale încălcării constatate.

În situația revizuirii întemeiate pe motivul prevăzut de art. 509 alin. (1) pct. 11 C. pr. civ., instanța de revizuire va retracta propria hotărâre bazată pe dispozițiile declarate neconstituționale de către Curtea Constituțională, va rejudeca pricina și va pronunța o nouă hotărâre.

Deși legea nu mai prevede necesitatea soluționării cererii de revizuire în două etape constând în încuviințarea în principiu și judecata propriu-zisă a cererii de revizuire, adeseori o atare măsură nu este numai utilă, ci și necesară, astfel cum s-a arătat și în precedent. În acest sens, în doctrină a fost făcută observația că², în lipsa unei asemenea reglementări, va reveni practicii judiciare sarcina să acopere asemenea ipoteze.

În doctrină s-a arătat că³ prevederile art. 513 alin. (3) C. pr. civ., conduc la concluzia că, într-o fază prealabilă, se discută admisibilitatea cererii de revizuire prin prisma motivelor invocate și, numai în ipoteza în care cererea este găsită admisibilă, se procedează la rejudecare.

Prin urmare, în situațiile în care instanța nu este în măsură să rezolve dintr-o dată fondul cauzei, fiind necesară administrarea unor dovezi, ea va pronunța o încheiere de admitere în principiu, fixându-se termen pentru judecată, după care se vor administra probele necesare și se va pronunța o nouă hotărâre.

Singura situație în care *de plano* nu ar fi necesară pronunțarea unei încheieri de admitere în principiu a cererii de revizuire este situația existenței hotărârilor potrivnice, când instanța nu face decât să anuleze ultima hotărâre dată cu încălcarea puterii de lucru judecat. În această ultimă situație s-a arătat că discuția asupra admisibilității cererii în

² S. Spinei, *Reglementarea căilor de atac în dreptul procesual civil. Drept român și drept comparat*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 171.

³ A. Tabacu, *op. cit.*, p. 144.

principiu se confundă cu judecarea cauzei în fond, situație în care prin forța lucrurilor nu se putea pronunța decât o singură hotărâre⁴.

După cum se poate observa, fiecare caz de revizuire în parte se soluționează ținându-se seama de specificul său.

Există situații în care partea invocă concomitent mai multe motive de revizuire, sens în care s-a arătat în doctrină că⁵, într-o atare situație, se va examina și se va pronunța soluția în legătură cu acel caz care prilejuiește discuția cea mai largă.

Așa, de pildă, atunci când se invocă prin aceeași cerere, atât motivul de revizuire prevăzut de art. 509 alin. (1) pct. 8, cât și cel de la pct. 9 C. pr. civ., primează analiza motivului constând în lipsa prezentării în instanță din cauză de forță majoră, iar mai apoi contrarietatea de hotărâri, întrucât instanța de revizuire va trebuie să examineze, în primul rând, împiedicarea părții de a se prezenta la judecarea cauzei, urmând ca mai apoi, în situația admiterii cererii pe acest motiv și a anulării hotărârii atacate pe acest motiv, partea să-și poată susține pe fond celelalte cazuri de revizuire, care în această ipoteză devin probleme de fond⁶.

Într-o atare situație, retractându-se hotărârea urmare a admiterii motivului de revizuire prevăzut de at. 509 alin. (1) pct. 9 C. pr. civ., nu mai există nici contrarietatea de hotărâri în raport de prima hotărâre, însă nimic nu împiedică revizuentul să ridice în fața instanței de revizuire toate excepțiile de fond pe care nu le-a putut ridica din motivul împiedicării de a se înfățișa în instanță, inclusiv excepția autorității de lucru judecat, în vederea preîntâmpinării pronunțării unei hotărâri potrivnice.

1.2. Respingerea cererii de revizuire

Se întrevăd în practică varii soluții de respingere a cererii de revizuire, fie în temeiul unor excepții de procedură, fie ca fiind inadmisibilă ori pe fond, ca fiind neîntemeiată.

Revizuirea va fi respinsă ca fiind inadmisibilă atunci când hotărârea supusă revizuirii nu se încadrează în sfera hotărârilor ce pot face obiectul acestei căi de atac extraordinare⁷, atunci când criticile formulate nu se înscriu în motivele limitativ prevăzute de textul de lege, când nu se indică nici un motiv de revizuire din cele prevăzute de lege⁸, când se bazează pe un motiv de revizuire abrogat sau inexistent⁹ sau când revizuirea este promovată de un revizuent care nu are calitatea de parte¹⁰.

Inadmisibilitatea este astfel atrasă de fiecare dată când calea de atac este exercitată în alte condiții decât cele determinate de dreptul intern prin legea procesuală.

⁴ Gh. I. Chivulescu, I. V. Socec, *op. cit.*, p. 294.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Decizia Curții Supreme nr. 1190/1950, *apud* Gh. I. Chivulescu, I. V. Socec, *op. cit.*, nota de subsol 1, p. 295.

⁷ Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția I civilă, Decizia nr. 603 din 29 martie 2017, pe <http://www.scj.ro/1093/Detaili-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=135221>.

⁸ Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția I civilă, Decizia nr. 558 din 28 martie 2017 pe <http://www.scj.ro/1093/Detaili-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=135052>; Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția I civilă, Decizia nr. 456 din 15 martie 2017 pe <http://www.scj.ro/1093/Detaili-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=134272>.

⁹ M. C. Mocanu, *op. cit.*, p. 326.

¹⁰ G. C. Frențiu, D. L. Băldean, *Codul de procedură civilă comentat și adnotat*, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 1032.

Mai mult decât atât, recunoașterea unei căi de atac în alte situații decât cele prevăzute de legea procesuală constituie o încălcare a principiului legalității¹¹, precum și al principiului constituțional al egalității în fața legii și, din acest motiv, respingerea apare ca o soluție inadmisibilă în ordinea de drept.

În ipoteza în care partea exercită o cale de atac neprevăzută de lege, este incidentă excepția inadmisibilității acesteia în raport de dispozițiile art. 457 alin. (1) C. pr. civ., în măsura în care aceasta nu poate fi calificată prin aplicarea dispozițiilor art. 152 raportat la art. 22 alin. (4) C. pr. civ.

În măsura în care cererea nu conține suficiente elemente care să permită instanței să califice calea de atac formulată drept cea prevăzută de lege sau partea insistă în denumirea dată inițial căii de atac, aceasta va fi respinsă, ca inadmisibilă, în temeiul art. 457 alin. (1) C. pr. civ.

Revizuirea nu ar putea fi deturnată într-un apel deghizat, de natură a permite rejudecarea cauzei pentru simplul fapt că există două puncte de vedere diferite asupra aceleiași chestiuni, nefiind întrunite condițiile prevăzute de art. 509 alin. (1) pct. 8 C. pr. civ., sens în care se impune respingerea revizuirii ca fiind inadmisibilă¹².

Ca inadmisibilă va fi respinsă revizuirea și atunci când nu sunt întrunite condițiile de admisibilitate a căii de atac în raport de motivul de revizuire invocat¹³.

De pildă, atunci când legea prevede ca hotărârea supusă revizuirii să evoce fondul, cum este în ipoteza primului caz de revizuire, neîndeplinirea acestei condiții atrage respingerea revizuirii ca fiind inadmisibilă¹⁴, înainte de a se trece la judecata propriu-zisă a acestei căi de atac.

Soluția de inadmisibilitate se întrevede ori de câte ori prin cererea de revizuire se urmărește reformarea unei hotărâri definitive în fapt și în drept, întocmai ca în situația unei căi devolutive de atac, eludându-se finalitatea acestui mijloc procesual.

Tot în literatura de specialitate¹⁵ s-a arătat că se impune respingerea revizuirii ca fiind inadmisibilă și atunci când cererea a fost introdusă la o instanță necompetentă a proceda la retractarea sa, soluția care se impune fiind respingerea cererii de revizuire ca inadmisibilă, pentru neîndeplinirea unei condiții referitoare la obiectul căii de atac.

Așa cum am arătat mai sus, fără a se încălca principiul disponibilității, ci tocmai pentru a se da curs acestui principiu, apreciez că după punerea în discuție a obiectului revizuirii,

---

¹¹ Curtea de Apel Cluj, Secția civilă, de muncă și asigurări sociale, pentru minori și familie, Decizia nr. 1224 din 21 mai 2010, disponibilă pe <https://legeaz.net/spete-dreptul-muncii/obiectul-revizuirii-hotarare-prin-care-1224-2010>.

¹² Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția I civilă, Decizia nr. 630 din 30 martie 2017, pe <http://www.scj.ro/1093/Detaili-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=134408>.

¹³ Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția I civilă, Decizia nr. 452 din 15 martie 2017, pe <http://www.scj.ro/1093/Detaili-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=135016>. În această situație, instanța a constatat că nu se regăsește în speță un caz de revizuire întemeiat pe dispozițiile art. 322 pct. 7 Cod procedură civilă de la 1865, întrucât ceea ce se reclamă este încălcarea puterii de lucru judecat a hotărârii de primă instanță, cu nesocotirea aspectului că aceasta fusese modificată în căile ordinare de atac, pierzând drept urmare unul din efectele sale, anume acela de a exprima puterea lucrului judecat.

¹⁴ Curtea de Apel București, Secția a VII-a pentru cauze privind conflicte de muncă și asigurări sociale, Decizia nr. 5583 din 03.12.2014, disponibilă pe <https://www.jurisprudenta.com/jurisprudenta/speta-x18krqg/>.

¹⁵ *Idem*, p. 302.

instanța va putea invoca excepția necompetenței materiale, cu consecința declinării judecății în favoarea instanței competente.

Apreciez că într-o atare situație nu este vorba de neîndeplinirea unei condiții referitoare la obiectul căii de atac, respectiva hotărâre putând face obiectul revizuirii, însă nu în fața instanței investită cu soluționarea sa, sens în care soluția corectă este declinarea competenței¹⁶.

Dispozițiile art. 513 alin. (4) C. pr. civ. prevăd că, dacă instanța încuviințează cererea de revizuire, ea va schimba, în tot sau în parte, hotărârea atacată, iar în cazul hotărârilor definitive potrivnice, ea va anula cea din urmă hotărâre.

Analizând la o primă vedere acest text de lege, rezultă că admiterea revizuirii trebuie să determine schimbarea hotărârii atacate, nefiind posibilă pronunțarea aceleiași soluții, din moment ce se vorbește de schimbarea în tot sau parțial a hotărârii supusă revizuirii.

Există situații când instanța declară admisibilă revizuirea, dar după rejudecare ajunge la concluzia că nu se impune schimbarea hotărârii, sens în care respinge cererea de revizuire.

Dacă în privința primului motiv de revizuire, admisibilitatea în principiu a cererii determină și admiterea pe fond a revizuirii, cu modificarea în tot sau în parte a hotărârii atacate în funcție de depășirea limitelor investiției instanței, se pot ivi mai multe situații care rămân neacoperite de prevederile textului art. 513 alin. (4) C. pr. civ., soluția impusă de acest text ajungând să fie oarecum illogică, așa cum s-a remarcat în literatura de specialitate¹⁷.

Asta cel puțin în situația revizuirilor întemeiate pe dispozițiile art. 509 alin. (1) pct. 7 și 9 C. pr. civ., unde admiterea revizuirii determină reluarea judecății cu respectarea garanțiilor procesuale nesocotite anterior, fără să determine *per se* și pronunțarea unei hotărâri judecătorești diferite de cea atacată.

Sub acest aspect, într-o atare situație, admisibilitatea de principiu a cererii de revizuire se suprapune până la identificare cu însăși admiterea acestei căi de atac, din moment ce urmare a probării condițiilor de admisibilitate impuse de cele două cazuri de revizuire, instanța nu poate decât să anuleze hotărârea atacată, trecând ca atare pe fondul pricinii, pentru a permite părții care fie nu a putut fi prezentă la judecată, fie nu a fost apărută deloc ori cu viclenie, să beneficieze de garanțiile procesuale ale unui proces echitabil.

În atare situații, admiterea în principiu a revizuirii determină însăși admiterea revizuirii prin retractarea soluției atacate, fără a putea impune însă o cu totul altă soluție decât cea inițial pronunțată, temeinicia sau netemeinicia pretențiilor revizuentului urmând a fi stabilită ulterior, cu ocazia reluării judecății.

Astfel, admisibilitatea în principiu a cererii de revizuire echivalează, practic, nu cu schimbarea în tot sau în parte a hotărârii atacate – deci cu o soluție de admitere a revizuirii în accepțiunea art. 513 alin. (4) C. pr. civ., ci echivalează în fapt cu reluarea judecății urmare a admisibilității în principiu, în vederea unei potențiale retractări a soluției inițiale.

Însă, această logică a lucrurilor nu pare a se aplica în situația motivelor de revizuire prevăzute la art. 509 alin. (1) pct. 7 sau pct. 9 C. pr. civ. și unde instanța de revizuire dacă găsește întemeiată cererea de revizuire, procedează ea însăși la rejudecarea cauzei cu

¹⁶ A se vedea pe larg, *supra* Procedura de judecată a revizuirii.

¹⁷ M. C. Mocanu, *op. cit.*, p. 327.

respectarea principiului dreptului la apărare, putând ajunge la aceeași soluție ca cea pronunțată anterior retractării.

S-a arătat¹⁸ și este nefiresc ca instanța să se pronunțe prin hotărârea finală asupra admiterii cererii de revizuire și schimbării hotărârii retractate, pronunțând în schimb aceleași dispoziții ce se regăseau întocmai și în cuprinsul hotărârii atacate, din moment ce a schimba presupune a modifica, a aduce un element de noutate.

Nu sunt de acord cu acest punct de vedere, întrucât și în ipoteza prevăzută de art. 509 alin. (1) pct. 3 teza întâi, pct. 4, 7 și 9 C. pr. civ., atunci când instanța de revizuire constată admisibilitatea revizurii pronunță o hotărâre prin care admite revizuirea, în sensul retractării hotărârii atacate, ceea ce implică o schimbare, o modificare, chiar dacă în urma reluării judecării, se ajunge la aceeași soluție în fond.

Carențele acestui articol de lege au fost remarcate și de alți autori, în sensul că textul a fost apreciat ca fiind defectuos conceput, fapt ce va determina jurisprudența să se pronunțe ca și sub imperiul vechii reglementări, în sensul că, în funcție de motivul de revizuire invocat, în caz de admitere a cererii de revizuire, instanța va da fie o singură hotărâre, de exemplu în ipoteza hotărârilor potrivnice, fie va da o primă hotărâre prin care, admitând cererea de revizuire, va dispune și desființarea totală sau parțială a hotărârii atacate, iar apoi va trece la rejudecarea fondului, în limitele în care a fost investită inițial și a temeiului pe care s-a formulat revizuirea¹⁹.

În concluzie, apreciez că instanța de revizuire se va pronunța asupra admisibilității în principiu a cererii de revizuire ori de câte ori se impun a fi discutate chestiuni ce țin de verificarea îndeplinirii cerințelor de admisibilitate, și anume competența, obiectul cererii de revizuire, legitimitatea procesuală a revizuentului, interesul, încadrarea într-unul din motivele de revizuire expres și limitativ prevăzute de lege, precum și atunci când pentru schimbarea hotărârii se impun a fi administrat probe.

S-a ridicat întrebarea ce formă va îmbracă încheierea de admitere a revizurii.

S-a arătat²⁰ astfel că încheierea de admitere în principiu a revizurii este o încheiere interlocutorie, instanța nemaiputând reveni asupra acesteia, iar partea interesată o va putea ataca numai odată cu fondul și numai dacă hotărârea pe fond este susceptibilă de exercițiul unei căi de atac.

Într-o altă opinie s-a susținut că, în funcție de motivul invocat, instanța ar putea să pronunțe mai întâi o primă decizie prin care admite cererea de revizuire și desființează hotărârea atacată, ca apoi, după rejudecarea fondului, să pronunțe o a doua hotărâre²¹. Acest ultim punct de vedere a avut în vedere principiul simetriei actelor, în ideea ca printr-o încheiere, fie ea și interlocutorie, nu s-ar putea anula o hotărâre.

Un alt autor²² a arătat în sprijinul acestei soluții că o hotărâre judecătorească nu poate fi desființată, în sistemul căilor de atac, decât printr-un act procesual de aceeași anvergură și nu prin unul cu caracter inferior, cum ar fi o încheiere.

¹⁸ M. C. Mocanu, *op. cit.*, p. 329.

¹⁹ O. Spineanu-Matei în G. Boroi (coord.), *op. cit.*, p. 996.

²⁰ G. Boroi, D. Rădescu, *op. cit.*, p. 576.

²¹ I. Leș, *op. cit.*, p. 838.

²² M. C. Mocanu, *op. cit.*, p. 330.

Această problemă o regăsim atunci când revizuirea este întemeiată pe motivele prevăzute de art. 509 alin. (1) pct. 3 prima teză C. pr. civ., ce presupune existența unei hotărâri de condamnare a judecătorului, martorului sau expertului ori în ipoteza sancționării disciplinare a judecătorului – caz de revizuire prevăzut de art. 509 alin. (1) pct. 4 C. pr. civ. ori în situația celorlalte două motive de revizuire mai sus amintite, reglementate la pct. 7 și 9 al aceluiași text de lege.

Sunt de părere că într-o atare situație, admiterea în principiu a cererii de revizuire, atunci când în funcție de motivul de revizuire se impune o atare măsură, va trebui luată printr-o încheiere interlocutorie, căci este nefiresc ca în cursul aceluiași proces să fie pronunțate două hotărâri judecătorești, în esență un litigiu finalizându-se printr-o singură hotărâre judecătorească, prin care instanța respectivă se dezinvestește.

Mai mult decât atât, încheierea de admitere în principiu nu reprezintă altceva decât materializarea unei verificări prealabile ce precede fondului și care în mod firesc se regăsește consemnată în încheierea de ședință și raportat la faptul că după dezlegare unei chestiuni litigioase și asupra căreia instanța nu mai poate reveni, nu s-ar putea să fie constatată decât printr-o încheiere interlocutorie, ce este atacabilă odată cu fondul.

Revizuirea introdusă cu nerespectarea termenelor procedurale prevăzute la art. 511 C. pr. civ., va fi respinsă ca tardivă.

Pentru marea majoritate a motivelor de revizuire, legiuitorul a stabilit un termen de o lună, fapt pentru care în doctrină²³ s-a afirmat în legătură cu acesta că este un termen de drept comun.

Fiecare dintre termenele stabilite curg de la momente diferite, în funcție de motivul de revizuire invocat.

Astfel, pentru motivul de revizuire prevăzut la pct. 1 al art. 509 C. pr. civ. constând în *extra petita, plus petita, minus petita*, termenul de o lună începe să curgă de la comunicarea hotărârii.

Dacă din diverse motive comunicarea hotărârii nu s-a realizat, eliberarea sub semnătură a unei copii legalizate a hotărârii, va marca momentul de debut al termenului în vederea introducerii revizuirii, potrivit art. 184 alin. (2) C. pr. civ.

În cazul pierii obiectului pricinii, motiv de revizuire prevăzut de art. 509 alin. (1) pct. 2 C. pr. civ., termenul de revizuire curge de la cel din urmă act de executare.

Textul are în vedere ultimul act de executare săvârșit în procedura concretă de executare silită pornită de către creditor pentru recuperarea bunului la a cărui predare a fost obligat debitorul prin hotărâre²⁴.

În mod just s-a arătat în literatura de specialitate²⁵ că nimic nu împiedică partea interesată, adică creditorul obligației de predare, să solicite restituirea mai înainte de demararea executării silite, atunci când are cunoștință din alte împrejurări despre dispariția fizică a bunului.

În cazurile de revizuire prevăzute la art. 509 alin. (1) pct. 3 C. pr. civ., termenul de revizuire începe să curgă din ziua în care partea a luat cunoștință de hotărârea instanței penale

²³ I. Leș, *op. cit.*, p. 836.

²⁴ G. Boroș, D. Rădescu, *op. cit.*, p. 574.

²⁵ I. Deleanu, *op. cit.*, vol. II, p. 335.

de condamnare a judecătorului, martorului sau expertului ori de hotărârea care a declarat fals înscrisul, dar nu mai târziu de un an de la data rămânerii definitive a hotărârii penale.

Într-o decizie de speță s-a arătat că în mod greșit a fost respinsă excepția tardivității cererii de revizuire²⁶, întrucât problema falsului invocat drept motiv de revizuire a fost analizat și în etapa recursului, termenul în care trebuia să fie exercitată revizuirea nu putea să înceapă să curgă decât de la data pronunțării deciziei din recurs, „dată la care partea a luat cunoștință de hotărârea care a declarat fals înscrisul”.

În lipsa unei astfel de hotărâri, termenul curge de la data când partea a luat cunoștință de împrejurările pentru care constatarea infracțiunii nu se mai poate face printr-o hotărâre penală, dar nu mai târziu de 3 ani de la data producerii acestora.

În lipsa hotărârii, termenul curge de la data la care partea a luat cunoștință de împrejurările pentru care constatarea infracțiunii nu se mai poate face printr-o hotărâre penală, sens în care s-a apreciat că partea care înțelege ulterior să solicite revizuirea pe motivul analizat, trebuie să sesizeze în prealabil organul de urmărire penală pentru ca acesta să constate prealabil introducerea cererii de revizuire că nu mai este posibilă tragerea la răspundere penală a făptuitorului, fiind astfel necesar ca organul de urmărire penală sau instanța penală să constate impedimentul legal în obținerea unei hotărâri penale de condamnare²⁷.

Dispozițiile art. 324 alin. (1) pct. 3 teza a doua din vechiul Cod de procedură civilă au format obiect al recursului în interesul legii²⁸, în vederea determinării momentului de la care începe să curgă termenul de revizuire, în ipoteza în care nu există o hotărâre de condamnare a judecătorului, martorului sau expertului ori o hotărâre prin care înscrisul să fi fost declarat fals.

Întrucât textul supus interpretării a fost preluat în termeni identici și în art. 511 alin. (1) pct. 3 C. pr. civ., cele reținut de către Înalta Curte în Decizia pronunțată în interesul legii rămân de actualitate.

Astfel, s-a arătat că împrejurările pentru care constatarea infracțiunii nu se mai poate face printr-o hotărâre penală nu sunt la aprecierea persoanei interesate în exercitarea revizuirii, pentru că aceasta nu se poate substitui organului de urmărire penală sau instanței de judecată.

Drept urmare, acestei persoane nu i se poate pretinde să se adreseze direct instanței de revizuire, în temeiul estimării sale personale că răspunderea penală a intimatului nu mai poate fi angajată, ci este necesar ca organul de urmărire penală sau instanța penală să fi constatat prin ordonanță, respectiv prin hotărâre, existența impedimentului legal în pronunțarea unei hotărâri de condamnare.

Astfel, momentul subiectiv analizat se apreciază în raport cu existența obligatorie a unor asemenea acte. Ceea ce nu este obligatoriu, față de expresia folosită în art. 324 alin. (1) pct. 3 din vechiul Cod de procedură civilă, este ca punctul de plecare al termenului de revizuire să fie legat numai de comunicarea ordonanței sau hotărârii penale.

---

²⁶ Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția I civilă, Decizia nr. 391 din 23 februarie 2017, pe <http://www.scj.ro/1093/Detail-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=133950>.

²⁷ M. C. Mocanu, *op. cit.*, p. 314.

²⁸ Înalta Curte de Casație și Justiție, Decizia nr. 3 din 06.03.2017 pronunțată în Recurs în interesul legii, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 245 din 10.04.2017.

În concluzie, momentul la care partea ia cunoștință de faptul că nu se mai poate face constatarea infracțiunii printr-o hotărâre penală îl poate constitui fie comunicarea actului organului de urmărire penală sau al instanței penale, după caz, fie orice alte circumstanțe care, dovedite prin orice mijloace de probă și la aprecierea instanței de revizuire, formează convingerea acesteia că partea a știut, de la data actelor sau circumstanțelor respective, că nu mai este posibilă răspunderea penală a făptuitorului.

În doctrină s-a arătat că, spre deosebire de termenul de o lună, care are ca moment de plecare un moment subiectiv, termenul de un an este un termen determinat obiectiv, menit să asigure stabilitatea raporturilor juridice și să curme incertitudinea cu privire la deznodământul unui proces într-un termen rezonabil²⁹.

Termenul de 3 ani nu este un alt termen de revizuire, alături de cel de o lună, și nu are natura juridică a termenului de prescripție sau de decădere, susceptibil de întrerupere și suspendare, ci constituie doar o limită maximă până la care s-a îngăduit părții să acționeze în situația în care constatarea infracțiunii nu se mai poate face printr-o hotărâre penală.

Având o asemenea natură juridică, termenul de trei ani nu poate servi la marcarea începutului cursului termenului de o lună pentru exercitarea revizuirii, astfel încât, practic, să se ajungă ca revizuirea să poată fi exercitată în trei ani și o lună de la data producerii împrejurărilor la care se referă motivul de revizuire invocat³⁰.

Față de exprimarea fără echivoc a legiuitorului, acest termen începe să curgă de la un moment independent de orice apreciere din partea revizuentului, și anume data producerii împrejurărilor pentru care nu mai este posibilă constatarea infracțiunii printr-o hotărâre penală, iar nu de la momentul subiectiv reprezentat de data la care partea a cunoscut împrejurările menționate. Din aceleași rațiuni nu se poate admite ca sintagma „data producerii împrejurărilor” să fie interpretată ca fiind data emiterii actului procurorului sau hotărârii instanței prin care se constată aceste împrejurări, pentru că s-ar ajunge la o modificare a textului supus interpretării³¹.

În cazul prevăzut la art. 509 alin. (1) pct. 4 C. pr. civ., termenul de revizuire curge din ziua în care partea a luat cunoștință de hotărârea prin care a fost sancționat disciplinar definitiv judecătorul, dar nu mai târziu de un an de la data rămânerii definitive a hotărârii de sancționare disciplinară.

Atunci când se solicită revizuirea pe motiv că s-au descoperit înscrisuri doveditoare, în cazul prevăzut la art. 509 alin. (1) pct. 5 C. pr. civ., termenul de o lună începe să curgă din ziua în care s-au descoperit înscrisurile ce se invocă.

Sintagma „descoperire” a unor înscrisuri doveditoare, utilizată în cuprinsul art. 322 pct. 5 din vechiul Cod de procedură civilă [art. 509 alin. (1) pct. 5 C. pr. civ.] este mai degrabă atașată faptelor juridice (care presupun ajungerea pe orice căi de fapt a unei persoane în posesia înscrisurilor noi) decât actelor juridice, cum ar fi cel al unei comunicări oficiale³².

²⁹ O. Spineanu-Matei în G. Boroi (coord.), *op. cit.*, p. 990.

³⁰ Înalta Curte de Casație și Justiție, Decizia nr. 3 din 06 martie 2017 pronunțată în Recurs în interesul legii, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 245 din 10.04.2017.

³¹ *Ibidem*.

³² Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția I civilă, Decizia nr. 42 din 20 ianuarie 2016, pe <http://www.scj.ro/1093/Detaili-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=128366>.

Prin urmare, s-a apreciat că, față de lipsa oricărei condiționări legale asupra împrejurărilor ce au condus partea la intrarea în posesia unor înscrisuri noi, este pe deplin justificată concluzia că sintagma „descoperirea înscrisurilor” nu se poate identifica decât cu momentul la care înscrisurile au ajuns, pe orice cale, pentru prima dată în posesia acesteia, orice altă „descoperire ulterioară”, chiar oficială fiind, neputând prezenta vreo relevanță sub aspectul aplicării dispozițiilor art. 322 pct. 5 din vechiul Cod de procedură civilă și, implicit, nici a aceluia care reglementează termenul în care poate fi formulată, în acest caz, cererea de revizuire.

Sarcina probei privind momentul luării la cunoștință de existența actului, revine revizuentului și reprezintă o chestiune de fapt ce poate fi dovedită prin orice mijloc de probă.

În cazul prevăzut la art. 509 alin. (1) pct. 6 C. pr. civ., revizuirea se introduce în termen de o lună din ziua în care partea a luat cunoștință de casarea, anularea sau schimbarea hotărârii pe care s-a întemeiat hotărârea a cărei revizuire se cere, dar nu mai târziu de un an de la data rămânerii definitive a hotărârii de casare, anulare sau schimbare.

Prin urmare, s-a stabilit ca moment al debutului termenului acela al luării la cunoștință, precum și un termen limită, obiectiv, de un an de la data rămânerii definitive a hotărârii.

Dacă partea nu a luat la cunoștință de hotărâre în interiorul termenului de un an, nu mai poate introduce revizuire, impunându-se respingerea acesteia ca tardivă.

În cazurile prevăzute la art. 509 alin. (1) pct. 7 C. pr. civ., termenul general de revizuire curge din ziua în care statul ori altă persoană de drept public a luat cunoștință de hotărâre, dar nu mai târziu de un an de la data rămânerii definitive a acesteia.

În cazul minorilor, persoanelor puse sub interdicție judecătorească sau sub curatelă, legea a prevăzut un termen mai mare de revizuire, de 6 luni de la data la care cel interesat a luat cunoștință de hotărâre, dar nu mai târziu de un an de la dobândirea capacității depline de exercițiu sau, după caz, de la înlocuirea tutorelui persoanei puse sub interdicție, de la încetarea curatelei ori înlocuirea curatorului.

În cazul revizuirii pentru contrarietate de hotărâri, prevăzut la art. 509 alin. (1) pct. 8 C. pr. civ., se poate introduce cererea de revizuire în termen de o lună de la data rămânerii definitive a ultimei hotărâri³³.

La art. 511 alin. (2) C. pr. civ. se prevede că în cazul revizuirii întemeiate pe prevederile art. 509 alin. (1) pct. 9 C. pr. civ., revizuirea trebuie introdusă în maxim 15 zile de la data la care a încetat cauza care a determinat împiedicarea părții să se prezinte la termenul de judecată și să înștiințeze instanța despre aceasta.

În mod întemeiat s-a arătat în jurisprudență³⁴ că acest motiv de revizuire privește situația personală a revizuentului și nicidecum pe cea a apărătorului acesteia și care s-ar fi aflat în imposibilitatea obiectivă de fi prezent la termenul de judecată.

Pentru ultimele două motive de revizuire prevăzute de art. 509 alin. (1) pct. 10 și 11 C. pr. civ., legea reglementează un termen de 3 luni pentru exercitarea revizuirii, termen care începe să curgă de la data publicării hotărârii Curții Europene a Drepturilor Omului și, respectiv, a Curții Constituționale, în Monitorul Oficial al României, Partea I.

³³ Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția a II-a civilă, Decizia nr. 1921 din 29 septembrie 2015, pe <http://www.scj.ro/1093/Detail-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=127546>.

³⁴ Tribunalul Constanța, Secția civilă, Decizia nr. 1251 din 7 decembrie 2007, *apud* M. C. Mocanu, *op. cit.*, p. 317.

În doctrină³⁵ s-a arătat că introducerea revizuirii anterior publică acestor hotărâri în Monitorul Oficial al României nu va putea fi privită ca fiind prematură, însă judecata cererii de revizuire urmează a fi temporizată, chiar în condițiile în care partea depune o traducere a hotărârii respective efectuată de un traducător autorizat, până ce va fi publicată versiunea oficială a traducerii în limba română, în Monitorul Oficial.

În respingerea excepției prematurității, s-a arătat că încălcarea unui termen prohibitiv este sancționată cu prematuritatea actului de procedură astfel îndeplinit, iar nu încălcarea unui termen imperativ; pe de altă parte, un termen imperativ nu poate fi și termen prohibitiv în același timp³⁶.

Termenele prevăzute pentru promovarea cererii de revizuire sunt termene de decădere³⁷, astfel că depășirea lor, atrage respingerea acțiunii ca tardivă, instanța având obligația invocării din oficiu a excepției tardivității revizuirii³⁸.

Raportat la faptul că spre deosebire de contestația în anulare, la revizuire nu se prevede drept condiție de admisibilitate invocarea tuturor motivelor deodată, în cazul revizuirii, partea decăzută din beneficiul termenului de revizuire pentru unul din motivele prevăzute de art. 509 alin. (1) C. pr. civ., va putea invoca un alt motiv de revizuire, cu condiția de a se mai afla în termen pentru acel motiv.

Procurorul va trebui să respecte termenele de revizuire stabilite de art. 511 C. pr. civ., indiferent dacă a participat sau nu la judecata hotărârii a cărei revizuire se cere și dacă hotărârea i-a fost comunicată sau nu, întrucât legea nu prevede un termen derogatoriu pentru procuror.

Termenele se calculează potrivit art. 181 C. pr. civ., iar dispozițiile art. 186 C. pr. civ. privind repunerea în termen, sunt aplicabile, astfel că odată cu introducerea căii de atac la revizuirii, partea va putea solicita și repunerea în termenul legal de formulare a căii de atac, cu indicarea motivelor întemeiate prevăzute de art. 186 alin. (1) C. pr. civ. Ca urmare a repunerii în termenul de revizuire, va începe să curgă un nou motiv de revizuire de aceeași durată ca și termenul prevăzut pentru motivul de revizuire invocat³⁹.

³⁵ O. Spineanu-Matei, în G. Boroș (coord.), *op. cit.*, p. 993.

³⁶ Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția I civilă, Decizia nr. 595 din 8 februarie 2013, pe <http://www.scj.ro/1093/Detail-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=81635>.

³⁷ Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția Comercială, Decizia nr. 3477 din 16 iulie 2003, pe <http://www.scj.ro/1093/Detail-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=83637>.

³⁸ Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția I civilă, Decizia nr. 1232 din 31 mai 2016 pe <http://www.scj.ro/1093/Detail-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=134910>; Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția I civilă, Decizia nr. 1116 din 19 mai 2016 pe <http://www.scj.ro/1093/Detail-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=132577>; Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția I civilă, Decizia nr. 840 din 7 aprilie 2016 pe <http://www.scj.ro/1093/Detail-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=132186>; Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția I civilă, Decizia nr. 324 din 11 februarie 2016 pe <http://www.scj.ro/1093/Detail-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=131887>; Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția I civilă, Decizia nr. 2648 din 24 noiembrie 2015 pe <http://www.scj.ro/1093/Detail-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=130197>.

³⁹ Curtea Supremă de Justiție, Secția civilă, Decizia nr. 2327 din 3 iunie 2003, disponibilă pe <http://www.juris.ro/jurisprudenta-detaliu/D-E-C-I-Z-I-A-NR-2327-SEC354IA-CIVIL--/>.

Revizuirea ar putea fi respinsă și ca fiind lipsită de interes, atunci când este invocată de către o parte care nu a fost deloc prejudiciată prin hotărârea atacată, de pildă în situația în care instanța s-a pronunțat *extra petita* sau *plus petita*, interesul promovării revizurii într-o atare situație avându-l pârâtul din respectivul dosar. La fel, dacă instanța s-a pronunțat *minus petita*, de pildă omițând a se pronunța asupra capătului de cerere privind acordarea penalităților contractuale pe lângă debitul principal, interes pentru promovarea revizurii va avea numai reclamantul.

Tot așa, cererea revizuentului care pretinde că instanța de recurs nu s-a pronunțat asupra recursurilor altor părți, este lipsită de interes, căci acele părți au interese contradictorii în raport cu el⁴⁰.

Astfel, în eventualitatea în care admiterea cererii de revizuire și desființarea soluției a cărei retractare se cere nu ar produce revizuentului vreun folos practic, cererea de revizuire se impune a fi respinsă ca lipsită de interes.

În situația în care revizuentul nu justifică calitate procesuală în vederea promovării cererii de revizuire întrevăd două soluții, fie în sensul invocării excepției lipsei calității procesuale active a revizuentului și respingerii cererii ca atare ca fiind introdusă de o persoană fără legitimitate procesuală activă, fie instanța de revizuire va pune în discuție excepția inadmisibilității și va respinge cererea ca fiind inadmisibilă, întrucât inadmisibilitatea unei acțiuni poate interveni atunci când dreptul pretins nu este recunoscut de lege sau când condițiile de admisibilitate ale căii procedurale exercitate nu sunt îndeplinite în raport cu reglementarea legală, în speță revizuentului nefiindu-i recunoscută posibilitatea formulării acestei căi de atac.

Apreciem că soluția de respingere ca inadmisibilă a cererii de revizuire este mai sustenabilă, ținând seama că, calitatea procesuală este una dintre condițiile de admisibilitate a acțiunii civile, în oricare din formele de manifestare a acesteia – cerere principală, cerere incidentală, cale de atac etc.

Soluții de respingere a cererii de revizuire în temeiul lipsei calității procesuale active a revizuentului⁴¹ regăsim, de pildă, atunci când revizuenții, nefiind părți în procesul respectiv, nu au nici calitatea procesuală necesară pentru promovarea acestei căi extraordinare de atac.

Astfel, revizuirea este o cale de atac pusă de lege la dispoziția părților. Aceasta înseamnă că doar cei care au avut calitatea de reclamant, pârât sau intervenient în procesul inițial, se pot prevala de această cale.

De asemenea, instanța investită cu soluționarea unei cereri de revizuire va putea admite excepția nelegalei compuneri sau constituiri a completului de judecată, excepție de procedură, dilatorie și absolută, situație în care va dispune trimiterea cauzei spre repartizare

---

⁴⁰ Curtea de Apel București, secția a IV-a civilă, decizia nr. 7077 din 6 mai 2007, disponibilă pe <https://legeaz.net/spete-civil/revizuire-intemeiata-pe-prevederile-art-7077-2007>.

⁴¹ Curtea de Apel Galați, Decizia civilă nr. 219/A din 08.09.2010, disponibilă pe [www. https://legeaz.net/spete-civil/revizuirea-cazul-prevazut-de-art-219-2010](https://legeaz.net/spete-civil/revizuirea-cazul-prevazut-de-art-219-2010). Aceeași instanță a motivat judicios, în sensul că revizuenții pretinzând că, în mod vădit eronat nu au fost introduși (în fond) din oficiu în acțiunea privind restituirea imobilului în baza Legii 10/2001 privind regimul juridic al unor imobile preluate în mod abuziv în perioada 6 martie 1945 - 22 decembrie 1989⁴¹, nu pot formula revizuire, apărările acestora neputând suplini neîndeplinirea condiției necesare de a fi fost părți în cauza respectivă.

aleatorie, cu respectarea dispozițiilor procedurale aplicabile judecării finalizate cu hotărârea atacată, specifică fiecărui grad jurisdicțional.

Excepția nelegalei compunerii a completului de judecată va putea fi invocată în fața judecătorei, fără a se impune alcătuirea completului specifică unui alt grad jurisdicțional, în situația în care, spre exemplu, revizuirea are ca obiect hotărârea definitivă pronunțată urmare a cererii în anulare în materia ordonanței de plată, cale de atac de competența judecătorei și care se soluționează în complet de doi judecători, conform art. 1024 alin. (4) C. pr. civ.

Instanța de revizuire va putea respinge cererea de revizuire și ca neîntemeiată ori nefondată, atunci când ulterior constatării întrunirii condițiilor de admisibilitate, va trece la judecata pe fond a revizurii.

Revizuirea poate fi respinsă și ca rămasă fără obiect⁴², atunci când anterior a fost admisă, de pildă, în parte revizuirea, întemeiată pe dispozițiile art. 509 alin. (1) pct. 1 C. pr. civ., înlăturându-se reținerile instanței făcute *plus petita*, prin aceeași decizie fiind declinată competența de soluționare a cererii de revizuire, întemeiată pe dispozițiile art. 509 alin. (1) pct. 8 C. pr. civ., în favoarea Înaltei Curți de Casație și Justiție. Întrucât hotărârea atacată cu revizuire a fost deja retractată, dispunându-se în sensul celor solicitate de revizuent, revizuirea întemeiată pe dispozițiile art. 509 alin. (1) pct. 8 C. pr. civ., a rămas fără obiect⁴³.

Și în căile extraordinare de atac, revizuentul va putea renunța la judecata cererii de revizuire, sens în care, în acord cu dispozițiile art. 406 alin. (5) C. pr. civ., instanța de revizuire va lua act de renunțare și va dispune anularea în tot sau în parte a hotărârii sau hotărârilor pronunțate în cauză.

Potrivit art. 409 alin. (2) C. pr. civ., revizuentul poate renunța la dreptul pretins și în căile extraordinare de atac, situație în care vor fi anulate hotărârile pronunțate în cauză, dispunându-se și asupra cheltuielilor de judecată.

1.3. Alte soluții pe care le pronunță instanța de revizuire

În situația netimbrării sau timbrării insuficiente a cererii de revizuire⁴⁴, ulterior punerii în discuție a excepției incidente, instanța de revizuire va anula cererea ca netimbrată ori insuficient timbrată.

În raport de dispozițiile art. 416 alin. (1) raportat la art. 421 alin. (2) C. pr. civ., în situația în care judecata cererii de revizuire a rămas în nelucrare din motive imputabile revizuentului, timp de 6 luni, instanța va admite excepția perimării și va constata că cererea de revizuire s-a perimat de drept.

Totodată, instanța de revizuire, când constată că cererea de revizuire nu a fost îndreptată la instanța care a pronunțat hotărârea a cărei retractare se solicită, ulterior ridicării și

---

⁴² Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția I civilă, Decizia nr. 641 din 31 martie 2017 pe <http://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=135224>; Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția civilă, Decizia nr. 603 din 29 martie 2017 pe <http://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=135221>.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ Revizuirea se timbrează cu taxă judiciară de timbru de 100 lei, fiecare motiv de revizuire fiind supus unei taxe distincte, conform art. 26 alin. (2) din O.U.G. nr. 80/2013.

punerii în dezbaterea publică a părților a excepției de necompetență, își va declina în mod corespunzător competența.

Poate fi vorba nu doar de admiterea excepției de necompetență materială, dar și de necompetența teritorială a instanței de revizuire.

De pildă, atunci când pe calea revizuirii se atacă o hotărâre de primă instanță a tribunalului sau o decizie pronunțată de acesta în calitate de instanță de control ori atunci când în mod greșit revizuentul invocă sentința pronunțată de judecătore, însă aceasta a fost modificată în tot sau în parte prin decizia tribunalului, situație în care obiectul revizuirii va fi reprezentat de această ultimă decizie, sens în care excepția necompetenței materiale a judecătoriei va fi admisă.

În ceea ce privește motivul de revizuire prevăzut la art. 509 alin. (1) pct. 8 C. pr. civ., se prevede o excepție de la regula generală, cererea de revizuire urmând a se îndrepta la instanța mai mare în grad față de instanța care a dat prima hotărâre, potrivit art. 510 alin. (2) C. pr. civ., competența urmând a se determina în raport de prima instanță, cea care a pronunțat hotărârea a cărei autoritate de lucru judecat se pretinde a fi fost încălcată.

În situația în care cele două hotărâri potrivnice au fost pronunțate de două instanțe diferite, aflate în circumscripția unor curți de apel diferite, dacă revizuentul a introdus revizuire la instanța ierarhic superioară instanței care a pronunțat ultima hotărâre, va trebui ridicată excepția de necompetență teritorială. Apare greu de imaginat o atare situație în practică, întrucât partea prejudiciată într-un atare caz și care justifică interes în formularea cererii de revizuire este tocmai beneficiară primei hotărâri.

Ca orice cerere de chemare în judecată, revizuirea trebuie să cuprindă elementele prevăzute de art. 148 C. pr. civ., iar în privința motivelor pe care se sprijină, legea prevede ca acestea să fie arătate cel mai târziu în termenul de revizuire, sub sancțiunea nulității cererii, astfel cum prevede art. 511 alin. (4) C. pr. civ.

Raportat la faptul că art. 511 alin. (1) și (2) C. pr. civ. prevede pentru fiecare motiv de revizuire, termenul de exercitare al căii de atac și momentul de debut al acestuia, înseamnă că, dacă partea invocă mai multe motive de revizuire, pentru fiecare în parte se vor aplica dispozițiile specifice relative la curgerea termenului, astfel că și motivarea căii de atac va trebui să țină seama de acestea.

Ținând seama de dispozițiile art. 511 alin. (4) C. pr. civ., motivarea cererii de revizuirii trebuie să se facă până la expirarea termenului de revizuire, sub sancțiunea anulării cererii de revizuire, fiind preferabil ca susținerea motivelor de revizuire să se depună odată cu înregistrarea cererii la instanță.

Cererea de revizuire poate fi completată sau modificată în limitele prevăzute de art. 509 C. pr. civ., cu respectarea termenelor impuse de art. 511 C. pr. civ.

În actuala reglementare, dacă cererea de revizuire nu va fi motivată în termenul legal sau dacă în motivarea acesteia nu se va regăsi niciunul dintre cele 11 cazuri de revizuire prevăzute de art. 509 C. pr. civ., cererea va fi constatată nulă, iar soluția instanței va fi de anulare a cererii de revizuire, iar nu de respingere ca inadmisibilă, soluție regăsită în vechea practică judiciară.

Principiul egalității dintre sexe în sfera relațiilor de familie

Drd. Anca Doriană MUNTEAN*
Universitatea de Vest din Timișoara,
Facultatea de Drept

Abstract

In the history of Romanian law, there have been periods in which the principle of gender equality, as we know it today and whose effects we enjoy, seemed not to find its place. The dynamics of inter-human relations has attracted the necessity of adapting the legal norms, so that the family relations have altered over time the initial structure. Through this paper we want to capture the most important changes that have occurred in this sphere since the adoption of the Civil Code from 1864 up to the present.

Keywords: equality, spouses, incapacity, matrimonial regime, prenuptial agreement

Rezumat

În istoria dreptului românesc au existat și perioade în care principiul egalității dintre sexe așa cum îl cunoaștem noi astăzi și de a căror efecte ne bucurăm, părea să nu-și găsească locul. Dinamica relațiilor interumane a atras după sine și necesitatea adaptării normelor juridice, astfel că și relațiile de familie și-au modificat de-a lungul timpului structura. În lucrarea de față dorim să surprindem care au fost cele mai importante schimbări care au intervenit în această sferă de la adoptarea Codului Civil de la 1864 și până în prezent.

Cuvinte-cheie: egalitate, soți, incapacitate, regim matrimonial, convenție matrimonială

Relațiile de familie s-au aflat mereu în atenția legiuitorului român, acestea bucurându-se de o reglementară mai amplă sau mai sumară de-a lungul timpului, dat fiind faptul că dincolo de orice s-ar putea spune despre acestea, acestea au fost elementul de referință al fiecărui individ în parte, în jurul lor dezvoltându-se și definindu-se celelalte relații sociale.

Astfel, dincolo de afirmarea actuală la nivel legislativ în majoritatea statelor lumii a principiului egalității dintre sexe, considerăm că este extrem de importantă conștientizarea faptului că până la forma actuală a acestei reguli de conviețuire socială, adică până la asumarea sa efectivă, numeroase instituții de drept au suferit importante și marcante modificări. Mai mult chiar, unele dintre ele au primit „pedeapsa capitală”, respectiv abrogarea normelor prin intermediul cărora s-au definit și și-au impus întreaga existență.

---

* anca.muntean@e-uvt.ro.

Ceea ce ne dorim să subliniem este faptul că prin normele de drept create la nivel național, fiecare stat își creează propria caracterizare, aceasta nefiind altceva decât propria sa imagine în oglindă aflată într-o continuă (re)formare. S-ar putea spune că acest lucru se datorează procesului galopant al evoluției societății, impactului fenomenului de globalizare sau de unificare a comportamentelor actorilor de pe scena juridică națională și internațională, lucru care nu ar fi neadevărat, însă, dincolo de amploarea sa, apreciem totuși că este incomplet sau poate trece chiar drept o „scuză” comodă.

Din punctul nostru de vedere, *dreptul*, este cel care *sculptează* conștiința umană și conturează comportamentele membrilor societății. Pornind astfel de la realități factice, bazându-se pe trăirile intrinseci oricărui individ, precum și pe modul în care acesta se comportă în diferite contexte, dreptul este cel care joacă un rol reglator, responsabil de evoluția societății.

În ceea ce ne privește, ne vom îndrepta atenția asupra principiului egalității dintre sexe în relațiile de familie, cu precădere, însă nu limitativ, prin raportare la statutul legal al femeii, privit prin prisma normelor juridice care s-au succedat în timp în legislația țării noastre, începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea și până în prezent.

Este cunoscut faptul că relațiile dintre soți în țara noastră au cunoscut numeroase dimensiuni juridice de-a lungul timpului, care nu au fost întotdeauna influențate de ideea de egalitate între principalii săi actori – soții. Apariția Codului civil de la 1864 a reprezentat o mare realizare legislativă care a reușit să ofere o privire de ansamblu asupra raporturilor juridice ale vremii, prin trasarea unui cadru general de desfășurare a relațiilor sociale, pornind de la ceea ce reprezenta o necesitate și încercând să ajungă la un cadru juridic ideal. S-a dovedit că ambiția legiuitorului acelei perioade a fost antamată de un factor mereu prezent în „ecuația dreptului”, respectiv factorul uman, implicat neîncetat într-un amplu proces de metamorfoză.

Cu toate acestea, în materia relațiilor de familie, Codul civil de la 1864 a încercat să reglementeze prin norme juridice întreaga sferă a acestora, fără însă a renunța în totalitate la vechiul drept cutumiar. În acest sens, folosind drept sursă de inspirație Codul civil francez, în ceea ce îi privește pe soți, multe dispoziții au fost inspirate de acesta, raporturile patrimoniale dintre soți cunoscând o reglementare care, la prima vedere ar putea trece drept una liberalistă, dar care nu a fost nici pe departe așa.

Instituția asupra căreia am dori să ne îndreptăm atenția este cea care a fost reglementată în art. 1224 din Codul civil de la 1864, respectiv instituția *convenției matrimoniale*, prin care se oferea posibilitatea soților de a încheia o convenție matrimonială: „*Veri'ce convențiuni matrimoniale sînt libere între soți, întru catu acelea nu vetema drepturile bărbatului de capu alu familiei, sau de capu alu asociațiunii conjugali, și întru catu nu deroga la dispozițiunile proibitive ale acestui codice*”¹.

La prima vedere, am putea spune că legiuitorul a dorit la acel moment o „revoluție” legislativă în materia relațiilor dintre soți, acordând astfel o importanță sporită rolului femeii în viața de familie, care putea decide, împreună cu viitorul ei soț cum să arate relațiile lor

---

¹ Publicat în M. Of. nr. 271 din 4 decembrie 1864, cu precizarea că art. 348-1914 au fost publicate în Monitorul Oficial nr. 7, 8, 9, 11 și 13 din 1865.

patrimoniale, născute din căsătorie. Lucrurile sunt însă numai parțial adevărate, ceea ce poate fi ușor observat începând cu teza a II-a a art. 1224 din actul normativ menționat. Ce înseamnă acest lucru? Din punctul nostru de vedere nu poate fi vorba decât despre o libertate aparentă la încheierea unei convenții matrimoniale, întrucât limitele impuse de legiutor sunt atât de puternice și de ample, încât ideea de libertate își pierde însemnătatea și esența încă de dinainte de a putea deveni operațională. Suntem de părere că orice demers întreprins în vederea încheierii în acea perioadă a unei convenții matrimoniale între soți se transforma într-o afirmare concretă și din partea femeii a puterii maritale a bărbatului, în rolul său de „cap al familiei”².

Regimul matrimonial legal al vremii era unul esențialmente separatist, care, deși neafirmat în mod expres prin norme juridice concrete, era inspirat de regimul dotal, singurul căruia legiutorul a înțeles, de altfel, să-i acorde o atenție deosebită. Caracterul separatist al acestuia se desprinde din reglementarea art. 1233, 1243 și art. 1271 a Codului civil de la 1864. Astfel, asupra dotei, care reprezintă averea adusă bărbatului, din partea sau în numele femeii, pentru a-l ajuta pe acesta să susțină sarcinile căsătoriei, bărbatul nu avea decât drepturile unui uzufructuar pe durata căsătoriei, urmând ca în caz de desfacere a acesteia să se nască în persoana sa obligația de a o restitui. Poate fi astfel remarcat ecoul vechiului drept cutumiar, precum și cel al dreptului canonic, întrucât deși dota constituită pentru femeie rămânea în proprietatea sa, administrarea acesteia aparținea numai bărbatului cu care ea se căsătorea, legiutorul considerând că numai acesta era capabil să decidă ce este și ce nu este în interesul familiei. Prin urmare, deși ne-am fi putut gândi să era timpul ca femeia să nu mai fie privită ca o ființă inferioară, incapabilă, acest lucru nu s-a întâmplat, ea continuând să se identifice cu activitățile gospodărești, din postura de soție și mamă.

Din aceste reglementări, coroborate cu cele ale art. 1224 anterior invocat, putem spune că raporturile dintre soți s-au bucurat de o egalitate aparentă³, în sensul că aceștia porneau de pe poziții de egalitate numai anterior încheierii căsătoriei, când le era permisă încheierea unei convenții matrimoniale, urmând ca această egalitate să fie umbrită de dispozițiile imperative ale art. 195 din Codul civil de la 1864, care obliga femeia căsătorită la a se supune deciziilor bărbatului cu care era căsătorită.

Prin urmare, principiul egalității dintre femei și bărbați în sfera raporturilor de familie avea o cu totul altă dimensiune decât cea pe care o cunoaștem noi astăzi, sau pe care a instituit-o Codul familiei de la 1954. Totuși, în vechiul Cod civil, aceste piedici legale puse în persoana femeii căsătorite, pe de o parte, precum și numeroasele atribuții recunoscute în persoana bărbatului, pe de altă parte, au constituit în concepția legiutorului acelei perioade un *mijloc de protecție asupra femeii*, care era privită încă, așa cum am putut observa, prin prisma rolului de soție și de mamă, datoare să-și urmeze fără obiecțiuni soțul, conform art. 195 și 196 din vechea reglementare.

Incapacitatea femeii căsătorite nu era însă una totală. Dincolo de bunurile care alcătuiau dota și care treceau în administrarea directă a soțului după încheierea căsătoriei, femeia

---

² P. Vasilescu, *Tradiția irosită: regimurile matrimoniale din Vechiul Cod Civil*, accesat în format electronic la adresa <https://studia.law.ubbcluj.ro/articol/525>, la data de 06.11.2017.

³ În același sens, C. M. Crăciunescu, *Regimuri matrimoniale*, Ed. All Beck, București-2000, p. 97.

căsătorită mai dispunea de o masă de bunuri proprii, care alcătuiau *paraferna* și care puteau fi administrate și folosite de aceasta în viața de zi cu zi, fără a avea nevoie de autorizarea bărbatului pentru aceasta, astfel cum era prevăzut la art. 1285 din Codul civil de la 1864. Pe de altă parte, orice act juridic care depășea efectele unui act de administrare erau valabil încheiate numai dacă exista autorizarea soțului, sau, în lipsa acesteia, cea a instanței de judecată (art. 1285, teza a II-a Codul civil de la 1864). De asemenea, femeii căsătorite nu îi era permis să stea singură în judecată, decât atunci când aceasta era condamnată pentru fapte penale (art. 198 Codul civil de la 1864). Totuși, femeia căsătorită avea dreptul de a dispune de averea sa dotală sau parafernă prin testament, fără a avea nevoie de această dată de o autorizare din partea soțului său (art. 208 Codul civil de la 1864).

Ceea ce este extrem de interesant din punctul nostru de vedere este faptul că situația femeii în contextul Codului civil de la 1864, în sfera raporturilor de familie, pe de o parte, precum și în sfera raporturilor dintre aceasta și terți, pe de altă parte, dincolo de tratamentul extrem de rigid care i se aplica, incapacitatea femeii lua naștere tocmai prin căsătorie, care era și atunci, la fel ca în prezent, un act juridic asumat de către aceasta cu bună știință și deplină convingere⁴. Prin urmare, nu putem să nu ne punem întrebarea: *de ce și-a asumat femeia acest statut?* Considerăm că intrarea în vigoare a Codului civil de la 1864 a fost din punct de vedere juridic un moment extrem de important pentru țara noastră, însă în egală măsură credem că instituția căsătoriei nu s-a încadrat întru totul în acest proces evolutiv din punct de vedere legislativ, ea primind o fizionomie juridică mai apropiată de dreptul canonic, decât de ideea unei revoluții legislative.

Constituția de la 1923 face un prim pas în direcția echilibrării balanței de „putere” dintre femei și bărbați, în sensul că prevede în mod expres la art. 6 teza a III-a faptul că *drepturile civile ale femeilor se vor stabili pe baza deplinei egalități a celor doua sexe*. Chiar și în acest context, incapacitatea femeii căsătorite nu a suferit nicio schimbare vreme de încă 5 ani, când prin Legea privitoare la ridicarea incapacității civile a femeii măritate promulgată cu Decretul nr. 1412⁵, a fost înlăturată această incapacitate a femeii, fără a submina statutul recunoscut bărbatului, și anume acela de „cap al familiei”.

Un alt moment extrem de important pe scara evoluției legislative a țării noastre îl reprezintă apariția Legii nr. 4/1953 privind Codul familiei⁶, a Decretului nr. 32/1954 pentru punerea în aplicare a Codului familiei și a Decretului privitor la persoanele fizice și persoanele juridice⁷. Aceste acte normative aduc în țara noastră o serie de modificări, care s-au datorat și direcției de orientare a societății europene, în sensul că s-a acordat un vot de încredere implicației femeilor în viața socială, acestea fiind angrenate într-un amplu fenomen de emancipare. Dacă ne-am raporta temporal la momentul de debut al acestui demers, respectiv la cea de-a doua jumătate a secolului XIX, când în Statele Unite ale Americii și în Anglia s-a activat în favoarea tratamentului egal dintre femei și bărbați⁸, am putea privi

⁴ Art.129 din Vechiul Cod civil prevedea faptul că „nu este căsătoria cându nu este consimțimintu”.

⁵ Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 94 din 20 aprilie 1932.

⁶ Publicată în Buletinul Oficial nr. 1 din 04 ianuarie 1954.

⁷ Publicat în Buletinul Oficial nr. 9 din 31 ianuarie 1954.

⁸ M. E. Hawkesworth, *Globalization and Feminist Activism*, Rowman & Littlefield, Lanham, 2006, p. 25-27.

reglementările cuprinse în Codul familiei de la 1954 ca fiind în contratimp cu schimbările sociale ale vremii. Până la apariția acestui act normativ, un prim pas în vederea conturării principiului egalității dintre femei și bărbați s-a produs, așa cum am putut observa prin Constituția din 1923, respectiv prin cea din 1938⁹ care recunoștea egalitatea în fața legii a tuturor cetățenilor români, urmând ca prin Decretul lege pentru reforma electorală din 9 mai 1939¹⁰, să se acorde în mod expres dreptul la vot atât bărbaților cât și femeilor.

În materia relațiilor de căsătorie, Codul familiei a abrogat dispozițiile cuprinse în Codul civil de la 1864, dând o nouă formă raporturilor nepatrimoniale dar mai ales celor patrimoniale dintre soți. Articolul de debut al celui dintâi act normativ menționat stipulează concret faptul că *în relațiile dintre soți, precum și în exercițiul drepturilor față de copii, bărbatul și femeia au drepturi egale*. Prin urmare, relațiile dintre soți cunosc la acest moment o schimbare majoră, în sensul că este abolită expres *incapacitatea femeii căsătorite*, pe de o parte, precum și *supremația bărbatului*, pe de altă parte. Nu trebuie omis faptul că această schimbare extrem de amplă pe care au cunoscut-o normele de drept privitoare la relațiile dintre soți nu s-a aplecat numai asupra drepturilor soților, ci trebuie observat că și obligațiile care se nasc între aceștia ca urmare a încheierii căsătoriei sunt egale, conform art. 25 din același corp de norme juridice.

În sfera regimurilor matrimoniale, schimbarea a privit instituirea unui regim matrimonial unic și imperativ, fiind înlăturat dreptul soților de a mai încheia o convenție matrimonială. Regula de bază în materie era că *odată cu încheierea căsătoriei, bunurile dobândite în timpul căsătoriei, de oricare dintre soți, sunt de la data dobândirii lor, bunuri comune ale soților*. Sigur că, de la această regulă legiuitorul a înțeles să reglementeze și câteva excepții, cum erau cele prevăzute la art. 31 din Codul familiei, privind *bunurile dobândite înainte de încheierea căsătoriei, ori cele dobândite în timpul căsătoriei prin moștenire, legat sau donație¹¹, bunurile de uz personal și cele destinate exercitării profesiei unuia dintre soți, bunurile dobândite cu titlu de premiu sau recompensă, manuscrisele științifice sau literare, schițele și proiectele artistice, proiectele de investiții și inovații, precum și alte asemenea bunuri, indemnizația de asigurare sau despăgubirea pentru pagube pricinuite persoanei, ori valoarea care reprezintă și înlocuiește un bun propriu sau bunul în care a trecut această valoare*.

Am putea spune că din acest punct de vedere noua reglementare a făcut un pas înapoi. Totuși, suntem de părere că o astfel de afirmație ar fi una mult prea dură, raportată la finalitatea imaginată de legiuitor. Astfel, prin instituirea unei comunități de achiziții, legiuitorul a ales aplicarea unui tratament egal soților, raportat la modul în care sunt reglementate toate drepturile și obligațiile acestora, în detrimentul anterioarei reglementări care prevedea posibilitatea încheierii unei convenții matrimoniale numai anterior încheierii căsătoriei (art. 1228 din Vechiul Cod civil), fără a mai permite soților să revină asupra acestui aspect ulterior momentului încheierii căsătoriei. Legiuitorul își asumă astfel un rol

⁹ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 48 din 27 februarie 1938.

¹⁰ Publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.106 bis, din 9 mai 1939.

¹¹ Acestea vor fi întotdeauna bunuri proprii, cu excepția situației în care dispunătorul prevede că ele urmează a fi comune.

extrem de complex, deoarece prezumția de egalitate reglementată la art. 30 din Codul familiei este în opinia noastră preferabilă unei convenții matrimoniale asupra cărora soții nu pot reveni în momentul în care devine evident faptul că ea nu corespunde modului lor de viață sau de derulare a relațiilor lor patrimoniale. În această din urmă situație există o șansă mai mare ca relațiile dintre soți să fie grav (poate chiar și definitiv) vătămate și să se amplifice un eventual conflict între soți, spre deosebire de soluția oferită de Codul Familiei, când soții se bucură din toate punctele de vedere, dincolo de orice convenții, de un tratament egal, atât pe durata căsătoriei, cât și în caz de desfacere a acesteia.

Dispozițiile Codului familiei au fost abrogate de Codul civil din 2009, care a intrat în vigoare la 1 octombrie 2011¹². Acesta este setul de norme juridice în materie civilă în vigoare astăzi, de concepție monistă și aliniat direcțiilor trasate de directivele europene, pe care România are obligația de a le transpune în legislația națională, conform art. 288 din Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene¹³, ca urmare a dobândirii statutului de stat membru în cadrul Uniunii Europene, începând cu data de 1 ianuarie 2007.

Relațiile de familie sunt reglementate în Codul civil, Cartea a II-a, intitulată *Despre familie*. Principiul egalității în drepturi al soților, prevăzut la art. 48 din Constituția României este principiul cu cel mai mare ecou în sfera raporturilor de familie, efectele acestuia putând fi observate în toate normele juridice care reglementează atât raporturile nepatrimoniale dintre soți, cât și cele patrimoniale dintre aceștia. Cartea a II-a din Codul civil debutează cu art. 258 care preia întocmai dispozițiile art. 48 din Constituție, stipulând în mod expres că *familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între soți, pe egalitatea acestora, precum și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea și educarea copiilor lor*. Cu toate că aceste dispoziții nu lasă loc de interpretări, pentru a sublinia importanța acestui principiu, legiuitorul a ales să prevadă în mod expres în cuprinsul art. 308 C. civ. faptul că *soții hotărăsc de comun acord în tot ceea ce privește căsătoria*.

Apreciem că acest principiu suferă un proces de metamorfoză la momentul desfacerii căsătoriei, în sensul că se întoarce la forma sa de bază. În susținerea acestei afirmații facem apel la dispozițiile art. 16 din Constituția României, care consacră *egalitatea în drepturi a tuturor cetățenilor, fără privilegii și fără discriminări*. Astfel, chiar dacă încetează calitatea de soț, drepturile și obligațiile care se nasc între foștii soți după desfacerea căsătoriei sunt clădite pe principiul constituțional al egalității în drepturi. Un exemplu în acest sens îl reprezintă modul în care se exercită autoritatea părintească, atât sub durata căsătoriei, cât și în afara sa. Potrivit art. 397 C. civ., regula este aceea că ea se exercită în comun de către ambii părinți, care au drepturi și obligații egale, fără nicio discriminare. Referitor la acest aspect, dincolo de sensibilitatea acestui subiect în cazul destrămării căsătoriei, foștii soți au dreptul și totodată obligația de a se implica în creșterea și educarea copiilor lor, în sensul că ei trebuie să găsească un echilibru în modul în care își educă după desfacerea căsătoriei

¹² Adoptat prin Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 505 din 15 iulie 2011 și pus în aplicare prin Legea nr. 71/2011 publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 505 din 15 iulie 2011.

¹³ Art. 288 din Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene prevede: „(...) Directiva este obligatorie pentru fiecare stat membru destinat cu privire la rezultatul care trebuie atins, lăsând autorităților naționale competența în ceea ce privește forma și mijloacele”.

copiii minori. În doctrina de specialitate s-a identificat un instrument legal extrem de util, respectiv *acordul parental*¹⁴, care se concretizează printr-un înscris, autentificat de către notarul public, în care foștii soți decid *de comun acord*, cum urmează a fi gestionate situațiile care îi implică pe copiii lor minori.

În sfera raporturilor nepatrimoniale dintre soți, remarcăm un aspect extrem de important și anume faptul că legiuitorul a înțeles să pună în sarcina acestora, odată cu încheiere căsătoriei, *obligația de fidelitate*, nominalizând-o expres în cuprinsul art. 309 C. civ., alături de obligația de respect și sprijin moral reciproc. Dacă în privința celor din urmă identificăm ideea de morală, în ceea ce privește fidelitatea, pe lângă esența moralității care caracterizează această obligație, există și aspecte legale aflate în strânsă legătură cu ea. Prin urmare, chiar dacă legiuitorul stabilește că ambii soți au datoria de a o respecta, remarcăm faptul că pe baza sa legiuitorul a reglementat o prezumție relativă cu privire la stabilirea filiației față de tată a copilului născut sau conceput sub durată căsătoriei, care potrivit art. 414 C. civ. este considerat a avea ca tată pe soțul mamei, idee care se bazează tocmai pe obligația de fidelitate a soților din timpul căsătoriei. Atunci când această obligație este încălcată de către soți, iar relațiile dintre soți sunt grav afectate, continuarea căsătoriei devenind imposibilă, ne aflăm în situația identificată în cuprinsul art. 373 C. civ. care enumeră motivele de divorț pe cale judiciară. Prin urmare, încălcarea acestei obligații dă dreptul soțului mamei de a formula acțiunea în tăgăda paternității¹⁵, conform art. 414 alin. (2) C. civ. coroborat cu art. 429 alin. (1) C. civ.

Cea mai importantă schimbare adusă de actualul Cod Civil este, în opinia noastră, modul în care au fost privite și înțelese raporturile patrimoniale dintre soți. Optica legiuitorului este una mult mai permisivă, mai deschisă și mai potrivită noului context social, economic și juridic în care este angrenată țara noastră. Astfel, după o lungă absență din sistemul nostru de drept, *convenția matrimonială* este adusă în prim plan în cadrul raporturilor patrimoniale dintre soți, fiind unul din elementele definitorii ale acestora, dar care are o cu totul altă fizionomie, gândită ca un instrument prin care soții, să-și poată adapta relațiile patrimoniale pe parcursul căsătoriei, în funcție de ceea ce este în interesul lor¹⁶. Pornind de la faptul că viitorii soți pot alege ca regim matrimonial comunitatea legală, separația de bunuri sau comunitatea convențională (art. 312 C. civ.), cu precizarea că *alegerea unui alt regim matrimonial decât cel al comunității legale se face prin încheierea unei convenții matrimoniale* (art. 329 C. civ.), putem remarca faptul că soților le este recunoscut dreptul de a decide cum doresc să-și organizeze raporturile patrimoniale după încheierea căsătoriei, singurele limite fiind dispozițiile imperative ale legii, ordinea publică și bunele moravuri.

Cu privire la acest din urmă aspect, respectiv la ceea ce este expres interzis de legiuitor la momentul încheierii convenției matrimoniale, raportat la prezența ideii de egalitate a

---

¹⁴ A.R. Motica, *Dreptul civil al familiei. Raporturile nepatrimoniale. Curs teoretic și practic*, Ed. Universul Juridic, București, 2017, p. 340.

¹⁵ Potrivit art. 429 alin. (1) C. civ. Dreptul la acțiune este recunoscut și mamei copilului, tatălui biologic, precum și copilului.

¹⁶ D. Lupașcu, C. M. Crăciunescu, *Dreptul familiei*, Ed. Universul Juridic, București, 2011, p. 137.

soților, dorim să subliniem faptul că în ceea ce privește comunitatea de viață a soților, aceștia au obligația de a contribui în raport cu mijloacele fiecăruia la cheltuielile căsătoriei, orice clauză cuprinsă în convenția matrimonială potrivit căreia această obligație revine numai unuia dintre soți fiind nulă, conform art. 325 alin. (3) C. civ. Cu toate acestea, soții pot, *de comun acord*, să stabilească prin convenția matrimonială un alt mod prin care înțeleg să contribuie la cheltuielile căsătoriei, dacă nu doresc să o facă potrivit dispozițiilor art. 325 alin. (2) teza I.

De asemenea, fiecare dintre soți are dreptul de a-și alege în mod liber profesia, putând să dispună de veniturile obținute în condițiile legii, respectiv în funcție de regimul matrimonial concret aplicabil căsătoriei, însă nu înainte de a-și îndeplini obligația de a contribui la cheltuielile căsătoriei.

Dincolo de toate aceste aspecte, apreciem că mecanismul juridic cu adevărat „revoluționar” și care dă o nouă dimensiune principiului egalității dintre soți se înfățișează ca o soluție pentru multe cupluri aflate în impas. Este vorba despre posibilitatea recunoscută de legiuitor acestora de a *modifica în timpul căsătoriei regimul matrimonial aplicabil acestuia, ori de câte ori doresc*. Acest aspect este reglementat în cuprinsul art. 369 alin. (1) C. civ., și consacră fără putință de tăgadă *mutabilitatea regimurilor matrimoniale*¹⁷, după o lungă perioadă în care acestea au avut un caracter esențialmente imutabil și rigid, indiferent de forma pe care a îmbrăcat-o, fie sub reglementarea Codului civil de la 1864, fie sub cea a Codului familiei. Principiul egalității dintre soți, în ceea ce privește acest aspect, se metamorfozează, el devenind o asumare a ambilor soți a efectelor căsătoriei și o responsabilitate de a se preocupa de fizionomia raporturilor lor patrimoniale în diferite etape ale căsniciei lor, conlucrând pentru a da forma cea mai potrivită acestora.

În cazul acelor căsătorii care nu reușesc să supraviețuiască din varii motive, principiul egalității nu este abolit în totalitate prin desfacerea căsătoriei, fiind mai degrabă vorba despre existența unei *egalități ecou*, decât despre o formă pură a acesteia, așa cum apreciem că există între soți. Ea se manifestă în cazul atribuirii de către instanța de judecată a beneficiului locuinței familiei numai unuia dintre cei doi soți, în sensul că cel care obține acest beneficiu are datoria de a-i plăti celuilalt o indemnizație de instalare într-o nouă locuință, necreându-se astfel o situație care să îl favorizeze pe unul dintre foștii soți, iar pe celălalt să-l pună în dezavantaj, ceea ce se urmărește chiar și după desfacerea căsătoriei fiind păstrarea unui tratament legal egal față de subiectele de drept implicate.

Putem spune, așadar, că după numeroase artificii legislative și o preocupare constantă pentru adaptarea normelor juridice legiuitorul român a ajuns după mai bine de un secol și jumătate la afirmarea principiului egalității dintre sexe în toate ramurile de drept. Tocmai de aceea apreciem că aceasta finalitate trebuie abordată cu o imensă responsabilitate și nicidecum ca pe un dat firesc.

---

¹⁷ Pentru mai multe amănunte privind mutabilitatea regimului matrimonial în actuala reglementare, a se vedea A.R. Motica, *Regimurile matrimoniale în diverse sisteme de drept*, Ed. Universității de Vest, Timișoara, 2012, p. 85-86.

Revocarea, recuzarea și înlocuirea arbitrilor

Drd. Raul MIRON*

Universitatea de Vest din Timișoara
Facultatea de Drept

Abstract

Arbitral challenge proceedings have become a common sight in modern international arbitration being an efficient and common mechanism of assuring the impartiality of the tribunal arbitral, where the mechanism that ensures the establishment of the tribunal fails to obtain the aforementioned scope. The ever increasing role of the challenge proceedings in international arbitration has made some of the principal arbitration institutions to review their traditional practice of keeping the decisions made on the challenge request secret. This article has the scope of analysing the Romanian national legal framework on international arbitration in order to assess the efficiency of the challenge procedure and also whether it is modern in light of the standard imposed by the UNCITRAL Model Law. To this end, we shall present and analyse the challenge proceedings and also the principal challenge criteria in order to show the advantages and disadvantages that the national legal framework presents.

Keywords: arbitration; international; UNCITRAL; challenge proceedings; comparativ study

Rezumat

Instituția recuzării arbitrilor a devenit în arbitrajul internațional modern un mecanism eficient și comun de garantare a imparțialității tribunalului arbitral, atunci când procesul de constituire a tribunalului arbitral eșuează în a garanta echitatea dorită de părți. Rolul tot mai semnificativ al instituției recuzării în procesul arbitral a dus la revizuirea de către principalele instituții de arbitraj a practicilor tradiționale de păstrare a confidențialității hotărârii referitoare la soluționarea cererilor de recuzare. În cuprinsul acestui articol ne propunem să analizăm reglementarea cuprinsă în reglementarea națională a arbitrajului internațional pentru a ne edifica cu privire la eficiența procedurii de arbitraj și a modernității acesteia în comparație cu Legea Model UNCITRAL. În acest scop, vom expune și analiza procedura în ansamblu precum și principalele temeuri de recuzare pentru a concluziona în final asupra avantajelor și dezavantajelor pe care reglementarea națională o prezintă sub aspectul instituției recuzării în procesul arbitral internațional.

Cuvinte-cheie: arbitraj; internațional; recuzare; UNCITRAL; studiu comparativ

---

* raul.m.miron@gmail.com.

1. Introducere

Instituția recuzării arbitrilor a reprezentat la un anumit moment un *tabu* juridic, în contextul în care vacantarea postului de arbitru apărea aproape în exclusivitate în caz de deces sau demisie a arbitrilor. Arbitrajele moderne, fie comerciale, de investiții, publice sau de altă natură, supun analizei tribunalului arbitral cauze cu deosebite implicații financiare, sens în care părțile înțeleg să manifeste o diligență suplimentară sub toate aspectele ce țin de organizarea justiției private, în scopul obținerii unui avantaj tactic sau cel puțin în vederea minimalizării unor potențiale dezavantaje¹.

Statisticile recente cu privire la contestațiile referitoare la arbitri sunt publicate de principalele instituții de arbitraj, doctrina ajungând la concluzia că instituția recuzării a devenit destul de recurentă în prezent, aspect ce afectează în mod inerent atât eficiența procedurilor cât și legitimitate acestora². În cazul Curții de Arbitraj Internațional de la Londra s-a decis publicarea unor astfel de decizii, această măsură conferind un beneficiu suplimentar referitor la stabilirea atât pentru arbitri cât și pentru părți a standardelor aplicabile în materie de asigurare a independenței și imparțialității tribunalului arbitral și la uniformizarea practicii de divulgare a circumstanțelor de natură să atragă incidența instituției recuzării³.

Soluția recuzării arbitrilor nu este o tactică utilizată exclusiv de părți pentru considerente precum prelungirea procesului arbitral sau șicanarea reclamantului în vederea angajării de costuri suplimentare, ci este deopotrivă utilizată de reclamant. Scopul legitim al acestei instituții este de protecție a părții litigante care se supune riscului judecării pricinii sale de către un tribunal arbitral părtinitor. Așadar, pentru motivele pe care le vom dezvolta în cuprinsul acestui articol, vom vedea că instituția recuzării se prezintă ca o sancțiune a arbitrilor chemat să facă parte din tribunalul arbitral pentru motivul că nu prezintă garanțiile necesare de independență și imparțialitate.

2. Procedura de recuzare

În cazul în care are loc un arbitraj în conformitate cu un set de reguli clar stabilite, testul de imparțialitate va fi stabilit prin procedura prevăzută în acele reguli, fie de către instituția de arbitraj (în cazul arbitrajului instituționalizat) fie de către instanța etatică (situația aplicabilă atât în cazul arbitrajului instituționalizat cât și în cazul arbitrajului ad-hoc dacă părțile au convenit astfel sau dacă legea procesuală aplicabilă procesului arbitral prevede astfel).

De regulă, instituția recuzării se dorește a garanta imparțialitatea și independența membrilor tribunalului arbitral, fiind o sancțiune aplicată arbitrilor. Cu toate acestea, standardul

---

¹ Până în 1980, Curtea ICC a hotărât asupra unui număr redus de contestații cu privire la imparțialitatea arbitrilor. În 2003, Curtea ICC a primit 20 contestații, din care doar una a fost acceptată. Utilizarea contestațiilor pentru tergiversarea și întreruperea unui arbitraj, precum și măsurile care pot fi folosite pentru a răspunde și minimaliza eficiența acestor tactici au fost discutate la Congresul din Stockholm ICCA din 1990.

² Nicholas și Partasides, *Deciziile Curții LCIA asupra contestațiilor referitoare la arbitri: o propunere pentru publicare*, în revista *Arbitration International* nr. 23/2007, p. 11.

³ Redfern, A., Hunter, Redfern and Hunter on International Arbitration. Fifth Edition. Student Version, ed. Oxford University Press, New York, 2009.

care urmează a se aplica în vederea concluzionării asupra existenței unei ingerințe a garanției de imparțialitate sau de independență a arbitrilor diferă de regulă de la un set de reguli de procedură la altul.

Cu rol exemplificativ, Legea Model UNCITRAL prevede că *orice arbitru poate fi contestat dacă există circumstanțe care generează îndoieli justificate în ceea ce privește imparțialitatea sau independența arbitrilor. O parte poate contesta arbitrul desemnat de acesta doar din motive pe care le ia la cunoștință în urma desemnării propriu zisă*⁴.

Într-un comentariu a Legii Model UNCITRAL⁵ se specifică faptul că includerea cuvântului „justificabil” în art. 10 para. (1) al acestor reguli de procedură pentru a defini natura *dubiului/bănuielii* necesare pentru promovarea cu succes a unei cereri de recuzare reflectă voința clară a organului emitent a regulilor de procedură cu privire la stabilirea unui standard obiectiv raportat la analiza imparțialității și independenței arbitrilor.

Astfel, deși probabil la baza promovării unei cereri de recuzare, factorul declanșator este de regulă de natură subiectivă fiind reprezentat de credința părții litigante cu privire la caracterul părținitor al arbitrilor a cărui recuzare, standardul obiectiv urmează a fi aplicat de forumul chemat să soluționeze cererea de recuzare⁶. Astfel, într-o soluție de practică s-au menționat următoarele: *dacă există o minimă îndoială în mintea părții care contestă imparțialitatea arbitrilor, atunci cuvântul „justificabil” ar fi fost aproape redundant. Cuvântul trebuie să importe un alt standard – un dubiu/ o îndoială care este justificabilă într-un sens obiectiv. În alte cuvinte, reclamantul trebuie să prezinte dovezi adecvate și solide pentru demonstrarea acestor îndoieli. Aceste dovezi trebuie să corespundă unor criterii rezonabile. În concluzie, dacă o persoană bine informată în mod rezonabil ar aprecia faptul că neîncrederea – dubiul – este justificabilă, atunci cererea de recuzare apare ca temeinică*⁷.

Regulile Curții Internațional de Arbitraj de la Paris (ICC) sunt succinte cu privire la acest aspect. Articolul 11 prevede în linii simple că *„o contestație cu privire la arbitru, indiferent că este pentru o pretinsă lipsă a independenței sau pentru alte motive, va fi înaintată secretariatului instituției prin intermediul unei cereri scrise în care se prezintă faptele și circumstanțele în baza cărora este întemeiată cererea de recuzare.”*⁸. Această formulare permite o interpretare extinsă a temeiurilor care pot sta la baza unei cereri de recuzare, părțile având în aparență o discreție aproape nelimitată în acest sens.

---

⁴ Articol 10 para. (1) din Legea Model UNCITRAL în Arbitrajul Comercial Internațional, adoptată prin Rezoluția Adunării Generale ONU 40/72 și modificată prin Rezoluția Adunării Generale ONU 61/33, document disponibil în format electronic la următoarea adresă electronică: http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/1985Model_arbitration.html.

⁵ Caron, Caplan și Pellonpaa, *Regulile de arbitraj UNCITRAL – Un comentariu*, ed. Oxford University Press, 2006, p. 210.

⁶ Redfern, A., Hunter, Redfern and Hunter on International Arbitration. Fifth Edition. Student Version, ed. Oxford University Press, New York, 2009.

⁷ Speță tratată în Redfern, A., Hunter, Redfern and Hunter on International Arbitration. Fifth Edition. Student Version, ed. Oxford University Press, New York, 2009.

⁸ Art. 11 din Regulile de Arbitraj ale Curții Internaționale de Arbitraj de pe lângă Camera de Comerț Internațională de la Paris, document disponibil în format electronic online la următoarea adresă electronică: https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/arbitration/rules-of-arbitration/#article_14.

Regulile Curții Internaționale de arbitraj de la Londra (LCIA) sunt mai explicite și mai restrictive. Articolul 10 para. (3) prevede că „un arbitru poate fi recuzat de asemenea de orice parte dacă există circumstanțe care dau naștere unor îndoieli justificabile în ceea ce privește imparțialitatea sau independența sa”⁹. În urma deciziei LCIA din 2006 cu privire la publicarea hotărârilor pronunțate în soluționarea cererilor de recuzare, părțile interesate să supună litigiul arbitrajului conform procedurilor acestei instituții de arbitraj se bucură de o mai bună înțelegere a temeiurilor care pot sta la baza promovării unei eventuale cereri de recuzare¹⁰.

Legile naționale de arbitraj conțin de asemenea standarde proprii care se aplică în vederea evaluării temeiniciei cererilor de recuzare. De exemplu, articolul 1033 al Legii arbitrajului din Olanda stipulează că un arbitru poate fi recuzat dacă există circumstanțe care să dea naștere unor îndoieli justificabile cu privire la imparțialitatea sau independența acestuia. În schimb, Legea internațională privată din Elveția (1987) se referă la îndoieli atunci când se abordează independența și nu imparțialitatea, ceea ce permite o părținare a arbitrului în favoarea părții desemnatoare¹¹, însă o imagine mai clară este aceea că imparțialitatea strictă reprezintă o cerință a legii elvețiene.

Legea engleză din 1996 este mai cuprinzătoare: *O parte la procedurile arbitrale (la notificarea celorlalte părți, a arbitrului implicat și oricărui arbitru) poate solicita instanței judecătorești să înlăture arbitrul în baza oricăror din motivele următoare: (a) că există circumstanțe care dau naștere unor îndoieli justificate cu privire la imparțialitatea sa, (b) că nu deține calificările necesare conform contractului de arbitraj, (c) că este incapabil din punct de vedere fizic sau mintal pentru a conduce dezbaterile sau că există îndoieli justificate cu privire la capacitatea sa de a conduce dezbaterile. (d) că a refuzat sau nu*

*(i) a condus dezbaterile în mod adecvat sau (ii) a fost îndeajuns de rapid în conducerea dezbaterilor sau în acordarea sentinței arbitrale, iar reclamantului i s-a cauzat/ sau i se va cauza o nedreptate substanțială*¹².

În Statele Unite ale Americii, datoria de evitare a parțialității evidente este stabilită în secțiunea 10 (a) a legii de arbitraj federal: *În oricare din cazurile următoare, instanța judecătorească din Statele Unite ale Americii din și pentru districtul în care sentința arbitrală a fost dată poate lua decizia de anulare a sentinței la cererea oricărei părți care participă la procesul arbitral, dacă arbitrii dovedesc parțialitate evidentă sau corupție*. Curtea Supremă SUA a stabilit un standard înalt în cazul *Commonwealth Coatings* prin solicitarea divulgării oricăror înțelegeri care pot crea impresia unei părținari. În acel caz, a fost stabilită în mod separat o sentință arbitrală în caz de nedivulgare a legăturilor de afaceri cu una dintre

⁹ Art. 10 alin. (3) din Regulile de Arbitraj ale Curții Internaționale de Arbitraj din Londra, document disponibil în format electronic la următoarea adresă electronică http://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/lcia-arbitration-rules-2014.aspx.

¹⁰ Redfern, A., Hunter, Redfern and Hunter on International Arbitration. Fifth Edition. Student Version, ed. Oxford University Press, New York, 2009.

¹¹ Blessing, *Noua lege a arbitrajului internațional în Elveția*, Journal of International Arbitration, no.9, 1988, p. 39.

¹² Legea arbitrajului englez 1996, art. 24(1), preluat din Redfern, A., Hunter, Redfern and Hunter on International Arbitration. Fifth Edition. Student Version, ed. Oxford University Press, New York, 2009.

părți, chiar dacă sentința arbitrală a fost unanimă și instanța judecătorească a decis că nu a existat nicio părtinire actuală¹³.

Procedura pentru recuzarea unui arbitru este specificată în regulile de arbitraj adoptate de părți¹⁴ sau în cazul unui arbitraj ad-hoc, în regulile aplicabile ale legii arbitrajului de la locul de arbitraj (de obicei instanțele etatice). Dacă o contestație trebuie soluționată de instanțe, procedura care va fi urmată este prevăzută în lege națională aplicabilă. Dacă se aplică regulile instituției arbitrale, în mod normal procedura este următoarea: fie trebuie depusă o plângere în prima instanță la tribunalul arbitral însuși, cu drept de revizuire de către instanțe, sau plângerea se va depune direct la instituția arbitrală.

Întârzierile sunt adeseori minimizate prin intermediul prevederilor care restricționează cererea de recuzare la obiecții bazate pe informațiile care tocmai au fost aduse în atenția părții contestatoare, care interzic orice apel la hotărârea inițială cu privire la recuzare și care permit arbitrajului să continue procedurile în timp ce cererea de recuzare este pe rol.

Regulile ICC stipulează faptul că o parte care dorește să recuze un arbitru trebuie să facă acest lucru în 30 de zile de la data notificării desemnării sau de la data la care partea a luat la cunoștință de circumstanțele care au dat naștere cererii de recuzare. Cererea de recuzare trebuie redactată în scris, prin specificarea faptelor și circumstanțelor pe care se bazează. ICC va decide ulterior asupra acestei contestații după ce secretariatul a dat oportunitatea arbitrului în cauză, celorlalte părți și celorlalți membri ai tribunalului arbitral de a comenta în scris într-o perioadă de timp adecvată¹⁵.

Acele observații vor fi comunicate părților și arbitrilor. Decizia ICC în soluționarea cererii de recuzare nu se motivează și nu se publică. Această procedură a fost criticată pentru considerentul că partea interesată este lipsită de transparență, precum și pentru motivul că părțile care doresc să recurgă la regulile de procedură oferite de această instituție nu au resursele necesare pentru a se educa cu privire la standardele de imparțialitate și independență pe care ICC le aplică.

În baza regulilor LCIA, o parte care intenționează recuzarea unui arbitru trebuie să trimită o declarație scrisă în care să menționeze motivele acestei contestații către LCIA în 15 zile de la înființarea tribunalului arbitral sau în 15 zile de la luarea la cunoștință a circumstanțelor pe care se întemeiază cererea de recuzare. Cu excepția situației în care arbitrul contestat se retrage (sau cealaltă parte este de acord cu recuzarea) în 15 zile de la primirea declarației scrise cu privire la motivele de recuzare, LCIA decide asupra cererii de recuzare¹⁶. În practică, LCIA va constitui un complet format din trei persoane pentru a hotărî asupra cererii de recuzare în scris, prin punerea la dispoziție a motivelor. La solicitarea

---

¹³ Commonwealth Coatings Corp vs Continental Casualty Co, 393 US 145 (1968).

¹⁴ I. Leș (coord.), *Tratat de drept procesual civil. Volumul II. Căile de atac, procedurile speciale, executarea silită, procesul civil internațional.*, ed. Universul Juridic, București, 215, p. 995.

¹⁵ Articol 11, para. (3) din Regulile de Arbitraj ale Curții Internaționale de Arbitraj de pe lângă Camera de Comerț Internațională de la Paris, document disponibil în format electronic online la următoarea adresă electronică: https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/arbitration/rules-of-arbitration/#article_14.

¹⁶ Articolul 10, para. (4) din Regulile de Arbitraj ale Curții Internaționale de Arbitraj din Londra, document disponibil în format electronic la următoarea adresă electronică http://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/lcia-arbitration-rules-2014.aspx.

părților, acestea pot susține oral cererea de recuzare în fața completului constituit în acest scop. În 2006, în vederea asigurării transparenței procesului de soluționare a cererilor de recuzare, LCIA a decis publicarea hotărârilor referitoare la contestații. Acest lucru a dat naștere unei discuții în cadrul altor instituții cu privire la adoptarea unor măsuri similare¹⁷.

O altă problemă care se ridică privește finalitatea procedurii de recuzare, respectiv modalitatea de înlocuire a arbitrilor recuzați¹⁸. Dacă arbitrajul este condus în conformitate cu regulile internaționale sau instituționale sau în baza unui contract redactat în mod adecvat, atunci se va specifica procedura de înlocuire a arbitrilor. În general, noua desemnare este realizată în același mod ca și desemnarea inițială¹⁹.

Problemele pot apărea atunci când are loc o înlocuire a unui arbitru în cazul arbitrajelor ad-hoc. Părțile pot ajunge la un acord cu privire la metoda prin care arbitrul trebuie să fie înlocuit, iar această abordare este prima care trebuie utilizată. Cu toate acestea, dacă părțile nu ajung la un astfel de acord fie în ceea ce privește alegerea arbitrilor substituenți sau în ceea ce privește modalitatea prin care se ajunge la acea alegere, soluția care s-ar impune este sesizarea instanței naționale competente.

Revenind la principalele reguli de procedură arbitrală, arătăm că potrivit art. 13 alin. (1) din Legea Model UNCITRAL, părțile sunt libere să stabilească procedura de urmat în cazul recuzării unui arbitru, cu limitările stabilite în paragraful trei al aceluiași articol. În lipsa unei astfel de înțelegeri a părților, potrivit paragrafului 2 al aceluiași articol, o parte interesată să promoveze o cerere de recuzare a unui arbitru are obligația să înregistreze în scris cererea de recuzare la tribunalul arbitral în termen de 15 zile de la constituirea acestuia sau în termen de 15 zile de la momentul în care a luat la cunoștință de circumstanțele care l-au determinat să promoveze cererea de recuzare²⁰. Cu excepția cazului în care arbitrul recuzat se abține sau în situația în care partea adversă consimte la cererea de recuzare, tribunalul arbitral se va pronunța asupra cererii de recuzare.

În eventualitatea în care cererea de recuzare este respinsă ca netemeinică, urmând procedura aleasă de părți sau cea descrisă în paragraful 2 al articolului 13 din Legea Model UNCITRAL, atunci partea interesată are posibilitatea să conteste hotărârea la forumul decizional prevăzut în art. 6 din Legea Model UNCITRAL în termen de 30 de zile. Decizia forumului sesizat potrivit procedurii descrise în paragraful 3 al art. 13 din Legea Model UNCITRAL este definitivă. Până la soluționarea cererii de recuzare, procedura arbitrală continuă, tribunalul

---

¹⁷ Nicholas și Partasides, *Deciziile Curții LCIA asupra contestațiilor referitoare la arbitri: o propunere pentru publicare*, Arbitration International no. 23/2007, p. 11.

¹⁸ În mod excepțional, în cazul unui tribunal arbitral format din trei membri, arbitrajul poate continua cu doi dintre membri care au rămas.

¹⁹ O excepție remarcabilă are loc în baza regulilor de arbitraj ICSID, unde, în vederea prevenirii abuzurilor de drept, un arbitru desemnat de o parte și care demisionează va fi înlocuit cu o persoană desemnată de președintele Consiliului de Administrație ICSID mai degrabă decât de partea relevantă, cu excepția cazului în care membri care au rămas în compoziția tribunalului arbitral au fost de acord cu demisionarea acestuia.

²⁰ Pentru încercarea de către o parte de a contesta faptele în urma expirării termenului limită de 15 zile, vezi *AWG Group vs. Republica Argentina* (Decizia referitoare la contestație din data de 22 octombrie 2007), paragraf 21 raportat ca parte a hotărârii cu privire la contestație în cazul paralel ICSID *Suez și altele vs Republica Argentina* la <http://www.worldbank/icsid.org>.

arbitral desfășurându-și activitatea având în componență arbitrul recuzat, putând chiar să soluționeze pricina prin adoptarea hotărârii arbitrale.

Observăm că Legea Model UNCITRAL prevede două proceduri distincte de urmat în cazul în care una dintre părți înțelege să promoveze o cerere de recuzare. Cu prioritate se dă eficiență principiului autonomiei de voință a părților, în sensul în care părțile pot decide asupra unei proceduri derogatorii de soluționare a cererii de recuzare (derogatorii prin raportare la procedura prevăzută la art. 13 alin. (2) din Legea Model UNCITRAL), neavând însă posibilitatea să limiteze dreptul părții interesate să sesizeze forul decizional prevăzut în art. 6 din Legea Model UNCITRAL în cazul în care apreciază hotărârea pronunțată în soluționarea cererii de recuzare ca nefondată. În subsidiar, în lipsa unui acord a părților, procedura de urmat în cazul promovării unei cereri de recuzare este cea prevăzută la art. 13 alin. (2) din Legea Model UNCITRAL.

Indiferent de procedura aleasă de părți, în vederea preîntâmpinării caducității arbitrajului sau tergiversării nejustificate a procedurilor, Legea Model UNCITRAL statuează asupra continuării procedurilor, tribunalul arbitral având chiar posibilitatea să soluționeze pricina până la soluționarea cererii de recuzare. Într-o soluție de speță s-a stabilit că nu este posibil ca partea interesată să formuleze o cerere de suspendare a procedurilor, în cazul în care legea aplicabilă procedurii arbitrale este Legea Model UNCITRAL, întrucât o astfel de cerere ar fi contrară prevederilor art. 13 alin. (3) din Legea Model UNCITRAL²¹.

Dacă inițial din *travaux preparatoires* s-a desprins concluzia că inițiatorii Legii Model UNCITRAL au dorit să elimine posibilitatea instanțelor etatice să intervină în procedura de recuzare a arbitrilor pentru a nu a facilita utilizarea de tactici șicanatorii și dilatorii a părților interesate, s-a decis în cele din urmă că este necesară intervenția instanțelor etatice pentru a asigura echitatea procedurii arbitrale și paradoxal, pentru a eficientiza procedura arbitrală²².

În exercitarea principiului autonomiei de voință, o instanță germană a decis că este posibil ca părțile la o convenție arbitrală să elimine integral procedura prevăzută de art. 13 alin. (2) din Legea Model UNCITRAL, neputând însă să limiteze dreptul părții interesate să promoveze o cerere de recuzare la instanțele de drept comun competente, uzând de procedura măsurilor interimare²³.

De asemenea, interesant de remarcat este faptul că în ipoteza în care una dintre părți, deși are cunoștință de existența unor circumstanțe de natură să atragă promovarea unei

---

²¹ *Mitsui Engineering & Shipbuilding Co. Ltd. v. Easton Graham Rush și alții*, Înalta Curte de Justiție din Singapore, speță tratată în UNCITRAL, *UNCITRAL 2012 Digest of Case Law on the Model Law on International Commercial Arbitration*, rev. United Nations Publication, nr. E.12V.9, ISBN 978-92-1-133793-8, document disponibil online la următoarea adresă electronică <http://www.uncitral.org/pdf/english/clout/MAL-digest-2012-e.pdf>, p. 68.

²² Stenograma Sesiunii 40 a Adunării Generale, Suplimentul nr. 17, document nr. A/50/17, paragrafele 79-80, pp. 133-134, document disponibil online la următoarea adresă electronică: <https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/NY-conv/a61-33-e.pdf>.

²³ Soluția pronunțată în dosarul nr. 9/01/05 din 12 iulie 2005 de către Curtea Landului Hamburg, Germania, disponibilă online la următoarea adresă electronică <http://www.dis-arb.de/de/47/datenbanken/rspr/hanseat-olg-hamburg-az-9-schh-01-05-datum-2005-07-12-id1170>.

cereri de recuzare, nu procedează la inițierea unei astfel de proceduri în timpul soluționării procesului arbitral, aceasta nu este privată ulterior de promovarea unei acțiuni în anulare pe considerentele care puteau fi exploatate în cadrul procedurii recuzării, dacă aceste considerente pot constitui temei pentru promovarea unei acțiuni în anulare²⁴.

Paragraful 3 al art. 13 din Legea Model UNCITRAL lasă deschisă promovarea unei căi de atac devolutive, instanța investită cu soluționarea contestației împotriva hotărârii tribunalului arbitral în soluționarea cererii de recuzare, este competentă să analizeze nu doar legalitatea hotărârii tribunalului arbitral ci temeinicia cererii de recuzare promovate de către partea interesată²⁵.

Potrivit dispozițiilor art. 1114 C. pr. civ., părțile au posibilitatea să stabilească procedura de recuzare în caz contrar, tribunalul de la sediul arbitrajului se pronunță asupra cererii de recuzare prin hotărâre definitivă. Se observă așadar unele similitudini cu procedura prevăzută de Legea Model UNCITRAL. Ca și în cazul reglementării cuprinse în Lege Model UNCITRAL, potrivit Codului de procedură civilă Român, într-un litigiu arbitral internațional guvernat de legislația autohtonă, părțile au în baza principiului autonomiei de voință să stabilească procedura de recuzare a arbitrilor chemați să facă parte din tribunalul arbitral. În caz contrar, în lipsa unui astfel de acord, părțile sunt nevoite să promoveze o cerere de recuzare la tribunalul de la sediul arbitrajului, urmând procedura de drept comun în materia soluționării cererilor de recuzare. Cu titlu de normă derogatorie, cel puțin de la prevederile art. 563 alin. (2) C. pr. civ., hotărârea de soluționare a cererii de recuzare este definitivă²⁶.

Spre deosebire de reglementarea cuprinsă în Legea Model UNCITRAL, aparent, potrivit reglementării naționale părțile pot convenii asupra unei proceduri de soluționare a cererii de recuzare prin care să interzică accesul părților la jurisdicția instanțelor etatice. Pe cale de consecință, apreciem că în interpretarea dispozițiilor art. 1114 alin. (4) C. pr. civ., părțile pot conveni asupra limitării posibilității părților de a sesiza tribunalul de la sediul arbitrajului cu soluționarea unei cereri de recuzare. Totodată, în exercitarea autonomiei de voință a părților, în condițiile art. 1114 alin. (4) coroborat cu art. 1114 alin. (2), lit. b) C. pr. civ., apreciem că părțile pot agreea să limiteze *in integrum* promovarea unei cereri de recuzare, renunțând la o astfel de instituție. Deși nu suntem de acord cu o astfel de ipoteză, apreciem că modalitatea de redactare a textului legal nu exclude *ope legis* o asemenea posibilitate.

De asemenea, observăm că în timp ce Legea Model UNCITRAL prevede în mod expres că procedura arbitrală nu se suspendă pe perioada soluționării cererii de recuzare, Codul de procedură civilă nu prevede o astfel de limitare în privința procesului arbitral internațional. Pe cașe de consecință, apreciem că părțile sunt libere să convină prin clauza arbitrală sau printr-o altă convenție cu privire la procedura arbitrală, posibilitatea suspendării procedurii arbitrale pe perioada supusă soluționării cererii de recuzare.

---

²⁴ *Oiknine v. Rosenberg-Solny*, Curtea Supremă din Quebec, Canada, soluție din 29 octombrie 2009, disponibil online la următoarea adresă electronică <http://canlii.ca/t/2615p>.

²⁵ A se vedea, în acest sens UNCITRAL, *UNCITRAL 2012 Digest of Case Law on the Model Law on International Commercial Arbitration*, rev. United Nations Publication, nr. E.12V.9, ISBN 978-92-1-133793-8, document disponibil online la următoarea adresă electronică <http://www.uncitral.org/pdf/english/clout/MAL-digest-2012-e.pdf>, p. 68.

²⁶ G. Boroî, *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole*, ed. a 2-a revizuită și adăugită, vol. II art. 456-1134, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 1060.

Dacă procesul arbitral internațional condus conform regulilor cuprinse în Codul de procedură civilă în materie de reglementare a procedurii de recuzare se caracterizează în fapt prin absența unei reglementări suficiente, în materie de arbitraj național, reglementarea este mai elaborată.

Apreciem relevant a analiza și procedura de recuzare reglementată în materie de arbitraj național în contextul în care un argument poate fi formulat în sensul în care această procedură urmează să se aplice în lipsa unui acord al părților în baza principiului subsidiarității statuat de art. 1123 C. pr. civ.

O primă observație care se impune este că în contrast cu reglementarea cuprinsă în art. 1114 precum și în Legea Model UNCITRAL, în privința arbitrajului național desfășurat în conformitate cu regulile de procedură cuprinse în Codul de procedură civilă, nu există o mențiune expresă cu privire la posibilitatea părților de a stabili reguli de procedură diferite pentru soluționarea cererilor de recuzare. Sub acest aspect, procedura în discuție în comparație cu regulile de procedură în materie de arbitraj internațional discutate anterior, apare ca mai eficientă și cu o garanție suplimentară de neutralitate²⁷.

O altă diferență în comparație cu Legea Model UNCITRAL este dată de faptul că unicul forum jurisdicțional competent să soluționeze cererea de recuzare este tribunalul prevăzut la art. 547 alin. (1) C. pr. civ. Or, astfel cum am văzut în reglementarea cuprinsă în Legea Model UNCITRAL, art. 13 alin. (2) prevede că cererea de recuzare este soluționată de regulă, în primă instanță, de către tribunalul arbitral.

Un aspect nereglementat în procedura internă în materia arbitrajului intern este forumul la care urmează să fie înregistrată cererea de către partea care înțelege să promoveze o cerere de recuzare. Mai exact, cererea de recuzare urmează a fi înregistrată la tribunalul arbitral sau la instanța de judecată prevăzută de art. 547 alin. (1) C. pr. civ.? În interpretarea gramaticală a art. 547 alin. (1) C. pr. civ., în contextul în care textul articolului prevede *expressis verbis* că *pentru înlăturarea piedicilor ce s-ar ivi în organizarea și desfășurarea arbitrajului, precum și pentru îndeplinirea altor atribuții ce revin instanței judecătorești în arbitraj, partea interesată poate sesiza tribunalul*, apreciem că soluția ce se impune cu privire la dilema semnalată mai sus este de a înregistra cererea de recuzare direct la instanța judecătorească competentă material și teritorial potrivit art. 547 C. pr. civ.

În ce privește termenul în care poate fi promovată o cerere de recuzare, potrivit prevederilor art. 563 C. pr. civ., *recuzarea trebuie să fie cerută, sub sancțiunea decăderii, în termen de 10 zile de la data când partea a luat la cunoștință de numirea arbitrilor sau, după caz, de la survenirea cauzei de recuzare*. Reglementarea aleasă de legiuitorul român apare relativ similară cu cea cuprinsă în Legea Model UNCITRAL în ce privește existența unui termen de decădere, modalitatea alternativă de calcul a acestuia și existența sancțiunii în cazul în care partea interesată rămâne în pasivitate și nu promovează cererea de recuzare.

Procedura ce urmează a fi aplicată este cea aplicabilă în materia recuzării judecătorilor, astfel cum prevede de altfel art. 563 alin. (3). Instanța competentă material și teritorial să soluționeze această cerere este cea prevăzută de art. 547 alin. (1) C. pr. civ., cererea fiind soluționată prin încheiere, în termen de 10 zile de la sesizare, care nu este supusă niciunei căi de atac.

---

²⁷ Dalma Demeter, *The Arbitrators: Appointment – Challenge – Liability*, în Crenguța Leaua, Flavius A. Baias, *Arbitration in Romania. A Practitioner's Guide*, ed. Wolter Kluwer, București, 2016, p. 135.

În condițiile în care art. 563 alin. (3) C. pr. civ., prevede *expressis verbis* că în materia procedurii aplicabile soluționării cererilor de recuzare se aplică dispozițiile Codului de procedură civilă privind recuzarea judecătorilor în mod corespunzător, concluzia la care a ajuns un autor este că pe perioada soluționării cererii de recuzare nu se poate dispune suspendarea procedurii arbitrale²⁸. Nu suntem de acord cu această ipoteză, în contextul în care art. 594 alin. (1) lit. a) C. pr. civ., lasă de înțeles că părțile au posibilitatea să solicite suspendarea procedurii în temeiul prevederilor art. 412 și 413 C. pr. civ. Pe cale de consecință, în opinia noastră, într-o atare speță, prevederile art. 49 alin. (2) C. pr. civ., aplicabile în virtutea art. 563 alin. (3) C. pr. civ., nu trebuie interpretate în sensul imposibilității obținerii unei suspendării a procedurii arbitrale, părților rămânându-le deschisă posibilitatea de a formula o cerere de suspendare direct tribunalului arbitral în virtutea prevederilor art. 412 și urm. C. pr. civ.

Potrivit prevederilor art. 24 din Regulile de procedură ale CAICCIR, recuzarea arbitrilor se supune dispozițiilor din Codul de Procedură civilă care privesc recuzarea judecătorilor. Cu toate acestea, spre deosebire de reglementarea cuprinsă în art. 563 C. pr. civ., potrivit Regulilor de procedură ale CAICCIR, cererea de recuzare se soluționează exclusiv de tribunalul arbitral. Astfel, reglementarea cuprinsă în Regulile de procedură CAICCIR se depărtează atât de la standardul impus de legiuitorul național cât și de standardul internațional stabilit prin Legea Model UNCITRAL sub aspectul că părțile, alegând procedura reglementată de Regulile CAICCIR renunță la posibilitatea de a sesiza instanțele naționale pentru soluționarea unei cereri de recuzare.

Mai mult, observăm că aidoma regulilor de procedură cuprinse în art. 563 C. pr. civ., în Regulile de procedură CAICCIR nu există mențiunea expresă că părțile pot stabili reguli de procedură diferite pentru soluționarea cererilor de recuzare. În lipsa unei astfel de reglementări, considerăm că procedura prevăzută de art. 24 din Regulile CAICCIR este obligatorie, neputându-se deroga de la ea prin voința părților.

Deși soluția prevăzută în art. 24 din Regulile de procedură CAICCIR se distanțează evident de standardul impus de Legea Model UNCITRAL, soluția aleasă nu este unică, fiind similară cu reglementarea cuprinsă în regulile de arbitraj ale Curții de Arbitraj Internațional de la Paris, bucurându-se spre deosebire de celelalte reglementări de atributul veritabil al confidențialității în condițiile în care cererea de recuzare nu urmează să fie înregistrată la o instanță națională, unde publicitatea procedurilor reprezintă un principiu fundamental al procesului civil. În consecință, într-o atare ipoteză, părțile nu pot lua la cunoștință de existența litigiului arbitral interogând portalul electronic al instanțelor de judecată.

3. Motive de recuzare

Orice discuție cu privire la standarde și teste ce urmează a fi aplicate pentru a ne pronunța asupra temeiniciei circumstanțelor ce pot atrage recuzarea unui arbitru, poate rămâne un subiect ezoteric fără a studia comparativ temeiurile de recuzare prezente în diferite reguli de arbitraj, precum și practica arbitrală și judiciară dezvoltată pe seama acestora.

---

²⁸ *Ibidem*, p. 138.

În acest scop, înțelegem ca în această secțiune să facem referire la unele soluții de practică, pentru a explora standardele ce urmează a fi aplicate în situații precum: acolo unde există o pretinsă conexiune între arbitru și una din părți; acolo unde un arbitru acționează în calitate de consilier al unei terțe părți în cadrul unei dispute care implică cazuri similare: acolo unde un arbitru face o declarația de natură să constituie o antepunonțare etc.

Potrivit art. 12 din Legea Model UNCITRAL, un arbitru poate fi recuzat pentru considerente ce ridică îndoieli justificate cu privire la imparțialitatea și independența acestuia.

Obligația de imparțialitate și independență a arbitrului în procesul arbitral internațional este statuată în mod expres și în procedurile desfășurate în conformitate cu prevederile Codului de procedură civilă Român. Art. 1.114 para. (2) lit. c) C. pr. civ., prevede posibilitatea părților de a recuza un arbitru atunci când „împrejurările induc o îndoială legitimă cu privire la independența și imparțialitatea sa”. Observăm că legiuitorul român a preluat expresia utilizată în art. 12 din Legea Model UNCITRAL, standard preluat și în practica judiciară din alte jurisdicții²⁹. Traducerea nu este însă exactă. Dacă art. 12 alin. (2) din Legea Model UNCITRAL vorbește de „justifiable doubt” care în traducere liberă înseamnă *dubiu rezonabil*, echivalentul expresiei *bănuială rezonabilă*, legiuitorul român, probabil pentru respectarea tradiției juridice naționale a optat pentru expresia *îndoială legitimă*. Deși această chestiune poate apărea ca o simplă eroare de traducere, considerăm că implicațiile în practică se vor dovedi mult mai semnificative și de amploare. Afirmăm aceasta deoarece, *ab initio*, legiuitorul român, prin modalitatea de reglementare a înțeles să ofere o semnificație autonomă sintagmei *îndoială legitimă*, sens în care, în tehnica de interpretare a sintagmei, partea interesată nu va putea face uz de practica judiciară și arbitrală internațională unde sintagma primește o altă conotație.

Considerăm că în vederea identificării sensului avut în vedere de legiuitor, interpretul urmează să recurgă la cultura juridică autohtonă și să exploreze semnificația acestei sintagme astfel cum a fost dezvoltată în practică judiciară, arbitrală și constituțională română. Devine relevantă în acest caz Decizia nr. 558/2014 a Curții Constituționale a României³⁰, în cuprinsul căruia curtea a reținut la paragraful 17 că „*bănuiala se consideră legitimă în cazurile în care există îndoială cu privire la imparțialitatea judecătorilor din cauza circumstanțelor procesului, calității părților ori unor relații conflictuale locale*”, continuând în paragraful 19 în a arăta că *îndoiala legitimă „semnifică așa-numita imparțialitate obiectivă (Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 1 octombrie 1982, pronunța în Cauza Piersack împotriva Belgiei paragraful 30)*.

De asemenea curtea a reținut că (...) aprecierea obiectivă a imparțialității constă în a analiza dacă, independent de conduita personală a judecătorului, anumite împrejurări care pot fi verificate dau naștere unor suspiciuni de lipsă de imparțialitate (Hotărârea Curții

²⁹ *Jung Science Information Technology Co. Ltd. v. Zte. Corporation*, Înalta Curte din Hon Kong, soluție din 22 iulie 2008, disponibilă online la următoarea adresă electronică <http://www.hkii.hk/eng/hk/cases/hkcfi/2008/606.html>.

³⁰ Decizia nr. 558/16 octombrie 2014 a Curții Constituționale a României, referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 142 alin. (1) teza întâi, art. 143 alin. (1) cu referire la sintagma „*cu darea unei cauțiuni în cuantum de 1.000 lei*” și ale art. 145 alin. (1) teza întâi din Codul de procedură civilă, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 897, Partea I, din 10.12.2014.

Europene a Drepturilor Omului din 24 mai 1989, pronunțată în cauza *Hauschildt împotriva Danemarcei*, paragraful 47).”. Această linie de argumentare a fost reiterată de Curtea Constituțională a României și în Decizia nr. 169/2016, unde a menținut concluzia că „aprecierea obiectivă a imparțialității constă în a analiza dacă, independent de conduita personală a judecătorului, anumite împrejurări care pot fi verificate dau naștere unor suspiciuni relative la o eventuală lipsă de imparțialitate.”³¹. Următoarele concluzii se desprind în opinia noastră: (i) noțiunea de *îndoială legitimă* primește un înțeles autonom în accepțiunea legislației naționale, sens în care practica arbitrală dezvoltată în jurul noțiunii de *justifiable doubts* conturată în art. 12 alin. (2) din Legea Model UNCITRAL devine irelevantă în deslușirea acestei sintagme. În acest sens, în interpretarea acestei noțiuni trebuie să ne raportăm la practica națională; (ii) cazurile care pot atrage recuzarea unui arbitru pentru aspecte ce țin de imparțialitatea sau independența acestuia se dovedesc a fi mai variate aplicând standardul oferit de legiuitorul român decât aplicând standardul oferit de art. 12 alin. (2) din Legea Model UNCITRAL.

În ce privesc motivele de recuzare, sediul materiei pentru procesul arbitral internațional desfășurat conform prevederilor Codului de procedură civilă, este reprezentat de art. 1114 alin. (2), unde se arată că *arbitrul poate fi recuzat* în trei situații:

- a) Când nu are calificarea stabilită de părți;
- b) Când există o cauză de recuzare dintre cele prevăzute de regulile de procedură arbitrală adoptate de părți sau, în lipsă, de arbitri;
- c) Când împrejurările induc o îndoială legitimă cu privire la independența și imparțialitate sa.

Dacă motivul de la litera c) se circumscrie în mare parte motivelor de recuzare învederate în art. 12 din Legea Model UNCITRAL, cu precizările pe care le-am făcut deja, observăm că motivele cuprinse la literele a) și b) ale art. 1114 alin. (2) C. pr. civ., dau eficiență principiului autonomiei de voință a părților³², acestea fiind libere să stabilească temeuri suplimentare ce pot atrage recuzare arbitrilor³³. O astfel de prevedere nu există în procedura ce reglementează arbitrajul intern.

Deși s-ar putea argumenta că motivul prevăzut la lit. b) ar putea cuprinde și temeiul de recuzare de la litera a) a aceluiași articol, apreciem că o asemenea concluzie ar fi greșită. Este adevărat că în conformitate cu prevederile art. 1114 para. 2) lit. b) C. pr. civ., părțile pot stabili motive suplimentare de recuzare, însă chiar și în lipsa unor astfel de motive, în eventualitatea în care părțile agreează asupra unor anumite calificări pe care arbitri trebuie să le aibă, simplul acord în acest sens, constituie *ab initio* temei de recuzare în virtutea art. 1114 para. (2) lit. a) C. pr. civ.

---

³¹ Para. 17 din Decizia Curții Constituționale nr. 169 din 24 martie 2016 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 142 alin. (1), teza întâi și art. 145 alin. (1) teza întâi din Codul de procedură civilă, publicată în Monitorul Oficial nr. 353, Partea I, din 09.05.2016.

³² G. Boroj, *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole*, ed. a 2-a revizuită și adăugită, vol. II art. 456-1134, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 1060.

³³ Dalma Demeter, *The Arbitrators: Appointment – Challenge – Liability*, în Crenguța Leaua, Flavius A. Baiaș, *Arbitration in Romania. A Practitioner’s Guide*, Ed. Wolter Kluwer, București, 2016, p. 135.

Această prevedere cuprinsă în Codul de procedură civilă poate genera un risc de natură obiectivă cu privire la procesul de constituire a tribunalului arbitral în următorul context: dacă părțile, ghidate de bună credință, înțeleg să consimtă în clauza arbitrală asupra unui set de calificări pe care arbitri chemați să facă parte din tribunalul arbitral ar trebui să le aibă, aceste calificări trebuie alese cu grijă; afirmăm aceasta deoarece în eventualitatea declanșării unui conflict juridic de natură să declanșeze clauza arbitrală, partea în culpă va avea tot interesul să uzeze de procedura prevăzută de art. 1114 alin. (2) lit. a) C. pr. civ., pentru a bloca procedurile arbitrale, o listă extinsă de calificări stabilite de părți putând servi acestui interes.

Spre deosebire de temeiurile prezente în procedura arbitrajului internațional, arbitrajul național prezintă, aparent, o listă închisă a cazurilor care pot atrage recuzarea arbitrilor. Potrivit art. 562 alin. (1) prevede că *în afara cazurilor de incompatibilitate prevăzute pentru judecători, arbitrul poate fi recuzat și pentru următoarele motive, care pun la îndoială independența și imparțialitatea sa:*

a) Neîndeplinirea condițiilor de calificare sau a altor condiții privitoare la arbitrii, prevăzute în convenția arbitrală;

b) Când o persoană juridică al cărei asociat este sau în ale cărei organe de conducere se află arbitrul are un interes în cauză;

c) Dacă arbitrul are raporturi de muncă ori de serviciu, după caz, sau legături comerciale directe cu una dintre părți, cu o societate controlată de una dintre părți sau aflată sub un control comun cu aceasta;

d) Dacă arbitrul a prestat consultanță uneia dintre părți, a asistat sau a reprezentat una dintre părți ori a depus mărturie în una dintre fazele precedente ale litigiului.

Primul motiv de recuzare, deschide posibilitatea părților de a suplimenta lista de temeiuri de recuzare prin stabilirea calificărilor pe care arbitri trebuie să le aibă pentru a face parte din tribunalul arbitral. În procesul arbitral intern desfășurat conform prevederilor Codului de procedură civilă se observă o limitare a autonomiei de voință a părților sub aspectul modificării procedurii de recuzare.

Cele trei motive prevăzute la lit. b)-c) ale art. 562 alin. (1) C. pr. civ., apar mai degrabă ca situații desprinse din practică, lista fiind nejustificat de scurtă, prin raportare la situațiile descoperite în practica dezvoltată în jurul art. 12 din Legea Model UNCITRAL și pe care le-am identificat în cuprinsul prezentului raport.

Considerăm că această listă ar putea fi extinsă prin raportare la art. 42 alin. (1) pct. 13 C. pr. civ., unde se instituie un temei general care permite includerea și altor circumstanțe de natură să afecteze imparțialitatea arbitrilor și să atragă recuzarea acestora. Această opinie este împărtășită și de către alți autori. Într-o opinie, extinderea cauzelor de incompatibilitate este justificată de faptul că de regulă arbitri sunt și avocați, sens în care, natura profesiei poate determina o serie de legături interprofesionale de natură să afecteze sau să ridice suspiciuni cu privire la arbitri³⁴.

---

³⁴ C. Roșu, *Drept procesual civil. Partea specială*, ed. a 7-a, revizuită și adăugită, Ed. C.H. Beck, București, 2016, p. 260.

Astfel, într-o speță soluționată de Tribunalul Galați prin sentința civilă nr. 890/2013³⁵, reclamanta a apreciat că arbitrul chemat să facă parte din tribunalul arbitral se află într-o situație de incompatibilitate având în vedere că potrivit dispozițiilor art. 42 pct. 13 C. pr. civ. există caz de incompatibilitate absolută a judecătorilor „atunci când există alte elemente care nasc în mod întemeiat îndoiele cu privire la imparțialitatea sa”. În cauză, reclamanta a apreciat că este prezent acest caz de incompatibilitate absolută în persoana doamnei arbitru P.V. având în vedere că aceasta are și calitatea de avocat în cadrul Baroului G., la care este afiliat și reprezentantul convențional al părții adverse din procedura arbitrală. Suplimentar s-a arătat că arbitrul și persoana care este reprezentantul convențional al părții adverse au același loc de muncă fiind colegi atât în cadrul Baroului G. cât și în cadrul Curții de Arbitraj Comercial G., aspect care pune la îndoială independența și imparțialitatea sa.

Soluționând speța, instanța etatică a căzut în opinia noastră într-o gravă eroare, respingând cererea de recuzare pe considerentul că motivul cuprins în art. 42 pct. 13 C. pr. civ., nu poate constitui temei de recuzare conform prevederilor art. 562. Or, astfel cum am arătat, art. 562 alin. (1) C. pr. civ., este explicit în a arăta că temeiurile de recuzare de la lit. a)-d) vin în suplimentarea cazurilor de recuzare *prevăzute pentru judecători* (i.e. cazurile prevăzute la art. 42 C. pr. civ.). Pentru acest motiv, apreciem soluția instanței de fond ca vădit neîntemeiată.

Într-o speță similară³⁶, reclamanta a solicitat recuzarea arbitrului pe temeiul indicat de art. 42 alin. (1) pct. 13 C. pr. civ., pentru motivul că arbitrul este membru activ al părții pârâte, că a participat la numeroase colocvii, seminarii, conferințe, grupuri de lucru organizate de un institut care a asigurat și participarea reprezentanților pârâtei, sens în care s-ar fi putut dezvolta o relație de amiciție și colaborare. Instanța a respins ca nefondată cererea de recuzate pe motivul că *nu au fost prezentate instanței dovezi care să ateste susținerile reclamantei în sensul că pârâta arbitrul ar fi avut relații contractuale cu UPFR* (n.a. – UPFR fiind pârâta în procedura arbitrală), *ori că între arbitru și reprezentanta UPFR – avocat A. Stratula ar fi existat relații de amiciție și colaborare.*

Regulile de arbitraj ale CAICCIR fac trimitere la motivele de recuzare cuprinse în art. 42 alin. (2) C. pr. civ. Suplimentar la art. 27 din Reguli se arată ca motive de recuzare și situația în care arbitrul care este și avocat, înscris pe tabloul avocaților compatibili, nu poate intra în compunerea unui tribunal arbitral investit cu arbitrarea unui litigiu cu privire la care a desfășurat sau urmează a desfășura activități avocațiale; de asemenea, nu poate reprezenta sau asista vreuna dintre părțile aflate în acel litigiu în fața tribunalelor constituite sub egida Curții de Arbitraj.

4. Concluzii

Studiul comparativ a reglementării naționale cu principalul izvor internațional în materie de arbitraj internațional, ne permite să formulăm o serie de observații cu rol concluziv.

---

³⁵ Sentința Comercială nr. 890/2013 a Tribunalului Galați, pronunțată la 11. Octombrie 2013, disponibilă online la următoarea adresă electronică: <http://www.rolii.ro/hotarari/589b5de3e490094031002074>.

³⁶ Sentința civilă nr. 1846 din 21.10.2013 a Tribunalului București – Secția a III-a civilă, disponibilă online la următoarea adresă electronică: <http://www.rolii.ro/hotarari/587b38c5e49009703f006452>.

Ca aspect demn de semnalat cu privire la instituția recuzării arbitrilor, observăm că spre deosebire de reglementarea cuprinsă în Legea Model UNCITRAL, aparent, potrivit reglementării naționale, părțile pot convenii asupra unei proceduri de soluționare a cererii de recuzare prin care să interzică accesul părților la jurisdicția instanțelor etatice. Pe cale de consecință, apreciem că în interpretarea dispozițiilor art. 1114 alin. (4) C. pr. civ., părțile pot conveni asupra limitării posibilității părților de a sesiza tribunalul de la sediul arbitrajului cu soluționarea unei cereri de recuzare. Totodată, în exercitarea autonomiei de voință a părților, în condițiile art. 1114 alin. (4) coroborat cu art. 1114 alin. (2) lit. b) C. pr. civ., apreciem că părțile pot agreea să limiteze *in integrum* promovarea unei cereri de recuzare, renunțând la o astfel de instituție. Deși nu suntem de acord cu o astfel de ipoteză, apreciem că modalitatea de redactare a textului legal nu exclude *ope legis* o asemenea ipoteză.

În aceeași măsură, tot în aplicarea principiului libertății de voință, părțile au posibilitatea stabilirii unor temeuri suplimentare pentru recuzare arbitrilor. Art. 1114 alin. (2) lit. a) C. pr. civ., poate genera un risc de natură obiectivă cu privire la procesul de constituire a tribunalului arbitral în următorul context: dacă părțile, ghidate de bună credință, înțeleg să consimtă în clauza arbitrală asupra unui set de calificări pe care arbitri chemați să facă parte din tribunalul arbitral ar trebui să le aibă, aceste calificări trebuie alese cu grijă; afirmăm aceasta deoarece în eventualitatea declanșării unui conflict juridic de natură să declanșeze clauza arbitrală, partea în culpă va avea tot interesul să uzeze de procedura prevăzută de art. 1114 alin. (2) lit. a) C. pr. civ., pentru a bloca procedurile arbitrale, o listă extinsă de calificări stabilite de părți putând servi acestui interes.

Așadar, sub aspectul instituției recuzării arbitrilor, autonomia de voință a părților trebuie manifestată cu prudență, întrucât o reglementare voluntară excesivă sau precară a acestui mecanism de garantare a imparțialității forumului chemat să soluționeze litigiul, poate garanta succesul sau eșecul procedurilor arbitrale în ansamblul acestora.

II. MANIFESTĂRI ȘTIINȚIFICE

Conferințele Facultății de Drept

1. Centrul teritorial Timișoara al Institutului pentru Pregătirea și Perfecționarea Avocaților în colaborare cu Facultatea de Drept a Universității de Vest din Timișoara, a organizat Școala de Vară în Drept european, Ediția a V-a, *Obligațiile pozitive ale statelor în sistemul Convenției Europene a Drepturilor Omului*, în perioada 10-13 iulie 2017.

2. Facultatea de Drept a Universității de Vest din Timișoara – Cercul de Drept comparat și interdisciplinaritate a organizat în cursul lunilor octombrie, noiembrie și decembrie 2017, seria *Drept în literatură. Drept și literatură*, moderatorii: Raluca Bercea și Alexandra Mercescu, cu prezentările: *Despre studenți și profesori; Despre judecători; Despre etică; Despre contracte; Despre sistemul judiciar*.

3. În seria *Prelegerile Facultății de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara*, în data 7 și 8 decembrie 2017, au avut loc cursurile susținute de Richard Beyer și Marco Mansdorfer, *Internationalization and harmonization of criminal law and criminal proceeding law on the level of European Union and European Council; Corruption and protection of financial interests of the European Union; Compliance; European Human Rights Convention and European Criminal law/Relation between European law (EU) and national criminal law*.

4. În ciclul *Conferințele Facultății de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara*, în data de 7 și 8 decembrie 2017, au avut loc conferințele *MINORITIES' RIGHTS IN THE EUROPEAN UNION*, susținute de prof. dr. Elisabeth Sándor Szalay de la Universitatea din Pécs (Ungaria), Ombudsman pentru Drepturile minorităților naționale (Ungaria).

5. În ciclul *Conferințele Facultății de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara*, în data de 11 și 12 decembrie 2017, au avut loc conferințele *UE VS GOOGLE: DREPTUL LA UITARE (PE INTERNET) Premisele tranziției spre noul regim de protecție a datelor personale GOOGLE VS UE? NOUL DREPT LA UITARE ȘI DREPTURILE ASOCIATE Perspectivele aplicării noului regim de protecție a datelor personale (RGDP)*, susținute de dr. Remus Țîrîrigă de la INHA University (Coreea de Sud).

III. EVENIMENTE

Facultatea de Drept din Timișoara – 25 de ani

Facultatea de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara a aniversat 25 de ani de la înființare printr-o serie de evenimente organizate în data de 3 noiembrie 2017.

Cu această ocazie, a avut loc Masa rotundă *Învățământul juridic din România. Prezumții, ficțiuni, realitatea*. Temele în jurul cărora a fost construită dezbaterea au privit decalajele și tensiunile dintre lumea ideală și cea reală a învățământului juridic superior din România:

Care este portretul ideal al absolventului de drept? ☐ Care ar trebui să fie criteriile de admitere într-o facultate de drept? ☐ Își permit facultățile de drept să fie suficient de selective cu studenții lor? ☐ Reușesc facultățile de drept să acopere nevoia de pregătire a unui jurist european? ☐ Care este eficiența practicii oferite de facultățile de drept studenților lor? ☐ Ar trebui să fie obligatorii cursuri precum Etică academică sau Scriere juridică? ☐ Care mai este rolul lucrărilor de licență în drept? ☐ Este educația oferită de facultățile de drept relevantă pentru cariera absolvenților care nu reușesc să accedă la profesiile juridice clasice? ☐ Care este portretul real al absolventului de drept?

Ce relevanță au criteriile după care sunt acreditate facultățile de drept? ☐ Au reușit facultățile de drept înființate după 1989 să reducă decalajul față de facultățile de drept de tradiție? ☐ Există o ierarhie a facultăților de drept? ☐ Reflectă finanțarea facultăților de drept poziția lor în această ierarhie? ☐ De ce finanțează statul român aproape 20 de facultăți de drept? ☐ De câți absolvenți ai facultăților de drept mai are nevoie sistemul judiciar din România pe termen scurt și mediu? ☐ Cum își selectează facultățile de drept asistenții? ☐ Care este ponderea avocaților/magistraților-profesori în facultățile de drept? ☐ Este necesară/dezirabilă cumularea celor două cariere? ☐ Au nevoie profesorii din facultățile de drept de validare profesională? ☐ Există cercetători științifici în facultățile de drept? ☐ Care este misiunea conducătorului de doctorat în drept? ☐ Câte dintre tezele de doctorat în drept sunt cu adevărat relevante științific? ☐ Cum sunt percepute facultățile de drept în propriile universități? ☐ Dar profesorii de drept între universitari? ☐ În ce măsură contează pentru profesioniștii dreptului doctrina juridică din România? ☐ Cât influențează doctrina juridică reformele legislative?

Care ar trebui să fie raportul dintre facultățile de drept și formatorii profesiilor juridice? ☐ La ce vârstă și cu ce experiență ar trebui să poți deveni judecător? ☐ Dar procuror? ☐ Ar trebui să fie condiționat accesul în profesiile juridice de absolvirea unui masterat în drept? ☐ Ar trebui să existe o formare inițială comună a judecătorilor, procurorilor și avocaților? ☐ Ce ar trebui să verifice concursurile și examenele de admitere în profesiile juridice? ☐ Cât de dificile ar trebui să fie examenele în raport cu concursurile? ☐ Cât de relevantă este tematica de concurs / examen pentru viitorii profesioniști ai dreptului? ☐ Cât de mult diferă absolventul formării profesionale de absolventul facultății de drept?

IV. ȘCOALA DOCTORALĂ

Școala doctorală a Facultății de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara

Susținere teze de doctorat:

În data de 15 decembrie 2017, la Școala doctorală a Facultății de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara, a fost susținută teza de doctorat „*Vinovăția în jurisprudența Tribunalului Penal Internațional ad-hoc și a Curții Penale Internaționale. O analiză a jurisprudenței penale internaționale*”, elaborată de doctoranda Raluca Colojoară, sub coordonarea științifică a prof. univ. dr. Viorel Pașca.

În data de 15 decembrie 2017, la Școala doctorală a Facultății de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara, a fost susținută teza de doctorat „*Criminalitatea organizată în legislația penală a Republicii Serbia și a României*”, elaborată de doctorandul Darian Rakitovan, sub coordonarea științifică a prof. univ. dr. Viorel Pașca.

V. APARIȚII EDITORIALE

În anul 2017, au apărut următoarele volume, elaborate de cadre didactice ale Facultății de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara.

1. Anton Trăilescu, Alin Trăilescu, *Legea contenciosului administrativ*, ediția 3, Editura C.H. Beck, București.

Contenciosul administrativ are drept scop contracararea abuzurilor și exceselor de putere ale autorităților publice, apărarea drepturilor persoanei, ordonarea activității autorităților publice și asigurarea ordinii de drept.

Ediția 3 a lucrării se distinge prin actualizarea sau completarea comentariului Legii nr. 554/2004, fiind analizate ultimele modificări legislative aduse în domeniu prin DCC nr. 459/2014, Legea nr. 138/2014 ori DCC nr. 898/2015.

Aceste actualizări au fost inspirate, în primul rând, de jurisprudența recentă în materie, autorii urmărind ca explicațiile privind interpretarea dispozițiilor Legii contenciosului administrativ să-și găsească reflectarea în realitatea concretă și să servească unei mai bune soluționări a litigiilor reglementate de acest act normativ.

2. Raluca Bercea, Alexandra Mercescu (editori), *Despre juriști*, Editura Universul Juridic, București.

Lansat în data de 3 noiembrie 2017, cu ocazia aniversării a 25 de ani de la înființarea Facultății de Drept din Timișoara, volumul colectiv *Despre juriști* reunește, sub coordonarea Ralucai Bercea și Alexandrei Mercescu, cadre didactice la Facultatea de Drept din Timișoara, lucrările prezentate la secțiunea „Drept comparat și interdisciplinaritate” a ediției a XI-a a Conferinței Bienale a Facultății de Drept din Timișoara, care s-a desfășurat în toamna anului 2016.

Apărând în moment aniversar, când s-a celebrat o instituție, în mod particular, dar și ideea de educație, în general, căreia îi sunt atașate valori precum continuitatea și tradiția, această contribuție colectivă a intervenit, totodată, în contrapunct, pentru a marca importanța școlii ca vector al rupturii față de schemele de gândire înrădăcinate. În acest context, juriștilor li s-a propus un exercițiu de introspecție, sugerându-li-se să răspundă la una din următoarele întrebări, în încercarea de a contura un portret al juristului: „*Cine sunt cei care construiesc dreptul? Care sunt predispozițiile lor sociale, culturale, ideologice, lingvistice? Ce înseamnă a fi un jurist bun? În ce sens e diferit juristul de azi de juristul de ieri? Cum va arăta juristul de mâine? Cum înțelege juristul să răspundă provocărilor pe care le aduce europenizarea, respectiv internaționalizarea dreptului? Poate juristul universitar, prins în modelul dreptului pozitivist, să își reconfigureze postulatele epistemologice pentru a produce o cercetare nu doar relevantă pentru profesioniștii dreptului ci pertinentă social în sens larg? În afara profesiilor juridice tradiționale, cine se revendică azi ca operând în domeniul dreptului? Cum se văd juriștii pe ei înșiși? Cum sunt văzuți juriștii de universitarii/profesioniștii din afara dreptului? Cine (și de ce) este juristul interdisciplinar?*”.

Prin contribuțiile celor care au răspuns la aceste întrebări, juriști sau profesori proveniți din cadrul altor discipline decât dreptul, cartea articulează, tipologic, un portret colectiv al juristului, în jurul a trei figuri iconice ale lumii juridice – judecătorul, avocatul și profesorul

de drept – pe care le abordează din cel puțin trei perspective – etică, estetică și epistemică. Astfel, textele juriștilor discută despre înclinațiile ideologice ale juristului din cultura juridică a Europei continentale, despre etica judecătorului internațional și național, despre funcțiile avocatului și despre cum este acesta perceput în media, despre cum se scrie în drept în România (de către judecătorii constituționali, avocați sau doctrinari), dar și despre cum ar trebui să scrie juriștii. Unele contribuții au urmărit fidel întrebările lansate, dezvoltând un fir narativ antrenant, altele au plecat de la reperatele mai sus invocate, relevând aspecte inedite ale identității juristului, în fine, altele s-au delimitat de la bun început de întrebările propuse de editoare, pentru a trata despre juriști la modul implicit. În orice caz, toți contributorii juriști, cu rigoare și atenție pentru detalii, cu umor, cu dezinvoltură, cu (auto)ironie și înclinație (auto)critică, și-au deschis lumea – atât de des acuzată de a fi voit închisă, ermetică ori inaccesibilă – într-un efort auto-reflexiv dintre cele mai oneste. La rândul lor, contributorii proveniți din cadrul altor discipline, economiști, critici literari, sociologi sau psihologi, vehiculând cu precădere codurile cognitive ale spațiilor din care provin, au antrenat cititorul în discuții relevante pentru întrebările centrale ale volumului, discutând despre reciproca ignorare dintre economiști și juriști, despre dreptate și apărătorii ei în imaginarul colectiv românesc, dar și despre mecanismele justiției sau stereotipurile proiectate asupra avocaților și judecătorilor în imaginarul literaturii universale.

Conținând mărturisiri, colecții de *pensée*-uri, manifeste epistemice, discursuri simplificate pentru o mai fluidă narativitate, alături de texte academice propriu-zise, volumul rezultat reprezintă un demers eclectic care, pe de o parte, trădează, la nivel metodologic, rolul imaginației și al speculației în cercetare, iar, pe de altă parte, pune în evidență, la nivel conceptual, faptul că identitatea juristului – disciplinară sau profesională – nu poate fi decât fragmentară, depozitară a unor resurse care nu se cer protejate necondiționat, ci exploatate și constant transformate. Într-adevăr, dincolo de acordurile provizorii, poate, dar reconfortante, de prelungirile dialogului, de nesperatele coincidențe și de fericitele perechi de texte care realizează suprapuneri de perspective, cele nouăsprezece contribuții reunite în volum, prin tensiunile inerente pe care le dezvăluie (anunțate, mai întâi de toate, grafic, de însăși coperta cărții), ne permit să gândim viața complexă a juristului și discontinuitățile care o marchează.

3. Raluca Bercea, Sorina Doroga, *Dreptul Uniunii Europene în 100 de hotărâri și cazuri practice*, Editura Universul Juridic, București.

Cartea *Dreptul Uniunii Europene în 100 de hotărâri și cazuri practice* este, pe de-o parte, o antologie a jurisprudenței Curții de Justiție a Uniunii Europene, iar pe de altă parte, un grupaj de așa-numite „cazuri practice”, spețe construite pentru uzul studenților. Jurisprudența selectată susține într-o manieră accesibilă teoria generală a sistemului juridic al Uniunii Europene și reprezintă o extrem de utilă trecere în revistă a tendințelor curente din jurisprudența Curții.

Nu în ultimul rând, cartea le prezintă celor familiarizați cu jurisprudența activistă, bazată pe „interpretări evolutive” ale tratatului, a Curții de la Strasbourg, o versiune diferită, cea a interpretării care se autolimitează, este vorba în special de jurisprudența Curții de la Luxemburg din ultimul deceniu.

Nu este prima carte de acest gen, este însă una dintre cele mai bune. O culegere de texte densă, riguroasă și elegantă.

4. Florin Moțiu, *Contractele speciale*, ediția a VII-a, Editura Universul Juridic, București.

Prin noul Cod civil, intrat în vigoare la 1 octombrie 2011, s-a realizat o reformă de profunzime a sistemului juridic românesc. În noua reglementare, ca o consecință a abandonării dualismului Cod civil-Cod comercial, s-a impus, în mod logic, includerea a cât mai multor contracte speciale, inclusiv a celor considerate până acum ca fiind apanajul exclusiv al comercianților, și s-a realizat codificarea unor contracte până acum nenumite (contractul de furnizare, contractul de comision, contractul de consignație, contractul de expediție, contractul de agenție, contractul de intermediere, contractul de întreținere etc.).

Aceasta a șaptea ediție a lucrării prezintă 23 de contracte speciale prin prisma noilor reglementări, fiind actualizată la data de 1 martie 2017, constituind, astfel, un instrument util de lucru atât pentru studenții facultăților de drept, cât și pentru toți practicienii din domeniu.

5. Lucian Bercea (editor), *Contractele nenumite în afaceri*, Editura Universul Juridic, București.

Cartea reprezintă o încercare de abordare structurată a unor subiecte legate de tema contractelor nenumite, cu aplicare specială în afaceri. Obiectul său de discuție este spațiul vast al libertății contractuale, în măsura în care nu este ocupat de tipurile contractuale reglementate. Inițiativa a îmbrăcat, la origini, formatul unei conferințe, așa încât produsul scris este mai degrabă avatarul acesteia decât o analiză cu caracter sistematic a problematicii extrem de complexe (și, practic, inepuizabile) a contractelor nenumite. Volumul este structurat în două părți: prima este dedicată unor elemente de teorie generală a contractelor nenumite, cea de-a doua — diferitelor „specii” de contracte nereglementate.

Autori: Adriana Almășan • Smaranda Angheni • Lucian Bercea • Lucian Bojin • Marian Bratiș • Radu Bufan • Dan-Adrian Cărmidariu • Dan Chirică • Dan Curiciuc • Șerban Diaconescu • Cristian Gheorghe • Juanita Goicovici • Adrian Barbu Ilie • Mihaela Mocanu • Florin-Aurel Moțiu • Flavius Moțu • Marian Nicolae • Gabriel Olteanu • Alina Elena Oprea • Florina Popa • Sergiu Popovici • Radu Rizoiu • Mihaela Sărăcuț • Alin Speriusi-Vlad • Flaminia Stârc-Meclejan • Natalia Svidchi • Stan Tîrnoveanu

6. Adina R. Motica, *Dreptul civil al familiei. Raporturile nepatrimoniale. Curs teoretic și practic*, Editura Universul Juridic, București.

Scopul lucrării de față este acela de a facilita înțelegerea și însușirea instituțiilor de dreptul civil al familiei, pentru cei care se inițiază în acest fascinant domeniu al dreptului, în realizarea căruia s-a încercat aducerea normelor de drept și a noțiunilor juridice în viața de zi cu zi, acolo unde aceasta se întâmplă, făcându-se trecerea de la cultura de specialitate la însăși punerea lor în practică, rezultatul fiind, sperând noi, un instrument de lucru eficient, care abordează în paralel chestiunile teoretice și cele practice, într-o manieră cât mai apropiată de ceea ce așteaptă astăzi studenții de la o astfel de lucrare.

Prezentarea părții teoretice a acestei lucrări a fost realizată într-o altă manieră decât se obișnuiește în stilul clasic al unui curs universitar, întrucât informația este structurată în jurul unor schițe și scheme, subiectele abordate fiind dezvoltate într-un mod cât mai concis și clar, pe înțelesul celor cărora le este dedicată, respectiv studenților din anul III ai facultăților de drept, urmând ca pentru chestiunile controversate, sau de finețe juridică, să se apeleze la tratatele și monografiile din domeniu, care au fost deja scrise de alți autori, menționați în cadrul secțiunii „bibliografie recomandată”. Totodată, pentru fixarea unor noțiuni, termeni și sintagme juridice, utilizate în conținutul lucrării, au fost folosite definiții, prin preluarea lor sub titlul „dicționar juridic”, din dicționarele citate la locul potrivit.

Lucrarea nu are însă un caracter pur teoretic – așa cum rezultă chiar din titlul său –, ci ea are și un nuanțat caracter practic, prezentând, pe de o parte, unele „spețe” create pentru a face legătura cu noțiunile teoretice explicate, solicitând studenților soluțiile concrete la problemele de drept pe care acestea le ridică, iar pe de altă parte, prin includerea unor soluții apreciate a fi mai semnificative din practica judiciară, mai nouă sau mai veche, publicate sau nepublicate până acum, spre a fi analizate și discutate cu studenții în debaterile seminariale.

Acesta este și motivul pentru care, având în vedere faptul că materialul prezentat urmează a fi utilizat de studenți în pregătirea examenului lor, precum și la activitățile seminariale și pentru verificarea informațiilor asimilate, în cuprinsul acestuia a fost inclus un număr de 250 de grile, precum și o serie de întrebări de verificare a cunoștințelor, destinate fixării noțiunilor de drept prezentate.

În ceea ce privește spețele, având în vedere faptul că ne situăm pe un teritoriu care, față de alte domenii ale dreptului, nu poate fi privit în mod abstract, acestea au fost gândite și structurate altfel decât este studentul obișnuit, tenta lor hazlie având ca model spețele pe care le prezenta Prof. univ. dr. Ioan Lulă, cu un sfert de secol în urmă, la seminariile de drepturile reale, și care, datorită poveștilor în care erau îmbrăcate, au rămas în memoria autoarei și astăzi, tehnica fiind preluată în speranța de a se obține același rezultat.

7. Laura Maria Stănilă, *Drept penal. Partea generală. Caiet de seminar*, Editura Universul Juridic, București.

Lucrarea este un instrument extrem de util și eficient pentru parcurgerea disciplinei Drept penal – Partea generală, disciplină ce se regăsește în tematica tuturor examenelor importante ale carierei juridice.

Caietul de seminar se adresează deopotrivă:

- studenților facultăților de drept din anul al II-lea de studiu, în vederea pregătirii seminarelor și a examenelor pentru promovarea disciplinei Drept penal – Partea generală;
- studenților din ultimul an al facultăților de drept, în vederea pregătirii examenului de licență;
- candidaților la examenul organizat pentru admiterea la Institutul Național al Magistraturii, în special prin practica judiciară prezentată și prin testele-grilă;
- candidaților la concursul de admitere în profesia de avocat;
- cursanților (avocați stagiați) Institutului Național pentru Pregătirea și Perfecționarea Avocaților, în vederea pregătirii modulelor la disciplina Drept penal;

- practicienilor, prin practica judiciară bogată și actuală;
- personalului didactic al Facultăților de Drept, lucrarea constituind un instrument facil în realizarea seminarelor la disciplina Drept penal – Partea generală.

8. Laura Maria Stănilă, *Sociologie juridică*, Editura Universul Juridic, București.

Cursul de *Sociologie juridica* al d-nei lector dr. Laura Stănilă este dedicat studenților facultăților de drept, care aleg ca disciplină opțională de studiu Sociologia juridică, precum și studenților la programele de master, care, înainte de aprofundarea unor chestiuni în materia sociologiei devianței, doresc să dobândească cunoștințe de bază în domeniul sociologiei generale și al sociologiei juridice. De asemenea, cursul reprezintă un instrument util și pentru studenții facultăților de științe sociale, prin multitudinea temelor abordate și informațiilor oferite. Astfel, lucrarea abordează problematica fenomenului juridic ca fenomen social, circumscriind contingențele socialului, oferind informația de bază despre subiecte variate și încercând să dezvolte în același timp abilitatea studenților și a cititorilor interesați de a interpreta datele sociale, spiritul lor critic. Lucrarea urmărește, de asemenea, să evalueze fenomenele și evenimentele sociale din perspectivă sociologică și să creeze deprinderi de analiză.

9. Voicu Pușcașu, Cristinel Ghigheci, *Proceduri penale. Vol. I, Urmărirea penală. Judecătorul de drepturi și libertăți. Judecătorul de cameră preliminară*, Editura Universul Juridic, București.

Lucrarea conține o sinteză teoretică și practică a materiei procedurii penale, partea specială, respectiv a procedurilor de urmărire penală, a procedurilor de competența judecătorului de drepturi și libertăți și a procedurilor de competența judecătorului de cameră preliminară, constituind o dezvoltare substanțială a primei ediții – „Noile proceduri penale” –, față de care aduce nu doar multiple proceduri noi (urmărirea penală, confirmarea redeschiderii urmăririi penale, confirmarea renunțării la urmărirea penală etc.), ci și o actualizare și dezvoltare a problematicii celorlalte.

10. Claudia Roșu, Alin Speriusi-Vlad, *Drept procesual civil. Partea specială. Caiet de seminar*, ediția 3, Editura C.H. Beck, București.

Caietul de seminar este corespunzător Părții speciale a manualului de Drept procesual civil. Partea specială.

Tematica seminarelor urmărește să detalieze titlurile din curs și să exemplifice cu aplicații practice și teste grilă, noțiunile teoretice prezentate la curs.

Ediția 3 a lucrării cuprinde numeroase spețe și grile noi, actualizări inspirate, în primul rând, de jurisprudența recentă în materie, autorii urmărind ca explicațiile privind interpretarea dispozițiilor noului Cod de procedură civilă să-și găsească reflectarea în realitatea concretă.

Lucrarea este destinată în primul rând studenților facultăților de drept, dar și juriștilor care urmăresc să fie la zi cu orientările practicii judiciare.

Intenția autorilor este de a oferi un instrument util, pentru ca cititorii să aibă o imagine completă asupra noțiunilor prezentate, prin corelarea manualului cu caietul de seminar.

11. Lucian Bercea, co-autor, *Credite pentru consumatori. Provocări legislative și tensiuni constituționale românești*, Editura Solomon, București.

Încercarea autohtonă de îmbunătățire a poziției consumatorului de credite, îndreptățită din multe puncte de vedere și reclamată de dreptul unional, a creat o tensiune legislativă care în istoria dreptului „privat” autohton nu a fost des întâlnită, îmbrăcând, în cele din urmă, o haină constituțională și dezvăluind optici juridice din cele mai surprinzătoare. Reacția mediului juridic nu putea să rămână nemarcată.

În volumul de față, au fost selecționate o serie de lucrări care ilustrează, între altele, cât de diferit a fost receptată «provocarea» juridică lansată de legiuitor, opiniile autorilor fiind, sub multe aspecte, semnificativ diferite în privința aceluiași subiecte. În mod evident, este vorba doar de o tentativă și imperfecțiunile țin de imposibilitatea consumării unui asemenea demers. De aceea, contribuțiile trebuie văzute ca o suită de invitații la dezbateri și, dacă vor fi supuse criticilor, înseamnă că nu au rămas neobservate și că scopul lor intelectual a fost atins.

12. Alin Speriusi-Vlad, co-autor, *Admitere în magistratură și avocatură. Ghidul candidului. Drept civil Drept procesual civil. Drept penal. Drept procesual penal. OPEPA*, Editura Universul Juridic, București.

Unica lucrare care respectă structura examenelor de admitere în profesiile juridice. Grilele selectate, asociate cu structura examenelor pe care se bazează astăzi concursurile de admitere în profesiile juridice, reprezintă provocări pozitive, stimulând și gestionând atât cunoștințele, cât și emoțiile specifice examenelor de admitere în profesiile juridice.

13. Florina Popa, Alin Speriusi-Vlad, Alexandra Bob, *Exerciții de procedură civilă de noul Cod*, Editura C.H. Beck, București.

Exercițiile, corespunzătoare *Titlului preliminar și Cărților I, II, III din Codul de procedură civilă*, reprezintă un instrument util pentru studenții facultăților de drept, precum și pentru absolvenții care se pregătesc să participe la concursurile/examenele pentru admiterea în profesiile juridice.

Prin utilizarea unorcheme logice, precum și a unor sisteme relevante, care permit efectuarea unor corelații continue între instituțiile procedurii civile, a grilelor prezentate, precum și a întrebărilor ce însoțesc fiecare speță se facilitează fixarea temeinică a instituțiilor de drept analizare și o corectă înțelegere și aplicare a dreptului procesual civil.

**ANALELE UNIVERSITĂȚII DE VEST
DIN TIMIȘOARA – SERIA DREPT**

Criterii de tehnoredactare

Materialele destinate publicării se transmit de către autori numai pe suport electronic la adresa: claudia.rosu@e-uvv.ro.

Materialele trimise de autori trebuie să se conformeze exigențelor referitoare la structura articolelor, studiilor, comentariilor.

Textele trimise trebuie să fie redactate în conformitate cu cerințele standard ale revistei „Dreptul” editată de Uniunea juriștilor din România.

Textul trebuie însoțit de un rezumat și de 3-5 termeni-cheie în limbile română și engleză.

Privitor la materialele care se publică, redacția își rezervă dreptul de a face sugestii, propuneri, modificări autorilor, iar dacă aceștia nu se conformează, să decidă nepublicare articolelor.

Colaboratorii sunt obligați să respecte legislația privind drepturile de autor evitând total orice formă de plagiat. În cazul preluării unor idei din alte lucrări, colaboratorii sunt obligați să le citeze și, când este cazul, să treacă între ghilimele unele pasaje din lucrările citate.

Redacția revistei nu-și asumă nicio răspundere pentru nerespectarea de către colaboratori în caz de plagiat și în general a oricărei nerespectări de către aceștia a reglementărilor din legislația privind drepturile de autor.

În caz de plagiat, parțial sau integral, întreaga răspundere, atât juridică (penală, contravențională, civilă), cât și deontologică revine în exclusivitate autorului care a săvârșit plagiatul, redacția revistei neasumându-și vreo răspundere pentru încălcarea legislației privind dreptul de autor și drepturile conexe de către persoanele care înaintează revistei materiale în vederea publicării.

*Prof. univ. dr. **Claudia Roșu**
Redactor-șef*

CUPRINS

I. STUDII. ARTICOLE. COMENTARII

SECȚIUNEA DE DREPT PUBLIC

Funcționarul bancar – subiect activ al infracțiunii de luare de mită Conf. univ. dr. Adrian FANU-MOCA.....	5
Câteva observații cu privire la definirea infracțiunii Lect. univ. dr. Dana-Maria DIACONU	16
De la procurorul militar la cel civil și înapoi – o dilemă doctrinară de actualitate Lect. univ. dr. Flaviu CIOPEC, drd. Matei-Ciprian GRAUR	31
Control social și politică penală. A proteja sau a sancționa în contextul societății de risc crescut Lect. univ. dr. Laura Maria STĂNILĂ.....	37
Infracțiunea prevăzută și sancționată de prevederile art. 270 alin. (3) din Codul vamal al României Av. Vlad Radu BĂRAN	44

SECȚIUNEA DE DREPT PRIVAT

Erori și abuzuri în reconstituirea dreptului de proprietate asupra unor terenuri forestiere din Transilvania Prof. univ. dr. Tiberiu MEDEANU	59
Admisibilitatea contestației la executare în condițiile altui titlu executoriu decât o hotărâre judecătorească Drd. Cătălin LUNGĂNAȘU	69
Soluțiile pronunțate de instanța de revizuire în procesul civil Drd. Beatrix PIESȘ-MALIMARCOV	90
Principiul egalității dintre sexe în sfera relațiilor de familie Drd. Anca Doriană MUNTEAN.....	105

Revocarea, recuzarea și înlocuirea arbitrilor Drd. Raul MIRON	113
--	-----

II. MANIFESTĂRI ȘTIINȚIFICE

Conferințele Facultății de Drept	131
--	-----

III. EVENIMENTE

Facultatea de Drept din Timișoara – 25 de ani.....	135
--	-----

IV. ȘCOALA DOCTORALĂ

Susținere teze de doctorat:.....	139
----------------------------------	-----

V. APARIȚII EDITORIALE	143
-------------------------------------	------------